

بلاؤکراوهی سائیتی مه‌دینه

www.madinaa.com

07507902026

07501338550

به‌شکردنی میرات

پوونکردنه‌وهی

(قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)

(للشیخ معروف التّودهی)

له‌م مؤنراوه‌یه‌دا (فَرَائِضُ الْمَنْهَجِ) به‌دریژی پوون کراوه‌ته‌وه

دانانی

عبدالله عبدالعزیز هه‌رتهل

چاپی دووهم

دانهر به‌خوی بو‌ئه‌م چاپه‌ ئاماده‌ی کردوه

ربیع‌الثانی - ۱۴۳۱ی کوچی

خاکه‌لیوه - ۲۷۱۰ی کوردی

نیسان - ۲۰۱۰ی زایینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ناوی کیتاب: پوونکردنه وهی (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ).

بابهتا: به شکردنی میرات.

دانه: عبدالله عبدالعزیز هه رته لی.

نویهتی چاپ: دوهم - (۱۴۳۱) کۆچی - (۲۷۱۰) کوردی - (۲۰۱۰) زایینی.

تیراژ: (۲۰۰۰) دانه.

هَذِهِ مِيَامِنٌ مِنْ مَنْ مَنَّ مِنْ مَنْ عِنْدِهِ عَلَى عَبْدِهِ الرَّقِيقِ
نَعَمْ نَعَمْ نَعَمْ مِنْ نَعَمْ مَنْ لَا نَعَمْ إِلَّا نَعْمُهُ مِنَ الْجَلِيلِ وَالِدَقِيقِ
پیشکەش:

به ئه و مامۆستا به ریزانهی میراتگری پیغه مبه رن و صلی اللہ علیہ وسلم به و فه قی ریزدارانهی مه لائیکه ی خوا بالی خویانیان بو داده نین و مال و خزم و که سی خویان به جی هیشتوه و شار به شار و دۆلاو دۆل ده گه پین و له کاروانی (جهاد) به رده و امن تا له سهنگه ری زانستی نایینی دا دژ به نه زانی و نه خوینده واری و سته م ده وه ستن و به پووناکی شه ریه تی خواو پیغه مبه رن صلی اللہ علیہ وسلم تاریکی سته می یاسای ده سترکد ده ره ویننه وه و خه لکی له به ندایه تی به نده پرگار ده که ن و بو به ندایه تی خوی گه وره رینموونیمان ده که ن...

دانراوه کانی تری دانه:

- ۱- هۆنراوهی ئیمان و ئیسلام.
- ۲- عه قیده ی ئیسلامی.
- ۳- پوونکردنه وهی (العقیده الطحاویة).
- ۴- پوونکردنه وهی (الأربعین النوویة).
- ۵- پۆژی پرشنگذار: پوونکردنه وهی (متن فتح القریب).
- ۶- چه ند گولیک له گولزاری ئیسلام.
- ۷- پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ) پوونکردنه وهی (منهاج الطالبین).
- ۸- چۆنیه تی حه ج و عومره.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.
 ئەي موسولمانی پيژدار-ههروهك ناشكرايه- زانستی به شكردنی میرات یه كینكه له و زانسته
 گرنگانەي له قورئانی پیروۆ هه دیسو (إجماع) ی زانایانی ئیسلام وه رگیرون،
 به تایبه تیش پیغه مبهري ﷺ زۆر بایه خی به زانستی (به شكردنی میرات) داوه و
 (صحابه) کانیشی هان داون بو فیربوونی ئەو زانسته و به زانستیکی زۆر گرنگی داناهو و
 ده فهرموی: ﴿الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ: آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ
 عَادِلَةٌ﴾ صححه الحاکم، زانستی زۆر پیویست سی زانستن، ئەوهی تر زیده زانستیكه:
 پوونکردنه وهی قورئانی پیروۆ، پوونکردنه وهی هه دیسی پیغه مبهري ﷺ، فیربوونی میرات
 به شكردنیکی دادپه روه رانه.

ئینجا له لای ماموستاو فهقی پيژداره کانی کوردستان (فَرَائِضُ شَرْحِ الْمَنْهَجِ) له گشت
 کتیبه کانی تر زیاتر په سند کرابو، بۆین زانای به ناویانگ (الشیخ معروف النودهی) رحمه الله تعالی
 ئەو به شهی (فَرَائِضُ الْمَنْهَجِ) ی کردۆته هۆنراوه یه کی زۆر خۆش و ئاسان، ناوی ناوه:
 (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)، ئینجا هه ر به خۆیشی (شَرْحِ) ی ئەو هۆنراوه ی کردوه و ناوی
 ناوه: (كَشْفُ الْعَامِضِ شَرْحُ قَطْرِ الْعَارِضِ). خوای گه وره پاداشتی چاکه ی بداته وه، آمین.

جا له بهر ئەوهی ئەم هۆنراوه یه زۆر به سوده و له بهر کردنیسی زۆر ئاسانه و زۆریشم پی
 خۆش بوو فهقی یه کانی کورد-وهکو من- سود له و هۆنراوه یه وه ریکرن، ناوی خوام
 لێهیناو هۆنراوه که م به زمانی شیرنی کوردی پوون کرده وه و ناوم نا:

﴿ پوونکردنه وهی (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ) ﴾

جا بو ئەو پوونکردنه وه یه سودم له م سه رچاوانه وه رگرتوه:

یه گه م: (كَشْفُ الْعَامِضِ) که (شَرْحِ) ی هۆنراوه یه که و دانراوی دانهره.

دووهم: (شَرْحِ الْمَنْهَجِ، مَعَ حَاشِيَةِ الْبُجَيْرِيِّ).

سێیه م: (تُحْفَةُ الْمُحْتَاجِ شَرْحِ الْمَنْهَاجِ، مَعَ حَاشِيَةِ الشَّرْوَانِيِّ).

چوارهم: (نَهَايَةُ الْمُحْتَاجِ شَرْحِ الْمَنْهَاجِ).

پینجه م: (مُعْنَى الْمُحْتَاجِ شَرْحِ الْمَنْهَاجِ).

شەشەم: (شَرْحُ الرَّحِيَّةِ مَعَ حَاشِيَةِ الْبَقْرِ)، چەند سەرچاوەیەکی تریش کە لە شوینی خۆیاندا ناویان گوتراوە:

جا ئەم مامۆستای پێژدارو ئەم فەقەیی گرانقەدر ئەگەر لە شوینیکی ئەو پوونکردنەو یە گومانەت هەبوو، یان پەخنەت هەبوو، بگەرێت سەر ئەو سەرچاوانەم ناوم هێناون، جا ئەگەر بینیت هەلەم کردووە، تکات لێدەکەم: هەلەکەم پاست بکەووە و تکای لێبوردن بۆ من و بۆ خۆت لە خوای گەرە بکە، چونکە من دان بەو دانهێتم کە من سواری ئەم مەیدانە نیم، بەلام چونکە تا ئیستا نەمزانیوە بەو شیوەیە بە زمانی کوردی ئەم هۆنراوەیە پوون کرابێتەو، بۆی بە پێویستم زانی بە خۆم ئەم کارە ئەنجام بدەم.

بەلام لەو پەخنەم لێمەگرە کە دەبینی: زۆر جار واتە و شەکانم نەگوتووە، بەلکو مەبەستەکەم بە کورتی پوون کردۆتەو؟ چونکە بۆ کورتی و ئاسانی وام کردووە. ئینجا لە دروستکردن و ساغکردنەو یە مەسەلەکاندا: ئەم نیشانەم (×) بۆ لێدانی ژمارەکان داناوە، ئەمەشم (+) بۆ کۆکردنەو یە ژمارەکان داناوە، ئەمەشم (÷) بۆ بەشکردنی ژمارەکان داناوە.

ئێتر لە خوای گەرە دەپارێمەو ئەم کارەم لێقبول بکاو بیکاتە پوونکردنەو یەکی سوودبەخش بۆ گشت خۆیندەوارێک، بە تایبەتیش بۆ مامۆستا و فەقەییەکانی کورد، آمین،
وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

عبدالله عبدالعزيز هه‌رتە‌لی

هه‌ولێر/ کوردستان

﴿ پێناسە یەکی کورتی (الشیخ معروف النودهی) ﴾

ئەم بە پێژە ناوی (محمد) ه، بەلام ناسراوە: بە (شیخ معروف) کورپی (سید مصطفی) کورپی (سید أحمد) لە سەیدەکانی (الحسینی) بەرزنجەییە، لە گوندی (نۆدە) ی سەر بە (چوارتا) ی ناوچەمی (سلیمانی) لە باشوری کوردستان، لە سالی (١١٦٦) هەزارو سەدو شەست و شەشی کۆچی لە دایک بوو، لە سالی (١٢٥٤) هەزارو دوو سەدو پەنجاو چواری کۆچی لە شاری (سلیمانی) وەفاتی کردووە.

ئەم بە پێژە باوکی (کاک أحمدی شیخ) ه، چەند دانراویکی تری بە نرخێ هەییە لە چەند زانستیکی جۆراو جۆردا، یەکیک لە دانراوەکانی: هۆنراوەمی (ئەحمەدی) یە: کە فەقەییەکان لە دوا (ختم) کردنی قورئانی پێرۆز دەبخوینن، ئێتر ئەم بە پێژە زۆر لەو

(مَنْ جَاءَ بِالْقُرْآنِ خَيْرًا مَّا نَزَلَ) ئەو پيغەمبەرەي کە قورئانی بۆ ئوممەتە کەسەي هیناوە و (وَمِلَّةٍ نَّاسِخَةٍ كُلِّ الْمِلَّةِ) شەریعە تێکی وە هایشی هیناوە: کە گشت شەریعە تەکانی پەربەردوی پەش کەردونە تە وە و لایبەردون.

وَأَلِّهِ وَصَحْبِهِ الْكِرَامِ ۸ وَالْعَصَبَاتِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ
 مَا وُورِي الْأَمْوَاتُ بِالْأَجْدَاثِ ۹ وَصُحَّحَتْ مَسَائِلُ الْمِيرَاثِ
 فَهَذِهِ أَرْجُوزَةٌ مُحَرَّرَةٌ ۱۰ جَوْهَرَةٌ تَفُوقُ كُلَّ جَوْهَرَةٍ
 خَلَّتْ عَنِ الْحَشْوِ وَعَنْ تَعْقِيدِ ۱۱ هَيْئَةً حَتَّى عَلَى الْبَلِيدِ
 ضَمَّنْتُهَا مَسَائِلَ الْفَرَائِضِ ۱۲ مُسَمِّيًّا لَهَا بِـ (قَطْرِ الْعَارِضِ)
 وَأَصْلُهَا الَّذِي نَظَّمْتُ نَثْرَهُ ۱۳ وَفِي قَوَافِيهَا قَفَوْتُ إِثْرَهُ
 فَرَائِضُ الْمَنَهَجِ فَهُوَ أَجْمَعُ ۱۴ مُخْتَصِرٌ رَأَيْتُهُ وَأَبْدَعُ

(وَأَلِّهِ وَصَحْبِهِ الْكِرَامِ) هەم سە لاوات و سە لام لە سەر خزمە ئیماندارەکانی پيغەمبەریش ﷺ
 بن کە پێزدارو سە خینە (وَالْعَصَبَاتِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ) هەم سە لاوات و سە لام لە سەر خزمەکانی
 پەشتی و خزمە خاەون پەحمەکانی بێ.

(مَا وُورِي الْأَمْوَاتُ بِالْأَجْدَاثِ) سە لاوات و سە لام هەر بەردەوام بن تا بەردەوام مردوووەکان
 لە گۆرپەکاندا دەشاردەرینە وەو (وَصُحَّحَتْ مَسَائِلُ الْمِيرَاثِ) تا بەردەوام مەسەلەکانی میرات
 ساغ دەکەرینە وە.

جا بزانه: (فَهَذِهِ أَرْجُوزَةٌ مُحَرَّرَةٌ) ئەمە هۆنراوەیەکی پوخته کراوە (جَوْهَرَةٌ تَفُوقُ كُلَّ جَوْهَرَةٍ)
 وە ک گە وەرێکە: کە لە بەنرخ و بێگەردی دا دەکەوێتە سەر وەوێ گشت گە وەرێک
 (خَلَّتْ عَنِ الْحَشْوِ وَعَنْ تَعْقِيدِ) زێدەیی بێ سودی تێ دا نیه، وشەي نا ئاشکراشی تێ دا نیه
 (هَيْئَةً حَتَّى عَلَى الْبَلِيدِ) خویندنی لە سەر خوینەرەکان ئاسانە، تا لە سەر مەرفی
 نازیرە کیش هەر ئاسانە.

(ضَمَّنْتُهَا مَسَائِلَ الْفَرَائِضِ) مەسەلەکانی میراتم خستۆتە ناو ئەو هۆنراوەیە (مُسَمِّيًّا لَهَا)
 لە حالە تێکدا کە ناوم ناوە (ب) بە (قَطْرِ الْعَارِضِ)، واتە: بارانی هەر، چونکە وە ک باران
 سودی هەیه، الْحَمْدُ لِلَّهِ مَنِيش - کە پوونکەرە وەوێ ئەم هۆنراوەیە - زۆر سودم
 لێ وەرگرتو، خوای گەرە پاداشتی دانەرە کەسەي بداتە وە.

(وَأَصْلُهَا الَّذِي نَظَّمْتُ نَثْرَهُ) بنچینەي ئەو هۆنراوەیە: کە وشەکانیم هۆندۆتە وەو (وَفِي
 قَوَافِيهَا قَفَوْتُ إِثْرَهُ) لە شیعەرەکانی هۆنراوە کە دا - بە دواي - شوینی کە و توم (فَرَائِضُ
 الْمَنَهَجِ) باسی میراتە لە کتیبی (الْمَنَهَجِ) ی دانراوی ئیمام (زَكْرِيَّا الْأَنْصَارِي)، کە ئەویش لە

(منهاج) ی نيامی (التوازي) كورتی كردوتهوه، واته: ثم هونراويه م له (كتاب الفرائض) (المنهج) بيك هيناوه؟ چونكه (فهو أجمع مختصر رأيتُه وأبدع) كتيبى (المنهج) له گشت كتيبى كورتكراوه - كه من ديتبیتم - زياترو جوانتر نه و باسه ی میراتى كو كردوتهوه.

ولى زيادات عليها جمّة ١٥ مسائل ومثّل مهمّة نقلتها إذ هي لا يستغنى ١٦ عن فهمها طالب هذا الفن عن كتب معول عليها ١٧ من غير أن أعزوها إليها وكان حاملي عليها غصبة ١٨ من سادة وغيرهم أحبة وأن هذا العلم خير الخلق قد ١٩ حثّ عليه صحبه كما ورد يارب انفعني بها وانفع بها ٢٠ من أخلص التّية فى مطلبها

(ولى زيادات عليها جمّة) منيش چهد زنده بيه كى زودم له سر میراتى (المنهج) هيه: كه (مسائل ومثّل مهمّة) چهد مهسه له و وينه يه كى گرنكن بو خوینهران (نقلتها) هيناومنه ناو نه و هونراويه (إذ هي لا يستغنى عن فهمها طالب هذا الفن) چونكه خوینهرى میرات پويستى به تنگه يشتنیان هيه.

جا نه و مهسه له و وينانم هيناون (عن كتب معول عليها) له چهد كتيبى كى پشت پيښه ستراو (من غير أن أعزوها إليها) بى نه وهى نيسبته تيان بدهمه لای كتيبها كان، واته: ناوى كتيبها كان ناليم نه وهك هونراوه كه دريژ بى.

(وكان حاملي عليها غصبة) نه وهى هانى دام بو دانانى نه م هونراويه: كومه لىك بون (من سادة) له پياوما قولانى نايينى و (وغيرهم أحبة) جگه له وانيش له فه قى به پريزه كان كه زور خوشه ويست بون و منيان خوش دهويا.

(و) هه روه ها نه وهى هانى دام نه وه بوو: (أن هذا العلم) نه و زانسته ی میرات (خير الخلق) قد حثّ عليه صحبه) چا كترينى خه لك كه پيغه مبه رمانه هانى (صحابه) كانى داوه بو فيريوونى (كما ورد) هه روهك له هه ديسيدكا هاتوه پيغه مبه رمانه ده فه رموى: ﴿تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلَّمُوهُ النَّاسَ فَإِنِّي أَمْرٌ مَّقْبُوضٌ﴾ صححه الحاكم وغيره، فيرى زانسته میرات بين، خه لكيش فيره زانسته میرات بكن، چونكه من مروفيكم ده مرمو له ناوتاندا نامينم ميراتتان بو به ش بكم.

هه روه ها پيغه مبه رمانه مه دحى (زيد) ده كا - كه (صحابه) يه كى خو يه تى - و ده فه رموى: ﴿أَفَرَضَكُمْ زَيْدُ بْنُ نَابِتٍ﴾ صححه الترمذى وغيره، زانانترتان له ميراتدا (زيد) كورى (نابت) هه .

(يَارِبُّ أَنْفَعِنِي بِهَا) خويیه سودم بی بگه یه نه به دانانی نه م هونراوه یه (وَأَنْفَعُ بِهَا مَنْ أَخْلَصَ
النِّيَّةَ فِي مَطْلَبِهَا) ههروهه ما سود به و که سه ش بگه یه نه: که به نیه تیکی بی گهر د
نه م هونراوه یه ده خوینی، آمین.

هَذَا مَبْحَثُ مَا يُفْعَلُ بِالْتَّرِكَةِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا مِنَ الْحُقُوقِ

يُبْدَأُ مِنْ تَرِكَةِ بِأَمْرِ ٢١ عَلَّقَ بِالْعَيْنِ بِغَيْرِ حِجْرٍ
كَكَسْبِ عَبْدٍ وَمَبِيعِ يَفْنَى ٢٢ مَنْ اشْتَرَاهُ مُفْلِسًا وَالسُّكْنَى
لِامْرَأَةٍ تَعْتَدُ عَنْ وَفَاةٍ ٢٣ وَالْقَرْضِ وَالْقِرَاضِ وَالزَّكَاةِ

﴿ هَذَا مَبْحَثُ مَا يُفْعَلُ بِالْتَّرِكَةِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا مِنَ الْحُقُوقِ ﴾

نه مه باسی نه و پینج مافانه یه: که په یوه نندیان به میراته وه هه یه

مافی یه که م: (يُبْدَأُ مِنْ تَرِكَةِ بِأَمْرِ) پیش نه رکی وه پیکردنی مردوه که بؤ گزپه که ی، واجبه:
له میراته که ی ده ست به و مافه بکری: که (عَلَّقَ بِالْعَيْنِ) به خودی میراته که وه به ستراوه
(بِغَيْرِ حِجْرٍ) بی نه وه ی مردوه که له ژیانیدا قه ده غه ی له سهر داندرا بئ،
جا نه و مافه ی به خودی میراته که وه به ستراوه:

(كَكَسْبِ عَبْدٍ) وه ک به ره می نه و کاره ی کویله ی مردوه که کردویه تی، پیش وه پیکردنی
مردوه که له و به ره مه نه رکی به خپوکردنی کویله که و ژنه که ی داده ندرئ.

(و) هم وه کو (مَبِيعِ) فروشراویکی به قهرز: که (يَفْنَى مَنْ اشْتَرَاهُ مُفْلِسًا) نه و که سه ی
به قهرز کړیویه تی به نه بووی بمرئو به هوی نه بوونی پاره که ی نه دابی، نه وه ش پړگا
ده درئته فروشپاره که پیش وه پیکردنی مردوه که مامله ته که هه لېوه شینیته وه و خودی
فروشراوه که ی خوی بیاته وه، به لام نه گهر مردوه که هه بووی بی و پاره که ی نه دابی، نه و
کاته مامله ته که هه لئاوه شیته وه، به لکو له میراته که ی پاره که ی ده درئ.

(و) هه روه ها وه کو (السُّكْنَى) مافی نیشه جئ کردن (لِامْرَأَةٍ تَعْتَدُ عَنْ وَفَاةٍ) بؤ ژنی مردوه که،
که له (عِدَّةِ) ی مردنایه، اته: پیش وه پیکردنی مردوه که کړئ نیشه جئ کردن بؤ
داده ندرئ تا (عِدَّةِ) ی میردمردنی ته او ده بی.

(و) هم وه کو (الْقَرْضِ) شتی به قهرز دراو: که قهرزداره که بمرئو خودی قهرزکراوه که ش
مابی و هیچی تریشی نه بی، نه وه پیش وه پیکردنی مردوه که، بؤ قهرزده ره که دروسته:
خودی شته که ی خوی بیاته وه.

(و) هم وه کو (الْقِرَاضِ) مامله تی قازانج به هاو به شی، که له دوا ی قازانج کردن و پیش
به شکردنی قازانج خاونه که بمرئ، نه وه ش پیش وه پیکردنی مردوه که به شه قازانجی
کریکاره که ده درئ.

(و) هم وهكو (الزكاة) نهو زهكاتهي پيش مردني خاوه نه كه له خودي ماليكي دا واجب بوي و زكاته كه يسي نه داي: وهك زهكاتي نازه له كاني نه داي، يان زهكاتي دانه وي له ي نه داي، نه وهش واجبه: پيش وه پيكردي مردوه كه زهكاته كه بدرئ.

وَالْجَانِ وَالنُّجُومِ وَالْمَرْهُونِ ٢٤ فَمُؤْنِ التَّجْهِيزِ لِلْمَمُونِ
بِمَا يَلِيْقُ حَالَةَ الْمَنِيَّةِ ٢٥ عُرْفًا بِهِ، فَالِدَيْنِ، فَالْوَصِيَّةِ

(و) هه روهها وهكو (الجان) كويله ي تاوانكار: كه پيش مردني گه وره كه ي تاوانيكي كردي و توله ي تاوانه كه ش به گرده نيه وه به سترابي، نه وهش واجبه: پيش وه پيكردي مردوه كه، توله ي تاوانه كه له خودي كويله كه بدرئ (و) هم وهكو (النجوم) داشكاندي به شيك له به شه كاني نو سراو پيدان، كه گه وره كه ماله كه ي وه رگرتبي و هيچيشي نه دايته كويله كه و هيچيشي بؤ دانه شكاندي، نه وهش واجبه: پيش وه پيكردي مردوه كه به شيكي ماله كه بدرئته وه نو سراو پيدراوه كه (و) هم وهكو (المرهون) مالي به بارمه دانراو بؤ قه رزيك، نه وهش واجبه: مافي په هه نوهره گر كه پيش وه پيكردي مردوه كه بدرئته وه. هه روهها وهكو نه زر، واته: نه گه ر پيش مردني خودي ماليكي نه زر كرديته كه سيكي تر، نه وهش واجبه: خودي شته كه پيش وه پيكردي مردوه كه بدرئته نه زر بؤ كراوه كه، هه روه كه له (بجيرمي) و (الشرواني) دا فرمويانه.

مافي دووهم: (ف) له دواي جي به جي كردي نهو مافانه ي پرا بدوو، ده ست ده كرى به (مؤن التجهيز للمؤمن) نه ركي وه پيكردي مردوه كه بؤ ناو گوره كه ي: وهك شوردي و كفن كردي و نويژ له سه ر كردي و ناشتني (بما يليق حالة المنية عرفاً به) به گوپره ي ليوه شان وه له و مردوه له حاله تي مردني دا به نه اندازه ي هه بووني و نه بووني مردوه كه. ئينجا بزانه: نه ركي وه پيكردي ژنه مردوه كه - به فرموده ي راستتر - له سه ر ميړده كه يه تي، واته: له ميراتي ژنه كه ندرئ، به و مه رجه ي له حاله تي مردني دا ميړده كه ي هه بوويي بي و ژنه كه ش ته سليمي ميړده كه ي كرابي و (ناشزة) نه بي و ته لا قدر اوي (باين) ش نه بي، نه گينا: نه ركه كه له ميراته كه ي دهرئ، هه روه كه له (تحفة) و (مغني) له باسي (كفن كردي مردوو) دا پوون كراوه ته وه.

مافي سي يه م: (ف) له دواي ته واو بووني وه پيكردي مردوه كه بؤ ناو گوره كه ي، ده ست ده كرى به (الدين) دانه وه ي نهو قه رزانه ي له نه ستوي مردوه كه دانه، پيغه مبه ر ﷺ ده فرموي: «نفس المؤمن معلقةً بدينه حتى يقضى عنه» حديث صحيح رواه الترمذي، گياني مروفي ئيماندار - به هوي قه رزه كه ي - قه ده غه ده كرى له چوونه به هه شت تا قه رزه كه ي ده درئته وه.

ئينجا له دانه وه ي قه رزه كانيش قه رزه كاني خواي گه وره: وهكو زهكات و حجه ي واجب و

که ففارهت و نه زر، وه پیش قهرزی ناده میزادان دپخرین، هروه که له (تحفة) دا فه رمویه تی، چونکه پیغه مبه رﷺ ده فه رموی: ﴿فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى﴾ رواه الشيخان، قهرزی خوی که وره له پیشتره بدریته وه.

مِنْ ثُلُثِ بَاقٍ بَعْدَهُ، فَالْبَاقِي ۲۶ لِأَهْلِ إِرْثٍ حَسَبَ اسْتِحْقَاقِ

مافی چوارهم: (ف) له دوی دانه وهی هه موو قهرزه کان (الْوَصِيَّةِ) وه سیتی مردوه که جی به جی ده کری (مِنْ ثُلُثِ بَاقٍ بَعْدَهُ) له سیتی کی نه و میراته ی له دوی قهرز دانه وه که ماوه ته وه، خوی که وره ده فه رموی: ﴿مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَى بِهَا أَوْ دَيْنٍ﴾ میراته که ده دریته میراتگره کان له دوی جی به جی کردنی وه سیت و قهرز دانه وه.

ئینجا بزانه: مه به ست له میرات: گشت مافیک و گشت پاره و زیرو ملک و مال و زهوی و خانوه: که له پاش مردوه که به جی ده مینی، هه م خوینی کوژراوه که ش - که له لایه نی مرؤف کوژره که ورده گیرئ - نه ویش به میرات داده ندرئ، هروه که له (تحفة) و (مغنی) دا فه رمویانه.

که واته: نه و خوینه ش له دوی جی به جی کردنی نه و چوار مافانه ی پرابردو ده دریته میراتگره کانی به گویره ی به شه میراتی خویان، پیغه مبه رﷺ فه رمویه تی: ﴿الْعَقْلُ مِيرَاثٌ بَيْنَ وَرَثَةِ الْقَتِيلِ عَلَى قَرَابَتِهِمْ، فَمَا بَقِيَ فَلِلْعَصِيَّةِ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، خوینی کوژراوه که له نیوان میراتگره کانی دا به ش ده کری به گویره ی به شه میراتگانیان، جا نه وه ی له پاش خاوه ن به شه کان ماوه ته وه بۆ میراتگره کانی پشتییه.

مافی پینجه م: (فالباتی) نه و میراته ی که له دوی جی به جی کردنی وه سیت ده مینیته وه (لأهل إرث) بۆ میراتگره کانی مردوه که یه وه له نیوانیادا به ش ده کری (حَسَبَ اسْتِحْقَاقِ) هه ر یه که یان به گویره ی مافی خوی له و میراته دا، که شه ریه تی نیسلام بۆی داناوه، پیغه مبه رﷺ ده فه رموی: ﴿إِقْسَمُوا الْمَالَ بَيْنَ أَهْلِ الْفَرَايِضِ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه مسلم و أبو داود، میراتی مردوه که له نیوان میراتگره کانی دا به ش بکن به گویره ی قورپانی پیروز. واته: که له سوپه تی (النساء) دا خوی که وره دایناوه.

که وابوو: هه ر که سیک به پینچه وانه ی شه ریه تی نیسلام - به یاسای ده ستکرد - میرات به ش بکا، یان وه ری بگری، نه وه نه گه ر باوه ری به شه ریه تی نیسلام نه بی کافره، نه گه ر نا: (ظالم) و (فاسق) هه و نه و میراته ی به ناشه ری وه ری گرتوه نابیتته ملکی خوی و لئی حه رامه، خوی که وره ده فه رموی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ قال ابن عباس رضي الله عنهما فی تفسیرها: ﴿مَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ جَاحِدًا بِهِ فَقَدْ كَفَرَ، وَمَنْ أَقْرَبَ بِهِ وَلَمْ يَحْكَمْ فَهُوَ ظَالِمٌ فَاسِقٌ﴾ رواه ابن جریر، هه ر که سیک په فتار به قورپانی

پيروژ نه کاو باوه پيشی پئی نه بیئ نه وه کافر ده بیئ، وه هر که سیک باوه پئی پئی هه بیئ به لام په فتاری پئی نه کا نه وه (ظالم) و (فاسق) ه. واته: هه روه که له دوو نایه ته که یی تردا فه رموویه تی، له (تفسیر ابن کثیر) دا پوون کراوه ته وه.

وَالَّذِينَ لَا يَمْنَعُ مِنْ أَنْ يَمْلِكَا ۲۷ وَرَثَةُ الْمَيْتِ مَا قَدْ تَرَكََا
لَكِنْ بِهِ عَلَّقَ كَالْمَرْهُونِ ۲۸ لِأَنَّهُ أَحْوَطُ لِلْمَدْفُونِ
فَلَمْ يَكُنْ تَصْرُفٌ فِيهِ نَفْسٌ ۲۹ مِنْ وَاثِرٍ إِذَنْ الْغَرِيمِ مَا أَخَذَ

(وَالَّذِينَ لَا يَمْنَعُ مِنْ) نه و قه رزه ی له سه ر مردووه که یه پینگای نه وه ناگرئ: که (أَنْ يَمْلِكَا وَرَثَةُ الْمَيْتِ مَا قَدْ تَرَكََا) میراتگره کانی مردووه که بینه خاوه نی میراته که، به لکو میراته که ده بیته ملکی میراتگره کان و گشت سودو به ره میکی میراته که ش هر بؤ نه وانه (لَكِنْ بِهِ عَلَّقَ) به لام قه رزه که به میراته که یه وه ده به سترئ و میراته که ش ده بیته په هنکراویکی شرعی (كَالْمَرْهُونِ) وه که به سترانی قه رز به په هنکراویکی ده سترکد (لَأَنَّهُ أَحْوَطُ لِلْمَدْفُونِ) چونکه نه و به سترانه پاریزکاری زیاتره بؤ مردووه که و زووتر قه رزه که ی له نه ستو لاده چی. (فَ) که و ابوو: تا به شیکي قه رزه که له سه ر مردووه که مابئ (لَمْ يَكُنْ تَصْرُفٌ فِيهِ نَفْسٌ) هیچ ده ستراری یه که - وه که فروشتن و به خشین و نه زرکردن و به کرئ دان... هتد - له و میراته دا چی به چی ناگرئ: که ده ستراری یه که (مِنْ وَاثِرٍ) له میراتگریکه وه پوو بدا: که (إِذَنْ الْغَرِيمِ مَا أَخَذَ) نیزنی خاوه ن قه رزه که ی وه رنه گرتبی.

واته: به لام نه گه میراتگره که به نیزنی خاوه ن قه رزه کان - بؤ قه رزدانه وه - میراته که بفروشن، نه و کاته فروشتنه که ی دروست ده بیئ، به و مرجه ی فروشتنه که به نرخي هاووینه بیئ و به نیزنی گشت خاوه ن قه رزه کان بیئ، جا نه گه ر یه کیکیان ناماده نه بو، نه و کاته به نیزنی قازی ده یفروشن، هه روه که له (تحفة) له کوتایی (ره ن) دا پوون کراوه ته وه.

﴿ نَاگاداری ﴾ یه که م: هر کاتیک شتیکی دوزیه وه و کردیه ملکی خوی نینجا مرد، نه و شته دوزراوه یه به میراته که یه وه نابه سترئ، به لام نه گه ر مردووه که مالیک، یان قه رزی که سیکي ونبوی له سه ر بو و له دوزینه وه یشی بیئ نومید بوین، نه وه به میراته که یه وه ده به سترئ، که و ابوو: نه گه ر قازی یه کی نه مین هه بوو نه وه مه سه له که ده دریته ده ست قازی یه که، نه گه ر نا: ده دریته ده ست پیاویکی باوه پینکراو و لیزان تا کو نه ندازه ی قه رزه که له میراته که بفروشن و بؤ (بَيْتِ الْمَالِ) سه ر فی بکا، یان میراتگره که به خوی نه و کاره چی به چی ده کاو بؤ هه ژاران و به رزه وه ندی موسولمانان سه ر فی ده کا، واته: تا نه و کاره نه نجام نه دا ده ستراری له میراته که دا دروست نابئ، به لام دووریش نیه مه سه له ی قه رزی نه و ونبوه ش وه که یه تیمی بیئ سه ره رشتکار بیئ، واته: پیاوما قولانی شوینه که

جی به جی کردنی ئه و فرۆشتن و سهرفکردنه بخه نه ئهستوی خویان.

دووهم: بۆمان ئاشکرا بو: ئه گه مارهیی ژنه که ی نه دابیی، ئه وهش واجبه: - وه که
قه رزه کانی تری ئاده میزادان - پیش به شکردنی میراته که ماره بییه که بدری، ههروه ها پیش
إِلَّا إِذَا أَعْتَقَ وَهُوَ مُوسِرٌ ۳۰ فَإِنَّهُ يَنْفَعُ مَا يُحَرَّرُ
أَمَّا إِذَا تَصَرَّفَ مِنْهُ جَرَى ۳۱ وَلَمْ يَكُنْ إِذْ ذَاكَ دَيْنٌ فَطَرَأَ
بِالرَّدِّ بِالْعَيْبِ أَوْ التَّرَدَّى ۳۲ فِي بئرِ عُدْوَانَ مَعَ التَّادِي
لِتَلْفٍ، فَنَافِذًا قَدْ رَسَخَا ۳۳ إِنْ أُدِّيَ الْوَدَّيْنِ وَإِلَّا فُسِّخَا

مارهیی دانیش واجبه: قه رزه کانی خوی گه وره بدرینه وه: وه که ئه وه کاته ی له ئهستوی
مردووه که دایه بدری و نه زرو که ففاره ته کانی بدرین و ئه گه له ژیا نیا حه جی له سه ر واجب
بو بی واجبه: حه جی بۆ بکری - ههروه که چه ند زانایه که وه هایان فه رمووه - یان کری ی حه ج
بۆ کردنی ته سلیمی یه کی که بکری تا کو حه جی بۆ بکا، ههروه که چه ند زانایه کی تر وه هایان
فه رمووه، واته: تا ئه و مافانه ی پرابردو - گشتی - جی به جی ده کری ن میراتگه که
له ده ستکاری میراته که قه دهغه ده کری، ههروه که له (تحفة) له کۆتایی (ره ن) دا ناوه پۆکی
ئهم ناگاداری یه پوون کراوه ته وه.

(إِلَّا إِذَا أَعْتَقَ وَهُوَ مُوسِرٌ) به لام ئه گه ر میراتگری کی هه بووی کۆیله یه که له میراته که ئازاد بکا
(فَإِنَّهُ يَنْفَعُ مَا يُحَرَّرُ) ئه و ئازاد کردنه ی جی به جی ده بی و نرخی کۆیله که ش ده داته
خاوه ن قه رزه کان.

ئینجا بزانه: بۆ میراتگه که دروسته: خودی میراته که بۆ خۆی بگریته وه له مالی خۆی
قه رزه کانی مردووه که بداته وه، وه هه ر میراتگری کیش - به گویره ی به شه میراته که ی خۆی -
به شه قه رزه که بداته وه، ئه وه به شه میراته که ی وی له بارمه تی به ره ل ده بی و دروسته
ده ستکاری به شه که ی خۆی بکا، ههروه که له (تحفة) دا فه رموویه تی.

(أَمَّا إِذَا تَصَرَّفَ مِنْهُ جَرَى) به لام ئه گه ر میراتگه که ده ستکاری میراته که ی کرد
(وَلَمْ يَكُنْ إِذْ ذَاكَ دَيْنٌ) له کاتی ده ستکاری یه که ش هیه قه رزیک له سه ر مردووه که دیار نه بو
(فَطَرَأَ بِالرَّدِّ بِالْعَيْبِ) ئینجا قه رزیک په یدا بوو: به هۆی گه پاندنه وه ی فرۆشراویک که پیش
مردن فرۆشتبو ی و دوا ی مردن به هۆی عه بییک گه پاندراوه (أَوْ التَّرَدَّى فِي بئرِ عُدْوَانَ) یان
وه کو یه کی که له دوا ی مردنی مردووه که بکه ویته ناو بیری که پیش مردنی به دوزمنکاری
هه لیکه ندبی (مَعَ التَّادِي لِتَلْفٍ) که وتوو ه که ش له دوا ی مردنی هه لکه نه که به هۆی که وتنه
ناو بیره که بمری، ئه و کاته (فَنَافِذًا قَدْ رَسَخَا) ده ستکاری میراتگه که جی به جی ده بی
(إِنْ أُدِّيَ الْوَدَّيْنِ) به و مه رجه ی قه رزه که و تۆله ی که وتوو ه که درابی: له لایه ن میراتگه که وه،

یان له لایه ن که سیکه تره وه .

(وَالْأُمَّةُ بِهَلَامٍ تُكْرَهُ وَانَّهُ هِيَ جِيَان نَهْدِرَان نُو كَاتَه (فَسِيخًا) دَه سَتَكَارِي بِيَه كَه هَلْدَه وه شِينْدِرِيْتَه وه، تَاكو خَاوَه ن مَافَه كَه بَكَاتَه مَافِي خَوِي.

هَذَا بَيَانُ أَسْبَابِ الْإِرْثِ وَعَدَدِ الْوَرَثَةِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ

الْإِرْثُ إِمَّا بِقَرَابَةٍ عَلَى ٣٤ تَفْصِيلِهَا أَوْ بِنِكَاحٍ أَوْ وَلَا

﴿هَذَا بَيَانُ أَسْبَابِ الْإِرْثِ وَعَدَدِ الْوَرَثَةِ وَذَوِي الْأَرْحَامِ﴾

نُه مَه پوو تکر دنه وهی هویه کانی میرات گرتن و ژمارهی میراتگره کان و ژمارهی خاوه ن ره حمه کانه

(الْإِرْثُ) هویه کانی میراتگرتن چوارن:

یه کهه م: (إِمَّا بِقَرَابَةٍ عَلَى تَفْصِيلِهَا) یان به هوی خزمايه تی به: که له م باسه دا دريژهی پی ده دري.

دووهم: (أَوْ بِنِكَاحٍ) یان به هوی ماره برینیکی دروست و دامه زراوه - به گویره ی شهریه تی نیسلام - که واته: به تنها ماره برین ژنو میرد میرات له یه کتری ده گرن، هر چه ند میرد که ش جیماعی له گه ل ژنه که ی نه کرد بی، یان هر هیچیکیان بلوغیان نه بوی.

سیئیه م: (أَوْ وَلَا) یان به هوی سه ره رشتکاریه تی نازادکردنی کویله یه، که وابوو: نازادکره که میرات له نازادکراوه که ده گری، به لام به پیچه وانه وه نابی.

چوارهم: (أَوْ جِهَةِ الْإِسْلَامِ) یان به هوی لایه نی نیسلامه تی به، که وابوو: میراتی مردوی موسولمان بؤ (بَيْتِ الْمَالِ) نیسلام سهرف ده کری به ناوی میرات - نه ک به ناوی به رژه وه ندی - نه گه ر مردوه موسولمانه که هیچ میراتگریکی نه بی: به وهویانه ی پرابردوو، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموی: ﴿أَنَا وَارِثٌ مِّنْ لَا وَارِثٍ لَهُ أَعْقَلُ عَنْهُ وَأَرْثُهُ﴾ صححه ابن حبان، من میراتگری نه وه که سه م که هیچ میراتگریکی نیه، من خوینی بؤ نه ده م و میراتی لی ده گرم.

ئینجا بزانه: نه گه ر مردویکی کافر هیچ میراتگریکی نه بی، نه وه میراته که ی وی به ناوی (قِيَاءٍ) بؤ (بَيْتِ الْمَالِ) نیسلام سهرف ده کری، نه ک به ناوی میرات.

هه روه ها بزانه: له و حاله ته ی میراته که به ناوی میرات بدریته (بَيْتِ الْمَالِ)، دروست نیه: به شی کافرو مؤفکورژو کویله ی لی بدری، هه روه ک له (تحفه) و (مغنی) دا فهرموویانه.

﴿نَاغِ اِدَارِي﴾: مهرجه کانی میراتگرتن چوارن:

یه کهه م: بی گومان میراتده ره که مردبی، یان له لایه ن قازی بریاری مردنی درابی: به گویره ی شهریه تی نیسلام. **دووهم:** بی گومان میراتگره که زیندوو بی له کاتی مردنی میراتده ره که،

هرچند تنها به ماوهی چاولیکردنیکیش بی. **سئیهه**: به یه کیك له و هویانهی پرابردو میراتگره که بگاته وه مردووه که. **چوارهه**: به دریزی هوی میراتگرته که بزاندری، جا نه م هرجه تایبه ته به قازی، واته: نابئی شاهیدی له و که سه وهریگری که تنها بلئی: فلانکه سه میراتگری فلانکه سه، هویه که شی نه لئی، ههروه که له (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

أَوْ جِهَةَ الْإِسْلَامِ. وَالْمُجْمَعُ عَلَى ٣٥ تَوْرِيثُهُ مِنَ الذُّكُورِ هَؤُلَاءِ
إِبْنٌ مَعَ ابْنِهِ وَلَوْ مُسْتَفِلًا ٣٦ وَالْأَبُ مَعَ أَبِي أَبٍ وَإِنْ عَلًا
وَالْأَخُ وَالزَّوْجُ وَذُو الْوَالِدِ وَعَمُّ ٣٧ وَإِبْنٌ لَهُ وَإِبْنُ أَخٍ لِغَيْرِ أُمَّ

﴿ باسی ژماره‌ی میراتگره‌کان ﴾

پیش‌شاهی بزانه: سه‌رجه‌م میراتگره‌کان - نیر و می - دوو جوون:
یه‌که‌م: (ذو الفرض) واته: خاوه‌ن به‌ش، که له شریعه‌تی نیسلامدا به‌شی بۆ دیار کراوه، له (فصل)ی داهاتوودا پوون کراوه ته وه.

دووهم: (عصبه)، واته: خزمی له پشتی، به‌لام له باسی میراتدا مه‌به‌ست نه و میراتگره‌یه:
که له شریعه‌تی نیسلامدا به‌شی بۆ دیار نه‌کرا بی، ههروه که له باسی (بی‌به‌شکردن له میرات) دا پوونی ده‌که‌ینه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى، جا له دروستکردنی مه‌سه‌له‌کاندا ئی‌مه به (پشتییه) ناوی دینین.

ئینجا بزانه: جگه له خزمه‌کانی میراتگر خزمه‌کانی تر پئیان ده‌گوتری: (ذوی الأرحام)،
واته: خاوه‌ن په‌حم، ههروه که له کوتایی ئه‌م باسه‌دا پوون کراوه ته وه.

(وَالْمُجْمَعُ عَلَى تَوْرِيثِهِ مِنَ الذُّكُورِ) نه و میراتگرانه‌ی به (إجماع)ی زانایانی نیسلام میرات ده‌گرن: له چینی نیرینه‌کان (هؤلاء) ئه‌م ده‌که‌سانه‌ن:

یه‌که‌م: (ابن) کوپی مردووه‌که، **دووهم**: (مَعَ ابْنِهِ) کوپی کوپی مردووه‌که (وَلَوْ مُسْتَفِلًا)
هرچند کوپی کوپی به‌ره و خواره‌وه‌ش بی: وه که کوپی کوپی کوپی... هتد، به و هرجه‌ی به پوخته‌ی نیرینه‌کان بگاته وه مردووه‌که؟ چونکه کوپی کیژی مردووه‌که میراتگر نه‌یه، ههروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

سئیهه: (وَالْأَبُ) باوکی مردووه‌که. **چوارهه**: (مَعَ أَبِي أَبٍ) باوکی باوکی مردووه‌که، واته:
باپیره (وَأَنَّ عَلًا) هرچند باپیره که به‌ره و سه‌ره‌وه‌ش بی: وه که باوکی باوکی باوک... هتد، به و هرجه‌ی به پوخته‌ی نیرینه‌کان بگاته وه مردووه‌که؟ چونکه باوکی دایک میراتگر نه‌یه، ههروه که له (القلیوبی) و (البجیرمی) دا پوون کراوه ته وه.

پینجه‌م: (وَالْأَخُ) برای مردووه‌که، جیاوازی نیه برایه‌که: له‌دایک و باوکی بی، یان
ته‌نهما له‌دایکی بی، یان ته‌نهما له‌باوکی بی. **شه‌هه‌م**: (وَالزَّوْجُ) می‌ردی مردووه‌که.

حەفتەم: (وَدُّ الْوَلَاءِ) نازادكەری كۆیلە مردووەكە.

هەشتەم: (وَعَمَّ) مامی مردووەكە، هەرچەند دووریش بێ: وهك مامی باوكی مردووەكە، یان مامی باپیره‌ی مردووەكە، به‌و مەرجه‌ی مامه‌كە: له‌دايك‌وباكی بێ، یان ته‌نها له‌باوكی بێ؟ چونكه مامی ته‌نها له‌دايكی میراتگر نیه، هه‌روه‌ك له (تحفه) و (مغنی) دا فه‌رموویانه.

وَمِنْ إِنَاثٍ زَوْجَةٌ وَبِنْتُ ٣٨ وَالْوَالِدَةُ ذَاتُ وِلَاءٍ أُخْتُ
وَجَدَّةٌ وَبِنْتُ الْإِبْنِ لَوْ نَزَلُ ٣٩ إِنْ اجْتَمَعَ لِذُكُورِهِمْ حَصَلُ
فَالْوَارِثُ الْحَلِيلُ وَالْبَنُّ وَأَبُ ٤٠ إِذْ غَيْرُهُمْ بَغَيْرِ زَوْجٍ يُحْجَبُ

نۆیه‌م: (وَابْنُ لَهُ) كۆپه‌ مامی مردووەكە، ئه‌ویش به‌و مەرجه‌ی كۆپه‌ مامی ته‌نها له‌دايكی نه‌بێ، به‌لكو كۆپه‌ مامی له‌دايك‌وباكی بێ، یان ته‌نها له‌باوكی بێ، هەرچەند دووریش بێ: وهك كۆپه‌ی كۆپه‌ی مامی مردووەكە... هتد، هه‌روه‌ك له (شَرَحُ الْمَنْهَجِ) دا فه‌رموویه‌تی.

ده‌یه‌م: (وَابْنُ أَخٍ) كۆپه‌ براه‌ی مردووەكە: كه (لِغَيْرِ أُمِّ) كۆپه‌ی براه‌ی ته‌نها له‌دايكی نه‌بێ؟ چونكه كۆپه‌ براه‌ی ته‌نها له‌دايكی میراتگر نیه، به‌لكو مەرجه: كۆپه‌ی براه‌ی له‌دايك‌وباكی بێ، یان كۆپه‌ی براه‌ی ته‌نها له‌باوكی بێ، هەرچەند كۆپه‌ براه‌ی كه‌ش به‌ولاوه‌تر بێ: وهك كۆپه‌ی كۆپه‌ی براه‌ی مردووەكە... هتد، هه‌روه‌ك له (الشروانی) دا فه‌رموویه‌تی.

(وَمِنْ إِنَاثٍ) ئه‌و میراتگرانه‌ی به (إِجْمَاعِ) ی زانایانی ئیسلام میرات ده‌گرن له‌ چینی می‌بیننه، ئه‌م حه‌فت كه‌سانه‌ن:

یه‌كه‌م: (زَوْجَةٌ) ژنی مردووەكە. **دووهم:** (وَبِنْتُ) كیژی مردووەكە. **سێیه‌م:** (وَالِدَةٌ) دايكی مردووەكە. **چوارهم:** (ذَاتُ وِلَاءٍ) نازادكەری كۆیلە مردووەكە.

پینجه‌م: (أُخْتُ) خوشکی مردووەكە، جیاوازی نیه خوشكه‌كە: له‌دايك‌وباكی بێ، یان ته‌نها له‌دايكی بێ، یان ته‌نها له‌باوكی بێ.

شه‌شه‌م: (وَجَدَّةٌ) داپیره‌ی مردووەكە له‌ هه‌ردوو لاهه، واته: دايكی دايك‌وبه‌ سه‌ره‌وه‌وه، هه‌م دايكی باوك‌وبه‌ سه‌ره‌وه، به‌و مەرجه‌ی داپیره‌كه‌ به‌ هۆی میراتگریكه‌وه‌ بگاته‌وه‌ مردووەكە، هه‌روه‌ك له (تحفه) و (مغنی) له‌ باسی میراتی دايك‌وباك‌دا پوون كراوه‌ته‌وه.

هه‌فتهم: (وَبِنْتُ الْإِبْنِ) كیژی كۆپه‌ی مردووەكە (لَوْ نَزَلُ) هەرچەند كۆپه‌ی مردووەكە به‌ره‌و خواره‌وه‌ش بێ: وهك كیژی كۆپه‌ی كۆپه‌... هتد، به‌و مەرجه‌ی به‌ پوخته‌ی نیرینه‌كان بگاته‌وه‌ مردووەكە؟ چونكه كیژی كیژی كۆپه‌ی میراتگر نیه، هه‌روه‌ك له (تحفه) و (مغنی) دا فه‌رموویانه.

(إِنْ اجْتَمَعَ لِذُكُورِهِمْ حَصَلُ) ئه‌گه‌ر ته‌نها هه‌موو ئه‌و نیرینه‌نه‌ی پابردوو كۆ بونه‌وه - له‌و حاله‌ته‌ی مردووەكە ئافره‌ته‌ - ئه‌و كاته (فَالْوَارِثُ الْحَلِيلُ وَالْبَنُّ وَأَبُ) میراتگر ته‌نها می‌ردو كۆپه‌ی باوكه (إِذْ غَيْرُهُمْ بَغَيْرِ زَوْجٍ يُحْجَبُ) چونكه میراتگره‌كانی‌تر به‌ جگه‌ له‌ می‌رد بێ به‌ش

دهبن، واته: باپیره به باوك بی‌به‌ش ده‌بی، کوپی‌کوپی به کوپی بی‌به‌ش ده‌بی، براو برازاو مامو ماموژاو نازادکه‌ر به کوپه‌که‌و هم به باوکیش بی‌به‌ش دهبن، جا له‌م حاله‌ته‌دا شه‌شیکی میراته‌که بۆ باوك و چواریکی بۆ می‌ردو پاشماوه‌که‌ش بۆ کوپه‌که‌یه، که‌وابوو: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له‌ دوانزه‌یه - به‌ لیدانی سئ له‌ چوار - به‌م شیوه‌یه:

أَوْ لِلْإِنَاثِ فَابْنَةُ ابْنٍ وَأُخْتُ ٤١ لِأَبَوَيْنِ زَوْجَةً وَبِنْتٌ وَالْأُمُّ. أَوْ لِمُمْكِنٍ مِّنْ ذَيْنِ ٤٢ فِإِبنٍ وَبِنْتٍ أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ

٤. میراتگر _____ باوك، می‌رد، کوپی.

٣ × به‌شه میرات _____ شه‌شیک، چواریک، پشتییه.

$$١٢ \div \underline{\hspace{2cm}} = ٢ + ٣ + ٧ = ١٢.$$

(أَوْ لِلْإِنَاثِ) یان نه‌گه‌ر ته‌نهما هم‌مو نه‌و می‌بینانه‌ی پراوردو کۆ بونه‌وه - له‌و حاله‌ته‌ی مردوو‌ه‌که‌ نیرینه‌یه - نه‌و کاته (فَابْنَةُ ابْنٍ وَأُخْتُ لِأَبَوَيْنِ زَوْجَةً وَبِنْتٌ وَالْأُمُّ) میراتگر ته‌نهما کیژی‌کوپی خوشکی له‌دایکی و باوکی و ژنو کیژو دایکه، چونکه داپیره به‌ دایک بی‌به‌ش ده‌بی، خوشکی ته‌نهما له‌دایکی به‌ کیژه‌که‌ بی‌به‌ش ده‌بی، نازادکه‌رو خوشکی ته‌نهما له‌باوکی به‌ خوشکی له‌دایکی و باوکی بی‌به‌ش دهبن، چونکه خوشک له‌گه‌ل کیژدا به‌ میراتگری پشتی داده‌ندری، جا له‌م حاله‌ته‌دا شه‌شیک بۆ کیژی‌کوپی هه‌شتیک بۆ ژنو نیوه بۆ کیژو شه‌شیکی‌تری بۆ دایک و پاشماوه‌که‌ش بۆ خوشکه‌که‌یه، که‌وابوو: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له‌ بیست و چواره - به‌ لیدانی سئ له‌ هه‌شت - به‌م شیوه‌یه:

٨. میراتگر _____ کیژی‌کوپی، ژن، کیژ، دایک، خوشکی له‌دایک و باوکی.

٣ × به‌شه میرات _____ شه‌شیک، هه‌شتیک، نیوه، شه‌شیک، پشتییه.

$$٢٤ \div \underline{\hspace{2cm}} = ٤ + ٣ + ١٢ + ٤ + ١ = ٢٤.$$

(أَوْ لِمُمْكِنٍ مِّنْ ذَيْنِ) یان له‌و میراتگرانه‌ی پراوردو هم‌مو نه‌وانه کۆ بونه‌وه، که‌ ده‌گودجا ویکرا کۆ ببه‌وه له‌ هه‌ردوو جوړه‌که‌ی نیرینه‌کان و می‌بینه‌کان، نه‌و کاته (فَابْنٌ وَبِنْتٌ) کوپی کیژو هم (أَحَدُ الزَّوْجَيْنِ) یه‌کێک له‌ ژنه‌که‌و له‌ می‌رده‌که‌و هم (أَصْلَانِ) دایک و باوك میراتگرن:

جا نه‌گه‌ر می‌رده‌که‌ مردبی: نه‌وه هه‌شتیک میرات بۆ ژنه‌که‌یه، شه‌شیکی بۆ باوك، شه‌شیکی‌تری بۆ دایک، پاشماوه‌که‌ش بۆ کوپی کیژه‌که‌یه، که‌وابوو: بنچینه‌ی نه‌م مه‌سه‌له‌یه له‌ بیست و چواره - به‌ لیدانی سئ له‌ هه‌شت - به‌لام له‌ هه‌فتاو دوو ساغ ده‌بیته‌وه به‌ لیدانی سئ - که‌ ژماره‌ی سه‌ری کوپه‌که‌و کیژه‌که‌یه - له‌ بیست و چوار، به‌م شیوه‌یه:

٨. میراتگر _____ ژن، دایک، باوك، کوپی و کیژ.

$$۳ \times \text{به شه میرات} \text{--- هه شتیك، شه شتیك، شه شتیك، پشتییه.}$$

$$۲۴ \div \text{---} = ۳ + ۴ + ۴ + ۱۳ = ۲۴.$$

$$۳ \times \text{ساگردنه وهی به سئ هاوبه ش.}$$

$$۷۲ \div \text{---} = ۹ + ۱۲ + ۱۲ + ۳۹ = ۷۲.$$

أَصْلَانِ. ثُمَّ حَيْثُ لَمْ تَسْتَعْرِقِ ۳ ۴ وَرَثَةً فَكُلُّهَا أَوْ مَا بَقِيَ
 لَيْتَ مَالٍ إِذْ لَهُ انْتِظَامٌ ۴ ۴ بِأَنْ يَكُونَ عَدْلًا لِإِمَامٍ
 وَإِنْ تَجَدَّ نِظَامُهُ مُخْتَلًا ۴ ۵ فَارْدُدْ عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ فَضْلًا
 بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ قَصْدَ الْعَدْلِ ۴ ۶ غَيْرَ حَلِيلَةٍ وَغَيْرَ بَعْلِ

وه نه گه ر ژنه که مردبی: نه و کاته ش دایک و باوک- وه که مه سه له که ی پرابردوو- هر یه که و
 شه شتیکیک وهرده گرن، چواریکیش بۆ میرده که، پاشماوه که ش بۆ کوپو کیژه که یه،
 که وابوو: بنچینه ی نه م سه له یه له دوانزه یه- به لیدانی سئ له چوار- به لام له سئ و
 شه ش ساغ ده بیته وه به لیدانی سئ- که ژماره ی سهری کوپه که و کیژه که یه-
 له دوانزه، به م شیوه یه:

$$۴. \text{میراتگر} \text{--- میرد، دایک، باوک، کوپ و کیژ.}$$

$$۳ \times \text{به شه میرات} \text{--- چواریک، شه شتیك، شه شتیك، پشتییه.}$$

$$۱۲ \div \text{---} = ۳ + ۲ + ۲ + ۵ = ۱۲.$$

$$۳ \times \text{ساگردنه وهی به سئ هاوبه ش.}$$

$$۳۶ \div \text{---} = ۹ + ۶ + ۶ + ۱۵ = ۳۶.$$

(ثُمَّ حَيْثُ لَمْ تَسْتَعْرِقِ وَرَثَةً) ئینجا نه گه میراتگره کان- له جوړی نیرو مئ- هه موو
 میراته که یان نه برد، یان هر هیچ میراتگریک نه بو، نه و کاته (فکلها) گشت میراته که
 -نه گه هر هیچ میراتگریک نه بی- (أَوْ مَا بَقِيَ) یان نه وهنده ی له دوا ی به شی میراتگره کان
 ماوه ته وه- نه گه میراتگر هه بن به لام له پشتییان له گه لدا نه بی- له هر دوو حاله تدا
 میراته که (لِبَيْتِ مَالٍ) بۆ (بَيْتِ الْمَالِ) سهرف ده کری (إِذْ لَهُ انْتِظَامٌ) به و مه رجعی کاروباری
 (بَيْتِ الْمَالِ) پیک و پیک بی (بِأَنْ يَكُونَ عَدْلًا لِإِمَامٍ) وه که پیشه و داد په روهر و لیزان بی و
 له به رژه وهندی موسولمانان سهرفی بکا.

به لام (وَإِنْ تَجَدَّ نِظَامُهُ مُخْتَلًا) نه گه ده بینی کاروباری (بَيْتِ الْمَالِ) نارپکه چونکه پیشه وای
 موسولمانان نه بو، یان سته مکار بو- وه که سهرده می ئیستا- نه و کاته (فَارْدُدْ عَلَى أَهْلِ
 الْفُرُوضِ فَضْلًا) میراته زیده که دووباره بگه ریڼه وه بۆ خاوهن به شه کان له و حاله ته ی که
 هیچ میراتگریکی له پشتی نیه (بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ قَصْدَ الْعَدْلِ) هر یه که یان به گویره ی به شه

میراته‌کی خویان به مه‌به‌ستی دادپه‌روه‌ری، هه‌روه‌ک له‌ کۆتایی (ساغکردنه‌وه‌ی مه‌سه‌له‌کان) دا به‌ درێژی پوونی ده‌که‌ینه‌وه‌، **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**.

(غَيْرَ حَلِيلَةٍ وَغَيْرَ بَعْلِ) جگه‌ له‌ ژنو می‌رد، واته‌: هه‌یج به‌شیکێ میراته‌ زیاده‌که‌ دووباره‌ به‌ سه‌ر ژنو می‌رددا به‌ش نا‌کریته‌وه‌؟ چونکه‌ ئه‌و دووانه‌ خزمی به‌ په‌حمی نین.

إِنْ كَانَ كُلُّ مَنْ لَهُ فَرَضٌ عُدِمَ ٤٧ وَجَبَ صَرْفُهَا إِلَى ذَوِي الرَّحِمِ بِه‌خ‌کردنێ میرات؛
وَهُمْ سِوَى الْوَرَثَةِ الْمَقْرَرَةِ ٤٨ وَوَاحِدٌ أَصْنَافُهُمْ مَعَ عَشْرَةِ
خَالٍ، وَخَالَاتٍ، وَجَدَّةٍ وَجَدٍّ ٤٩ قَدْ سَقَطَا، عَمَّ لِأُمَّ، وَوَلَدٌ

(إِنْ كَانَ كُلُّ مَنْ لَهُ فَرَضٌ عُدِمَ) جا ئه‌گه‌ر هه‌یج خاوه‌ن به‌شیکیش نه‌بو، ئه‌و کاته‌ (وَجَبَ صَرْفُهَا إِلَى ذَوِي الرَّحِمِ) واجب‌ه‌: میراته‌که‌-به‌ ناوی میرات- بدریته‌ (ذَوِي الْأَرْحَامِ)، واته‌: خزمه‌ خاوه‌ن په‌حمه‌کانی‌ده‌ها‌توو، چونکه‌ پێغه‌مبەر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿الْخَالُ وَارِثٌ مَنْ لَا وَارِثَ لَهُ﴾ حدیث صحیح رواه‌ أبو‌داود و‌غیره‌، خال میراتگری ئه‌و که‌سه‌یه‌: که‌ هه‌یج میراتگریکی نیه‌.

﴿ناگاداری﴾: ئه‌وه‌ی‌په‌ر‌دوو (فتوا) یه‌یان به‌ پاستر داناو، که‌ وابوو: ده‌بی په‌فتار هه‌ر به‌و (فتوا) یه‌ بکری، جا ئه‌گه‌ر مردوو‌ه‌که‌ هه‌یج میراتگریکی نه‌بو و هه‌یج خزمیکێ (ذَوِي الْأَرْحَامِ) شی نه‌بو، ئه‌و کاته‌ واجب‌ه‌: میراته‌که‌ بدریته‌ ده‌ست کاربه‌ده‌ستیکێ ئه‌مین باوه‌پێت‌کراوی شوینه‌که‌، تا‌کو له‌ به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانان سه‌رفی بکا.

جا ئه‌گه‌ر کاربه‌ده‌ست له‌و شوینه‌دا نه‌بو، یان خائین و لینه‌زان بوو، ئه‌و کاته‌ ئه‌و که‌سه‌ی میراته‌که‌ی له‌ به‌رده‌ست‌دایه‌ بۆی دروسته‌، به‌لکو واجب‌ه‌: هه‌ر به‌خۆی له‌ به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانان سه‌رفی بکا، جا ئه‌گه‌ر به‌ خۆی نا‌ه‌مین بوو، یان لینه‌زان بوو، ئه‌و کاته‌ واجب‌ه‌: بیداته‌ ده‌ست یه‌کیکی ئه‌مین و لیزان تا‌کو ئه‌و له‌ به‌رژه‌وه‌ندی موسولمانان سه‌رفی بکا، جا له‌و دوو حالته‌دا مه‌رجه‌: دوا پۆژی ئه‌و ده‌ستکاری‌یه‌ سه‌لامه‌ت بێ و تووشی نا‌ژاوه‌ نه‌بی، هه‌روه‌ک له‌ (تحفه‌) و (نهایه‌) و (حاشیه‌) کانیا‌ندا ناوه‌پۆکی ئه‌م ناگاداری‌یه‌ پوون کراوه‌ته‌وه‌.

﴿بای (ذَوِي الْأَرْحَامِ) و چۆنیه‌تی میرات‌گرتنیان﴾

(وَهُمْ) خزمه‌کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) له‌ شه‌رعدا (سِوَى الْوَرَثَةِ الْمَقْرَرَةِ) خزمه‌کانی‌ترن جگه‌ له‌و هه‌ده‌ میرات‌گه‌رانه‌ی‌په‌ر‌دوو: که‌ بپیری میراتیان بۆ دراوه‌ (وَوَاحِدٌ أَصْنَافُهُمْ مَعَ عَشْرَةٍ) خزمه‌کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) یازده‌ جۆن:

یه‌که‌م: (خَالٌ) خالی مردوو‌ه‌که‌. دووه‌م: (وَخَالَاتٌ) پوری مردوو‌ه‌که‌: که‌ خوشکی دایکی بێ.

سوییهم: (وَجِدَّةٌ وَجَدَتْ قَدْ سَقَطًا) گشت داپیره و باپیره یکی بی بهش له میرات: وهك دایکی باوکی دایک، یان باوکی باوکی دایک. **چوارهم:** (عَمُّ لَأُمِّ) مامی له دایکی که تهنه له دایک وه برای باوکی مردوه که بی. **پینجههم:** (وَوَلَدُ أُخْتِ) کوپو کیژی خوشک: جا خوشکی له دایک و باوکی بی، یان تهنه له باوکی، یان تهنه له دایکی.

أُخْتٍ، وَعَمَّةٌ، وَبِنْتُ عَمِّ ٥٠ بِنْتُ أُخٍ، وَأَبْنُ أُخٍ لَأُمِّ
وَوَلَدُ الْبِنْتِ، وَمُدْلُونٌ بِهِمْ ٥١ فَهَذِهِ عِدَّةُ أَصْحَابِ الرَّحِمِ
وَحَازَ كُلَّ الْمَالِ مَنْ يَنْفَرِدُ ٥٢ مِنْهُمْ، وَإِنْ وُجِدَ مِنْهُمْ عَدَدٌ
فَمَذْهَبَيْنِ فِيهِمْ قَدْ نَقَلُوا ٥٣ أَهْلَ قَرَابَةِ وَمَنْ يُنْزَلُ
وَالْمَذْهَبُ الْأَصَحُّ أَنْ كُلاَّ ٥٤ كَأَصْلِ أَوْ فَرَعٍ بِهِ قَدْ أَذَلَى

شه شههم: (وَعَمَّةٌ) پوری مردوه که: که خوشکی باوکی بی. **هه هههم:** (وَبِنْتُ عَمِّ) کیژه مام: جا مامی له دایک و باوکی بی، یان تهنه له باوکی، یان تهنه له دایکی، ههروه ها کوپه مامی تهنه له دایکی وهکو کیژه مامه. **هه شتههم:** (بِنْتُ أُخٍ) کیژه برا: جا برای له دایک و باوکی بی، یان تهنه له دایکی، یان تهنه له باوکی. **نوییههم:** (وَأَبْنُ أُخٍ لَأُمِّ) کوپو برای تهنه له دایکی، هه م کیژه که یشی ههروه ک پابرا. **ده ییههم:** (وَوَلَدُ الْبِنْتِ) کوپو کیژی کیژ: جا کیژه که ی خوی بی، یان کیژه که ی کوپو بی.

یازدههم: (وَمُدْلُونٌ بِهِمْ) نه و خزمانه ی به و ده جزرانه ش ده که نه وه مردوه که (فَهَذِهِ عِدَّةُ أَصْحَابِ الرَّحِمِ) نه مه ژماره ی خزمه کانی خاوه ن په حمه.

ئینجا بزانه: چونیه تی میراتگرتنی خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) سی حاله تی هه نه: **حاله تی یه که هم:** حاله تی به تهنه یی، ههروه که ده فهرموئ: (وَحَازَ كُلُّ الْمَالِ مَنْ يَنْفَرِدُ مِنْهُمْ) هه ره یه کیک له خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) به تهنه بی، نه وه گشت میراته که ده گری، جیاوازی نیرو می نیه، بو وینه: نه گه ر مردوه که تهنه کیژه برابیه کی هه بی: نه وه میراته که ی گشتی ده دریته کیژه برابیه که، یان نه گه ر تهنه کیژه مامیکی هه بی، نه وه میراته که ی گشتی بو کیژه مامه که یه، ههروه که له (تحفة) و (الشروانی) دا فهرموویانه.

به لام (وَإِنْ وُجِدَ مِنْهُمْ عَدَدٌ) نه گه ر له خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ژماره یه که هه بون، نه و کاته (فَمَذْهَبَيْنِ فِيهِمْ قَدْ نَقَلُوا) دوو مه زمه بیان له باره ی میراتگرتنیان گپراونه وه:

یه که هم: مه زمه بی (أَهْلَ قَرَابَةِ) که مه زمه بیکی بی هیزه و ده فهرموئ: میراته که ده دریته نه و که سه یان که له مردوه که نزیکتره، ههروه که له خزمه کانی پشتیش نه وهایه.

دووهم: (وَمَنْ يُنْزَلُ) مه زمه بی (أَهْلِ التَّنْزِيلِ): که مه زمه بیکی راستتره و ده فهرموئ: هه ره یه کیک له خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ده هیندریته شوین نه و میراتگه ی که به ویه وه ده گاته وه

مردووه که، ههروه که له حاله تی دووه م و سئیه مدا پوونی ده که یه وه، **إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى**.
ئینجا (وَالْمَذْهَبُ الْأَصْحَحُ) مه زه بی پاستری کارپیکراو ئه م دووه مه یه، که وابو: **(أَنَّ كُلًّا هَر**
یَه كَيْكُ لَه خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) بُو میراتگرتن (كَأَصْلٍ أَوْ فَرْعٍ بِهِ قَدْ أُدْلِيَ) وه کو ئه و
بنچینه یه، یان وه کو ئه و لقه یه: که به ویه وه ده گاته وه مردووه که (فِي الْإِرْثِ) له پووی
فِي الْإِرْثِ وَالْحَجَبِ وَلَكِنْ حُسْبًا ۵۵ الْعَمُّ لِلْأُمِّ وَعَمَّةٌ أَبَا
وَالْخَالَ وَالْخَالَةَ مِثْلَ الْأُمِّ ۵۶ وَكُهُمُ أَوْلَادُهُمْ فِي الْحُكْمِ
وَنَزَلَ الْعَالِي وَارْفَعُ سَافِلًا ۵۷ فَإِنْ وَجَدْتَ بَيْنَهُمْ تَفَاضُلًا
فِي الْقُرْبِ لِلْوَارِثِ كَانَ مَنْ سَبَقَ ۵۸ إِلَيْهِ مِنْهُمْ بِتَقْدِيمِ أَحَقِّ
میراتگرتن و (وَالْحَجَبِ) له پووی بی به شجرون و بی به شکردنی یه کتربیان، واته: به لام
خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ناتوانن به شی میراتگره کانی خاوه ن به ش- که ژن، یان میرده-
که م بکه نه وه:
بُو وِیْنَه: نه گهر مردووه که ته نها ژنیک و کیژیک کیژی له پاش به جیمان، نه وه ژنه که
چواریکی میراته که ی به ته وای ده دریتن، سئ چواریکه که ی تیش بُو کیژی کیژه که یه،
واته: به هوی کیژی کیژ به شی ژنه که که م نابیته وه بُو هشتیک، ههروه که
له (نهایه) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.
ئینجا کیژو کوپی کیژ، هه م کیژو کوپی خوشک، هه ر یه که یان وه کو دایکی خویه تی،
ههروه ها کیژی برا، هه م کیژی مام، هه ر یه که یان وه کو باوکی خویه تی.
(وَلَكِنْ حُسْبًا الْعَمُّ لِلْأُمِّ) به لام مامی ته نها له دایکی و (وَعَمَّةٌ) پور: که خوشکی باوک بی (أَبَا)
ههردوویکیان وه کو باوک ژمیگرداون، جیاوازی نیه پوره که: له دایک و باوکی بی، یان ته نها
له باوکی بی، یان ته نها له دایکی بی.
(وَالْخَالَ وَالْخَالَةَ) ههروه ها خال و پور: که خوشکی دایک بی (مِثْلَ الْأُمِّ) ههردوویکیان وه کو
دایک ژمیگرداون (وَكُهُمُ) وه که ئه و چوارانه ش وایه (أَوْلَادُهُمْ) کیژو کوپه کانیمان (فِي الْحُكْمِ)
له و بپیاره ی پابردودا، واته: نه وانیش وه که دایکی، یان باوکی نه وانه ده ژمیگردین.
که وابو: (وَنَزَلَ الْعَالِي) چینی سه ره وه دابه زینه بُو پیزی خواره وه: وه که باپیره و داپیره ی
بی به ش: بُو پیزی دایک (وَارْفَعُ سَافِلًا) چینی خواره وه ش به رز بکه وه بُو پیزی سه ره وه:
وه که کوپو کیژی کیژه کان: بُو پیزی کیژه کان، ههروه که پابرا.
ئینجا بزافه: له دوی حاله تی یه که م تا ئیره باسی نه وه بوو: که خزمه کانی (ذَوِي
الْأَرْحَامِ) له یه که س زیاتر بنو له حاله تی دووه م و سئیه مدا چۆنیه تی میراته که یان پوون
ده گاته وه و ده فه رموی:

حاله تی دووه؛ که له یه کەس زیاتر بن، ئەو کاتە (فَإِنْ وَجَدْتَ بَيْنَهُمْ تَفَاضُلًا) ئەگەر بینیت له نێوان خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) دا جیاوازی ههیه (فِي الْقُرْبِ لِلْوَارِثِ) له باره ی نزیکی له میراتگری مردوو هه که وه، ئەو کاتە (كَأَنَّ مَنْ سَبَقَ إِلَيْهِ مِنْهُمْ) ئەو خزمه (ذَوِي الْأَرْحَامِ) هه له میراتگره که وه نزیکتر بئ (بِتَقْدِيمِ أَحَقِّ) ئەو مافی ههیه وه پیش

بیخ

فَهُوَ بَدِيلٌ مَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى ٥٩ فَالْأَخْذُ بِالْقُرْبِ إِلَيْهِ أَوْلَى
وَإِنْ وَجَدْتَهُمْ قَدْ اسْتَوَوْا فِي ٦٠ قُرْبٍ إِلَى وَارِثٍ مَنْ تُوْفِي
فَافْرِضْ كَأَنَّ مَنْ أَحْلَ لِحَدِّهِ ٦١ عَصَابَةٌ مُدْلِينَ خَلَى بَعْدَهُ
فَمَا مِنَ النَّصِيبِ خُصٌّ كَلَّا ٦٢ مُسَلَّمٌ لِمَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى
كَارِثُهُ عُصُوبَةٌ أَوْ فَرَضًا ٦٣ مِنْهُ، وَإِنْ حَجَبَ بَعْضٌ بَعْضًا

بۆ میراتگرتن، نهك ئەوهی له خودی مردوو هه که نزیکتره - ههروه که له مه زه به که ی بئ هیزدا ئەوهابو - چونکه (فَهُوَ بَدِيلٌ مَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى) نزیکتره که له جیاتی ئەو میراتگره یه: که ئەو به ویه وه ده کاته وه مردوو هه که، که وابوو: (فَالْأَخْذُ بِالْقُرْبِ إِلَيْهِ أَوْلَى) په چا وکردنی نزیکی له میراتگره که له پیشتره له په چا وکردنی نزیکی له خودی مردوو هه که:

بۆ وینه: ئەگەر مردوو هه که له پاش به جئ ما: ته نها کیژی کیژی کوپ له گه ل کیژی کوپی کیژی ئەوه میراته که گشتی بۆ کیژی کیژی کوپه که یه؟ چونکه ئەمه یان به یه ک نمره ده گاته میراتگره که: که کیژی کوپی مردوو هه که یه، به لام ئەوه که ی تر به دوو نمره ده گاته میراتگره که: که کیژی مردوو هه که یه.

ههروه ها ئەگەر له پاشی به جئ ما: ته نها باوکی دایکی دایک، له گه ل دایکی باوکی دایک، ئەوه میراته که گشت بۆ باپیره که یه؟ چونکه ئەمه یان به یه ک نمره ده گاته میراتگره که: که دایکی دایکی مردوو هه که یه، به لام باپیره که به دوو نمره ده گاته وه میراتگره که: که دایکی مردوو هه که یه... هتد.

حاله تی سێیه م؛ که له یه کەس زیاتر بن، جا له و حاله ته دا (وَإِنْ وَجَدْتَهُمْ قَدْ اسْتَوَوْا) ئەگەر بینیت خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) به کسان بون (فِي قُرْبٍ إِلَى وَارِثٍ مَنْ تُوْفِي) له باره ی نزیکی له میراتگری مردوو هه که وه، ئەو کاتە (فَافْرِضْ) وا دابنئ: (كَأَنَّ مَنْ أَحْلَ لِحَدِّهِ) ئەو که سه ی مردوه (عَصَابَةٌ مُدْلِينَ خَلَى بَعْدَهُ) خودی ئەو کۆمه له میراتگره ی له دوا ی خۆی به جئ هیشتون: که خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ) به هۆی ئەوانه وه ده گه نه وه مردوو هه که، ئینجا (فَمَا مِنَ النَّصِيبِ خُصٌّ كَلَّا) ئەو به شه میراته ی تاییه ته به هه ر یه کیک له و میراتگرانه (مُسَلَّمٌ لِمَنْ بِهِ قَدْ أَذْلَى) ته سلیمی ئەو خزمه (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ه ده کری: که

به هۆی ئه و میراتگره وه گه یشتۆته مردووه که، ئینجا ئه و به شه میراته شی که ده دریتته خزمه کانی (ذوی الأرحام)، هه ر یه که یان (کَإِثْمِهِ عُصُوبَةٌ أَوْ فَرَضًا مِنْهُ) وه کو میراتگرتنی خۆیه تی له خودی ئه و میراتگره ئه گه ر وا دابنێین خودی میراتگره که مردوه، جا میراتگرتنه که به پوو ی پشتی بی، یان به خاوه ن به شی بی:

بۆ ویننه: ئه گه ر مردووه که له پاشی به جئ ما: ته نها کیژی کیژ له گه ل کیژی کیژی کوپ،

مِمَّنْ فَرَضْتَ وَارِثِينَ عَمَلًا ٦٤ بِالْحَجَبِ فِي الْمُدَلَّى بِهِمْ مِنْ هَؤُلَاءِ
وَإِنْ يَنْزِرْ أَوْلَادَ فَرَعِ أُمَّ ٦٥ فَأَنْتَ سَوٌّ بَيْنَهُمْ فِي الْقِسْمِ
أَوْ خَالَةً وَالْخَالَ مِنْهَا لَزِمَ ٦٦ تَسْوِيَةً فِي قِسْمَةِ بَيْنَهُمَا

ئه وه نیوه ی میراته که بۆ کیژی کیژه که یه، شه شیکیش بۆ کیژی کیژی کوپه که یه، ئینجا پاشماوه که شه به سه ریاندا به شه ده کریته وه: سی به شی بۆ کیژی کیژه که وه به شیکیش بۆ کیژی کیژی کوپه که.

هه روه ها ئه گه ر له پاشی به جئ ما: ته نها کیژی کیژ له گه ل کوپو کیژیکی کیژیکی تر، ئه وه نیوه ی میراته که گشتی بۆ کیژی کیژه که یه، نیوه که ی تریش بۆ کوپو کیژی کیژه که ی تره - له پوو ی پشتی - واته: له م نیوه یه کوپه که دوو هه ندی کیژه که ی ده دریتتی، چونکه ئه گه ر دایکی خۆیان مردبا: ئه وها میراتیان لای ده گرت.

(وَإِنْ حَجَبَ بَعْضُ بَعْضًا) ئه گه ر هاتوو: هه ندیکیان هه ندیکیان بی به شه ده کرد (مِمَّنْ فَرَضْتَ وَارِثِينَ) له وانه ی به میراتگرت دانابون، ئه وه (عَمَلًا بِالْحَجَبِ فِي الْمُدَلَّى بِهِمْ مِنْ هَؤُلَاءِ) هه مان بی به شکردن په فتاری پی ده کری له وه خزمانه ی (ذوی الأرحام) دا: که به هۆی ئه و میراتگرانه وه گه یاندرابونه وه مردووه که:

بۆ ویننه: ئه گه ر مردووه که له پاشی به جئ ما: کیژه برایه کی له دایکی و باوکی و کیژه برایه کی ته نها له دایکی و کیژه برایه کی ته نها له باوکی، ئه وه شه شیکی میراته که بۆ کیژه برای ته نها له دایکی یه، پاشماوه که شه گشتی بۆ کیژه برای له دایکی و باوکی یه، کیژه برای ته نها له باوکیش به م کیژه برای به بی به شه ده بی له میرات؟ چونکه برای ته نها له باوکی به هۆی برای له باوکی و دایکی بی به شه ده بی.

هه روه ها ئه گه ر له پاشی به جئ ما: پوریک که ته نها له دایکه وه خوشکی باوکی بوو له گه ل کیژه برایه کی له دایکی و باوکی، ئه وه میراته که گشتی بۆ پوره که یه، کیژه برای که شه بی به شه ده بی؟ چونکه گشت برایه ک به هۆی باوک بی به شه ده بی له میرات، هه روه ک له (تحفه) دا پوون کراوه ته وه.

(وَإِنْ يَدْرَأَ أَوْلَادَ فِرْعَاقٍ) نه گهر مردووه که کوپو کیژی خوشکی ته‌ن‌ها له‌دایکی، یان کوپو کیژی برای ته‌ن‌ها له‌دایکی له پاش خوی به‌جی بهیلتی، نه و کاته (فَأَنْتَ سَوٌّ بَيْنَهُمْ فِي الْقِسْمِ) تو به یه‌کسانی له نیتوان نیترو مئی‌یه‌کاندا میراته‌که به‌ش بکه.
 (أَوْ خَالَاتٍ وَأَخَالَاتٍ مِنْهَا) یان نه‌گهر خالی ته‌ن‌ها له‌دایکی و خوشکه دایکی ته‌ن‌ها له‌دایکی له دوی خوی به‌جی هیشت، نه و کاته (لَزِمًا تَسْوِيَةً فِي قِسْمَةٍ بَيْنَهُمَا) واجبه: به یه‌کسانی میراته‌که یان له نیتواندا به‌ش بکری.

هَذَا بَيَانُ الْفُرُوضِ الْمَقْدَرَةِ فِي الْقُرْآنِ مَعَ بَيَانِ أَهْلِهَا

ثُمَّ الْفُرُوضُ سِتَّةٌ، وَأَخْصَرُ ٦٧ عِبَارَةٌ عَنْهَا بِهَا يُعْبَرُ
 الرَّبْعُ وَالثَّلَاثُ وَضِعْفُ كُلِّ ٦٨ وَنِصْفُهُ، فَالنِّصْفُ فَرَضٌ بَعْلٍ
 لَا فِرْعَاقَ لِامْرَأَتِهِ، وَالْأَخْتِ ٦٩ لِأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ، وَالْبَنَاتِ

ئینجا بزانه: نه‌مه فه‌رمووده‌ی (تحفة) و (نهاية) و (مغنی) بوو، به‌لام له‌چند کتیبکی‌تردا زانایان فه‌رموویانه: نه‌م خال و پووره‌ی ته‌ن‌ها له‌دایکی، میراته‌که به‌پووی پشتی به‌ش ده‌کن، واته: خاله‌که دوو هندی پووره‌که‌ی ده‌دریتی، هه‌روه‌ک له‌حاشیه‌کانی (ابن قاسم) و (الشروانی) پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿ هَذَا بَيَانُ الْفُرُوضِ الْمَقْدَرَةِ فِي الْقُرْآنِ مَعَ بَيَانِ أَهْلِهَا ﴾
نه‌مه روونکردنه‌وه‌ی به‌شه میراته‌کان و خاوه‌نه‌کانیانه: که له‌قورئاندا دیارکراون (ثم الفروض) ئینجا نه‌و به‌شه میراتانه‌ی له‌قورئانی پیروز له‌سوره‌تی (النساء) دا دیار کراون بو میراتگره‌کان (ستة) شه‌ش به‌شن (وأخصر عبارة عنها بها يُعبر) کورتترین پرسته: که واته‌ی نه‌و به‌شانه‌ی پی پوون بکریته‌وه، نه‌مه‌یه:

(الرُّبْعُ) چواریک = $\frac{1}{4}$ و (الثُّلُثُ) سییه‌ک = $\frac{1}{3}$ (وَضِعْفُ كُلِّ) دوو چه‌ندانه‌ی هه‌ر یه‌کیک له‌و دووانه‌ش، واته: (النِّصْفُ) نیوه = $\frac{1}{2}$ و (الثَّلَاثَانُ) دوو سییه‌ک = $\frac{2}{3}$ هه‌م (وَنِصْفُهُ) نیوه‌ی هه‌ر یه‌کیک له‌هه‌ردووکیشیان، واته: (الثُّمْنُ) هه‌شتیک = $\frac{1}{8}$ و (السُّدُسُ) شه‌شیک = $\frac{1}{6}$.

١- (فَالنِّصْفُ) نیوه‌یی به‌شی پینج میراتگرانه:

یه‌که‌ه: (فَرَضُ بَعْلٍ) به‌شی میردی ژنه‌که‌یه، به‌و مه‌رجه‌ی (لَا فِرْعَاقَ لِامْرَأَتِهِ) ژنه‌مردووه‌که‌ی: نه‌کوپو کیژی خوی و نه‌کوپو کیژی کوپی و نه‌به‌ره و خوارتریشی نه‌بی، خوی گه‌وره

ده فهرموی: ﴿وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ﴾ نئوه نیوهی نهو میراته تان هه یه: که ژنه کانتان به جییان هیشتوه، به و مهرجهی ژنه کان کوپو کیژیان نه بن.

دووهم: (وَالْأَخْتِ لِأَبَوَيْنِ) به شی خوشکیکی له دایکی وبارکی یه. سئیه م: (أَوْ لِأَبٍ) به شی خوشکیکی ته نها له بارکی یه، خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ﴾ نه گهر مردووه که خوشکیکی هه بوو، نه وه نیوهی میراته که ی هه یه.

چوارهم: (وَالْبَنَاتِ) به شی کیژیکی مردووه که یه. پینجه م: (وَبِنْتِ الْإِبْنِ) به شی کیژیکی کوپی وَبِنْتِ الْإِبْنِ حَيْثُ كُلُّ تَنْفَرِدٍ ۷۰ وَالرُّبْعُ لِلزَّوْجِ إِذِ الْفَرْعُ وَجِدَ لِعْرَسِهِ، وَزَوْجَةٌ فَأَكْثَرًا ۷۱ إِنْ لَمْ يَكُنْ فَرْعٌ لَزَوْجٍ قُبْرًا وَالشُّمْنُ تَسْتَحِقُّهُ مَعَ فَرْعٍ ۷۲ وَالْإِرْثُ جَارٍ فِي الطَّلَاقِ الرَّجْعِيِّ

مردووه که یه، هه رچه ند به ره و خوارتریش بی، خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَإِنْ كَانَتْ وَاحِدَةً فَلَهَا النِّصْفُ﴾ نه گهر میراتگه که یه ک کیژ بوو، نه وه نیوهی هه یه. (حَيْثُ كُلُّ تَنْفَرِدٍ) به و مهرجهی نه و چوار نافرته تانه ی پابردو گشتیان به ته نها بن، واته: هیچ میراتگریکی وه هایان له گه لدا نه بی: که بیانکاته میراتگری پشتن، یان به شیان که م بکاته وه، یان بی به شیان بکا، هه م میراتگریکی وه کو خویشیان له گه لدا نه بی.

۲- (وَالرُّبْعُ) چواریک به شی دوو میراتگرانه:

یه که م: (لِلزَّوْجِ) به شی میردی ژنه که یه (إِذِ الْفَرْعُ وَجِدَ لِعْرَسِهِ) له و حالته ی ژنه مردووه که ی: کوپ، یان کیژی خوی هه بی، یان کوپی، یان کیژی کوپی هه بی، هه رچه ند به ره و خوارتریش بن، جیاوازی نیه: کوپو کیژه که ی له م میرده بوین، یان له میردیکی تر، یان له زینا، خوی گوره ده فهرموی: ﴿فَإِنْ كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمْ الرُّبْعُ﴾ نه گهر ژنه کانتان مندالیان هه بوو، نئوه چواریک میراتتان هه یه.

دووهم: (وَزَوْجَةٌ فَأَكْثَرًا) به شی ژنیکی مردووه که و زیاتر له ژنیکی ته تا ده گاته چوار ژن، واته: چواریکه که له نیوان خویاندا به ش ده که ن (إِنْ لَمْ يَكُنْ فَرْعٌ لَزَوْجٍ قُبْرًا) به و مهرجهی میرده مردووه که ی: نه کوپو کیژی خوی و نه کوپو کیژی کوپی و نه به ره و خوارتریش نه بی، خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَنَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ﴾ ژنه کانتان چواریکیان هه یه، نه گهر نئوه مندالتان نه بی.

۳- (وَالشُّمْنُ) هشتیک به شی یه ک میراتگه، چونکه (تَسْتَحِقُّهُ) ژنی مردووه که مافی هشتیک هه یه، واته: له ژنیکه وه تا ده گاته چوار ژن، هشتیکه که له نیوان خویاندا به ش ده که ن، له و حالته ی (مَعَ فَرْعٍ) کوپ، یان کیژی میرده که ی له گه لدا بی، یان کوپی، یان کیژی کوپی میرده که ی، یان به ره و خوارتری له گه لدا بی، جیاوازی نیه: کوپو کیژه که ی له م

ژنه بوین، یان له ژنیکی تر، خوی گوره ده فهرموئ: ﴿فَإِنْ كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثَّمَنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ﴾ نه گهر ئیوه مندالتان هه بوو، نه وه ژنه کانتان هه شتیکیان هه یه له میراته که تان. ئینجا بزانه: له گشت نه و حاله تانه ی پابردودا مه رجه کوپو کیژی خوی و کوپو کیژی کوپ: میراتگر بن، واته: نه گهر نه وانه به هوی کوشتن، یان کافریون، یان کویله یی میرات نه گرن نه و کاته هه بوونیان وه که نه بوونه، واته: کار له میراتی ژن و میرده که ناکا، به لکو میرده که نیوه یی هه ر ده دریتی، ژنه که ش چواریکی هه ر ده دریتی، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیندا پوون کراوه ته وه.

وَالثُّلْثَانِ لِلْإِنثَاتِ تَرِثُ ۷۳ نِصْفًا إِذَا تَعَدَّدَتْ، وَالْثُلُثُ لِأُمِّ مَيْتٍ لَمْ يَكُنْ لَهُ عَدَدٌ ۷۴ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ وَلَا وَلَدٌ وَعَدَدٌ مِّنْ وَلَدِ الْأُمِّ، وَقَدْ ۷۵ يُفْرَضُ ثُلُثٌ مَعَ إِخْوَةٍ لِحَدِّ

ئینجا ئاگادر به: (وَالْإِرْثُ جَارٍ فِي الطَّلَاقِ الرَّجْعِيِّ) میرات له یه کتری گرتن له نیوان ژن و میرددا له (عدة) ی ته لاتی (الرَّجْعِيِّ) شدا هه ر به رده وامه، تا (عدة) که ته واو ده بی.

۴- (وَالثُّلْثَانِ) دوو سییه که به شی چوار میراتگرانه: چونکه (لِلْإِنثَاتِ تَرِثُ نِصْفًا) به شی نه و چوار نافرته تانه یه: که به ته نهایی نیوه یان ده گرت: که کیژ، کیژی کوپ، خوشکی له دایکی و باوکی، خوشکی ته نها له باوکی بون. جا نه و چوارانه به و مه رجه دوو سییه که ده گرن: (إِذَا تَعَدَّدَتْ) هه ر کاتیک ژماره یان له یه که زیاتر بی: واته: وه که دوو کیژو ژۆرتتر له دوو کیژی مردووه که، یان دوو کیژی کوپو ژۆرتتر له دوو کیژه کوپو مردووه که به (إجماع) ی زانایانی ئیسلام، جیاوازی نیه کیژه کوپه کان هی یه که باوک بن، یان هی ژۆر باوکان بن، واته: دوو سییه که که له نیوان خویاندا به ش ده که ن، خوی گوره ده فهرموئ: ﴿فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ﴾ نه گهر کیژه کان دوو به سه ره وه تر بون، نه وه دوو سییه کی میراته که یان هه یه.

هه م وه کو دوو خوشک و ژۆرتتر له دوو خوشک: جا له دایکی و باوکی بن، یان ته نها له باوکی بن، خوی گوره ده فهرموئ: ﴿فَإِنْ كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ﴾ نه گهر خوشکه کان دوو بون، نه وه دوو سییه کی میراتیان هه یه.

ئینجا بزانه: له و چوارانه شدا مه رجه: هیچ میراتگریکی وه هایان له که لدا نه بی: که بیانکاته میراتگری پشتی، یان به شیان که م بکاته وه، یان بی به شیان بکا له میرات، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) دا فهرموویانه.

۵- (وَالثُّلُثُ) سییه که به شی دوو میراتگرانه: یه که م: (لِأُمِّ مَيْتٍ) به شی دایکی مردووه که یه، به و مه رجه ی (لَمْ يَكُنْ لَهُ عَدَدٌ مِّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ)

مردووه که: دوو، یان زیاتر له دووان خوشک و برای نه بن، جیاوازی نیه: له دایکی و باوک بن، یان تنها له باوکی، یان تنها له دایکی، هم به و مرجهش (وَلَا وُلْدٌ) مردووه که هیچ کوپو هیچ کیژیکی خوی و هیچ کوپو هیچ کیژیکی کوپو به ره و خوارتریشی نه بن، خوی گه وره ده فهرموئی: ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ وَلَدٌ وَوَرَّثَهُ أَبُوهُ فَلِأُمِّهِ الثَّلَاثُ﴾ نه گهر مردووه که کوپو کیژیکی نه بون و دایک و باوکیشی میراتیان لئ ده گرت نه وه دایکه که ی سییه کی هه یه .

دوووه: (وَعَدَبٌ مِنْ وُلْدِ الْأُمِّ) به شی دووان و زیاتر له دووانه له و خوشک و برایانه ی تنها له دایکه وه خوشک و برای مردووه که ن، جیاوازی نیر و می نیه - واته: نیرینه یان دوو هندی وَالسُّدُسُ فَرَضٌ وَالِدٍ وَفَرَضٌ جَدٌّ ۷۶ لَمْ يُدَلِّ بِالْأُنْثَى إِذَا كَانَ وَلَدٌ وَجَدَّةٌ فَصَاعِدًا دُونَ النَّسَبِ ۷۷ بِالْجَدِّ بَيْنَ أَنْثَيْنِ أَدَلَّتِ

میینه ی نادریتی؟- خوی گه وره ده فهرموئی: ﴿فَإِنْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثَّلَاثِ﴾ نه گهر خوشک و برایه کانی تنها له دایکی له یه که س زوتر بون، نه وه گشتیان له سییه کی میراته که دا هاوبه شن.

(وَقَدْ يُفْرَضُ ثُلُثٌ مَعَ إِخْوَةِ لَجَدٍّ) هندی جاریش سییه که بو باپیره داده ندری له و حالته ی له گه ل برایه کانی مردووه که دا بی، هه روه که له باسی (میراتی باپیره) دا پوونی ده که یه وه، ان شاء الله تعالی.

۶- (وَالسُّدُسُ) شه شیک به شی حه فت که سانه:

یه که ه: (فَرَضٌ وَالِدٍ) به شی باوکی مردووه که یه . **دوووه:** (وَفَرَضٌ جَدٍّ) به شی باپیره ی مردووه که یه نه گهر باوک نه بن، هم به و مرجهش (لَمْ يُدَلِّ بِالْأُنْثَى) باپیره که به می بینه نه گاته مردووه که، واته: باوکی باوک و به سه ره وه تر بی، نه که باوکی دایک، ئینجا له و حالته دا باوک و باپیره شه شیکیان هه یه: (إِذَا كَانَ وَلَدٌ) نه گهر مردووه که: کوپو، یان کیژیکی خوی هه بی، یان کوپو کوپو، یان کیژیکی کوپو، یان به ره و خوارتری هه بی، خوی گه وره ده فهرموئی: ﴿وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِنْ كَانَ لَهُ وَلَدٌ﴾ دایک و باوکی مردووه که هه یه که یان شه شیک میراته که یان هه یه، نه گهر مردووه که مندالی هه بی، واته: له م نایه ته دا باپیره وه کو باوک.

سوییه: (وَجَدَّةٌ فَصَاعِدًا) شه شیک به شی داپیره یه که و زیاتر له داپیره یه که، به و مرجه ی دایکی مردووه که نه مابن، جیاوازی نیه مردووه که: برا و مندالی هه بن، یان نه بین - هه روه که له (شرح الرحبیة) دا فهرموویه تی - هه روه ها جیاوازی نیه داپیره که: دایکی دایک و به سه ره وه تر بی، یان دایکی باوک و به سه ره وه تر بی ﴿عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَعَلَ لِلْجَدَّةِ السُّدُسَ إِذَا لَمْ تَكُنْ دُونَهَا أُمَّ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، پیغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا شه شیک

بِق داپیره داناره، بهو مەرجهی له خۆی به رهو خوارتر دایکێک نه بێ. جا نه گەر له داپیره یهك زیاتر بون: وهك دایکی دایکی باوک و دایکی باپیره و دایکی دایکی دایک، نه وه کاته شه شیکه که له نێوان خۆیاندا بهش ده کهن، ههروهک (أصحاب السنن بسند صحیح) گێراویه تیا نه وه، هه م (مغنی) ش فه رموویه تی.

(دُونِ الَّتِي) به لام نه و داپیره یه میرات ناگرێ: که (بِالْجَدِّ بَيْنَ اُنْتَيْنِ اَدَلَّتْ) به باپیره یه کی نێوان دوو مێ بی نه گه یوه ته مردووه که: وهك دایکی باوکی دایک؟ چونکه نه مه یان له (ذَوِي الْأَرْحَامِ) هه کانه. ئینجا بزانه: له لایه نی دایکه وه ته نها یهك داپیره میرات ده گرێ به به رده وامی، ههروهک له (تحفه) و (مغنی) دا فه رموویانه.

وَفَرَضُ أُمِّ مَيِّتٍ لَهُ عَدَدُ ٧٨ مِنْ إِخْوَةٍ وَأَخَوَاتٍ أَوْ وَّلَدٍ
وَفَرَضُ بِنْتٍ هِيَ لِابْنٍ يُقْبَرُ ٧٩ وَتَسْتَوِي وَاحِدَةٌ وَأَكْثَرُ
إِنْ تَصَحَّبَ الْبِنْتَ الَّتِي لِلصُّلْبِ ٨٠ أَوْ ابْنَةَ ابْنٍ فَوْقَهَا فِي الْقُرْبِ
وَأَخْتٍ أَوْ أَكْثَرَ فَرَعٍ وَالِدٍ ٨١ مَعَ شَقِيقَةٍ، وَفَرَضُ وَاحِدٍ

چواره م: (وَفَرَضُ أُمِّ مَيِّتٍ) شه شیک به شی دایکی نه و مردووه یه: که (لَهُ عَدَدٌ مِنْ إِخْوَةٍ وَأَخَوَاتٍ) مردووه که دوو، یان زیاتر خوشک و برای هه بن، جیاوازی نیه گشتیان: برا بن، یان خوشک بن، یان خوشک و برا بن، جا له دایک و باوکی بن، یان ته نها له دایکی، یان ته نها له باوکی، ههروه ها جیاوازی نیه له و خوشک و برایانه: یه کیکیان، یان گشتیان به هوی که سیکێ تر بێ بهش ببن له میرات، یان نا (أَوْ وَّلَدٍ) یان مردووه که: کوپ، یان کیژی خۆی هه بێ، یان کوپی کوپ، یان کیژی کوپ، یان به رهو خوارتری هه بێ، به به لگه ی نایه ته که ی پرابردو، هه م خوی گه وره ده فه رموی: ﴿فَإِنْ كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلَأُمِّهِ السُّدُسُ﴾ نه گەر مردووه که برای هه بن، دایکه که ی شه شیک ی هه یه.

ئینجا بزانه: لێ ره شدا له گشت نه وانه ی پرابردو دا مەرجه: کوپو کیژه که ی و کوپو کیژی کوپه که ی و خوشک و برایه کانیش میراتگر بن، واته: نه گەر نه وانه به هوی کۆیله یی، یان کوشتن، یان کافر بوون میرات نه گرن، نه و کاته هه بوونیان وهك نه بوونه، واته: کار له میراتی باوک و باپیره و دایک ناکا، ههروهک له (تحفه) و (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

پینجه م: (وَفَرَضُ بِنْتٍ هِيَ لِابْنٍ يُقْبَرُ) شه شیک به شی کیژی کوپی مردووه که یه، بهو مەرجه ی کوپی مردووه که مردبێ (وَتَسْتَوِي وَاحِدَةٌ وَأَكْثَرُ) یهك کیژه کوپو نۆرتیش یه کسانن: شه شیکه که له نێوان خۆیاندا بهش ده کهن، جیاوازی نیه: گشتیان له یهك باوک بن، یان له زۆر باوکان بن، هه رچه ند به رهو خوارتریش بن:

ئینجا کیژه کوپ له و حاله ته دا شه شیک ی هه یه (إِنْ تَصَحَّبَ الْبِنْتَ الَّتِي لِلصُّلْبِ) نه گەر له گه ل کیژیکی خودی مردووه که دا بێ (أَوْ ابْنَةَ ابْنٍ فَوْقَهَا فِي الْقُرْبِ) یان له گه ل کیژه

ک و پیکری

له خوی نزیکتدا بنی ﴿عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ﴾: قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ لِلْإِبْنَةِ النَّصْفَ، وَالْإِبْنَةِ الْإِبْنَ السُّدُسَ تَكْمِلَةَ الثَّلَاثِينَ وَمَا بَقِيَ لِلْأُخْتِ ﴿رواه البخاري، پیغمبر ﷺ بریاری دا: نیوهی میرات بؤ کیژی مردووه که بی و شه شیک بی کیژی کوره که بی، تا بیته ته واکری دوو سییه ک، پاشماوه که شی بؤ خوشکه که بی.

شه شه م: (وَأُخْتٌ أَوْ أَكْثَرُ فَرْعِ وَالِدٍ) شه شیک به شی خوشکیک و زیاتر له خوشکیک: که تنها له باوکه وه خوشکی مردووه که بن، واته: شه شیک که له نیوان خویاندا بهش ده که ن، له و حالتهی (مَعَ شَقِيقَةٍ) له گه ل خوشکیک له دایکی و باوکی دا بن، به (قیاس) له سهر کیژی کوپ.

مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ سِوَاءِ الذَّكَرِ ۸۲ مِنْهُمْ وَغَيْرُهُ، وَبَعْضُ مَنْ غَبِرَ كَمَا يَكُونُ آخِذَ النَّصِيبِ ۸۳ بِالْفَرَضِ قَدْ يَأْخُذُ بِالنَّصِيبِ
هَذَا بَيَانُ حَجَبِ الْحَرَمَانِ

لَا يُحْجَبُ الْأَبُ وَأُمُّ وَوَلَدٌ ۸۴ وَزَوْجَةٌ أَيْضًا وَزَوْجٌ بِأَحَدٍ

هفته م: (وَقَرَضٌ وَاحِدٌ مِنْ وَلَدِ الْأُمِّ) شه شیک به شی تنها به کیک له و خوشک و براینه ی تنها له دایکه وه خوشک و برای مردووه که ن (سِوَاءِ الذَّكَرِ مِنْهُمْ وَغَيْرُهُ) نیر و مییه کانیا ن به کسانن و جیاوازیان نیه له شه شیک گرتن، خوی گوره ده فه رموی: ﴿وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا السُّدُسُ﴾ نه گهر مردووه که برایه کی له دایکی، یان خوشکیک له دایکی هه بوو، نه وه هر به کیک له وان شه شیک هه یه.

(وَبَعْضُ مَنْ غَبِرَ) هه ندیک له و میراتگرانه ی رابرا ن (كَمَا يَكُونُ آخِذَ النَّصِيبِ بِالْفَرَضِ) هه روه ک به خاوه به شی میرات ده گری (قَدْ يَأْخُذُ بِالنَّصِيبِ) هه ندی جاریش به پوی پشتیوه میرات ده گری: وه کو باوک، باپیره، خوشک، کیژ، کیژه کوپ....

﴿ناگاداری﴾ نه گهر دوو که س له زگماکدا پیکوه نوسا بون، نه وه به دوو میراتگر داده ندرین، به و مرجه ی دوو سهریان هه بن، هه روه که له (تحفه) و (مغنی) دا فه رمویانه، واته: -جگه له سهر- مرجه نیه: نه نداهه کانی تر به ژماره ی دوو که سان بن، به لکو هه کاتی که بزاین: ژیا نی هه سهریکیان له وی تر جیا به و سهر به خویه، نه وه به دوو که س داده ندرین، هه روه که له (تحفه) دا فه رمویه تی.

﴿هَذَا بَيَانُ حَجَبِ الْحَرَمَانِ: نُهْمَه رُونُگَرْدَنَه وَه ی بِنِ به شکر دنه له میرات﴾

بزانه: (الْحَجَبُ) قه ده غه کردن دوو به شه:

یه که م: (حَجَبُ النُّقْصَانِ) = قه ده غه کردنی ناته وای: وه ک میراتگره که به هوی میراتگری تر

به شی کهم بیتهوه: وهك دایك - به هوی کورپ - له سییه کهوه دیتهوه سه ر شه شیك، یان ژن - به هوی کورپ - له چواریکه وه دیته سه ر هشتیک... هتد، جا ئه مه یان له باسه که ی پابردودا به دریتی پوون کراوه ته وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

دووهه: (حَجَبُ الْحِرْمَانِ) - قه ده غه کردنی بی به شی: وهك میراتگره که به هوی میراتگریکی له خوی به هیتر بی به ش بیی له گشت میراته که - هه روهك لیزه دا پوونی ده که ی نه وه - یان به هوی سیفه تیک له گشت میراته که بی به ش بیی، هه روهك له باسی (هویه کانی میرات نه گرتن) دا پوونی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(لَا يُحِبُّ الْأَبُ وَأُمُّ وَاوَلَدٌ) باوک و دایک و کوپو کیژ به هیچ که سیک بی به ش نابن له میرات، هه روه ما (وَزَوْجَةٌ أَيْضًا وَزَوْجٌ بِأَحَرٍ) ژنو میردیش به هیچ که سیک بی به ش نابن له میرات، بَلْ يُحِبُّ ابْنُ الْإِبْنِ بِابْنِ الصُّلْبِ ٨٥ أَوْ ابْنِ الْإِبْنِ فَوْقَهُ فِي الْقُرْبِ وَالْجَدُّ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا ذَكَرَ ٨٦ وَقَعَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَنْ عَبَّرَ إِذْ كُلُّ مَنْ إِذْلَاؤُهُ بِالْغَيْرِ ٨٧ صَارَ بِهِ مُحْتَجِبًا عَنْ خَيْرٍ وَخَصَّ مِنْ عُمومِ هَذَا الضَّابِطِ ٨٨ وَلَدُ أُمَّ فَهُوَ غَيْرُ سَاقِطٍ وَالْأَخُ مِنْ أَبٍ وَأُمٍّ احْتَجَبَ ٨٩ بِالْإِبْنِ وَالْإِبْنُ أَيْضًا وَبِأَبٍ وَالْأَخُ مِنْ أَبٍ بِهَوْلًا حُجِبَ ٩٠ وَبِأَخٍ لِأَبَوَيْنِ يَنْتَسِبُ

گشتیان به (إجماع) ی زانایانی نیسلام، به لام وا ده بی: میراتگریکی تر به شیان کهم ده کاته وه، هه روهك له باسه که ی پابردودا پوون کراوه.

(بَلْ يُحِبُّ ابْنُ الْإِبْنِ بِابْنِ الصُّلْبِ) به لگو به (إجماع) ی زانایانی نیسلام: کوپی کوپی به کوپی مردووه که بی به ش ده بی (أَوْ ابْنِ الْإِبْنِ فَوْقَهُ فِي الْقُرْبِ) یان به کوپه کوپیکی له خوی نزیکتر له مردووه که، بی به ش ده بی، بۆ وینه: کوپی کوپی کوپی، به کوپی کوپی بی به ش ده بی... هتد.

(و) هه ر به (إجماع) ی زانایانی نیسلام (الْجَدُّ) باپیره، اته: باوکی باوک و به سه ره وه تر (لَا يُحِبُّهُ إِلَّا ذَكَرَ) هیچ که سیک بی به شی ناکا ته نها ئه و نیرینه یه نه بی: که (وَقَعَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مَنْ عَبَّرَ) که وتوته نیوان باپیره که وه که سه ی مردوه، بۆ وینه: باوکی باوک به باوک بی به ش ده بی... هتد؟

(إِنْ) چونکه (قَاعِدَةٌ) یه: (كُلُّ مَنْ إِذْلَاؤُهُ بِالْغَيْرِ) هه ر که سیک به هوی که سیک تر بگاته مردووه که (صَارَ بِهِ مُحْتَجِبًا عَنْ خَيْرٍ) به و که سه ش له وه رگرتنی میرات بی به ش ده بی، به لام (وَخَصَّ مِنْ عُمومِ هَذَا الضَّابِطِ وَكَدُ أُمَّ) خوشک و برای ته نها له دایکی له و (قَاعِدَةٌ) یه جیا کراونه ته وه (فَهُوَ غَيْرُ سَاقِطٍ) ئه و خوشک و ئه و برایه هیچیکیان به هوی دایکی خوی بی به ش نابن.

(و) هر به (إجماع) زانایانی نیسلام (الأخ من أبٍ وأمٍ احتجَبَ) برای له دایکی ویاوکی به سئ که سان بی به ش ده بی: (بِإِبْنِ وَإِبْنِ الْإِبْنِ أَيْضاً وَيَأْتِي) به کوپو به کوپی کوپو به ره و خوارترو به باوک.

(و) هر وهما (الأخ من أبٍ بهوُلاً حُجِبَ) برای تنها له باوکی به و سئیانه ی پرابردو بی به ش ده بی و هم (وَيَأْخِ لَأَبَوَيْنِ يَنْتَسِبُ) به برای له دایکی ویاوکیش بی به ش ده بی، چونکه نه مه یان خزمایه تی به هیزتره.

هر وهما خوشکی له دایکی ویاوکیش - نه گه له گه ل کیژی مردوه که، یان کیژه کوپی مردوه که دا بی - نه ویش برای تنها له باوکی بی به ش ده کا، هر وه که له میراتی (خوشک و برا) دا پوونی ده که یه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

- وَالْأَخُ مِنْ أُمِّ عَنِ الْإِرْتِ يُصَدُّ ٩١ بَوْلِدِ أَوْ وَالِدِ أَيْضاً وَجَدُّ
 وَإِبْنُ الشَّقِيقِ بِشَقِيقٍ احْتَجَبَ ٩٢ وَأَبْنِ وَأَبْنِ وَأَبْنِهِ وَبِالْجَدِّ وَأَبِ
 وَيَأْخِ لِأَبٍ فَهُوَ أَقْرَبُ ٩٣ وَأَبْنِ أَخٍ لِوَالِدٍ يُحْتَجَبُ
 بِهِؤُلَاً وَإِبْنِ الشَّقِيقِ، وَاحْظُلَا ٩٤ عَمًّا لَأُمِّ وَأَبٍ بِهِؤُلَاً
 وَأَبْنِ أَخٍ مُنْفَسَخٍ عَنِ أُمِّ ٩٥ وَلَأَبٍ بِهِؤُلَاً وَعَمِّ
 لِأَبَوَيْنِ، وَاحْتَجَبَ ابْنُ عَمِّ ٩٦ مُنْتَسِبٍ لِوَالِدٍ وَأُمِّ
 بِهِؤُلَاً وَبِعَمِّ لَأَبٍ ٩٧ أَمَّا ابْنُ عَمِّ لَأَبٍ فَلْيُحْتَجَبِ

(وَالْأَخُ مِنْ أُمِّ) برای تنها له دایکی (عَنِ الْإِرْتِ يُصَدُّ) له میراته که بی به ش ده کری به م چوار که سانه: (بَوْلِدِ) به کوپی مردوه که، یان کیژی مردوه که، هم به کوپی کوپی مردوه که، یان کیژی کوپی مردوه که و به ره و خوارتروش (أَوْ وَالِدِ أَيْضاً) هم به باوک و (وَجَدُّ) به باپیره، به به لگه ی نایه تی ﴿يُورَثُ كَالْأَلَةِ﴾ واته: مردوه که باوک و باپیره و کوپی کوپی نه بی.

(وَإِبْنُ الشَّقِيقِ) کوپه برای له دایکی ویاوکی به م ش ه ش که سانه بی به ش ده بی: (بِشَقِيقٍ احْتَجَبَ) به برای له دایکی ویاوکی بی به ش ده بی، چونکه به هوی نزیکتری له وی به هیزتره (وَأَبْنِ وَأَبْنِهِ) هم به کوپو به کوپو به ره و خوارترو (وَبِالْجَدِّ وَأَبِ) هم به باوک و به باپیره و به سه ره و تروش بی به ش ده بی، چونکه نه و چوارانه - به هوی لایه نی بابایه تی و کوپایه تی - له وی به هیزترن، هم (وَيَأْخِ لِأَبٍ) به برای تنها له باوکیش بی به ش ده بی، چونکه (فَهُوَ أَقْرَبُ) نه وه له وی نزیکتره و به هیزتره.

(و) هر وهما (ابنُ أَخٍ لِوَالِدٍ يُحْتَجَبُ) کوپه برای تنها له باوکی بی به ش ده بی: (بِهِؤُلَاً) به و ش ه ش که سانه ی پرابردو، هم (وَإِبْنِ الشَّقِيقِ) به کوپه برای له دایکی ویاوکیش بی به ش

دهبئ، چونكه نه ميان خزمايه تى به هيژتره.

(وَاحْظَلَا عَمَّا لَأُمِّ وَأَبِي) مامى له دايكى وباوكى بئ بهش بكه له ميراث (بِهَوْلَاءِ) به و حهفت كه سانه ي پرا بردو، هم (وَأَبْنِ أَخٍ مُنْفَسِحٍ عَنْ أُمِّ) به كوپه برآى ته نها له باوكيش، چونكه لايه نى كوپه برآيه تى له لايه نى ماما يه تى به هيژتره (و) هه روه ها (لأبي) مامى ته نها له باوكى بئ بهش بكه (بِهَوْلَاءِ) به و هه شت كه سانه ي پرا بردو، هم (وَعَمِّ لَأَبَوَيْنِ) به مامى له دايكى و باوكيش چونكه نه ميان خزمايه تى به هيژتره.

(وَاحْجُبِ ابْنَ عَمِّ مُنْتَسِبٍ لَوَالِدٍ وَأُمِّ) كوپه مامى له دايكى وباوكى بئ بهش بكه (بِهَوْلَاءِ) به و نو كه سانه ي پرا بردو، هم (وَيَعَمِّ لَأَبِي) به مامى ته نها له باوكيش، چونكه مام له ماموزا نزى كتره (أَمَّا ابْنُ عَمِّ لَأَبِي) كوپه مامى ته نها له باوكى (فَلْيُحْجَبِ) با بئ بهش بكرى بِهَوْلَاءِ الرَّهْطِ وَأَبْنِ عَمِّ ٩٨ مُنْتَسِبٍ لَوَالِدٍ وَأُمِّ
وَبِنْتِ ابْنِ ابْنِ صُلْبٍ تُحْجَبُ ٩٩ وَبِابْنَتَيْنِ حَيْثُ لَا تُعْصَبُ
وَجَدَّةٌ لِلأُمِّ بِالأُمِّ أَحْجَبُ ١٠٠ وَلَأَبِي بِالأُمِّ أَيْضاً وَأَبِي
وَاحْجَبِ بَقْرَى جِهَةً بَعْدَهَا ١٠١ إِنْ لَمْ تَرِثْ مِنْ جِهَةِ سِوَاهَا
وَاحْجَبَتْ بَعْدَى أَبِ بَقْرَى ١٠٢ وَالِدَةً، وَعَكْسُ ذَلِكَ يُؤْتَى

(بِهَوْلَاءِ الرَّهْطِ) به و ده كه سانه ي پرا بردو، هم (وَأَبْنِ عَمِّ مُنْتَسِبٍ لَوَالِدٍ وَأُمِّ) به كوپه مامى له دايكى وباوكيش، چونكه خزمايه تى به هيژتره.

هه روه ها مامى باوكى مردوه كه ش به و يازده كه سانه ي پرا بردو بئ بهش ده بئ، هم به كوپه مامى ته نها له باوكيش، هه روه ها كوپه مامى باوكى مردوه كه ش به و دوانزه كه سانه ي پرا بردو بئ بهش ده بئ، هم به مامى باوكى مردوه كه ش، هه روه ها مامى باپيره ي مردوه كه ش، به و سيزده كه سانه ي پرا بردو بئ بهش ده بئ، هم به كوپه مامى باوكى مردوه كه ش، هه روه ها كوپه مامى باپيره ي مردوه كه ش به و چوارده كه سانه ي بئ بهش ده بئ، هم به مامى باپيره ي مردوه كه ش.

(وَبِنْتِ ابْنِ ابْنِ) كيژه كوپى مردوه كه (بِابْنِ صُلْبٍ تُحْجَبُ) به كوپى مردوه كه بئ بهش ده بئ، هم (وَبِابْنَتَيْنِ حَيْثُ لَا تُعْصَبُ) به دو كيژى مردوه كه و زياتریش بئ بهش ده بئ، به و مه رجى كيژه كوپه كه نيرينه يه كى وه هاى له گه لدا نه بئ: كه بيكاته ميراتگرى پشتنى، واته: نه گه ر كيژه كوپه كه برآى خوى، يان كوپه مامى خوى له گه لدا بئ، نه و كاته به هوى دو كيژه كه بئ بهش نابئ، به لكو له گه ل نيرينه كه پاشماوه كه ي ميراته كه ده گرن.

(وَجَدَّةٌ لِلأُمِّ) داپيره ي لاي دايك، واته: دايكى دايك (بِالأُمِّ أَحْجَبُ) ته نها به دايك بئ بهشى بكه

له میرات، چونکه به هۆی دایکه وه گه یشتوته مردوه که، به لام (وَلأب) داپیره ی لای باوک،
 واته: دایکی باوک (بِأُمِّ أَيْضاً وَأَب) هم به دایک و هم به باوک بی به شی بکه.
 (وَاحْبُجُّ بِقُرْبَى جَهَو) بی به ش بکه به داپیره نزیکتره که ی گشت لایه ک (بُعْدَاهَا) داپیره
 دورتره که ی هه مان لا، بَو وینه: دایکی باوک دایکی دایکی باوک و هم دایکی باوکی باوکیش
 بی به ش ده کا، هه روه ها دایکی دایک دایکی دایکی دایک بی به ش ده کا (إِنْ لَمْ تَرِثْ مِنْ جَهَو
 سِوَاهَا) به و مه رجه ی دورتره که - جگه له لای نزیکتره که - له لایه کی تره وه میرات نه گری.
 (وَاحْبُجَّتْ بُعْدَى أَب) داپیره دورتره که ی لای باوک: وه ک دایکی دایکی باوک بی به ش ده بی
 (بِقُرْبَى وَالِدَو) به داپیره نزیکتره که ی لای دایک: وه ک دایکی دایک، به لام (وَعَكْسُ ذَلِكَ يُؤَبَى)
 به پیچه وانه ی پابردو نابی، واته: داپیره دورتره که ی لای دایک - وه ک دایکی
 دایکی دایک -

وَاحْبَجَّتْ أَهْلَ الْوَلَاءِ الْعَصْبَةَ ١٠٣ كَالْأَخِ أُخْتُ صَدَّهَا مَنْ حَجَبَهُ
 وَأَخَوَاتُ لِأَبٍ مَا عُصِبَتْ ١٠٤ فَبِشَقِيقَتَيْنِ قَدْ تَحَجَّجَتْ
 وَعَصْبَةُ فُرُوضًا هَا مُسْتَوْعِبَةٌ ١٠٥ تَرَكَتْ حَاجِبَةً لِلْعَصْبَةِ

به داپیره نزیکتره که ی لای باوک بی به ش نابی: وه ک دایکی باوک، به لکو هه ردوکیان
 له شه شیکی میراته که دا هاروبه شن، هه روه ک له (تحفة) دا فه رموویه تی.

(وَاحْبَجَّتْ أَهْلَ الْوَلَاءِ الْعَصْبَةَ) میراتگره پشتییه کانی نه ژاد، نازادکه ری کویله مردوه که
 بی به ش ده که ن، جا نازادکه ره که: نیر بی، یان می بی.

(كَالْأَخِ أُخْتُ) خوشک له هه رسیک لایه وه، وه کو برایه، واته: (صَدَّهَا مَنْ حَجَبَهُ) نه و
 که سانه ی برایه کان بی به ش ده که ن خوشکه کانیش بی به ش ده که ن:

که واته: خوشکی له دایکی و باوکی به هۆی باوک و کوپو کوپو کوپو به ره و خوارتر
 بی به ش ده بی، هه روه ها خوشکی ته نها له باوکی به و سینیانه و هم به برای له دایکی و باوکی
 بی به ش ده بی، به لام خوشکی ته نها له دایکی به باوک و به باپیره و به کوپو مردوه که و
 به کیژی مردوه که و به کوپو کوپو مردوه که و به کیژی کوپو مردوه که و
 به ره و خوارتریش بی به ش ده بی.

(وَإِخْوَاتُ لِأَبٍ مَا عُصِبَتْ) نه و خوشکانه ی ته نها له باوکه وه خوشکی مردوه که ن و برای
 خویان له گه لیاندا نیه بیانکاته میراتگری پشتی، نه وانه ش (فَبِشَقِيقَتَيْنِ قَدْ تَحَجَّجَتْ)
 به دو خوشکی له دایکی و باوکی بی به ش ده بن، هه روه ک به برایه کی له دایکی باوکیش
 بی به ش ده بون، جیاوازی خوشک و زیاتر نیه.

به لام نه گهر - خوشکه کانی ته نها له باوکی - برای خوین له گه لیاندا بی، نه و کاته برابره که ده یانکاته (عَصَبَة) میراتگری پشتی و به و دو خوشکه ی له دایکی و باوکی بی به ش نابن، بوی بی به و برابره ده گوتری: (الأخ المَبَارک) = برای به به ره که ت.

هره ها خوشکی له دایکی و باوکیش نه گهر له گه ل کیژی مردوه که، یان کیزه کوری مردوه که دا بی، نه ویش خوشکی ته نها له باوکی بی به ش ده کا، هره که له میراتی (خوشک و برا) دا پرونی ده که ینه وه، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

﴿بِنِ بَه شَبوون و پیناسه ی (عَصَبَة) = میراتگری پشتی﴾

(وَعَصَبَةٌ فُرُوضُهَا مُسْتَوْعِبَةٌ تَرِكُو) نه و خاوه ن به شانیه به شه کانیان گشت میراته که داده گریته وه (حَاجِبَةٌ لِلْعَصَبَةِ) میراتگره کانی پشتی بی به شی ده کن، واته: هر کاتیک میراتگره کانی خاوه ن به ش - به گویره ی به شه کانی خوین - گشت میراته که یان گرت، نه وه میراتگری پشتی هیچی بو نامینیتته وه و بی به ش ده بی، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فهرموی:

كَمَنْ قَضَتْ عَنْ وَاكِدٍ لَأُمٍّ ۱۰۶ وَالزَّوْجِ مَعَ وَالِدَةٍ وَعَمٍّ
عَصَبَةُ الشَّخْصِ عَلَى مَا ذَكَرُوا ۱۰۷ هُوَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ مَقْدَرٌ
يَرِثُ مَا خَلْفَهُ مَنْ يَقْضِي ۱۰۸ أَوْ يَرِثُ الْبَاقِي بَعْدَ الْفَرَضِ

﴿الْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا فَمَا بَقِيَ فَلْأُولَىٰ رَجُلٍ ذَكَرَ﴾ رواه البخاري ومسلم، به شه میراته کان بده نه خاوه نه کانیان، ئینجا نه وه نده ی ده مینیتته وه، نه وه بو نزیکترین میراتگری ندرینه یه. واته: نه گهر هیچیش نه ماوه نه و کاته بی به ش ده بی:

بو وینه: (كَمَنْ قَضَتْ عَنْ وَاكِدٍ لَأُمٍّ) وه که نه و نافرته ی بمری و برابره کی ته نها له دایکی و (وَالزَّوْجِ) میردو (مَعَ وَالِدَةٍ) دایک و (وَعَمٍّ) مامی له پاش به جی بمینتی، نه وه خاوه ن به شه کان گشت میراته که ده گرن، مامه که ش بی به ش ده بی، چونکه بنچینه ی مه سه له که یان له شه شه - که به شی برابره کی لی ده رده چی - به م شیوه یه:

۶. میراتگر _____ برای له دایکی، میرد، دایک، مام.

۱ × به شه میرات _____ شه شیک، نیوه، سییه ک، پشتییه.

$$\frac{\quad}{6} = 1 + 3 + 2 + 0 \text{ بی به ش } = 6.$$

پیناسه: (عَصَبَةُ الشَّخْصِ عَلَى مَا ذَكَرُوا) میراتگری پشتی - که پی ی ده گوتری (عَصَبَة) - هره که زانایان باسیان کردوه (هُوَ الَّذِي لَيْسَ لَهُ مَقْدَرٌ) نه و میراتگره یه: که له قورپان و چه دیسدا به شه میراتی بو دیار نه کرابی، به لکو (يَرِثُ مَا خَلْفَهُ مَنْ يَقْضِي) گشت نه و میراته ده گری: که مردوه که به جی هیستوه، نه گهر هیچ خاوه ن به شیک له گه لدا نه بی (أَوْ يَرِثُ الْبَاقِي بَعْدَ الْفَرَضِ) یان نه وه نده میراته ده گری: که له پاش خاوه ن به شه کان

ده مینیتته وه، لهو حالته هی خاوهن به شی له گه لدایه .

ئینجا بزانه: (عَصَبَة) میراتگری پشتی سنی جوره:

یه گه م: (عَصَبَة بِنَفْسِهِ) که هر به خودی خوی میراتگری پشتی بی: وهک نهو نیرینه یه ی نه ژادی بگاته مردوه که و هیچ می بینه کیش له نیوان نهوی مردوه که دا نه بی: وهک کوپو باوک و براو مام و... هتد.

دووه م: (عَصَبَة بِالْغَيْرِ) نهو می بینه یه که به هوی نیرینه یه ک بیته میراتگری پشتی: وهک خوشکه کان و کیژه کانی مردوه که به هوی برای خویان ده بنه (عَصَبَة) = میراتگری پشتی. **سنی یه م:** (عَصَبَة مَعَ الْغَيْرِ) نهو می بینه یه که به هوی کوبونه وهی له گه ل می بینه یه کی تر دا بیته میراتگری پشتی: وهک خوشکه کانی مردوه که به هوی کوبونه وهی ان له گه ل کیژه کانی مردوه که، یان کیژه کوبه کانی مردوه که ده بنه (عَصَبَة) = میراتگری پشتی، هه روهک له (مغنی) و (حاشیة البقری) دا پوون کراوه ته وه.

الإرث شرط الحجب في جميع ما ١٠٩ هُنا وفي الفروض خرمثي تقيراء: ٣
فَمَنْ يَرِثَ لَمْ يَكُنْ يَسْتَمِعُ ١١٠ فَحَجْبُهُ لِغَيْرِهِ مُتَمَتِّعٌ
وَأَسْتَنْ تَسْعَ صُورٍ قَدْ وَجَبَا ١١١ فِيهَا لِغَيْرِ وَارِثٍ أَنْ حَجَبَا
فَأَبْدَأَ بِأُمِّ مَعَ ذِي أُبُوَّةٍ ١١٢ وَعَدَدٍ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ
وَتَنِّ بِالْأُمَّمِ وَفَرَعَيْهَا وَجَدُّ ١١٣ ثَالِثَةً وَكَأُمِّمْ وَوَلَدٌ
لِأَبِّ وَوَيْنٍ أَوْ أَبٍ وَوَالِدَةَ ١١٤ وَالْجَدُّ. وَالرَّابِعَةُ الْمَعَادَذَةُ

﴿ناگاداری﴾: (الإرث شرط الحجب) میراتگری قه ده غه که ره که مرجه: بۆ قه ده غه کردنی

که سیکتری له میرات (فی جميع ما هنا) له هه موو نه وانهی لیتره دا باس کران (و) هه م

له هه موو نه وانهی که (فی الفروض قد تقدما) له باسی به شه میراته کاندایا بران.

که واته: (فَمَنْ يَرِثَ لَمْ يَكُنْ يَسْتَمِعُ) هه که سیک به هوی کوشتن، یان کافر بوون، یان

کۆیله یی میرات نه گری، نه وه هه بوونی وهک نه بوونه، که وابوو: (فَحَجْبُهُ لِغَيْرِهِ مُتَمَتِّعٌ)

ناتوانی هیچ میراتگریکی جگه له خوی بی به ش بکا، یان به شی که م بکاته وه.

هه روه ها هه میراتگریکیش به هوی میراتگریکی تر بی به ش بو بی، نه ویش ناتوانی هیچ

میراتگریکی بی به ش بکا، یان به شی که م بکاته وه، به لام (وَأَسْتَنْ تَسْعَ صُورٍ) له م

(قاعدة) یه ی دووه م نو وینه جیا بکه وه: که (قَدْ وَجَبَا فِيهَا) لهو نو وینه یه دا وه ها جیگیر

بووه (لِغَيْرِ وَارِثٍ أَنْ حَجَبَا) نهو که سه ی میراتگری نه میراتگری قه ده غه کردوه:

یان له گشت میراته که، یان له به شکیکی میراته که:

١- (فَأَبْدَأَ) ده ست به وینه یه یه که م بکه: (بِأُمِّ مَعَ ذِي أُبُوَّةٍ وَعَدَدٍ مِمَّنْ لَهُ أُخُوَّةٌ) به

دایک و باوک و ژماره یه ک خوشک و برا، واته: خوشک و برایه کان به هوی باوک بی بهش ده بن، به لام نه و انیش به شی دایک که م ده که نه وه: له سییه که وه بۆ شه شیک.

۲- (وَتْنٌ) وینه ی دوو م بیته: (بِالْأُمِّ وَفَرَعَيْنَاهَا وَجَرٌ) به دایک و باپیره و دوو خوشکی له دایکی، یان دوو برای له دایکی، واته: خوشکه کان و برایه کان ی له دایکی به هوی باپیره بی بهش ده بن، به لام نه و انیش به شی دایک که م ده که نه وه: له سییه که وه بۆ شه شیک.

۳- (ثَالِثَةٌ) وینه ی سییه م: (وَلَدُ أُمِّ وَوَلَدٌ لِأَبَوَيْنِ أَوْ أَبِي وَوَالِدَةٌ وَالْجَدُّ) برایه کی ته نها له دایکی و برایه کی له دایکی و باوکی، یان ته نها له باوکی و دایک و باپیره، واته: برای له دایکی به هوی باپیره بی بهش ده بن، به لام نه ویش له گه ل برای له باوکی و یکرپا به شی دایک که م ده که نه وه: له سییه که وه بۆ شه شیک.

۴- (وَالرَّابِعَةُ) وینه ی چواره م: (المُعَادَنَةُ) مه سه له که ی ژماردراوه: که (تَأْتِيكَ فِي مَبْحَثِ إِخْوَةٍ وَجَرٍ) له باسی برا و باپیره دا دئ: وه ک باپیره و برایه کی له دایکی و باوکی و برایه کی تَأْتِيكَ فِي مَبْحَثِ إِخْوَةٍ وَجَرٍ ۱۱۵ خَامِسَةٌ أُمُّ إِلَى السُّدُسِ تُرَدُّ بِالْأَخِ مِنْ أَصْلَيْنِ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ ۱۱۶ سَادِسَةٌ عَرَسٌ أَصَابَهَا عَطَبٌ وَخَلَفَتْ شَقِيقَةً وَبَعْلًا ۱۱۷ وَالْأَخُ مِنْ أَبِي وَأُمًّا تُكَلِّي وَمَثَلُوا سَابِعَةً بَسْتٌ ۱۱۸ زَوْجٌ وَأُمٌّ وَأَبٌ وَبَنَاتٌ وَأَبْنٌ ابْنٌ انْضَمَّتْ إِلَيْهِ بِنْتُ ۱۱۹ عَمٍّ لَهُ عَصْبَةٌ أَوْ أُخْتٌ فَأُخْتُهُ أَوْ بِنْتُ عَمٍّ لَوْلَا ۱۲۰ تَعَصْبُهُ فَازَتْ بِفَرَضِ عَوْلَا ثُمَّ بِزَوْجٍ وَشَقِيقَةٍ وَأَخٍ ۱۲۱ وَالْأُخْتُ عَنِ أُمِّ كِلَاهُمَا انْفَسَخَ

ته نها له باوکی، واته: برای له باوکی به هوی برای له دایکی و باوکی بی بهش ده بن، به لام هه ردو و برایه که ش و یکرپا به شی باپیره که م ده که نه وه: له نیوه وه بۆ سییه ک.

۵- (خَامِسَةٌ) وینه ی پینجه م: (أُمُّ إِلَى السُّدُسِ تُرَدُّ) دایک به شی که م ده بیته وه: له سییه که وه بۆ شه شیک (بِالْأَخِ مِنْ أَصْلَيْنِ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ) به هوی برایه کی له دایکی و باوکی له گه ل برایه کی ته نها له باوکی، هه رچه ند نه مه شیان به وی تر بی بهش ده بن.

۶- (سَادِسَةٌ) وینه ی شه شه م: (عَرَسٌ أَصَابَهَا عَطَبٌ) ژنیک مردنی تووش بووه و (وَخَلَفَتْ شَقِيقَةً وَبَعْلًا وَالْأَخُ مِنْ أَبِي وَأُمًّا تُكَلِّي) خوشکیکی له دایکی و باوکی و میردو برایه کی ته نها له باوکی و دایکیکی زگسوتاوی به جئ هیشتون، واته: برایه که به هوی داگرتنی گشت میراته که بی بهش ده بن، به لام نه ویش له گه ل خوشکه که و یکرپا به شی دایک که م ده که نه وه: له سییه که وه بۆ شه شیک.

۷- (وَمَثَلُوا سَابِعَةَ بَسِيتٍ) وینه‌ی حه‌فته‌میان به شه‌ش که‌سان هیناوه: (زَوْجٍ وَأُمٍّ وَأَبٍ وَبِنْتٍ وَأَبْنِ ابْنٍ انْضَمَّتْ إِلَيْهِ بِنْتُ عَمٍّ لَهُ عَصْبَهَا أَوْ أُخْتٌ) می‌ردو دایک و باوک و کیژو کوپی کوپیک که کیژو کوپیکی له‌گه‌لدا بی‌و بی‌کاته میراتگری پشتی: جا خوشکی خوی بی، یان ماموزای بی، نه‌وه خاوه‌ن به‌شه‌کان گشت میراته‌که ده‌گرن و کوپه کوپه‌که‌ش بی‌به‌ش ده‌بی، نینجا (فَأَخْتُهُ أَوْ بِنْتُ عَمٍّ) خوشکه‌که‌ی، یان ماموزایه‌که‌شی (لَوْلَا تَعْصِيْبُهُ) نه‌گه‌ر کوپه کوپه‌که نه‌یکردبا میراتگری پشتی نه‌و بی‌به‌ش نه‌ده‌بو، به‌لکو (فَأَزَتْ بِفَرَضٍ عَوْلًا) به‌هوی زیده‌کردن=(عَوْلٌ) بۆ پانزه شه‌شیککی بۆ داده‌ندراو به‌خته‌وهر ده‌بو، جا هرچه‌ند نه‌م کوپه کوپه به‌خوی بی‌به‌شه، به‌لام بوو‌ته هوی بی‌به‌شکردنی نه‌و کیژو کوپه‌ش، بۆیی پی‌ی ده‌گوتری: (الْأَخُ الْمَشْتُوم) برای به‌دیوم.

۸- (ثُمَّ) وینه‌ی هه‌شته‌م بی‌نه: (بِزَوْجٍ وَشَقِيْقَةٍ وَأَخٍ وَالْأُخْتِ عَنْ أُمَّ كَلِمًا انْفَسَخَ) به‌می‌ردو خوشکیکی له‌دایکی و باوکی و خوشکیک و برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی، اته: میراته‌که گشتی

وَوَلَدًا أُمَّ وَأُمَّ تَاسِعَةَ ۱۲۲ مَعَ عَصْبَةٍ مِنْ بَعْدِ زَوْجٍ وَاقِعَةَ
هَذَا بَيَانُ تَرْتِيبِ الْعَصَبَاتِ
لِلْعَصَبَاتِ ذَكَرُوا تَرْتِيبًا ۱۲۳ مِنْ حَادٍ عَنْهُ لَمْ يَكُنْ مُصِيبًا
وَهُمْ أَوْلَاءٌ أَوْلًا فَـأَوْلًا ۱۲۴ الْإِبْنُ، فَابْنُهُ وَلَوْ تَسْفَلًا

بۆ بۆ می‌ردو خوشکی له‌دایکی و باوکی‌یه، برایه‌که‌ش بی‌به‌ش ده‌بی، جا چونکه خوشکه‌که‌ی خویشی کردوته میراتگری پشتی نه‌ویش بی‌به‌ش ده‌بی، به‌لام نه‌گه‌ر خوشکه‌که‌ی نه‌کردبا میراتگری پشتی نه‌ویش به‌ (عَوْلٌ) شه‌شیککی بۆ داده‌ندرا، بۆیی نه‌م برایه‌ش پی‌ی ده‌گوتری: (الْأَخُ الْمَشْتُوم) برای به‌دیوم.

۹- (وَوَلَدًا أُمَّ وَأُمَّ تَاسِعَةَ) نۆیه‌م: دوو برای ته‌نها له‌دایکی و دایک و هه‌م (مَعَ عَصْبَةٍ مِنْ بَعْدِ زَوْجٍ وَاقِعَةٍ) نه‌و کۆمه‌له‌ی له‌ دوا‌ی می‌رده‌که‌نه له‌هه‌شته‌مه‌که‌دا: که خوشکیکی له‌دایکی و باوکی و خوشکیک و برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی‌یه، اته: وه‌ک مه‌سه‌له‌ی هه‌شته‌م نه‌م برایه به‌دیومه به‌خوی بی‌به‌شه، خوشکه‌که‌یشی ده‌کاته میراتگری پشتی و بی‌به‌شی ده‌کا، نه‌گه‌ر نه‌و برایه نه‌بوایه خوشکه‌که به‌ (عَوْلٌ) شه‌شیککی بۆ داده‌ندرا.

﴿ هَذَا بَيَانُ تَرْتِيبِ الْعَصَبَاتِ: نُهْمَه رَوونکردنه‌وه‌ی ریزی (عَصْبَةَ) كانه ﴾

بزانه: هر به به‌لگه‌ی حه‌دیه‌که‌ی ﴿فَالْأَوْلَى رَجُلٌ ذَكَرَ﴾ ی‌پا‌بردوو: میراتگره‌کانی پشتی به‌گویره‌ی به‌هیزتری و نزیکتری خویان یه‌کتری بی‌به‌ش ده‌که‌ن-هه‌روه‌ک له‌م باسه‌دا پوون کراوه‌ته‌وه- که‌واته: تا لایه‌نی به‌هیزترو نزیکتر هه‌بی، لایه‌نه‌که‌ی تر میرات ناگری، چونکه

میراتگریه‌تی پشتی شه‌ش لایه‌نی هه‌نه:

(البُؤة) = کوپایه‌تی، ئینجا (الأبوة) = بابایه‌تی، ئینجا (الجُدوة والأخوة) = باپیرایه‌تی و برایه‌تی، ئینجا (بنو الأخوة) = کوپه برایه‌تی، ئینجا (العمومة) = مامایه‌تی - که ماموزایه‌کانیش ده‌گریته‌وه -، ئینجا (الولاء) = نازادکردنی کۆیله.

جا یه‌که‌مجار به‌گویره‌ی نه‌و ریزه‌ی پابردوو لایه‌نه‌ک وه‌پیش لایه‌نه‌که‌ی تر ده‌خسترئ: وه‌ک کوپایه‌تی له‌پیش بابایه‌تی، بابایه‌تی له‌پیش باپیرایه‌تی... هتد، ئینجا له‌خودی لایه‌نه‌که‌ش نزیکتره‌که وه‌پیش ده‌خسترئ: وه‌ک کوپ له‌پیش کوپایه‌تی، ئینجا له‌حاله‌تی یه‌کسانی لایه‌نه‌که‌ش به‌هیزتره‌که وه‌پیش ده‌خسترئ: وه‌ک برای له‌دایک‌وباوکی له‌پیش برای ته‌نها له‌باوکی، هه‌روه‌ک له (شَرَحَ الرَّحْبِيَّةِ) و (حَاشِيَةَ الْبَقْرِيِّ) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

ئینجا به‌گویره‌ی نه‌و لایه‌نانه (لِلْعَصَبَاتِ ذَكَرُوا تَرْتِيبًا) بۆ میراتگره‌کانی پشتی ریزی وه‌پیش‌خستنیان له‌میراتگرتندا داناره (مَنْ حَادَ عَنْهُ لَمْ يَكُنْ مُصِيبًا) هه‌ر که‌سیک له‌و دانانه لابدا ناگاته رینگای راست (وَهُمْ أَوْلَاءٌ أَوْلًا فَأَوْلًا) میراتگره‌کانی پشتی نه‌وانه‌ی داهاتوون یه‌ک له‌دوای یه‌ک، به‌م ریزه:

فَالْأَبُ، فَالْجَدُّ وَلَوْ عَمَلًا، وَإِنْ ١٢٥ أَخٌ فَصَاعِدًا بِجَدِّ يَقْتَرِنُ
فَسَوْفَ يَأْتِي حُكْمُ ذَا فَلْيُرْتَقَبْ ١٢٦ ثُمَّ أَخٌ لِأَبَوَيْنِ، فَالْأَبُ
فَابْنَاهُمَا كَذَلِكَ فِي التَّرْتِيبِ ١٢٧ فَالْعَمُّ مِنْ أَصْلَيْنِ، ثُمَّ مِنْ أَبٍ
فَابْنَاهُمَا كَذَا، فَعَمُّ الْوَالِدِ ١٢٨ ثُمَّ ابْنُهُ، فَعَمُّ جَدِّ الْهَامِدِ
ثُمَّ ابْنُهُ، وَهَكَذَا، لَكِنَّمَا ١٢٩ ابْنُ أَخٍ مِنْ وَالِدٍ قَدْ قُدِّمًا
حَتْمًا عَلَى ابْنِ ابْنِ أَخٍ مُنْتَسِبٍ ١٣٠ لِأَبَوَيْنِ، وَابْنُ عَمِّ لِأَبٍ

(الابنُ فابنه ولو تسفلًا) کوپ، ئینجا کوپایه‌تی، هه‌رچه‌ند به‌ره‌وخوارتریش بی. (فالاب) ئینجا باوک. (فالجد ولو عملاً) ئینجا باپیره، واته: باوکی باوک و به‌سه‌ره‌وه‌تر (وإن أخ فصاعداً بجد يقرن) نه‌گه‌ر برایه‌ک، یان زیاتر له‌گه‌ل باپیره‌دا بون، نه‌وه (فسوف يأتي حكم ذال فليرتقب) له‌باسی (میراتی باپیره) دا بپیری کۆبوونه‌وه‌یان دئ، با چاوه‌پوان بکری (ثم أخ لأبوين فالاب) ئینجا نه‌گه‌ر باپیره نه‌بو، نه‌و کاته برای له‌دایکی و باوکی، ئینجا برای ته‌نها له‌باوکی (فابنهما كذلك في الترتيب) ئینجا کوپه برایه‌کانیش وه‌ک باوکی خوینان له‌و ریزه‌دا، واته: ئینجا کوپه برای له‌دایکی و باوکی، ئینجا کوپه برای ته‌نها له‌باوکی (فالعم من اصلين، ثم من أب) ئینجا مامی له‌دایکی و باوکی، ئینجا مامی ته‌نها له‌باوکی (فابنهما كذا) ئینجا کوپه مامه‌کانیش هه‌ر به‌و ریزه، واته: ئینجا کوپه مامی له‌دایکی و باوکی، ئینجا

کوپه مامی تهنهها له باوکی (فَعَمُ الْوَالِدِ) ئینجا مامی باوکی مردووه که له دایکی ویاوکی، ئینجا تهنهها له باوکی (ثُمَّ ابْنُهُ) ئینجا کوپه مامی باوکی مردووه که به و پیزه ی رابرا (فَعَمُ جَدُّ الْهَامِدِ) ئینجا مامی باپیره ی مردووه که (ثُمَّ ابْنُهُ) ئینجا کوپه مامی باپیره ی مردووه که به و پیزه ی رابرا... (وَهَكَذَا) به و شیوه یه گشت میراتگره کانی تری پشتی.

ئینجا بزانه: له وشهش لایه ن و پیزه ی رابردو بو مان ناشکرا بو: که میراتگریکی دور له لایه کی نزیکه وه - وه ک کوپی کوپی کوپو به ره و خوارتریش - له پیشتره له میراتگریکی نزیک له لایه کی دوره وه: وه ک برای مردووه که (لِکُنْمَا) به لام له یه ک لاهه نه وها نیه، به لکو هر نزیکتره که - هر چه ند بی هیتریش بی - له پیشتره له دورتره که هر چه نده به هیتریش بی: وه ک (ابْنُ أَخٍ مِنْ وَالِدٍ قَدْ قَدَّمَ حَتْمًا) کوپه برای تهنهها له باوکی وه پیش خستراوه به واجبی - هر چه ند بی هیتریشه - (عَلَى ابْنِ ابْنِ أَخٍ مُنْتَسِبٍ لِابْوَيْنِ) له سر کوپی کوپی برای له دایکی ویاوکی - هر چه ند به هیتریشه - چونکه نه مه یان پله یه ک دورتره، کوپه برابیه تیش به یه ک لا داندراوه و تهنهها نزیکه ره چاو ده کری.

مُقَدَّمٌ عَلَى ابْنِ نَجْلِ عَمٍّ ۱۳۱ مُنْتَسِبٍ لِوَالِدٍ وَأُمٍّ
فَمُعْتَقٌ كَمَا يَجِي مُفْصَلًا ۱۳۲ مِنْ بَعْدُ فِي مَبْحَثِ إِرْثِ بِالْوَالِدِ
فَبَيْتُ مَالِ ذُو انْتِظَامٍ يَبْدُو ۱۳۳ ثُمَّ عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ الرُّدُّ
بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ مِثْلَ مَا عَلِمَ ۱۳۴ وَبَعْدَ أَهْلِ الرُّدِّ أَصْحَابُ الرَّحِمِ

(و) ههروهها (ابْنُ عَمٍّ لِأَبٍ مُقَدَّمٍ) کوپه مامی تهنهها له باوکی - هر چه نده بی هیتریشه - وه پیش خستراوه (عَلَى ابْنِ نَجْلِ عَمٍّ مُنْتَسِبٍ لِوَالِدٍ وَأُمٍّ) له سر کوپی کوپی مامی له دایکی ویاوکی - هر چه نده به هیتریشه - چونکه نه مه یان پله یه ک دورتره، کوپه مامایه تیش به یه ک لا داندراوه و تهنهها نزیکه ره چاو ده کری.

(فَمُعْتَقٌ) ئینجا نه گهر (عَصَبَةٌ) = میراتگری پشتی له نه زادی مردووه که نه بو، نه و کاته نازاد که ری کویله مردووه که میراتگری پشتییه (کَمَا يَجِيءُ مُفْصَلًا مِنْ بَعْدُ) ههروهه به دریزی دی له مه ودوا (فِي مَبْحَثِ إِرْثِ بِالْوَالِدِ) له باسی میراتگرتن به هوی نازاد کردنی کویله (فَبَيْتُ مَالِ) ئینجا نه گهر نازاد که ره که ش نه بو، نه و کاته میراته که ده دریته (بَيْتُ الْمَالِ) به و مه رجیه (ذُو انْتِظَامٍ يَبْدُو) کاروباره که ی به ریکی دیار بی.

(ثُمَّ) ئینجا نه گهر (بَيْتُ الْمَالِ) نه بو - وه ک نه مه سرده مه - (عَلَى أَهْلِ الْفُرُوضِ الرُّدِّ) میراته زیده که دووباره بو خاوهن به شه کان په ده ده کریته وه (بِنِسْبَةِ الْفُرُوضِ مِثْلَ مَا عَلِمَ) به گویره ی به شه میراته کانی خویان وه که له مه و پیش زاندرا.

(وَبَعْدَ أَهْلِ الرُّدِّ أَصْحَابُ الرَّحِمِ) نینجا نهگر هیچ میراتگریکی خاوهن به شیش نه بو، نه و کاته ده دریته خزمه کانی (ذَوِي الْأَرْحَامِ)، ههروهک پابرا، جا نهگر (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ش نه بون، نه و کاته میراته که له بهرزه وهندی موسولمانان سهرف ده کری، ههروهک له (ناگاداری) یه که ی پیش (ذَوِي الْأَرْحَامِ) دا پوونمان کرده وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿پاشکۆ﴾: نهگر کۆمه لیک: کوپی کوپی، یان کوپه برا، یان کوپه مام له یه ک پله دا -ویکرا- کۆ بونه وه، نه وه گشت میراته که، یان پاشماوه که ی به یه کسانی به سهر ژماره ی سه ره کانیاندا به ش ده کری:

بۆ وینه: نهگر چوار کوپی کوپی له پاش به جئ مان: یه کیکیان له کوپیک بوو، سییه کانی تریش له کوپیک تر بون، نه وه میراته که به سهر هر چواریاندا به یه کسانی به ش ده کری، نه که ی نه وه ی به ته نها له کوپیکه نیوه ی هه بئ، سییه کانی تریش ویکرا نیوه که ی تریان هه بئ، چونکه گشتیان له یه ک پله دانو به لایه نی کوپه کوپایه تی میرات له مردووه که ده گرن، ههروه ها کوپه برایه کان و کوپه مامه کانی ش به و شیوه یه -به یه کسانی- میراته که ده گرن، ههروهک له (حاشیة البقری) دا پوون کراوه ته وه.

هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْأَوْلَادِ وَأَوْلَادِهِمْ

الْمَالُ بَابِنِ وَبَيْنِ اسْتِغْرَاقًا ١٣٥ وَلَا بِنْتِ فَصَاعِدًا مَا سَبَقًا
وَأَنَّ هُمَا يَجْتَمِعَا حَاوُوا النَّسَبَ ١٣٦ وَذَكَرُ كَأُنْثَيْنِ يُحْتَسَبُ
كَالْفَرْعِ فَرْعُ الْإِبْنِ فِيمَا ذُكِرَا ١٣٧ لَوْ وَجَدَا وَالْفَرْعُ كَانَ ذَكَرًا

﴿هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْأَوْلَادِ وَأَوْلَادِهِمْ﴾

نهمه پوونکردنه وهی میراتی منداله کان و مندالی منداله کانه

(الْمَالُ بَابِنِ وَبَيْنِ اسْتِغْرَاقًا) گشت میراته که به تاکه کوپیک و به دوو کوپو به زیاتریش داده گریته وه و گشتی بۆ نه وانه، به (إجماع) ی زانایانی نیسلام (وَلَا بِنْتِ فَصَاعِدًا مَا سَبَقًا) تاکه کیژیک نیوه ی هه یه، دوو کیژ و زیاتریش دوو سییه کیان هه یه، ههروهک پابرا.

به لام (وَأَنَّ هُمَا يَجْتَمِعَا) نهگر کوپه کان و کیژه کان ویکرا کۆ بونه وه، نه و کاته (حَاوُوا النَّسَبَ) گشت ماله که -واته: میراته که- ده گرن و (وَذَكَرُ كَأُنْثَيْنِ يُحْتَسَبُ) هه نیرینه یه کیش وه کو دوو می بینه ده ژمیردری، خوی گه وره ده فه رموی: ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ﴾ له باره ی منداله کانتان خوی گه وره نامۆژگاریتان ده کا: نیرینه وهک به شی دوو می بینه ی هه یه له میراته که تاندا.

ناینجا بزانه: بۆ ی نیرینه دوو هه ندی می بینه ی بۆ داندراوه، چونکه نیرینه (جهاد) ی له سهر واجبه، خوی می مۆفی کوژاوی له سه ره، دوو نه رکی به خپوکردنی -خوی و

ژنه‌کەى- له سه‌ره، به‌لام مێ‌پینه نه‌وانه‌ى له سه‌رنیه، به‌لکو نه‌گەر مێ‌ردى هه‌بێ، به‌خێوکردنى خۆيشى له سه‌رنیه، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (مغنى) دا فه‌رموویانه.

﴿ناگادارى﴾ نه‌و ياسا ده‌ستکرده‌ى ئیستا له دادگا سته‌مکاره‌کاندا هه‌یه: که به‌یه‌کسانى میرات ده‌داته نێرینه و مێ‌پینه، ياسایه‌کى دژ به‌قورئانى پێ‌رۆزه، مێ‌پینه‌که‌ش-جگه له به‌شى خۆى- میراته‌کەى لێ‌حه‌لال نابی، به‌لکو نه‌گەر نه‌و ياسایه به‌ په‌وا بزانی و باوه‌پى به‌و شه‌ریعه‌ته‌ى ئیسلام نه‌بێ، نه‌وه کافریش ده‌بێ، نه‌گینا: (ظالم) و (فاسق)ه، هه‌روه‌ک

له باسى پێنج مافه‌کانى پابردودا پوونمان کرده‌وه.

(كَالْفَرْعِ فَرْعِ الْإِبْنِ) منداله‌کانى كورپى مردووه‌که -هه‌ر کاتیک منداله‌کانى خودى مردووه‌که‌یان له‌گه‌لدا نه‌بێ- نه‌وانیش وه‌کو منداله‌کانى خودى مردووه‌که‌نه (فِيمَا ذُكِرَا) له‌و پوونکرده‌وه‌ى پابردودا- به (إجماع)ى زانایانى ئیسلام- واته: تاكه كورپه كورپیک وه‌م زیاتریش گشت میراته‌که ده‌گرن، تاكه كیزه كورپیک نیوه ده‌گرێ، دوو كیزه كورپو زیاتریش دوو سێیه‌که ده‌گرن، نه‌گەر نێرینه و مێ‌پینه‌کانیان وێ‌کرا کۆ بونه‌وه، نه‌وه هه‌ر نێرینه‌یه‌ک وه‌ک به‌شى دوو مێ‌پینه‌ى هه‌یه.

حَجَبَ فَرْعَ الْإِبْنِ، أَوْ أُثْقَى فَقُلْ ۱۳۸ لَوْلَا ابْنٌ لَكَ مَا عَنَّهَا فَضِلُّ وَعَصَبَ الذَّكْرُ مَنْ فِي رُتْبَتِهِ ۱۳۹ كَأَخْتِهِ، أَوْ فَوْقَهُ كَعَمَّتِهِ

به‌لام (لَوْ وَجَدَا) نه‌گەر هه‌ردوو چینه‌کان، واته: منداله‌کانى خودى مردووه‌که و منداله‌کانى كورپى مردووه‌که- وێ‌کرا- هه‌بون، نه‌و کاته نه‌و سێ‌ حاله‌تانه‌ى داها‌توویان هه‌نه‌و له هه‌ر حاله‌تیکدا به‌ شێ‌وه‌یه‌ک په‌فتاریان له‌گه‌ل ده‌کرێ:

حاله‌تى یه‌که‌م: (وَالْفَرْعُ كَانَ ذَكَرًا) نه‌گەر منداله‌کانى خودى مردووه‌که نێرینه‌یه‌ک، یان زیاتر بوو: به‌ته‌نها، یان له‌گه‌ل مێ‌پینه، نه‌و کاته (حَجَبَ فَرْعَ الْإِبْنِ) نێرینه‌که گشت منداله‌کانى كورپى مردووه‌که بێ‌به‌ش ده‌کا- نێرینه‌کانیان و مێ‌پینه‌کانیان- به (إجماع)ى زانایانى ئیسلام.

که‌وابوو: نه‌و ياسا ده‌ستکرده‌ى ئیستا له دادگا سته‌مکاره‌کاندا هه‌یه: که نه‌گەر منداله‌کانى كورپى مردووه‌که باوکی خۆیان نه‌مابێ، نه‌وان له‌جێى باوکیان داده‌ندریڤ، واته: به‌واجبى به‌شه‌ میراتیان بۆ داده‌ندریڤ، هه‌رچه‌ند خودى مردووه‌که‌ش كورپى خۆى هه‌بێ، جا به‌م به‌شه‌ ناشه‌رعی‌یه ده‌لێن: (وه‌سێتی واجب). نه‌و ياسایه به‌ پێچه‌وانه‌ى شه‌ریعه‌تى ئیسلامه‌و دژ به‌حه‌دیه‌که‌ى ﴿فَالأُولَى رَجُلٌ ذَكَرٌ﴾ پابردوو، که‌واته: نه‌گەر مردووه‌که له ژيانیا وه‌سێته‌که‌ى نه‌کردبێ، به‌شه‌ میراته‌که‌ش نابێته‌ ملکی منداله‌کانى

کوپره ک
 لییان حه پامه، چونکه وه سییتی واجب به نایه ته کانی میرات (نَسَخ) بۆته وه، ههروه ک
 له (تَفْسِيرِ ابْنِ كَثِيرٍ) و (إِرْشَادُ السَّارِي) دا پوون کراوه ته وه.
 حاله ته یدووهم: (أَوْ أَنْثَى) نه گهر منداله کانی خودی مردوو هه که تا که کیژیک، یان زیاتر بوو،
 واته: هیچ نیرینه یه ک نه بو، نه و کاته نیوهی میراته که بۆ کیژه که یه، یان دوو سییه کی
 میراته که بۆ دوو کیژو زیاتره، ئینجا (فَقُلْ لَوْلَا ابْنٌ) به مندالی کوپره که بلئ: (لَكَ مَا عَنَّا
 فَضِلْ) پاشماوه که - که له نیوه که، یان له دوو سییه که که زیاد بووه - بۆ تۆیه، به و
 مه رجی منداله کانی کوپره که: نیر بن، یان نیرو می ویکرا بن، جا هه ر نیرینه یه ک وه ک
 به شی دوو می بیینه ی ده دریتتی.

ئینجا له هه ر حاله تی کدا منداله کانی کوپره که و به ره و خوارتر ویکرا کۆ بونه وه، نه وه
 نیرینه کانیا ن می بیینه کانی له پله ی خویان به ره و خوارتر - وه کو کیژه برای خویان - بی به ش
 ده که ن، ههروه ک له (تحفه) و (مغنی) دا فه رموویانه.

به لام (وَعَصَبَ الذَّكَرُ مَنْ فِي رُتْبَتِهِ) نیرینه که نه و می بیینه ی له پله ی خویه تی ده ی کاته
 (عَصَبَة) = میراتگری پشتی: (كَأَخْتِهِ) وه کو خوشکی خوی و کیژه مامی خوی (أَوْ قَوْه) یان
 نه گهر می بیینه که له خوی شی به سه ره وه تر بی: (كَعَمَّتِهِ) وه کو خوشکی باوکی خوی و
 إِنْ لَمْ تَحْزُ سُدُسَ مَالٍ إِرْثًا، ١٤٠ وَإِنْ يَكُنْ وَلَدُ الْإِبْنِ أَنْثَى
 حَاذَتْ مَعَ ابْنَةِ كَمَا تَقَرَّرًا ١٤١ سُدْسًا وَلَا شَيْءَ لَهَا مَعَ أَكْثَرَا
 هَذَا الَّذِي يُقْضَى بِهِ وَيُحْكَمُ ١٤٢ فِي الْكُلِّ مِنْ طَبَقَتَيْنِ مِنْهُمْ

کیژه مامی باوکی خوی، هه ر ده ی کاته (عَصَبَة)، به لام نه مه یان (إِنْ لَمْ تَحْزُ سُدُسَ مَالٍ إِرْثًا)
 به و مه رجی شه شیکی ماله که - که ته واوکه ری دوو سییه که - به میرات نه گری: وه کو دوو
 کیژی مردوو هه که و کیژه کوپی مردوو هه که و کوپی کوپی کوپی مردوو هه که، واته: دوو
 کیژه کان دوو سییه که ده گرن، نه م نیرینه یه ش نه و کیژه کوپره که - که به پله یه ک له خوی
 به سه ره وه تره - ده ی کاته (عَصَبَة) و ویکرا پاشماوه که ی میراته که ده گرن.

به لام نه گهر شه شیکی ده گرت، نه و کاته پیویست نا کا بی کاته (عَصَبَة): وه کو کیژیکی
 مردوو هه که و کیژه کوپیکی مردوو هه که و کوپی کوپی کوپی مردوو هه که، چونکه کیژی
 مردوو هه که نیوه ی هه یه، کیژه کوپره که ش شه شیکی هه یه - ته واوکه ری دوو سییه ک -،
 پاشماوه که ش بۆ نیرینه که یه.

(وَ) هه ر له و حاله ته ی دووهم: (إِنْ يَكُنْ وَلَدُ الْإِبْنِ أَنْثَى) نه گهر منداله کانی کوپره که ته نها
 می بیینه یه ک، یان زیاتر له می بیینه یه ک بوو، واته: هیچ نیرینه یه ک نه بو، نه و کاته (حَاذَتْ مَعَ

ابْنَةُ كَمَا تَقَرَّرًا سُدْسًا) شه شیکي میراته که ده گری- له و حاله ته ی تاکه کیژیکی مردووه که هه یه- هه روهک بریار درا، جا نه گه ر له کیژه کوپیک زیاتر بون، نه وه گشتیان له شه شیکه که دا هاویه شنو نه و شه شیکه ش له گه ل نیوه که ی کیژه که ده بیته ته واوکه ری دوو سییه که، به (إجماع) ی زانایانی نیسلا م هه م حه دیسه که ی (إبن مسعود) ی پابردوو له باسی (شه شیک) دا.

حاله تی سییه م: نه گه ر خودی مردووه که دوو کیژ، یان زیاتری هه بون، نه و کاته دوو سییه که که ده گرن، می بیینه کانی کوپی مردووه که ش به هوی دوو کیژی مردووه که بی به ش ده بن به (إجماع) ی زانایانی نیسلا م، هه روهک ده فهرموئ: (وَلَا شَيْءَ لَهَا مَعَ أَكْثَرَا) کیژه کوپه که ههچ به شه میراتی نیه نه گه ر له زیاتر له کیژیکی مردووه که دا بی، مه گه ر نیرینه یه کی له پله ی خوئی، یان به ره و خوارتری له گه لدا بی و بی کاته میراتگری پشتی، نه و کاته بی به ش نابی، به لکو له گه ل نیرینه که- ویکرا- پاشماوه که ده گرن.

جا بزانه: نه م نیرینه یه ش پی ی ده گوتری: (الأخ الْمُبَارَك) برای به به ره که ت. (هَذَا) نه وه ی باسما ن کرد (الَّذِي يُقْضَى بِهِ وَيُحْكَمُ) هه ر نه وه یه که بریاری پی ده دری و کاری پی ده کری (فِي الْكُلِّ مِنْ طَبَقَتَيْنِ مِنْهُمْ) له گشت دوو چینی منداله کانی کوپی مردووه که و به ره و خوارتر، واته: نه گه ر منداله کانی کوپی کوپی مردووه که، له گه ل

هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْأَصُولِ

يَرِثُ بِالْفَرَضِ فَقَطُّ أَبٌ إِذَا ۱ ۴ ۳ كَانَ مَعَ ابْنٍ مِّنْ بَلْحَدٍ يُبْذَا
كَذَا بِنَعَصِبٍ فَقَطُّ إِنْ عُدِمَا ۱ ۴ ۴ لِلْمَيْتِ فَرْعٌ وَارِثٌ، وَبِهِمَا
مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَةِ ابْنٍ، وَالْأُمُّ ۱ ۴ ۵ ثَلْثٌ أَوْ سُدْسٌ عَلَى مَا قَدْ عَلِمَ

منداله کانی کوپی مردووه که دا بن، نه وه وه کو منداله کانی کوپه که نه له گه ل منداله کانی خودی مردووه که... ئیتر هه ر به و شیوه یه پله ی به ره و خوارتر وه ک منداله کانی کوپی مردووه که دابنی، پله ی سه ره وه تریش وه ک منداله کانی خودی مردووه که دابنی... هتد.

﴿ هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْأَصُولِ ﴾

نه مه پوونکردنه وه ی میراتی باوک و دایک و با پیره و دا پیره یه

بزانه: باوکی مردووه که له میراتگرتندا سی حاله تی هه نه:
حاله تی یه که م: (يَرِثُ بِالْفَرَضِ فَقَطُّ أَبٌ) باوک ته نها به خاوه ن به شی شه شیکي میراته که ده گری (إِذَا كَانَ مَعَ ابْنٍ مِّنْ بَلْحَدٍ يُبْذَا) هه ر کاتیک له گه ل کوپی مردووه که، یان کوپی کوپی مردووه که، یان به ره و خوارتر دا بی- که مردووه که فری دراوه ته ناو گور- جیاوازی نیه له و مندالانه دا: می بیینه هه بی، یان نه بی.

حاله تى دوووم: (كَذَا بِتَعْصِيبٍ فَقَطْ) ههروههها تهنها به ميراتگرايه تى پشتى پاشماوهى ميراته كه دهگرئ (إِنْ عُدِمَا لِلْمَيْتِ فَرَعٌ وَارِثٌ) نه گهر مردووه كه: نه كوړو كيژى خوئى و نه كوړو كيژى كوړى و نه بهر و خوار تيريشى نه بئ ميراتى لئ بگرئ.

حاله تى سئ يه م: (وَبَيْهَمَا) هم به خاوهن به شى و هم به ميراتگرايه تى پشتى ميرات دهگرئ (مَعَ ابْنَتَيْ) نه گهر كيژى كي مردووه كه، يان زياترى له گه لدا بئ (أَوْ ابْنَةَ ابْنٍ) يان كيژه كوړيك، يان زياتر، يان بهر و خوار تيرى له گه لدا بئ، به و مرجهى له و مندا لانه دا هيچ نيرينه يه ك نه بئ، كه و ابو: شه شى كي ميراته كه به خاوهن به شى بؤ باوكه كه يه و هم له پاش به شه كه ي باوك و كيژه كه، يان كيژه كوړه كه پاشماوه كه ش به ميراتگرايه تى پشتى هه ر بؤ باوكه كه يه، به به لگه ي حه ديسه ي ﴿فَمَا بَقِيَ فَلِأُولَىٰ رَجُلٍ ذَكَرَ﴾ ي پابردو، واته: نه وهى ده مينتته وه بؤ نزيك ترين ميراتگري نيرينه يه.

(وَالأُمَّ) ههروههها دا يكي مردووه كه ش سئ حاله تى هه نه:

حاله تى يه كه م: (ثُلُثٌ) سئ يه كي ميراته كه ي هه يه، به و مرجهى: نه مندالى مردووه كه و نه بهر و خوار ترو نه ژماره ي خوشك و براى مردووه كه ي له گه لدا نه بئ.

حاله تى دوووم: (أَوْ سُدُسٌ) يان شه شى كي ميراته كه ي هه يه، نه گهر يه كي كه له وانه ي پابردوى له گه لدا بئ (عَلَىٰ مَا قَدْ عَلِمَ) ههروهه كه له به شه ميراته كاندا زاندره.

تَرِثُ مَعَ أَحَدِ زَوْجَيْنِ وَأَبٌ ٦ ١٤ ثُلُثًا مَا يَبْقَى، وَمِنْ أَجْلِ الْأَدَبِ بِهِ يُعْبَرُونَ عَمَّا يُدْفَعُ ١٤٧ لِأَلَامٍ وَهُوَ سُدُسٌ أَوْ رُبْعٌ

﴿مهسه له كانى (الغراوين): دوو پرسنگداره كان﴾

حاله تى سئ يه م: (تَرِثُ مَعَ أَحَدِ زَوْجَيْنِ وَأَبٍ) نه گهر له گه ل ميړدو باوكى مردووه كه دا بئ، يان له گه ل زن و باوكى مردووه كه دا بئ، نه و كاته به شه ميراتى دا يكه كه (ثُلُثُ مَا يَبْقَى) سئ يه كي نه و پاشماوه يه يه: كه له پاش به شى ميړده كه، يان ژنه كه ده مينتته وه - نه ك سئ يه كي هه موو ميراته كه - به (إجماع) ي (صحابه) ي پيغه مبه ر ﷺ؟ چونكه هه ر نيرى مئ يبه كه له يه ك پله دا بن، نه وه نيرينه كه دوو هه ندى مئ يبه كه ده گرئ.

به لام (وَمِنْ أَجْلِ الْأَدَبِ) له بهر خاترى پيرلنن له قوپنانى پيرؤز كه به (ثُلُثٌ) سئ يه كي ناوى نه و به شى هئناوه (بِهِ يُعْبَرُونَ عَمَّا يُدْفَعُ لِأَلَامٍ) هه ر به (ثُلُثُ مَا يَبْقَى)، يان به (ثُلُثُ الباقى) = سئ يه كي پاشماوه كه ناوى نه و به شه دئبن: كه ده دريته دا يكه كه (وَهُوَ سُدُسٌ أَوْ رُبْعٌ) به لام له پاستى دا به شى دا يكه كه ليره دا: يان شه شى كه، يان چوار يكه.

ئينجا بزانه: نه م دوو مهسه له يه پئبان ده گوتري: (الغراوين)، چونكه وه كه نه ستيره ي پرسنگدار به ناوبانگن، هم پئبان ده گوتري: (العمرئتين)، چونكه ئيمامى (عمر ﷺ) نه و

برپاره‌ی داوه .

مه‌سه‌له‌ی ییه‌که‌م: می‌ردو دایک و باوک، بنچینه‌که‌ی له دووانه، نیوه‌ی بۆ می‌رده‌که، نیوه‌که‌ی تریش به سەر دایک و باوکدا به‌ش ناکرئ، جا که‌ترین ژماره: که نیوه و سنییه‌کی پاشماوه‌که‌ی هه‌بئ: ژماره شه‌شه، که‌وابوو: یه‌ک‌سه‌ر ده‌لێین بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له شه‌شه: سن بۆ می‌رده‌که‌یه، سنییه‌کی پاشماوه‌که‌ش - که یه‌که - بۆ دایکه‌که‌یه، دوو به‌ش بۆ باوک‌که‌یه، به‌م شیوه‌یه:

۶. میراتگر _____ می‌رد، دایک، باوک.

۱ × به‌شه میرات _____ نیوه، سنییه‌کی پاشماوه، پشتییه.

$$6 \div \underline{\quad\quad\quad} = 3 + 1 + 2 = 6.$$

مه‌سه‌له‌ی دووهم: ژنو دایک و باوک، بنچینه‌که‌ی له چواره - که به‌شی ژنه‌که‌ی لێ‌ده‌رده‌چئ - چوارێکی بۆ ژنه‌که، سنییه‌کی پاشماوه‌که‌ش - یه‌که - بۆ دایکه‌که، دووه‌که‌ش بۆ باوک‌که‌یه، به‌م شیوه‌یه:

۴. میراتگر _____ ژن، دایک، باوک.

۱ × به‌شه میرات _____ چوارێک، سنییه‌کی پاشماوه، پشتییه.

$$4 \div \underline{\quad\quad\quad} = 1 + 1 + 2 = 4.$$

ثُمَّ لَجَدَّ كُلُّ حُكْمٍ يُنْمَى ٤٨ اِلْاَبِ، لَكِنْ لَا يَرُدُّ اُمًّا
لِثُلُثِ الْبَاقِي، كَذَا لَمْ يَحْجُبِ ٤٩ فَرَعًا سِوَى اُمِّ، وَلَا اُمٌّ اَبٍ

هَذَا بَيَانُ ارْثِ الْحَوَاشِي

وَوَلَدٌ لِلْاَبِ مَوْلَا ١٥٠ كَوْلِدٍ فِي كُلِّ مَا قَدْ سَبَقَا

(ثُمَّ) ئینجا ئه‌گەر باوک نه‌مابئ، ئه‌وه (لَجَدَّ كُلُّ حُكْمٍ يُنْمَى لِلْاَبِ) باپیره، واته: باوکی باوک و به‌سه‌ره‌وه‌تر، گشت ئه‌و برپاران‌ه‌ی بۆ هه‌نه: که بۆ باوک هه‌بون (لَكِنْ) به‌لام له سن مه‌سه‌له‌دا باوک و باپیره لیک جیانه:

یه‌که‌م: (لَا يَرُدُّ اُمًّا لِثُلُثِ الْبَاقِي) له دوو مه‌سه‌له‌که‌ی (الْفَرَاوَيْن) دا باپیره دایکی مردووه‌که ناگه‌پێنیتته‌وه بۆ سنییه‌کی پاشماوه‌که، به‌لکو- ئه‌گەر باوکی مردووه‌که نه‌مابئ- دایکی مردووه‌که له‌گه‌ڵ باپیره‌دا سنییه‌کی هه‌موو میراته‌که ده‌گرئ، چونکه پله‌یه‌ک له باپیره نزیک‌تره، به‌لام له‌و دوو مه‌سه‌له‌یه‌دا باوکی مردووه‌که دایکی مردووه‌که‌ی ده‌گه‌راند‌ه‌وه بۆ سنییه‌کی پاشماوه‌که، هه‌روه‌ک پابرا.

دووهم: (كَذَا لَمْ يَحْجُبِ فَرَعًا سِوَى اُمِّ) باپیره- جگه له خوشک و برای ته‌نها له‌دایکی- هه‌چ خوشک و برایه‌که‌ی تری مردووه‌که بئ‌به‌ش ناکا، به‌لکو ئه‌گەر خوشک و برایه‌کان له‌دایکی و

باوکی بن، یان تنها له باوکی بن، باپیره هاویه شیبیان له گه ل دهکا، به لام باوکی مردووه که گشتیان بی بهش دهکا.

سینه ۵: (وَلَا أُمَّ أَبٍ) باپیره دایکی باوکی مردووه که بی بهش ناکا، چونکه ژنی خویه تی، به لام باوکی مردووه که دایکی خوی بی بهش دهکا، چونکه به ویه وه گه یشتوته مردووه که.

(پاشکو) بزانه: یهک داپیره شه شیک میراتی هیه، زیاتریش له یهک داپیره تنها شه شیک میراتیان هیه و له نیوان خویاندا به یه کسان به شی دهکن: وهک دایکی دایکی باوک و دایکی باپیره و دایکی دایکی دایک، هروهک له به شه میراته کاندایه لگه مان هیناوه.

نیینجا بزانه: بهم (قاعده) یه داپیره کان میرات دهگرن: هر داپیره یهک به پوخته می بینه کان، یان به پوخته می بینه کان بگاته مردووه که نه وه میرات دهگرئ: وهک دایکی دایکی دایک، یان دایکی باوکی باوک، هم هر داپیره یهک به پوخته می بینه کان بگاته می بینه کان: وهک دایکی دایکی باوک، ئه ویش میرات دهگرئ، به لام هر داپیره یهک به می بینه یهکی نیوان دوو می بینه بگاته مردووه که: وهک دایکی باوکی دایک، نه وه میرات ناگرئ، هروهک له (تحفة) و (مغنی) دا ناوه پوکی ئه پاشکو یه پوون کراوه ته وه.

﴿ هَذَا بَيَانُ إِرْتِ الْحَوَاشِي: نُهَمَه رُوونگردنه وهی میراتی خوشک و براو، مامه ﴾

(وَوَلَدٌ لِلْأَبَوَيْنِ مَطْلَقًا) خوشک و برای له دایکی و باوکی - نه گه خوشک و برای تنها له باوکیان له گه لدا نه بی - نه وه (كَوْلِدٍ فِي كُلِّ مَا قَدْ سَبَقَا) وهکو منداله کانی خودی مردووه که كَوْلِدٍ لِأَبَوَيْ ذِي التَّرِكَةِ ١٥١ فَرَعُ أَبٍ فِيمَا سَوَى الْمُشْرَكَةِ زَوْجٌ وَأُمٌّ وَلَكِنَّ أُمَّ أَخٍ ١٥٢ لِأَبَوَيْنِ فِيمَا سَوَى الْمُشْرَكَةِ الْأَخِ

میرات دهگرن: له گشت نه و حاله تانه می پابران، واته: برایهک و زیاتریش له برایهک گشت میراته که، یان پاشماوهی میراته که دهگرئ، تنها خوشک نیوهی میراته که دهگرئ، دوو خوشک و زیاتر دوو سییه کی میراته که دهگرن، هروهک له به شه میراته کاندایه پابرا.

به لام نه گه خوشک و برا ویکرا کو بونه وه، نه وه هر برایهک دوو هندی خوشک دهگرئ، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَأِنْ كَانُوا إِخْوَةً رِجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ﴾ نه گه میراتگره کان خوشک و برا ویکرا بون، نه وه می بینه وهک به شی دوو می بینه هیه.

﴿ ههسه له کهی (المشركة): هاویه شکراو ﴾

(كَوْلِدٍ لِأَبَوَيْ ذِي التَّرِكَةِ) وهک خوشک و برای له دایکی و باوکی مردووه که یه (فَرَعُ أَبٍ) خوشک و برای تنها له باوکی - نه گه خوشک و برای له دایکی و باوکیان له گه لدا نه بی - نه وانش به و شیوهی پابردوو میرات دهگرن، به (إجماع) ی زانایانئ نیسلام (فِيمَا سَوَى الْمُشْرَكَةِ)

له حاله ته كانی جگه له مهسه له كهی (المشركه): هاویه شكراو، واته: له وئ دا لیک جیانه،
 نه مهش مهسه له كهی:

(زَوْجٌ وَأُمٌّ وَلَدًا أُمَّ أَحْ لَأَبَوَيْنِ) میړدو دایک و دوو خوشکی، یان دوو برای ته نها له دایکی و
 برایه کی له دایکی و باوکی: بنچینه ی مهسه له كه له شه شه - كه شه شیکی دایکی
 لئ دهرده چی - نیوه ی بؤ میړده كه یه، شه شیکی بؤ دایکه كه یه، سییه کی بؤ خوشك و
 برایه كانی ته نها له دایکی یه، جا نه و به شانہ گشت میراته كه داده گرنه وه و هیچ بؤ برای
 له دایکی و باوکی نامینیته وه؟ چونكه (عَصَبَة) = میراتگری پشتییه و (قیاس) نه و هایه:
 به هوی نه و داگرتنه وه یه بی به ش بیی، به لام لیړه دا خزمایه تی باوکی - دهره ق برای
 له دایکی و باوکی - ه لده وه شیندریته وه و ته نها خزمایه تی دایکی په چا و ده کړی، كه و ابوو:
 (فَيْشَارِكُ الْأَخُ وَالَّذِي الْأُمُّ) برایه كه ی له دایکی و باوکی - به خزمایه تی دایکی - ده بیته
 هاویه شی خوشك و برایه كانی ته نها له دایکی له و سییه كه داو به یه كسانی له نیوان خویاندا
 به شی ده كن، واته: نیزینه دوو هندی مینه ی نادریتی؟ چونكه گشتیان مندالی یه ك
 دایكن به لام باوکیان جیایه، - واته: دایکه كه یان لای كه می دوو میړدی كردون - جا له بهر
 نه وه ی سییه كه كه دوو، به سر هرسیك منداله كاندا به ش ناکړی، ژماره ی منداله كان
 - كه سییه - له بنچینه ی مهسه له كه ده دین - كه شه شه -، له هه ژده ساغ ده بیته وه،
 به م شیوه یه:

وَلَّذِي الْأُمُّ وَلَوْ كَانَ لِأَبٍ ١٥٣ لِأَوْجَبُوا حِرْمَانَهُ مِنَ النَّسَبِ

٦. میراتگر — میړد، دایک، دوو برای له دایکی، برایه کی له دایکی و باوکی.

$$\begin{array}{r} \times 1 \text{ به شه میرات — نیوه، شه شیک، سییه ك، پشتییه.} \\ \hline 6 \div 3 + 1 + 2 + \cdot \text{ بی به ش} = 6. \\ \times 2 \text{ ساغ كرنه وه به سی هاویه ش.} \\ \hline 18 \div 9 + 3 + 6 \text{ بؤ هرسیکیان} = 18. \end{array}$$

نیینجا بزانه: به م مهسه له یه ده گوتری: (المشركه)، چونكه برایه كه كراوه ته هاویه شی
 خوشك و برایه كانی ته نها له دایکی.

هم پیی ده گوتری: (الحماریة) چونكه كه نیمامی (عمر رضی الله عنه) ویستی برایه كانی
 له دایکی و باوکی بی به ش بكا، گوتیان وا دابنی: باوکیان گویدریتیک بوو، خو گشتیان
 مندالی یه ك دایکین؟.

هم به (الحماریة) ش ناوده بری، چونكه له (روایة) یكدا گوتیان وا دابنی: باوکیان به ردیک
 بوو و فریماندا ناو دهریا، خو گشتیان مندالی یه ك دایکین؟ جا نیمامی (عمر رضی الله عنه) قسه كه ی
 پی جوان بوو و به خزمایه تی دایکی كرنیه هاویه ش.

که و ابو: (وَلَوْ كَانَ لِأَيِّ) نه گهر برابره که تهنه له باوکی بایه، نه وه (لَأَوْجِبُوا حِرْمَانَهُ مِنْ النَّسَبِ) زانایان واجبمان ده کرد: له میراته که بی بهش بیی؟ چونکه (عَصَبَةَ) یه و هیچی بق نه ماوه ته وه، دایکیشی جیایه و خزمایه تی دایکی نیه هاویه شیی پی بکا، به لکو نه گهر خوشکیکی خوی، یان زیاتریشی له گه لدا بی، نه وه خوشکه کانیش به هوی نهویه وه بی بهش ده بن، چونکه ده یانکاته (عَصَبَةَ)، بوی به و برابرهش ده گوتری: (الأخ المشؤم) = برای به دیوم.

ئینجا بزانه: نه گهر له و مهسه له یه دا: خوشک و برابره کانی تهنه له دایکی له دووان زیاتر بون، برای له دایکی و باوکیش: دوو، یان زیاتر بون، یان خوشکی له دایکی و باوکیان له گه لدا بوو، یان له جیاتی دایکه که: دایره یه که هه بوو، نه وه له و حاله تانه دا هیچ له هاویه شیه که ناگورپی، هیچ جیاوازییش له نیوان خوشک و برابره کانی له دایکی و باوکی دا ناگری و گشتیان به یه کسانی ده بنه هاویه شیی خوشک و برابره کانی تهنه له دایکی - ههروه ک باسمان کرد - به لام وا ده بی ساغکردنه وه ی مهسه له که ده گورپی.

ههروه ها نه گهر له و مهسه له یه دا له جیاتی برای له دایکی و باوکی: خوشکیک هه بوو، نه وه نیوه ی میراته که ی هه یه، مهسه له که ش (عول) ده کری بق نو، وه نه گهر دوو خوشک، یان زیاتر بون نه و کاته دوو سییه کیان هه یه، مهسه له که ش (عول) ده کری بق ده، واته: له هه ردوو حاله تدا مهسه له که ده گورپی و هاویه شیی ناگری، جیاوازی خوشکی له دایکی و باوکی و خوشکی تهنه له باوکیش نیه، ههروه که له (تحفه) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

وَحَيْثَمَا يَجْتَمِعُ الصُّنْفَانِ ١٥٤ كَانَا كَفْرَعِ ابْنِ وَقْرِعِ الْفَانِي
لَكِنَّ الْأَخْتَ لَمْ يُعْصِبَهَا سِوَى ١٥٥ مَنْ مَعَهَا فِي رُتْبَةٍ قَدْ اسْتَوَى
وَبِنْتُ الْأَبْنِ حَيْثَمَا صَاحَبَهَا ١٥٦ مُسَاوٍ أَوْ أَسْفَلَ قَدْ عَصَبَهَا

(وَحَيْثَمَا يَجْتَمِعُ الصُّنْفَانِ) هه کاتیک هه ردوو چینه کان - واته: خوشک و برابره کانی له دایکی و باوکی له گه ل خوشک و برابره کانی تهنه له باوکی - ویکرا کو بونه وه، نه وه (کانا کفرع ابن وقرع الفانی) وه کو کزبوونه وه ی منداله کانی کوپی مردووه که و منداله کانی خودی مردووه که یه ویکرا، واته: سی حاله تیان هه نه:

حاله تییه که م: نه گهر برابره کی له دایکی و باوکی، یان زیاتر هه بوو: به تهنه، یان له گه ل خوشکی له دایکی و باوکی، نه وه گشت خوشک و برابره کانی تهنه له باوکی بی بهش ده کا، به (إجماع) ی زانایانی نیسلام.

حاله تی دووه م: نه گهر تهنه خوشکیکی له دایکی و باوکی هه بوو، نه وه نیوه ی میراته که بق نه و خوشکه یه، پاشماوه که ش: بق خوشک و برابره کانی تهنه له باوکی یه، هه برابره که دوو

هه ندى خوشكێك ده گری، جا ئەگەر خوشکی ته‌نها له‌باوکی نه‌بو، ئەوه پاشماوه‌که گشتی بۆ براهیه‌که‌یه، به‌لام ئەگەر بۆ براهیه‌که‌یه، جا ئەگەر له‌ خوشكێك زیاتر بون، ئەوه -ته‌واوکه‌ری دوو سییه‌ک- بۆ خوشکی له‌باوکی‌یه، جا ئەگەر له‌ خوشكێك زیاتر بون، ئەوه گشتیان له‌و شه‌شیکه‌دا هاویه‌شن.

حاله‌تی سێیه‌م: ئەگەر ته‌نها دوو خوشکی له‌دایکی ویاوکی، یان زیاتر هه‌بون، واته‌: بۆ براهیه‌که‌یه، جا ئەگەر بۆ براهیه‌که‌یه، پاشماوه‌که‌ش بۆ خوشک و براهیه‌کانی ته‌نها له‌باوکی‌یه: هه‌ر براهیه‌که‌ی دوو هه‌ندی خوشکێك ده‌گری، جا ئەگەر خوشک نه‌بو، ئەوه پاشماوه‌که‌ گشتی بۆ براهیه‌که‌یه، به‌لام ئەگەر بۆ براهیه‌که‌یه، ئەوه به‌هۆی دوو خوشکی له‌دایکی ویاوکی خوشکه‌کانی ته‌نها له‌باوکی بێ‌به‌ش ده‌بن.

(لَکُنْ) به‌لام من‌داله‌کانی کوپه‌ی مردووه‌که‌و خوشک و براهیه‌کان له‌وه‌دا جیاوازن: (الأختَ لَمْ يُعْصِبَهَا) خوشکی مردووه‌که‌ هه‌ج که‌سیک نایکاته (عَصَبَةً) = میراتگری پشته‌ی (سَوَى مَنْ مَعَهَا فِي رُتْبَةٍ قَدْ اسْتَوَى) جگه‌ له‌و براهیه‌ی خۆی که‌ له‌ پله‌دا له‌گه‌لی یه‌کسانه‌:

واته‌: خوشکی له‌دایکی ویاوکی به‌ براهیه‌که‌ی له‌دایکی ویاوکی ده‌بیته‌ (عَصَبَةً)، هه‌م خوشکی ته‌نها له‌باوکی‌یه به‌ براهیه‌که‌ی له‌باوکی ده‌بیته‌ (عَصَبَةً)، به‌لام (وَبِنْتُ الأبنِ) کیژه‌ کوپه‌ی مردووه‌که‌ (حَيْثُمَا صَاحِبَهَا مُسَاوٍ أَوْ أَسْفَلُ) هه‌ر کاتیک نێرینه‌یه‌کی له‌ پله‌ی خۆی، یان به‌ره‌وخوارتری له‌گه‌لدا بێ، ئەوه (قَدْ عَصَبَهَا) نێرینه‌که‌ ده‌یکرده‌ (عَصَبَةً) = میراتگری پشته‌ی و پێی ده‌گوترا: (الأخ المَبَارَك). هه‌روه‌ک پابرا.

وَالأخْتُ إِنْ كَانَتْ لَأُمٍّ وَأَبٍ ١٥٧ بِالأخِ فَرَعَ الأَبِ لَمْ تُعْصَبِ
عَصَبَةً أَخْتُ لأَصْلَيْنِ أَوْ أَبٍ ١٥٨ مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَةٍ ابْنٍ قَدْ ذَهَبَ

(وَالأخْتُ إِنْ كَانَتْ لَأُمٍّ وَأَبٍ) خوشک ئەگەر له‌دایکی ویاوکی بێ (بِالأخِ فَرَعَ الأَبِ لَمْ تُعْصَبِ) به‌ براهیه‌که‌یه، هه‌ر براهیه‌که‌ی نایبته‌ (عَصَبَةً)، به‌لکو خوشکه‌که‌ به‌شه‌ دیارکراوه‌که‌ی خۆی ده‌گری، پاشماوه‌که‌ش -ئەگەر ماوه‌- بۆ براهیه‌که‌یه، هه‌روه‌ک له‌ حاله‌تی پابردوودا پوون کراوه‌.

هه‌روه‌ها هه‌ج خوشکێکی مردووه‌که‌ش به‌ هۆی کوپه‌ بۆ براهیه‌که‌یه، یان کوپه‌ مامی خۆی نایبته‌ (عَصَبَةً)، بۆ ویینه‌: ئەگەر مردووه‌که‌: دوو خوشکی له‌دایکی ویاوکی و خوشکێکی ته‌نها له‌باوکی و کوپه‌ براهیه‌کی له‌ پاش به‌جێمان، ئەوه دوو سییه‌کی میراته‌که‌ بۆ دوو خوشکه‌کانه‌، پاشماوه‌که‌ش گشتی بۆ کوپه‌ براهیه‌که‌یه، خوشکه‌ له‌باوکیه‌که‌ش به‌و دوو خوشکانه‌ بێ‌به‌ش ده‌بێ و به‌و کوپه‌ براهیه‌که‌یه (عَصَبَةً).

به‌لام ئەگەر هه‌ر له‌وه‌سه‌له‌یه‌دا براهیه‌کی له‌باوکی هه‌بێ، ئەوه خوشکه‌که‌ی خۆی ده‌کاته (عَصَبَةً)، پاشماوه‌که‌ش بۆ هه‌ردووکیانه‌، بۆی بۆ به‌ براهیه‌ش ده‌گوترا: (الأخ المَبَارَك) =

برای به بهره‌کست، هر وهك له (تحفه) و (مغنی) دا پوون کراوه‌ته‌وه، که‌وابوو: کوپه
برایه‌کش به‌و برایه بی‌به‌ش ده‌بی، هر وهك پابرا.

﴿ناگاداری﴾ خوشکیکی ته‌نھا له‌دایکی، یان برایه‌کی ته‌نھا له‌دایکی شه‌شیکمی میراته‌که‌ی
هه‌یه، دوو، یان زیاتریش له‌خوشک و برای ته‌نھا له‌دایکی سییه‌کیان هه‌یه، جیاوازی نیرو
می‌یه‌کانیان نیه له‌و سییه‌که‌دا، واته: به‌یه‌کسانی به‌سریاندا به‌ش ده‌کری به (إجماع) ی
زانایانی‌نیسلام، هر وهك له‌به‌شه میراته‌کاندا پابرا، چونکه ئه‌وانه به‌خزمايه‌تی په‌حمی
- که‌لایه‌نی دایکه - میرات ده‌گرن، نه‌ک به‌خزمايه‌تی پشتی، که‌واته: نه‌گه‌ر خوشک و برای
له‌دایکی ویاوکی، یان ته‌نھا له‌باوکیان له‌گه‌لدا بی، هیچ به‌شه میراته‌کانیان ناگورئ:

بؤ وینه: نه‌گه‌ر برایه‌کی له‌دایکی ویاوکی و برایه‌کی ته‌نھا له‌باوکی و برایه‌کی ته‌نھا له‌دایکی
ویکرا کۆ بونه‌وه، نه‌وه برایه‌که‌ی ته‌نھا له‌دایکی شه‌شیکمی هه‌یه، برایه‌که‌ی له‌دایکی ویاوکی
گشت پاشماوه‌که‌ی ده‌دریتئ، برای ته‌نھا له‌باوکیان به‌م برایه بی‌به‌ش ده‌بی.

هر وه‌ها نه‌گه‌ر هر سیک لا خوشک بون: نه‌وه خوشکی له‌دایکی ویاوکی نیوه‌ی هه‌یه،
خوشکی ته‌نھا له‌باوکی شه‌شیکمی هه‌یه، خوشکی ته‌نھا له‌دایکیان شه‌شیکمی هه‌یه، هر وهك
له (مغنی) دا فرمویه‌تی، واته: نه‌گه‌ر له‌و دوو مه‌سه‌لانه‌ی پراوردودا دوو خوشکی ته‌نھا
له‌دایکی، یان دوو برای ته‌نھا له‌دایکی، یان خوشکیک و برایه‌کی ته‌نھا له‌دایکی هه‌بون، نه‌و
کاته سییه‌کیان هه‌یه به‌هاوبه‌شی.

(عَصْبَةُ أُخْتٍ لِأَصْلَيْنِ أَوْ أَبِي) خوشکیک و زیاتر له‌خوشکیکی له‌دایکی ویاوکی، یان
ته‌نھا له‌باوکی ده‌بیته (عَصْبَةُ) = میراتگری پشتی وه‌کو برایه‌کانیان، واته: پاشماوه‌ی
فَسَاقِطٌ فَرُعُ أَبِي بِأَخْتِ ١٥٩ لِأَبَوَيْنِ اجْتَمَعَتْ مَعِ بِنْتِ
أَوْ ابْنَةِ ابْنِ لِحَدِيثِ صَحَّ بِهِ ١٦٠ وَأَبْنُ أَخٍ لَغَيْرِ أُمَّ كَأَبْنِهِ
لَكِنْ إِلَى السُّدُسِ أُمَّ لَا يَرُدُّ ١٦١ وَلَمْ يُعَصَّبْ أُخْتُهُ، وَمَعَ جَدِّ

میراته‌که ده‌گری هر کاتیک کۆ بیته‌وه (مَعِ ابْنَةِ) له‌گه‌ل کیژیکی خودی مردووه‌که، یان
زیاتر له‌کیژیک (أَوْ ابْنَةِ ابْنِ قَدْ ذَهَبَ) یان له‌گه‌ل کیژه کوپیکی مردووه‌که، یان زیاتر
له‌کیژه کوپیک.

جا هر کاتیک خوشک بیته (عَصْبَةُ مَعَ الْغَيْرِ)، نه‌وه (فَسَاقِطٌ فَرُعُ أَبِي) خوشک و برایه‌کانی
ته‌نھا له‌باوکی بی‌به‌ش ده‌بن (بِأَخْتِ لِأَبَوَيْنِ اجْتَمَعَتْ مَعِ بِنْتِ) به‌هوی خوشکیکی
له‌دایکی ویاوکی که‌کۆ بیته‌وه له‌گه‌ل کیژی مردووه‌که (أَوْ ابْنَةِ ابْنِ) یان له‌گه‌ل کیژه کوپی
مردووه‌که، هر وهك به‌برای له‌دایکی ویاوکی بی‌به‌ش ده‌بون.

هر وه‌ها نه‌گه‌ر خوشکی ته‌نھا له‌باوکیان له‌گه‌ل کیژی مردووه‌که، یان له‌گه‌ل کیژه کوپی
مردووه‌که بیته (عَصْبَةُ مَعَ الْغَيْرِ)، نه‌ویش - وه‌کو برای ته‌نھا له‌باوکی - کوپه برایه‌کان و

مامه‌کان و... هتد بی‌به‌ش ده‌کا، هه‌روه‌ک له (حاشیة البقری) دا فرموویه‌تی.

(لَعْدِيثٌ صَحَّ بِه) چونکه هه‌دیس‌تیک‌ی (صحيح) له‌باره‌ی (عَصْبَةُ) یی خوشک هاتوه:
عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: قَضَى رَسُولُ اللهِ ﷺ لِلابْنَةِ النَّصْفَ وَالابْنَةُ الْاِبْنِ السُّدُسَ وَمَا بَقِيَ
لِلْاُخْتِ) رواه البخاري، پیغه‌مبه‌ر ﷺ بریاری دا: نیوه‌ی میراته‌که بۆ کیز‌ی مردوو‌ه‌که بی،
شه‌شیک‌ی بۆ کیزه‌ کوره‌که‌ی بی، پاشماوه‌که‌یشی بۆ خوشکه‌که‌ بی.

جا بنچینه‌ی ئەم مه‌سه‌له‌یه له شه‌شه- که به‌شی کیزه‌ کوره‌که‌ی لێ‌ده‌رده‌چن- به‌م شیوه‌یه:

$$\begin{array}{r}
 6. \text{ میراتگر} \text{ ————— کیز، کیزه کور، خوشک.} \\
 \times 1 \text{ به‌شه میرات} \text{ ————— نیوه، شه‌شیک، پشتییه.} \\
 \div 6 \text{ ————— } 3 + 1 + 2 = 6.
 \end{array}$$

(وَأَبْنُ أَخٍ لِّغَيْرِ أُمِّ) کوره‌ برایه‌ک که ته‌نها له‌دایکی نه‌بی، به‌لکو: کوره‌ برای له‌دایکی و باوکی
بی، یان ته‌نها له‌باوکی بی (کأبه) هه‌ر یه‌کێک له‌وانه وه‌کو باوکی خۆیه‌تی له‌ حاله‌تی
کۆمه‌لی و ته‌نهایی‌دا، واته: کوره‌ برایه‌ک و زیاتر له‌ کوره‌ برایه‌ک گشت میراته‌که، یان
پاشماوه‌ی میراته‌که ده‌گرئ، نه‌گر هه‌ردوو لا ویکرا کۆ بونه‌وه، نه‌وه کوره‌ برای
له‌دایکی و باوکی کوره‌ برای ته‌نها له‌باوکی بی‌به‌ش ده‌کا.

(لَكِنْ) به‌لام له‌ چوار مه‌سه‌له‌دا کوره‌ برایه‌کان له‌ باوکی خۆیان جیاوازن:
یه‌که‌م: کوره‌ برایه‌که (إِلَى السُّدُسِ أُمَّا لَا يَرُدُّ) دایکی مردوو‌ه‌که له‌ سینه‌که‌وه ناگه‌ پینتیه‌وه
بۆ شه‌شیک. دووه‌م: (وَلَمْ يُعَصَّبْ أُخْتُهُ) کوره‌ برایه‌که خوشکی خۆی ناگاته (عَصْبَةُ)، چونکه
کیزه‌ برا له (ذَوِي الْأَرْحَامِ) ه‌کانه. سێیه‌م: (وَمَعَ جَدِّ لَا يَأْخُذُ الْإِرْثُ) کوره‌ برایه‌که له‌گه‌ل
لَا يَأْخُذُ الْإِرْثُ وَفِي الْمُشْرَكَةِ ١٦٢ يَسْقُطُ لَا حَظَّ لِبَشَرٍ فِي التَّيْرِكَةِ؛
وَعَمُّ مَنْ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ وَعَمُّ ١٦٣ وَالِدِهِ وَجَدُّ لِعَيْرِ أُمَّ
مِثْلُ أَخٍ لِأَبَوَيْنِ أَوْ أَبٍ ١٦٤ كَذَلِكَ بَاقِي عَصَبَاتِ النَّسَبِ
هَذَا بَيَانُ الْإِرْثِ بِالْوَلَاءِ

عَصْبَةُ النَّسَبِ حَيْثُ تُعَدُّ ١٦٥ فَالْمَالُ أَوْ فَاضِلُهُ يُسَلَّمُ
لِمُعْتَقٍ، فَإِنْ هَوِيَ فِي رَمْسِهِ ١٦٦ أَخَذَهُ عَصْبَةُ بِنَفْسِهِ

باپیره‌دا میرات ناگرئ، به‌لکو به‌ هۆی باپیره‌ بی‌به‌ش ده‌بی. چواره‌م: (وَفِي الْمُشْرَكَةِ يَسْقُطُ)
کوره‌ برای له‌دایکی و باوکی له‌ مه‌سه‌له‌ی (الْمُشْرَكَةِ) دا بی‌به‌ش ده‌بی و (لَا حَظَّ لَهُ فِي التَّرِكَةِ)
هیچ به‌شی له‌ میراته‌که‌دا نیه، چونکه خزمایه‌تی دایکیان نیه.

(وَعَمُّ مَنْ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ) مامی نه‌وه‌که‌سه‌ی مردنی گه‌یوه‌تی و (وَعَمُّ وَالِدِهِ) مامی باوکی
مردوو‌ه‌که و (وَجَدُّ) مامی باپیره‌ی مردوو‌ه‌که (لِعَيْرِ أُمَّ) که هه‌ر یه‌کێک له‌و سێ مامه‌ ته‌نها

له دایکی نه بئ، به لکو له دایکی ویاوکی بئ، یان ته نها له باوکی بئ، هرسیکیان (مئلُ أَخ لِأَبَوَيْنِ أَوْ أَبِي) وهکو برای له دایکی ویاوکی و برای ته نها له باوکی به له حاله تی کومه لی و ته نهایی دا، واته: مامیک و زیاتر له مامیک گشت میراته که، یان پاشماوه ی میراته که ده گری، نه گهر هردوو لا ویکرا کز بونه وه، نه وه مامی له دایکی ویاوکی مامی ته نها له باوکی بئ به ش ده کا... هتد.

(كَذَلِكَ بَاقِي عَصَبَاتِ النَّسَبِ) هر وه هایه (قیاس) ی میراتگره کانی تری پشتی نه ژادی: وه ک کوپه مامه کان و کوپه کوپه برایه کان و کوپه کوپه مامه کان، واته: هر یه کیک له وانه به ته نها گشت میراته که، یان پاشماوه که ده گری، نه وه ی له دایکی ویاوکی به ته نها له باوکی به که بئ به ش ده کا.

ئینجا بزانه: له دوی کوپه مامیه تی هیچ (عَصَبَة) یه کی تری نه ژادی نیه، هر وه ک له (تحفة) و (نهاية) دا فرموویانه، هم له کۆتایی (الحجب) دا پیزی (عَصَبَة) هکانمان پوون کرده وه، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿هَذَا بَيَانُ الْإِرْثِ بِالْوَلَاءِ: نُهْمَه رُوونکر دنده وهی میراتگرته به هوی نازادکردنی کویله﴾
 (عَصَبَةُ النَّسَبِ حَيْثُ تُعَدُّمُ) هر کاتیک میراتگری پشتی له نه ژادی مردووه که نه بئ، نه وه (فَالْمَالُ) گشت مالی مردووه که (أَوْ فَاضِلُهُ) یان نه و پاشماوه یه ی له پاش خاوهن به شه کان ده مینیتته وه (يُسَلَّمُ لِمُعْتِقٍ) ته سلیمی نازادکه ره که ی ده گری - واته: نه گهر مردووه که کاتی خوی کویله بو بئ و که سیک نازادی کرد بئ - جیاوازی نیه نازادکه ره که: پیاو بئ، یان نافرهت (فَإِنْ هَوَى فِي رَمْسِهِ) جا نه گهر نازادکه ره که که وته گوره که ی خوی تَرْتِيْبُهُمْ هُنَا كَثَرْتِيْبُهُمْ ١٦٧ فِي نَسَبٍ لَكِنْ هُنَا يُقَدَّمُ الْأَخُ وَأَبْنُ الْأَخِ وَالْجَدُّ بَقِي ١٦٨ مُؤَخَّرًا، فَمُعْتِقٌ لِلْمُعْتِقِ فَعَصَبَاتُهُ بِتَرْتِيْبٍ سَبَقَ ١٦٩ إِنْ اشْتَرَتْ بِنْتٌ أَبَاهَا فَعَتَقَ وَأَعْتَقَ الْوَالِدُ بَعْدَ عَبْدًا ١٧٠ ثُمَّ أَبُوهَا بَعْدَ ذَلِكَ أَوْ ذِي عَنْهَا وَعَنْ عَصَبَةِ كَجَدِّهِ ١٧١ ثُمَّ تَوَى عَتِيقُهُ مِنْ بَعْدِهِ فَلَيْسَ لِلْبِنْتِ تُرَاثٌ رَقَبَةٌ ١٧٢ أَعْتَقَهَا الْوَالِدُ بَلْ لِلْعَصَبَةِ هُوَ الَّذِي عَلَى الْقَضَاةِ أَشْكَلًا ١٧٣ وَلَمْ تُكُنْ تَرِثُ أَنْثَى بِوَلَا

- واته: مرد - نه و کاته (أَخَذَهُ عَصَبَةُ بِنَفْسِهِ) نه وه ی له نه ژادی نازادکه ره که به خودی خوی (عَصَبَة) یه میراته که وهرده گری: وهکو کوپو برا، نه ک کیژو خوشک.

(تَرْتِيْبُهُمْ هُنَا) پیزی (عَصَبَة) هکانی نازادکه ره که لی ره دا (كَثَرْتِيْبُهُمْ فِي نَسَبٍ) وهکو پیزی (عَصَبَة) کانه له نه ژادا، واته: نه گهر نازادکه ره که نه مابئ، نه وه کوپو وی، ئینجا

کوپری کوپر... همد، (لَكِنْ هُنَا يُقَدَّمُ الْأَخُ وَأَبْنُ الْأَخِ) به لام لیتره‌دا برای نازادکه‌ره‌که و کوپره برای نازادکه‌ره‌که و هپیش باپیره‌ی نازادکه‌ره‌که دیخریین و (وَالْجَدُّ بَقِي مُؤَخَّرًا) باپیره‌ش به دواخراوی ده‌مینیتته‌وه.

ئینجا نه‌گه‌ر نازادکه‌ره‌که‌ش میراتگری پشتنی‌ی له نه‌ژادی خوی نه‌بو، نه‌و کاته (فَمُعْتَقٌ لِّلْمُعْتِقِ) نازادکه‌ری نازادکه‌ره‌که میراته‌که ده‌گری (فَعَصْبَاتُهُ بِقَرْتَبِ سَبَقِ) ئینجا (عَصْبَةٌ) کانی نازادکه‌ری نازادکه‌ره‌که: به‌و ریزه‌ی پابرا، ئینجا (بَيْتُ الْمَالِ) ده‌بیته میراتگر.

(إِنْ اشْتَرَتْ بِنْتُ أَبِيهَا) نه‌گه‌ر کیژیک باوکی خوی کویله بی‌و بی‌کری (فَعَتَّقَ) باوکه‌که‌ش به‌و کپینه نازاد بوو (وَأَعْتَقَ الْوَالِدُ بَعْدَ عَبْدًا) ئینجا باوکه‌که‌ش له‌مه‌و پاش کویله‌یه‌کی نازاد کرد (ثُمَّ أَبُوهَا بَعْدَ ذَلِكَ أَوْلَى) ئینجا باوکه‌که‌شی له‌ دوی نازادکردنی کویله‌که‌ مرد (عَنْهَا وَعَنْ عَصْبَتِ) کیژه‌که‌و میراتگری‌کی پشتنی‌ی له‌پاش به‌جیما: (كَجَدِّهِ) وه‌کو باپیره، یان باوک، یان کوپر (ثُمَّ تَوَى عَتِيقَهُ مِنْ بَعْدِهِ) ئینجا کویله نازادکراوه‌که‌ش له‌ دوی باوکه‌که‌ مرد و هیچ میراتگری‌کی نه‌ژادی‌ی نه‌بو، نه‌وه (فَلَيْسَ لِلْبِنْتِ ثَرَاثٌ رَقَبَتِ وَأَعْتَقَهَا الْوَالِدُ) میراتی نه‌و کویله‌یه‌- که باوکه‌که نازادی کردبو- نادریتته کیژه‌که‌ی، چونکه کیژه‌که لیتره‌دا نازادکه‌ری نازادکه‌ره‌که‌یه (بَلِّ لِلْعَصْبَةِ) به‌لکو میراتی کویله نازادکراوه‌که بو (عَصْبَةٌ) کانی باوکه‌که‌یه، چونکه نازادکه‌ری کویله‌که‌یه‌که، (عَصْبَةٌ) کانی نازادکه‌ریش له‌ نازادکه‌ری نازادکه‌ر له‌پیشترن (هُوَ الَّذِي عَلَى الْقَضَاءِ أَشْكَلًا) نه‌وه نه‌و مه‌سه‌له‌یه‌ که له‌ قازی‌یه‌کان بووه‌ته موشکیله‌و تئی‌دا به‌ هه‌له‌دا ده‌چن و میراته‌که ده‌ده‌نه کیژه‌که.

إِلَّا عَتِيقَهَا أَوْ الَّذِي انْتَسَبَ ١٧٤ إِلَيْهِ إِمَّا بِوَلَاءٍ أَوْ نَسَبٍ

هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْجَدِّ مَعَ الْإِخْوَةِ

الْجَدُّ مَعَ فَرْعِ أَبِي أَوْ وَلَدِ ١٧٥ لِأَبَوَيْنِ فَائِثٌ بِالْأَزْيَدِ
مِنْ ثُلُثٍ وَالْقَسْمُ عِنْدَ فَقْدِ ١٧٦ صَاحِبِ فَرَضٍ كَأَخٍ وَجَدُّ
قُلْتُ: هُمَا مَعَ ضِعْفِ جَدِّ شَرَعُ ١٧٧ وَدُونَ مِثْلَيْهِ الْأَخِيرُ أَنْفَعُ

(وَلَمْ تَكُنْ تَرِثُ أَنْتِ بِوَلَاءٍ) ئافره‌ت به‌ هوی نازادکردن میرات له‌ هیچ که‌سی‌که‌ ناگری (إِلَّا عَتِيقَهَا) ته‌نها له‌ نازادکراوی خوی نه‌بی (أَوْ الَّذِي انْتَسَبَ إِلَيْهِ) یان له‌و که‌سه‌ی ده‌چیتته‌وه لای نازادکراوه‌که: (إِمَّا بِوَلَاءٍ أَوْ نَسَبٍ) یان به‌ هوی نازادکردن: وه‌کو نازادکراوی نازادکراوه‌که، یان به‌ نه‌ژاد: وه‌کو کوپرو به‌ره‌وخوارتر.

﴿ هَذَا بَيَانُ إِرْثِ الْجَدِّ مَعَ الْإِخْوَةِ ﴾

نه‌مه‌ روونکردنه‌وه‌ی میراتی باپیره‌یه‌ که‌ نه‌گه‌ل خوشک و برایه‌کاندا بی

پیشه‌کی بزانه: له‌ مه‌زه‌بی نیمامی (أبی‌حنیفه‌) دا: باپیره خوشک و برایه‌کان

بی‌به‌ش ده‌کا، به‌لام له هه‌رسیک مه‌زه‌به‌که‌ی تردا: بی‌به‌شیان نا‌کا، به‌لکو هاوبه‌شیان له‌گه‌ل ده‌کا: به‌م شیوه‌یه‌ی له‌م باسه‌دا پوون کراوه‌ته‌وه، هه‌روه‌ک له (تحفه) و (مغنی) دا فه‌رموویانه، ئینجا باپیره چۆن قازانجی بی، ئه‌ها-له‌گه‌ل خوشک و برابه‌کاندا- میرات ده‌گرێ، جا میرات‌گرتنه‌که‌یشی چوار حاله‌تی هه‌نه، گشتیان له قازانجی خۆیه‌تی:

حاله‌تی یه‌که‌م و دووهم: (الْجَدُّ مَعَ فَرْعِ أَبِي أَوْ وَلَدِ الْأَبَوَيْنِ) باپیره، یان باوکی باپیره نه‌گه‌ر له‌گه‌ل خوشک و برابه‌کانی مردوو‌ه‌که‌دا بی: جا له‌دایکی و باوکی بن، یان ته‌نها له‌باوکی بن، ئه‌وه (فَائِزٌ بِالْأَزِيدِ مِنَ ثُلُثٍ وَالْقَسْمِ) باپیره به‌شه زۆرت‌ره‌که‌ی هه‌یه: له سییه‌کی گشت میراته‌که‌و له هاوبه‌شی‌کردن له‌گه‌لیان وه‌کو برابه‌ک، که‌واته: نه‌گه‌ر ته‌نها خوشکی له‌گه‌ل‌دا بن، ئه‌وه-وه‌کو برابه‌ک- دوو هه‌ندی به‌شی خوشکیک ده‌گرێ.

ئینجا ئه‌و دوو حاله‌ته (عِنْدَ فَقْدِ صَاحِبِ فَرْضٍ) له‌و کاته‌یه: که هیچ میرات‌گریکی خاوه‌ن به‌ش له‌گه‌ل باپیره و برابه‌کاندا نه‌بی: (كَأَخٍ وَجَدُّ) وه‌کو برابه‌ک و باپیره: میراته‌که‌ بۆ هه‌ردووکیانه به‌نیوه‌یی.

(قُلْتُ) بۆ زانینی به‌شه به‌ سود‌تره‌که، من ده‌لیم: (هُمَا مَعَ ضِعْفِ جَزِّ شَرَعٍ) نه‌گه‌ر ژماره‌ی خوشک و برابه‌کان دوو هه‌ندی باپیره بوو، ئه‌وه هاوبه‌شی‌کردن و سییه‌کی میراته‌که‌ بۆ باپیره یه‌کسانن: وه‌ک دوو برا، یان چوار خوشک، یان برابه‌ک و دوو خوشک.

(وَدُونَ مِثْلَيْهِ الْأَخِيرُ أَنْفَعُ) وه‌ نه‌گه‌ر ژماره‌که‌یان له دوو هه‌ندی باپیره که‌متر بوو، ئه‌وه هاوبه‌شی‌کردن بۆ باپیره به‌ سود‌تره: وه‌ک برابه‌ک، یان خوشکیک، یان سێ خوشک، یان خوشکیک و برابه‌ک.

وَمَعَ فَوْقِ ضِعْفِهِ فَالْأَكْثَرُ ١٧٨ تُلْتُ وَمَا صُورُهُ تَنْحَصِرُ
 أَوْ فَائِزٌ مِنْ قِسْمَةٍ وَسُدُسٍ ١٧٩ وَتُلْتُ الْبَاقِيَ بِأَخَذِ الْأَنْفَسِ
 إِنْ كَانَ ذُو فَرِيضَةٍ، وَسِتُّ ١٨٠ هُنَا ذَوَاتُ الْفَرَضِ وَهِيَ بِنْتُ
 وَالْأُمُّ وَالْبِنْتُ الَّتِي لَتَجُلِ ١٨١ وَجَدَّةٌ مَعَ زَوْجَةٍ وَبَعْلٍ
 فَفِي ابْنَتَيْنِ وَأَخٍ وَعَرَسٍ ١٨٢ وَجَدُّ الْأَجْوَدُ أَخَذَ السُّدُسَ
 وَإِنْ وَجَدَتْ جَدَّةً وَجَدًا ١٨٣ مَعَ أَخٍ فَالْقَسْمُ صَارَ أَجْدَى

(وَمَعَ فَوْقِ ضِعْفِهِ فَالْأَكْثَرُ تُلْتُ) وه‌ نه‌گه‌ر ژماره‌که‌یان له دوو هه‌ندی باپیره زیاتر بوو، ئه‌وه سییه‌کی میراته‌که‌ بۆ باپیره زۆرت‌ره له هاوبه‌شی‌کردن: وه‌ک سێ براو زیاتر، یان پینج خوشک و زیاتر، یان برابه‌ک و سێ خوشک، یان دوو براو خوشکیک... هتد، چونکه (وَمَا صُورُهُ تَنْحَصِرُ) له به‌ر زۆری- وینه‌کانی سه‌رژمێر نا‌کرین.

ئینجا هه‌ر کاتیک باپیره سییه‌کی میراته‌که‌ی گرت، ئه‌وه پاشماوه‌که‌ی بۆ خوشک و برابه‌کانه به‌ میرات‌گریه‌تی پشتی، واته: هه‌ر برابه‌ک دوو هه‌ندی به‌شی خوشکیکی

هه یه، هه روهك له (مغنی)دا فرموویه تی.

حاله تی سئیه م و چواره م: (أَوْ فَائِزٌ مِنْ قِسْمَةٍ وَسُدُسٍ وَتُلْكَ الْبَاقِي بِأَخْذِ الْأَنْفَسِ) یان باپیره به شه زۆرتره که ده گری: له هاوبه شی کردنه که ی پرابردوو و له شه شیکی گشت میراته که و له سئیه کی پاشماوه که (إِنْ كَانَ ذُو قَرِيضَةٍ) نه گه له گه ل باپیره و خوشک و برابه کاندایا میراتگری خاوهن به ش هه بی (وَسِتُّ هُنَا ذَوَاتُ الْفَرَضِ) خاوهن به شه کان له باسی باپیره دا شه ش که سن: (وَهِيَ بِنْتُ) کیژ (وَالْأُمُّ) دایک (وَالْبِنْتُ الَّتِي لِنَجْلِ) کیژه کوپ (وَجَدَّةٌ) داپیره (مَعَ زَوْجَتِي) ژن (وَبَعْلِي) میرد.

که و ابوو: (فَفِي ابْنَتَيْنِ وَأَخٍ وَعَرَسٍ وَجَبْرٍ) له مه سه له ی دوو کیژو برابه ک و ژنی ک و باپیره دا: (الْأَجُودُ أَخَذُ السُّدُسِ) باشتر بۆ باپیره و هرگرتنی شه شیکه، چونکه بنچینه ی مه سه له که یان له بیست و چواره: به لیدانی سئ له هه هشت - که به شی کیژه کان و ژنه که یان لیده رده چی - دوو سئیه کی بۆ کیژه کان، هه شتیکی بۆ ژنه که، شه شیکی بۆ باپیره، پاشماوه که ی شی یه که - بۆ برابه که، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{r}
 8. \text{ میراتگر} \quad \text{دوو کیژ،} \quad \text{ژن،} \quad \text{باپیره،} \quad \text{برا.} \\
 \times 3 \quad \text{به شه میرات} \quad \text{دوو سئیه ک،} \quad \text{هه شتی ک،} \quad \text{شه شی ک،} \quad \text{پشتتیه.} \\
 \hline
 24 \div \quad \text{16} \quad + \quad 3 \quad + \quad 4 \quad + \quad 1 = 24.
 \end{array}$$

(وَإِنْ وَجَدَتْ جَدَّةً وَجَدًّا مَعَ أَخٍ) نه گه له مه سه له که دا داپیره یه ک و باپیره له گه ل برابه ک هه بون، نه وه (فَالْقِسْمُ صَارَ أَجْدَى) هاوبه شی کردن بۆ باپیره به سودتره، چونکه بنچینه ی مه سه له که له شه شه - که به شی داپیره ی لیده رده چی - شه شیکی بۆ أَوْ إِخْوَةٌ عَشْرَةٌ وَجَدًّا ۱۸۴ وَجَدَّةً فَتُلْتُ بِأَقِ أَجْدَى وَضَابِطُ الْأَكْثَرِ لَيْسَ يَخْفَى ۱۸۵ فَالْفَرَضُ رُبَّمَا يَكُونُ نَصْفًا وَقَدْ يَكُونُ دُونَ نِصْفٍ فَالْعَدَدُ ۱۸۶ لِإِخْوَةٍ يَكُونُ دُونَ ضِعْفِ جَدٍّ فَالْقِسْمُ خَيْرٌ، أَوْ يَكُونُ أَعْلَى ۱۸۷ مِنْ ضِعْفِهِ فَتُلْتُ بِأَقِ أَوْلَى

داپیره یه، به لام پاشماوه که به سه ر باپیره و برابه که دا به ش ناکری، بۆیی ژماره که یان - که دوو - له مه سه له که ده ده یین و له دوانزه ساغ ده بیته وه، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{r}
 6. \text{ میراتگر} \quad \text{داپیره،} \quad \text{باپیره،} \quad \text{برابه ک.} \\
 \times 1 \quad \text{به شه میرات} \quad \text{شه شی ک،} \quad \text{پشتتیه.} \\
 \hline
 6 \div \quad 1 \quad + \quad 5 = 6. \\
 \times 2 \quad \text{ساغ کردنه وه به ۲ هاوبه ش.} \\
 \hline
 12 \div \quad 2 \quad + \quad 10 = 12.
 \end{array}$$

(أَوْ إِخْوَةٌ عَشْرَةٌ وَجَدًّا وَجَدَّةً) یان نه گه له مه سه له که دا ده براو باپیره و داپیره یه ک

هه بون، ئه وه (فُتْلُتْ بَاقِ أَجْدَى) سښپه كې پاشماوه كه بؤ باپيره به سودتره، چونكه بنچينه ي مهسه له كه له شه شه - كه به شى داپيره ي لئده رده چئ - شه شپكى بؤ داپيره يه، به لام چونكه پاشماوه كه - پښنجه - سښپه كې ساغى نيه، بؤيئ سئ له شه ش دده وين له هه ژده ساغ ده بښته وه، به م شپوه يه:

$$\begin{aligned}
 & 6. \text{ میراتگر} \text{ _____ داپیره،} \quad \text{باپیره،} \quad \text{ده برایه کان.} \\
 & \times 1 \quad \text{به شه میرات} \text{ _____ شه شپك،} \quad \text{سښپه كې پاشماوه كه،} \quad \text{پشتښپه.} \\
 & \div 6 \quad \text{_____} \quad + \quad 1 \quad + \quad 5 \quad = \quad 6. \\
 & \times 3 \quad \text{_____ ساغ كړدنه وه به لئده رچووى سښپه ك.} \\
 & \div 18 \quad \text{_____} \quad + \quad 3 \quad + \quad 5 \quad + \quad 10 \quad = \quad 18.
 \end{aligned}$$

(وَضَائِبُ الْأَكْثَرِ) ئه و (قاعدة) يه ي زورتره كه ي پئ ده زاندرئ بؤ باپيره (لَيْسَ يَخْفَى) ناشارد رښته وه، چونكه (فَالْفَرَضُ رُبَّمَا يَكُونُ نِصْفًا) ئه و به شه میراته ي - له گه ل باپيره - بؤ خاوه ن به شه كان داده ندرئ وا ده بئ نيوه يه: وه ك ميړد، يان كيژيك، يان كيژه كورپك هه بئ (وَقَدْ يَكُونُ دُونَ نِصْفٍ) هه ندرئ جاريش به شه كه له نيوه كه مته: وه ك ژن، يان دايك هه بئ، ئينجا له و كاتانه شدا:

(فَالْعَدَدُ لِإِخْوَةٍ يَكُونُ دُونَ ضِعْفِ جَرٍّ) ژماره ي خوشك و براييه كان: نه گه له دوو هه ندى باپيره كه متر بئ، ئه وه (فَالْقَسْمُ خَيْرٌ) هاوبه شى كړد له گه لئان بؤ باپيره باشته: وه ك باپيره براييه ك و كيژيك: كيژه كه نيوه ده گريئ، نيوه كه ي تريس بؤ باپيره و براييه كه يه به يه كسانى.

أَوْ ضِعْفُهُ فَمَتَّ سَاوِيَانِ ١٨٨ وَيَسْتَوِي مَعَ سُدُسِ هَذَانِ
 وَقَدْ يَكُونُ الْفَرَضُ ثُلُثَيْنِ فَلَا ١٨٩ شَكَ إِذَا فِي كَوْنِ قَسْمٍ أَفْضَلًا
 إِنَّ تَكُ أُخْتٌ مَعَهُ، وَإِلَّا ١٩٠ فَإِنَّهُ بِسُدُسِ تَمَلَّى
 وَبَيْنَ نِصْفِ الْمَالِ وَالثُّلُثَيْنِ ١٩١ فَمَعَ أَخٍ أَوْ أُخْتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ

(أَوْ يَكُونُ أَعْلَى مِنْ ضِعْفِهِ) يان نه گه ژماره كه يان له دوو هه ندى باپيره زياتر بوو، ئه وه (فُتْلُتْ بَاقِ أَوْلَى) سښپه كې پاشماوه كه بؤ باپيره باشته: وه ك باپيره و سئ براو ميړد: مهسه له كه له شه شه - به لئداني دوو له سئ - كه به شى ميړدو باپيره يان لئده رده چئ: سئ بؤ ميړده كه، سښپه كې پاشماوه كه ش - يه كه - بؤ باپيره، دوو كه ش بؤ براييه كان، ئينجا ژماره ي براييه كانيش له مهسه له كه دده وين و له هه ژده ساغ ده بښته وه.

(أَوْ ضِعْفُهُ) يان نه گه ژماره كه يان دوو هه ندى باپيره بوو، ئه وه (فَمَتَّ سَاوِيَانِ) هاوبه شى و سښپه كې پاشماوه كه يه كسانن: وه ك باپيره و دوو براو ژنيك: مهسه له كه له چواره، چونكه ژنه كه چوارپك ده گريئ و سئ به شه كه ي تريس بؤ باپيره و براييه كان به يه كسانى.

جا بزانه: (وَيَسْتَوِي مَعَ سُدُسٍ هَذَانِ) هه ندی جار هاوبه شی و سییه کی پاشماوه که له گه ل شه شیک یه کسانن: وه ک باپیره و دوو براو کیژیک، بنچینه ی مهسه له که له دووه و له شه ش ساغ ده بیته وه - به لیدانی ژماره ی باپیره و برایه کان له مهسه له که - له هه رسیک حاله تدا یه ک بۆ باپیره که یه .

(وَقَدْ يَكُونُ الْفَرَضُ ثَلَاثِينَ) هه ندی جاریش به شه میراته که دوو سییه که: وه کو دوو کیژ، یان دوو کیژه کور، یان کیژیک و کیژه کوریک هه بی، نه وه (فَلَا شَكُّ إِذَا فِي كَوْنِ قَسَمٍ أَفْضَلًا) گومان نیه هاوبه شی بۆ باپیره زۆرتره (إِنْ تَكُ أُخْتُ مَعَهُ) به و مرجه ی ته نها خوشکیکی له گه لدا بی: وه ک باپیره و خوشکیک و دوو کیژ، بنچینه ی مهسه له که یان له سییه که - به شی کیژه کانی لیده رده چی - به لام له نو ساغ ده بیته وه به لیدانی سی - که ژماره ی باپیره و خوشکه که یه - له مهسه له که: شه ش بۆ کیژه کان، سی بۆ باپیره و خوشکه که .

(وَالْأَمْرُ بِاللَّامِ نَهْجٌ لِهَ خَوْشِكِ زِيَاةً لِهَ گه لدا بی: وه ک برایه ک و زیاتر، بان دوو خوشک و زیاتر، نه و کاته (فَإِنَّهُ بِسُدُسٍ تَمَلَّى) باپیره به شه شیک هه موو میراته که له ززه تی وهرگرتوه، چونکه به سودتره: وه ک دوو کیژو برایه ک و باپیره، بنچینه ی مهسه له که یان له شه شه - که به شی باپیره ی لیده رده چی - دوو سییه کی - چواره - بۆ کیژه کان، شه شیک یه که - بۆ باپیره، پاشماوه که ش - یه که - بۆ برایه که .

(وَيَبِينُ نِصْفَ الْمَالِ وَالثَّلَاثِينَ) هه ندی جاریش به شه میراته که له نیوان نیوه و دوو سییه که: وه ک کیژیک و ژنیک - که نیوه و هه شتیکیان هه یه - نه و کاته (فَمَعَ أَخٍ أَوْ أُخْتٍ أَوْ أُخْتَيْنِ) نه گه ر باپیره له گه ل برایه کدا، یان خوشکیکدا، یان دوو خوشکدا بی، نه وه (حَازَ الْمُقَاسِمَةَ حَازَ الْمُقَاسِمَةَ فَهِيَ أَنْفَسُ ١٩٢ وَسَهْمُهُ مَعَ أَخَوَيْنِ السُّدُسُ هَذَا إِذَا ذُو الْفَرَضِ حَازَ جَدَّهُ ١٩٣ وَفَوْقَ سُدُسٍ قَدْ تَبَقِيَ بَعْدَهُ أَمَّا إِذَا لَمْ يَبْقَ عَنْهُ فَضْلٌ ١٩٤ أَوْ بَقِيَ السُّدُسُ أَوْ أَقْلٌ فَالْجَدُّ فَائِزٌ بِسُدُسٍ عَائِلٍ ١٩٥ أَيْ كُلاًَّ أَوْ بَعْضًا، وَغَيْرَ عَائِلٍ وَلَيْسَ لِلْإِخْوَةِ فِي الْمِيرَاثِ ١٩٦ مِنْ حِصَّةٍ فِي الصُّورِ الثَّلَاثِ

فَهِيَ أَنْفَسُ) باپیره هاوبه شی که وهرده گری چونکه به سودتره، که واته: بنچینه ی مهسه له که یان له هه شته - که به شی ژنه که ی لیده رده چی - نیوه ی - چواره - بۆ کیژه که، هه شتیکی - یه که - بۆ ژنه که، پاشماوه که ییش بۆ باپیره و خوشک، یان برا .

به لام (وَسَهْمُهُ مَعَ أَخَوَيْنِ السُّدُسُ) به شی باپیره له گه ل دوو برادا شه شیکه، واته: نه گه ر ژماره یان له برایه ک، یان له دوو خوشک زیاتر بی: وه ک کیژیک و ژنیک و باپیره و دوو براو خوشکیک: بنچینه ی مهسه له که یان له بیست و چواره به لیدانی سی - که (وَفِي) به شی باپیره یه - له هه شت که به شی ژنه که ی لیده رده چی: نیوه ی - دوانزه یه - بۆ

کیژده که، هشتیکی - سئیه - بۆ ژنه که، شه شیکه - چواره - بۆ باپیره، پاشماوه که ش - پینجه - بۆ خوشک و برایه کان.

(هَذَا) ئەو پوونکردنه وهی پرابردوو له و حاله ته دا بوو: (إِذَا تُو الْفَرَضِ حَازَ جَدَّهُ) که خاوهن بهش بهشی خوی ببا، ئینجا (وَفَوْقَ سُدْسٍ قَدْ تَبَقَّى بَعْدَهُ) له شه شیکه زیاتر له پاش خاوهن به شه که بمینیتته وه.

(أَمَّا إِذَا لَمْ يَبْقَ عَنْهُ فَضْلٌ) به لام نه گه ههچ له پاش خاوهن به شه کان نه ماوه: وهك دوو کیژو دایک و میرد له گه ل باپیره و خوشک و برادا (أَوْ بَقِيَ السُّدْسُ) یان ته نها شه شیکه له پاش خاوهن به شه کان ماوه: وهك دوو کیژو دایک له گه ل باپیره و خوشک و برادا (أَوْ أَقْلٌ) یان له شه شیکه که متر له پاش خاوهن به شه کان ماوه: وهك دوو کیژو میرد له گه ل باپیره و خوشک و برا، له و سئ و وینانه دا (فَالْجَدُّ قَائِمٌ بِسُدْسٍ عَائِلٍ) باپیره به شه شیکه کی (عَوْلٌ) کراو به خته وهر ده بی (أَيُّ كُلاً) واته: گشت شه شیکه که (عَوْلٌ) کراو بی: وهك وینه ی به که م (أَوْ بَعْضًا) یان به شیکه شه شیکه که (عَوْلٌ) کراو بی: وهك وینه ی سئیه م (وَعَبْرَ عَائِلٍ) یان شه شیکه که (عَوْلٌ) نه کراو بی: وهك وینه ی دوو م.

(و) هه کاتیک باپیره - له و سئ و وینانه ی پرابردودا - شه شیکه که ی گرت (لَيْسَ لِلْإِخْوَةِ فِي الْمِيرَاثِ مِنْ حِصَّةٍ) خوشک و برایه کان ههچ به شیکه یان له میراته که دا نه و به داگرتنه وهی خاوهن به شه کان بی بهش ده بن (فِي الصُّورِ الثَّلَاثِ) له هه رسیک وینه کان ی پرابردودا، که به م شیوه یه ساغ ده بنه وه:

وینه ی به که م: ههچ له پاش دایک و میردو دوو کیژده کان نامینیتته وه، که وابوو: شه شیکه بۆ باپیره داده ندری و له (عَوْلٌ) ی مه سه له که زیاد ده کری، چونکه بنچینه ی مه سه له که له دوانزه یه - به لیدانی سئ له چوار - دوو سئیه ک - هه شته - بۆ کیژده کان، چواریکی - سئیه - بۆ میژده که، شه شیکه - دوو - بۆ دایکه که، به لام ته واو نه ماوه ته وه، که وابوو: به نیوه ی شه شیکه (عَوْلٌ) ده کری بۆ سئزده، تاکو بهشی دایک ته واو بی، جا له بهر نه وهی ههچیش بۆ باپیره نه ماوه ته وه، جاریکی تریش به شه شیکه (عَوْلٌ) ده کری بۆ پانزه، شه شیکه کی تر بۆ باپیره داده ندری، که وابوو: خوشک و برایه کانیش به داگرتنه وهی خاوهن به شه کان بی بهش ده بن، به م شیوه یه:

۴. میراتگر — دوو کیژو، دایک، میژد، باپیره، خوشک و برایه کان.
 ۳ × به شه میرات — دوو سئیه ک، شه شیکه، چواریک، شه شیکه، پشتییه.
 $12 \div 8 + 1 + 3 + 0 + 0 = 12$.
 ۱ + (عَوْلٌ) به نیوه ی شه شیکه.
 ۲ + (عَوْلٌ) یکی تر به شه شیکه.

۱۵ ÷ _____ = ۸ + ۲ + ۳ + ۲ + ۰ = ۱۵.
وینهای دووم: له پاش دوو کیژو دایکه که شه شیکیک ده مینیتته وه نه ویش ددریتته باپیره،
 هیچیش بۆ خوشک و برایه کان نامینیتته وه و بی بهش ده بن، چونکه بنچینه ی مه سه له که
 له شه شه - که به شی دایکی لئده رده چی - دوو سییه ک - چواره - بۆ کیژه کان،
 شه شیک - یه که - بۆ دایک، شه شیکه که ی ماوه ته وه بۆ باپیره، به م شیوه یه:

۶. میراتگر _____ دوو کیژ، دایک، باپیره، خوشک و برا.

۱ × به شه میرات _____ دوو سییه ک، شه شیک، شه شیک، پشیتییه.

۶ ÷ _____ = ۴ + ۱ + ۱ + ۰ = بی به شن ۶.

وینهای سنییه م: له پاش دوو کیژه که و میرده که: ته نها یه ک - که له شه شیک که متره -
 ده مینیتته وه، چونکه بنچینه ی مه سه له که یان له دوانزه یه - به لیدانی سی له چوار - دوو
 سییه کی - هه شته - بۆ کیژه کان، چواریکی - سییه - بۆ میرده که، جا له بهر نه وه ی نه و یه که ی
 ماوه ته وه له شه شیک که متره، بویی مه سه له که به نیوه ی شه شیک (عول) ده کری بۆ سیزده،
 تاکو شه شیک باپیره ته واو بی، که واوو: خوشک و برایه کانیش بی بهش ده بن، به م شیوه یه:

۴. میراتگر _____ دوو کیژ، میرد، باپیره، خوشک و برا.

۳ × به شه میرات _____ دوو سییه ک، چواریک، شه شیک، پشیتییه.

۱۲ ÷ _____ = ۸ + ۳ + ۱ + ۰ = بی به شن.

۱ + _____ (عول) به نیوه ی شه شیک.

۱۳ ÷ _____ = ۸ + ۳ + ۲ + ۰ = ۱۳.

كَذَا إِذَا كَانَ مَعَ الْفَرْعَيْنِ ۱۹۷ فَرْعِ أَبِي وَوَلَدِ الْأَصْلَيْنِ
 وَفِي الْمُقَاسَمَةِ عَدًّا أَي حَسَبَ ۱۹۸ عَلَيْهِ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ فَرْعَ أَبِي
 إِنْ كَانَ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ ذَكَرًا ۱۹۹ فَصَاعِدًا مَعَ فَرْدَةٍ أَوْ أَكْثَرًا
 أَوْ ذَكَرًا مُنْفَرِدًا أَوْ ذَاتَ حِرْمٍ ۲۰۰ مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَةِ ابْنٍ قَدْ قُبِرَ
 فَبَعْدَ سَهْمِ الْجَدِّ حَازُوا فَضْلًا ۲۰۱ وَسَاقِطٌ فَرْعُ أَبِي، وَإِلَّا

﴿ مه سه له کانی (المُعَادَة): ژماردراوه کان ﴾

(کذا) باپیره هر به شه باشره که ی چوار حاله ته کانی پابردوی مه یه (إِذَا كَانَ مَعَ الْفَرْعَيْنِ)
 هر کاتیک له گه ل هر دوو جوړه منداله کانیشدا بی (أَي) واته: نه م جاره (فَرْعَ أَبِي وَوَلَدِ
 الْأَصْلَيْنِ) خوشک و برای ته نها له باوکی و خوشک و برای له دایکی و باوکی گشتیان و یکرا له گه ل
 باپیره دا بن، به لام لیرده (وَفِي الْمُقَاسَمَةِ) له حاله تی هاو به شی کردنی باپیره دا (عَدًّا - أَي
 حَسَبَ - عَلَيْهِ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ فَرْعَ أَبِي) خوشک و برایه کانی له دایکی و باوکی - له دژی باپیره -
 خوشک و برایه کانی ته نها له باوکی له گه ل خویان ده ژمین، به لام خوشک و برایه کانی

ته‌ن‌ها له‌دایکی له‌ دژی باپیره‌ ناژمیردین؟ چونکه‌ نه‌وان به‌هوی باپیره‌ بی‌به‌ش ده‌بن.

ئینجا هر کاتیک باپیره‌ به‌شه‌ میراتی خوی گرت، نه‌وه‌ ته‌ماشا ده‌که‌ین:

(إِنْ كَانَ فَرْعُ الْأَبَوَيْنِ نَكَرًا فَصَاعِدًا) نه‌گه‌ر منداله‌که‌ی له‌دایکی ویاوکی: برایه‌ک، یان زیاتر له‌ برایه‌ک بوو (مَعَ فَرْدٍ أَوْ أَكْثَرًا) له‌گه‌ل خوشکیک، یان زیاتر (أَوْ نَكَرًا مُنْفَرِدًا) یان برایه‌کی به‌ ته‌ن‌ها بوو، واته‌: خوشکی له‌گه‌لدا نه‌بو (أَوْ ذَاتَ حِرِّ) یان ته‌ن‌ها خوشک بون به‌لام (مَعَ ابْنَةٍ أَوْ ابْنَةٍ ابْنٍ قَدْ قُبِرَ) له‌گه‌ل کیژیک، یان کیژه‌ کوپیکی مردووه‌که‌دا بون-واته‌: بونه‌ (عَصَبَةٌ مَعَ الْغَيْرِ) - نه‌وه‌ (فَبَعَدَ سَهْمُ الْجَدِّ حَازُوا فَضْلًا) له‌ گشت نه‌و وینانه‌دا له‌ دوا‌ی به‌شی باپیره‌، خوشک و برایه‌کانی له‌دایکی ویاوکی گشت پاشماوه‌که‌ ده‌گرن، هر برایه‌ک دوو هه‌ندی خوشکیک ده‌گرئ- نه‌گه‌ر خوشک هه‌بی- (وَسَاقِطُ فَرْعٍ أَيْ) خوشک و برایه‌کانی ته‌ن‌ها له‌باوکیش به‌ هوی خوشک و برایه‌کانی له‌دایکی ویاوکی بی‌به‌ش ده‌بن:

بؤوینه‌: باپیره‌ و برایه‌کی له‌دایکی ویاوکی و برایه‌کی ته‌ن‌ها له‌باوکی: لیره‌دا برای له‌دایکی ویاوکی به‌ باپیره‌ ده‌لئ: من و نه‌م برا له‌باوکی به‌م هه‌ردووکمان به‌رامبه‌ر به‌ تو یه‌کسانین و هه‌ردووکمان برای مردووه‌که‌ین، ویکرا هاوبه‌شیت له‌گه‌ل ده‌که‌ین: به‌شیک بؤ تو، دوو به‌شیش بؤ ئیمه‌. باپیره‌ش که‌ بیر ده‌کاته‌وه‌ هاوبه‌شی و سئیه‌ک- لیره‌دا- یه‌کسانن، بؤیئ به‌شه‌که‌ی خوی ده‌باو ده‌پوا، ئینجا برای له‌دایکی ویاوکی به‌ برای ته‌ن‌ها له‌باوکی ده‌لئ: من له‌ تو خزمایه‌تیم به‌هیزتره‌، تا من هه‌بم تو میرات ناگری و تو بی‌به‌شی، به‌لام له‌ دژی باپیره‌ تو‌م له‌گه‌ل خۆمدا ژماردبوو... وینه‌کانی‌تریش به‌و جوړه‌.

فَفَرْدَةٌ بِنَصْفِ مَالٍ تَظْفَرُ ٢٠٢ وَبِأَقْلٍ، وَلِكُلِّ صُورٍ
فَأَوَّلٌ مِّثْلُ شَقِيقَةٍ وَجَدُّ ٢٠٣ مَعَهُمَا مِنْ فَرْعٍ وَالِدٍ وَجَدُّ
إِمَّا أَخٌ أَوْ أُخْتُ أَوْ ثَنَتَانِ ٢٠٤ أَوْ أَخٌ انْضَمَّتْ لَهُ أُخْتَانِ

(وَالِ) به‌لام نه‌گه‌ر منداله‌کانی له‌دایکی ویاوکی نئیرینه‌ نه‌بون، به‌لکو ته‌ن‌ها خوشکیک، یان زیاتر بون، نه‌و کاته‌ (فَفَرْدَةٌ بِنَصْفِ مَالٍ تَظْفَرُ) تاکه‌ خوشکیکی له‌دایکی ویاوکی- به‌ هوی ژماردنی خوشک و برایه‌کانی ته‌ن‌ها له‌باوکی- تا نیوه‌ی میراته‌که‌ ده‌گرئ، هه‌م (وَبِأَقْلٍ) وا ده‌بی: که‌م‌تریش له‌ نیوه‌ ده‌گرئ و نابئ داوا‌ی زیاتر بکا (وَلِكُلِّ صُورٍ) هر یه‌که‌ له‌ نیوه‌ که‌م‌تر له‌ نیوه‌ چند وینه‌یه‌کیان هه‌یه‌:

(فَأَوَّلٌ) وینه‌ی‌یه‌که‌م که‌ نیوه‌یه‌: (مِثْلُ شَقِيقَةٍ وَجَدُّ) وه‌کو خوشکیکی له‌دایکی ویاوکی و باپیره‌: که‌ (مَعَهُمَا مِنْ فَرْعٍ وَالِدٍ وَجَدُّ: إِمَّا أَخٌ) یان برایه‌کی ته‌ن‌ها له‌باوکیان له‌گه‌لدا بی، واته‌: خوشکه‌که‌ به‌ باپیره‌ ده‌لئ: من و نه‌م برایه‌م هه‌ردووکمان به‌رامبه‌ر به‌ تو یه‌کسانین و ویکرا هاوبه‌شیت له‌گه‌ل ده‌که‌ین. که‌وابوو: مه‌سه‌له‌که‌یان له‌ پینجه‌- که‌ ژماره‌ی سه‌ری

میراتگره‌کانه - چونکه لیتره‌دا هاوبه‌شی بۆ باپیره به سودتره: دوو بۆ باپیره، دوو بۆ برایه‌که، یه‌کیک بۆ خوشکه‌که، ئینجا خوشکه‌که به برایه‌که ده‌لئ: من خاوه‌ن به‌شم، تا به‌شی من ته‌واو نه‌بئ نابئ تو میرات بگری، که‌واته: له به‌شی خۆت نیوه‌م بۆ ته‌واو بکه، جا له به‌ر ئه‌وه‌ی پینج نیوه‌یی ساغی نیه، بۆیئ دوو-که نیوه‌ی لی‌ده‌رده‌چئ- له مه‌سه‌له‌که‌ی ده‌ده‌ینو له ده‌ ساغ ده‌بیته‌وه: چواری بۆ باپیره به هاوبه‌شی، پینج-که نیوه‌یه - بۆ خوشکه‌که‌یه به خاوه‌ن به‌شی، یه‌کیک بۆ برایه‌که ده‌می‌نیته‌وه به (عَصَبَةِ یی، ئینجا بزانه: به‌م مه‌سه‌له‌یه ده‌گوترئ) (عُشْرِيَّة زَيْدٌ ۱۰۰).

(أَوْ أُخْتٌ) یان له‌گه‌ل باپیره و خوشکی له‌دایکی و باوکی‌دا خوشکی ته‌نها له‌باوکی هه‌بئ، مه‌سه‌له‌که‌یان له چواره-ژماره‌ی سه‌ره‌کان- دووی بۆ باپیره به هاوبه‌شی، دووه‌که‌ی تریش بۆ خوشکه‌که‌ی له‌دایکی و باوکی به خاوه‌ن به‌شی، خوشکه له‌باوکی‌که‌ش بی‌به‌ش ده‌بئ. (أَوْ ثِنْتَانِ) یان دوو خوشکی ته‌نها له‌باوکی هه‌بن، بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له پینجه، به‌لام له بیست ساغ ده‌بیته‌وه-به لی‌دانئ لی‌ده‌رچووی چواریکه به‌شیک له مه‌سه‌له‌که-؟ (چونکه ئه‌گه‌ر باپیره نه‌بوایه کۆی به‌شی خوشکه‌که و دوو خوشکه‌کانی‌تر چوار بوو): هه‌شتی بۆ باپیره‌یه به هاوبه‌شی، ده‌ی بۆ خوشکه‌که به خاوه‌ن به‌شی، دووه‌که‌ی تریش بۆ هه‌ردوو خوشکه‌کان.

(أَوْ أُخٍ انْضَمَّتْ لَهُ أُخْتَانِ) یان برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی و دوو خوشکی ته‌نها له‌باوکیش له‌گه‌لیاندا بی، مه‌سه‌له‌که‌یان له شه‌شه: سییه‌کی-دوه- بۆ باپیره، نیوه‌ی-سییه-بۆ أَوْ وَاحِدٌ ضُمَّتْ إِلَيْهِ وَاحِدَةٌ ۲۰۵ أَوْ ذَا وَذِي مَعَ ازْدِيَادِ وَالِدَةٍ أَوْ أَخَوَانٍ مَعَهُمَا هَاتَانِ ۲۰۶ أُمٌّ وَأُخْتٌ، وَمِثَالُ الثَّانِي شَقِيقَةٌ وَالْأُخْتُ مِنْ أَبٍ وَجَدْتُ ۲۰۷ وَرَوْجَةٌ، وَإِنْ هُنَا أُمَّ تُرْزَدُ

خوشکه‌که‌ی له‌دایکی و باوکی، پاشماوه‌که‌یشی-یه‌که- بۆ براو خوشکه‌کانی ته‌نها له‌باوکی، که‌واته له بیست و چوار ساغ ده‌بیته‌وه.

(أَوْ وَاحِدٌ ضُمَّتْ إِلَيْهِ وَاحِدَةٌ) یان برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی و خوشکی ته‌نها له‌باوکی له‌گه‌لیاندا بی، مه‌سه‌له‌که‌یان له شه‌شه: سییه‌کی بۆ باپیره، نیوه‌ی بۆ خوشکه‌که، پاشماوه‌که‌یشی بۆ خوشک و برایه‌که‌ی ته‌نها له‌باوکی، که‌واته: له هه‌ژده ساغ ده‌بیته‌وه.

(أَوْ ذَا وَذِي مَعَ ازْدِيَادِ وَالِدَةٍ) یان خوشک و برایه‌کی ته‌نها له‌باوکی و هه‌م دایکی مردووه‌که‌شیان له‌گه‌لدا بی، بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌یان له شه‌شه و ده‌گاته هه‌ژده: شه‌شیک -سییه- بۆ دایکه‌که، سییه‌کی پاشماوه‌که‌ش-پینجه- بۆ باپیره، نیوه‌یشی-نویه- بۆ خوشکه‌که، پاشماوه‌که‌ش-یه‌که- بۆ خوشک و برایه‌که‌ی ته‌نها له‌باوکی، که‌واته:

ژماره که یان-که سئیه- له هه ژده ددهینو له په نجاو چوار ساغ ده بیته وه.
 (أَوْ أَخَوَانٍ مَعَهُمَا هَاتَانِ) یان دوو برای ته نها له باوکی و ئه م دووانه، واته: (أُمٌّ وَأُخْتُ) دایک و خوشکی ته نها له باوکیان له گه لدا بئ، بنچینه ی مهسه له که یان له شه شه، به لام ده گاته هه ژده: شه شیکی بۆ دایکه که، سئیه کی پاشماوه که ش بۆ باپیره، نیوه ی بۆ خوشکه که، پاشماوه که ش-یه که- بۆ خوشک و برایه کانی ته نها له باوکی، که واته: ژماره که یان-که پینجه- له هه ژده ددهینو له نه وه ساغ ده بیته وه.

(وَمِثَالُ الثَّانِي) وینه ی دووهم که که متر له نیوه یه: (شَقِيقَةٌ وَالْأُخْتُ مِنْ أَبِي وَجَدْتُ وَزَوْجَةً) خوشکی له دایکی و باوکی و خوشکی ته نها له باوکی و باپیره و ژنیک، مهسه له که یان له چواره- که به شی ژنه که ی لئده رده چئ-: چواریکی-یه که- بۆ ژنه که یه، ئینجا خوشکی له دایکی و باوکی به باپیره ده لئ: من و ئه م خوشکه له باوکیه م به رامبر به تو یه کسانین و ویکرا هاو به شیت له گه ل ده که یان جا له بهر ئه وه ی پاشماوه که سئیه و به سر چواردا- که ژماره ی باپیره و خوشکه کانه- به ش نابئ، بۆ یی ژماره که یان له مهسه له که دده ی-
 _____نو

له شانزه ساغ ده بیته وه: چواری بۆ ژنه که، شه ش بۆ باپیره به هاو به شی، شه شه که ی تریش بۆ هه ردوو خوشکه کان هه ر یه که و سئیان، به لام خوشکه که ی له دایکی و باوکی به خوشکه که ی ته نها له باوکی ده لئ: من خزمایه تیم له تو به هیتره، تا من به شه میراتی خۆم- که نیوه یه- نه گرم نابئ تو میرات بگری، به لام من له دژی باپیره تو م له گه ل خۆمدا ژماردبو، که وابوو: سئیه که ی خۆت بده وه من، تو ش بئ به شی. که واته:
 أَوْ كَانَتْ أُمٌّ وَمَكَانَ الْأُخْتِ ٢٠٨ أَخٌ فَإِنَّ الْأَصْلَ ضِعْفٌ سِتٌّ
 وَحَظِيَّتْ مَنْ فَوْقَ فَرْدَةٍ بِمَا ٢٠٩ يَعْدِلُ ثَلَاثِينَ وَمَا دُونَهُمَا
 مِثْلُ شَقِيقَتِي وَجَدْتُ ذِي عَطْبٍ ٢١٠ مَعَ أَخٍ لِأَبٍ أَوْ أُخْتٍ لِأَبٍ

به شی خوشکی له دایکی و باوکی لئره دا- که شه شه- له نیوه یی که متره و ده بی پئی پازی بئ و نابئ داوای زیاتر بکا، خوشکه که ی ته نها له باوکیش بئ به شه.

(وَإِنْ هُنَا أُمَّ تُزْدُ) ئه گه ر لئره دا له وینه ی پابردوودا دایک زیاد بگری، ئه وه مهسه له که له دوانزه یه- به لئدانی (وَفَقِي) به شی ژنه که له به شی دایکه که-: چواریکی-سئیه- بۆ ژنه که، شه شیکی-دوه- بۆ دایکه که، پاشماوه که ش بۆ باپیره و خوشکه کانه و به سه ریاندا به ش نابئ، که وابوو: ژماره که یان-که چواره- له مهسه له که ده درئ و له چلو هه شت ساغ ده بیته وه: دوانزه بۆ ژنه که، هه شت بۆ دایکه که، چوارده بۆ باپیره به هاو به شی، خوشکه کانیش هه ر یه که و هفتیان، ئینجا خوشکه که ی له دایکی و باوکی

له خوشکه که ی ته نها له باوکی وهرده گریته وه و پی پی پازی ده بی، هرچه ند له نیوهش که متره، خوشکه که ی له باوکیش بی بهش ده بی.

(أَوْ كَانَتْ أُمٌّ وَمَكَانَ الْأُخْتِ أُخٌ) یان هر له و مه سه له یه دا نه گه ر دایک هه بوو، به لام له جیاتی خوشکه که ی ته نها له باوکی برایه کی ته نها له باوکی هه بوو، نه و کاتهش (فَإِنْ الْأَصْلَ ضِعْفُ سِتٍّ) بنچینه ی مه سه له که هر له دوانزه یه، به لام له شه ست ساغ ده بیته وه - به لیدانی پینج: که ژماره ی باپیره و خوشکه که و برایه که یه - له مه سه له که: پانزه بۆ ژنه که، ده بۆ دایکه که، چوارده بۆ باپیره به هاویه شی، چواردهش بۆ برایه که، حرفتیش بۆ خوشکه که، ئینجا خوشکه که ش چوارده که له برایه که ده ستینیتته وه به شه که ی ده گاته بیست و یه ک و ده بی پی پی پازی بی، هرچه ند له نیوهش که متره، برایه که ش بی بهش ده بی. (وَ) هه روه ها نه گه ر ته نها خوشکی له دایکی و باوکی هه بون و برای خویان له گه لدا نه بو، نه و کاتهش (حَظِيَّتْ مَنْ فَوْقَ فَرْدَوْ بِمَا يَعْدِلُ ثُلُثَيْنِ) دوو خوشک و زیاتر - به هوی ژماردنی خوشک و برایه کانی ته نها له باوکی - تا دوو سییه کی میراته که ده گرن و (وَمَا دُونَهُمَا) وا ده بی که متریش له دوو سییه ک ده گرن و ده بی پی پی پازی بن:

وَيُنْفِي يَه كَه م كَه : دوو سییه که: (مِثْلُ شَقِيْقَتِي وَجَدْتُ نِي عَطْبٌ مَعَ أُخٍ لِلْأَبِ) وه كو دوو خوشکی له دایکی و باوکی و باپیره ی مردووه که له گه ل برایه کی ته نها له باوکی، له م مه سه له یه دا هاویه شی و سییه کی میراته که بۆ باپیره یه کسانن، چونکه خوشکه کان به باپیره ده لئین: ئیمه و نه و برایه مان و یكرا هاویه شیت له گه ل ده که ین، که و ابوو: مه سه له که له شه شه - که ژماره ی و لَيْسَ عَنِ ثُلُثَيْنِ شَيْءٌ يَفْضُلُ ٢١١ وَمَا عَنِ النِّصْفِ يَزِيدُ يُجْعَلُ لَوْلَا الْوَالِدِ، وَأَعْلَمُ أَنْ لَا ٢١٢ فَرَضَ لِأُخْتٍ مَعَ جَدٍّ إِلَّا فِي الْأَكْدَرِيَّةِ: هِيَ الْأُمُّ وَجَدُّ ٢١٣ وَالزَّوْجُ وَالْأُخْتُ الَّتِي كَانَتْ وَكَدَّ أَبٍ أَوْ الْأَصْلَيْنِ، فَالْجَدُّ يَرِثُ ٢١٤ سُدَّسًا، وَفَرَضَ الْأُخْتِ نِصْفًا، وَالثُلُثُ

سه ری میراتگره کانه - سییه کی - دووه - بۆ باپیره، دوو سییه که که ی تریش خوشکه کان ده یگرن، چونکه به برایه که ده لئین: ئیمه خاوه ن به شین، تا به شی ئیمه ته واو نه بی نابن تو میرات بگری، که واته: دووه که ی خۆت بۆ ئیمه واز لئیننه، تاكو دوو سییه کمان بۆ ته واو بی، تۆش بی به شی، به لام ئیمه له دژی باپیره تو مان له گه ل خو ماندا ژماردبو.

وَيُنْفِي دَوُو ه م كَه : که متر له دوو سییه که: (أَوْ أُخْتٍ لِأَبٍ) یان خوشکی ته نها له باوکی، واته: له گه ل باپیره و دوو خوشکی له دایکی و باوکی مردووه که، مه سه له که له پینجه - که

ژماره‌ی سه‌ری میراتگره‌کانه - دوو بۆ باپیره‌یه به هاویه‌شی، سییه‌کی‌تریش بۆ خوشکه‌کانی له‌دایکی و باوکی‌یه و ده‌بی پی‌ی پازی بن، هرچه‌نده له دوو سییه‌کیش که‌متره، واته: خوشکه‌کی له‌باوکیش بی‌به‌ش ده‌بی.

لَيْبِنَا بِزَانِهٍ؛ (وَلَيْسَ عَنْ ثُلُثَيْنِ شَيْءٌ يُفْضَلُ) هه‌ج شتیک له دوو سییه‌که‌که زیاده نابئ و بۆ خوشک و برایه‌کانی ته‌نهما له‌باوکی نامینیتته‌وه - وه‌ک دوو وینه‌که‌ی پرا‌بردوو - به‌لام (وَمَا عَنِ النُّصْفِ يَزِيدُ) نه‌وه‌نده‌ی هه‌ندی جار له نیوه‌یه‌که زیاده‌وه ده‌مینیتته‌وه، نه‌وه (يُجْعَلُ لَوْلَا الْوَالِدِ) بۆ خوشک و برایه‌کانی ته‌نهما له‌باوکی داده‌ندری: وه‌ک وینه‌که‌ی (عُشْرِيَّةً زَيْدًا) پرا‌بردوو.

﴿سەسه‌له‌که‌ی (الأُكْدَرِيَّةِ)﴾

(وَأَعْلَمُ) بزانه: نه‌گه‌ر باپیره له‌گه‌ل ته‌نهما خوشکه‌کاندا بی - واته: برایان له‌گه‌لدا نه‌بی - نه‌و کاته‌ش هه‌روه‌ک له‌گه‌ل برادا بی نه‌وه‌ایه، که‌وابوو: (أَنْ لَا قَرَضَ لِأُخْتٍ مَعَ جَبِّ) هه‌ج به‌شه میراتیک بۆ خوشک دیاری ناکری نه‌گه‌ر له‌گه‌ل باپیره‌دا بی - جگه له مه‌سه‌له‌کانی (المعَادَة) = ژماردراوه‌کانی پرا‌بردوو - و هه‌م به هۆی خوشکه‌کانیش مه‌سه‌له‌که (عَوْل) ناکری (إِلَّا فِي الْأُكْدَرِيَّةِ) ته‌نهما له مه‌سه‌له‌ی (الأُكْدَرِيَّةِ) نه‌بی، بۆی به (الأُكْدَرِيَّةِ) ناوه‌ده‌بری، چونکه مه‌زه‌به‌که‌ی (زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ) ی لیل کردوه به هۆی به‌ش دانان بۆ خوشکه‌که.

(هِيَ) مه‌سه‌له‌که نه‌مه‌یه: (الْأُمُّ وَجَدَّ وَالزَّوْجُ وَالْأُخْتُ الَّتِي كَانَتْ وَكَدَّ أَبٍ أَوْ الْأَصْلَيْنِ) دایک و باپیره و می‌ردو تاکه خوشکی له‌دایکی و باوکی، یان ته‌نهما له‌باوکی، مه‌سه‌له‌که له شه‌شه به لیدانی دوو له سی - که به‌شی می‌ردو دایکیان لی‌ده‌رده‌چئ - به‌م شیوه‌یه به‌ش ده‌کری:

(فَالْجَدُّ يَرِثُ سُدْسًا) باپیره شه‌شیکی میراته‌که - که یه‌که - ده‌گری (وَقَرَضُ الْأُخْتِ نِصْفُ) به‌شی خوشکه‌که‌ش نیوه‌یه - که سی‌یه - چونکه هه‌ج که‌سیک نیه بی‌به‌شی بکا، باپیره‌ش

لِلْأُمِّ وَالنِّصْفُ نَصِيبُ الْبَعْلِ ٢١٥ فَتَرْتَقِي لِتِسْعَةِ بِالْعَوْلِ مِنْهَا لِأُخْتٍ مَعَ جَدٍّ أَرْبَعَةَ ٢١٦ كَامِلَةً عَلَيْهِمَا مُورَّعَةٌ وَالْجَدُّ مَخْسُوبٌ كَأَثْنَيْنِ ٢١٧ تَأْخُذُ ثُلثًا وَحَوَى ثَلَاثِينَ رُوعِي تَعَصِبُ رُوعِي الرَّحِمِ ٢١٨ فِي الْفَرَضِ لِلْأُخْتِ وَفِي قَسْمِ عِلْمٍ وَلَمْ يَعَصِبْهَا فَفِي تَعَصِبِهِ ٢١٩ تُقْصَانُهُ عَنْ سُدْسٍ نَصِيبِهِ

نایکاته (عَصَبَة)، هه‌م (وَالثُّلُثُ لِلْأُمِّ) سییه‌که - که دووه - بۆ دایک (وَالنُّصْفُ نَصِيبُ الْبَعْلِ) نیوه‌یه‌کی‌تریش - سی‌یه - به‌شی می‌رده‌که‌یه، جا بۆ نه‌وه‌ی خوشکه‌که بی‌به‌ش نه‌بی (فَتَرْتَقِي لِتِسْعَةِ بِالْعَوْلِ) مه‌سه‌له‌که به به‌شی خوشکه‌که (عَوْل) ده‌کری بۆ تو:

جا له به‌ر نه‌وه‌ی به هه‌ج ریگایه‌ک ناگونجی خوشکه‌که له باپیره زیاتر بیا، بۆی له دوا‌ی به‌شکردنی میراته‌که باپیره‌وه خوشکه‌که ده‌گه‌رینه‌وه سه‌ر (عَصَبَة) یه‌تی و به‌شه‌کانی

خویان وهکو خوشک و برا بهش دهکن، که و ابو: (منها) له و نویه (للأخت مع الجد أربعة كاملة) چواری ته و او بۆ باپیره و خوشکه که به (عليهما موزعة) به سهر هر دو وکیاندا بهش دهگرئو (والجد محسوب کانتینین) باپیره وهکو دوو خوشک ده ژمیردرئ، واته: (تأخذ ثلثاً) خوشکه که سئیه کیک دهگرئو (وحوی ثلثین) باپیره ش دوو سئیه که دهگرئ، جا له بهر

نوار _____ وهی چ _____
به سهر سئیدا بهش نابئ، بۆیئ سئ- که ژمارهی سهری باپیره و خوشکه که به- له نو ددهین - که مهسه له (عول) کراوه که به- له بیست و هفت ساغ ده بیته وه، به م شیوهیه:

۳. میراتگر _____ میرد، دایک، باپیره، خوشک.

۲ × به شه میرات _____ نیوه، سئیه که، شه شیک، نیوه.

$$6 \div 6 = 1 + 2 + 3 + 0 = 6$$

۳ + _____ (عول) به نیوهی مهسه له که.

$$9 \div 9 = 3 + 2 + 1 + 3 = 9$$

۳ × _____ ساغ کردنه وه به ژمارهی باپیره و خوشک: که سئیه.

$$27 \div 27 = 9 + 6 + 12 = 27$$

(رُوعِي تَعْصِيبٌ) له هاوبه شی کردنه که دا (عَصَبَةٌ) یه تی ره چاو کراوه و (وَرُوعِي الرَّحْمُ فِي الْفَرْضِ لِلْأُخْتِ) خزمایه تی ره حمیش ره چاو کراوه له بهش داناندا بۆ خوشکه که (وَفِي قَسْمِ عِلْمٍ) هه روه که (عَصَبَةٌ) یه تی ره چاو کراوه له هاوبه شی باپیره و خوشکه که دا- که زاندراره - به لام (وَلَمْ يُعَصِّبَهَا) باپیره خوشکه که ی نه کردوته (عَصَبَةٌ) له کاتی به شکردنی میراته که دا، چونکه (فَفِي تَعْصِيبِهِ نُقْصَانُهُ عَنِ سُدُسِ نَصِيبِهِ) نه گهر خوشکه که بکاته (عَصَبَةٌ)، نه وه خوشکه که له شه شیکه که دا هاوبه شی له گه ل ده کردو به شی باپیره له شه شیکیش که متر ده بۆوه.

وَلَوْ أَخًا فَرَضْتَهُ مَنْصُوبًا ۲۲۰ مَكَانَ الْأُخْتِ مَا حَوَى نَصِيبًا

هَذَا بَيَانُ مَوَانِعِ الْإِرْثِ وَمَا مَعَهَا

الْكَافِرَانِ يَتَوَارَثَانِ ۲۲۱ وَلَوْ عَلَى تَخَالُفِ الْأَدْيَانِ

لَا مُسْلِمٌ وَكَافِرٌ شَقِيٌّ ۲۲۲ وَلَا سَيِّئٌ وَحَرَبِيٌّ وَالْحَرَبِيُّ

وَمُتَوَارَثَانِ مَا تَابَا بَغْرَقًا ۲۲۳ وَنَحْوُهُ إِذْ جُهِلَ الَّذِي سَبَقَ

(وَلَوْ أَخًا فَرَضْتَهُ مَنْصُوبًا مَكَانَ الْأُخْتِ) نه گهر له جیاتی خوشکه که - له م مهسه له یه دا -

برایه که هه بویه، نه وه (مَا حَوَى نَصِيبًا) هیچ به شه میراتی نه ده گرت، چونکه

به داگرتنه وهی: خاوهن به شه کان بی بهش ده بو.

﴿ هَذَا بَيَانُ مَوَازِعِ الْإِرْثِ وَمَا مَعَهَا: نُهْمَه رَوونكردنه وهى هؤيه كانى ميراث نه گرتنه ﴾

واته: نُه وه پووداوانهى قه دهغه ده كهن مروؤ ببيتته ميراتگر، هر چه ند هؤيه كانى ميراتگر تنيشى تى دا هاتبيتته جئ:

قهددهغه ييه كه م؛ جياوازى نايين، كه وابو: (الْكَافِرَانِ يَتَوَارِثَانِ) كافر ه كان ميراث له يه كترى ده گرن (وَلَوْ عَلَى تَخَالُفِ الْأَدْيَانِ) هر چه ند شه ريعه ته كه شيان جياواز بئ: وه كر جوله كه و ديان = گاور، چونكه (الْكَافِرُ مِلَّةٌ وَاحِدَةٌ) پييازه كانى كوفر - له پوچه لئى دا - گشتى يه ك پييازه. خواى گوره ده فهرموئ: ﴿فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ﴾ ناييا له دواى پاستى جكه له گومپايى هيچى تر هه يه؟.

(لَا مُسْلِمٌ وَكَافِرٌ شَقِيٌّ) به لام موسولمان و كافر ي به دبخت ميراث له يه كترى ناگرن، هر چه ند - له دواى مردنى ميراث ده ره كه - پيش به شكر دنى ميراثه كه ش ببيتته موسولمان، پيغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ﴾ رواه البخارى ومسلم، موسولمان ميراث له كافر ناگرئ و كافر ي ميراث له موسولمان ناگرئ.

(و) هه روه ها (لَا سَوَى الْحَرَبِيِّ وَالْحَرَبِيُّ) كافر ي په يمان له نه ستوو كافر ي جهنگى ميراث له يه كترى ناگرن: وهك يه كيك جهنگ له دئى موسولمانان بكاو خزمه كه يشى له ناو موسولماناندا به دوستايه تى (نَهْمَةٌ) دانيشتنبئ.

قهددهغه يلدووهم؛ نه زانينى كاتى مردن، كه وابو: (وَمُتَوَارِثَانِ مَاتَا) نه گهر دوو كه س، يان زياتر - كه ميراث له يه كترى ده گرن - ويكرا مردن (بِغَرَقٍ) به هؤى نقومبون له ناودا (وَنَحْوِهِ) يان به هؤى پووداويكى تى به كؤمه ل: وهك پوخانى ديواريك، يان چيايهك، يان به هؤى سوتان، يان وهرگه پانى ئوتومبيل، يان ته قينه وهى بؤمبيك، يان له شوينيكي دور و لات مردبون (إِنْ جُهِلَ الَّذِي سَبَقَ) له و حاله تانه شدا نه زاندره كامه يان پيشتر مردوه، نُه وه مردوانه هيچيان ميراث له يه كترى ناگرن، به (إجماعى) (صحابه) ي پيغه مبه رﷺ؟ چونكه مه رجيتكى وَوَلَدُ الزَّوْجِ عَنِ الْإِرْثِ حُرْمٌ ۲۲۴ إِلَّا مِنَ الْأُمِّ وَمِنْ وَلَدِ الْأُمِّ لَا يَرِثُ الْمَنْفِيُّ بِاللَّعَانِ ۲۲۵ وَقَاتِلْ وَلَوْ بِأَخِي ضَمَانٌ

ميراتگرتن نه مه يه: له كاتى مردنى ميراث ده ره كه دا بيگومان ميراتگره كه زيندوو بئ، هر چه ند به ماوهى چاوليكر دنيكيش بئ، هه روهك له مه رجه كانى ميراتگرتندا پابرا. كه واته: نه گهر لي ره شدا بزاندري كامه يان به ماوهى چاوليكر دنيك، يان زياتر له دواى نه وي تر مردوه، نه وه دواكه وتوو كه ميراث له پيشكه وتوو كه ده گري، چونكه مه رجه كه هاتؤته جئ، نه گهر نا: نا.

كه وابو: مالى هه ر يه كيك له و ويكرا مردوانه ي پابردوو بؤ ميراتگره كانى تيره تى: كه له كاتى مردنى نه واندان زيندوو بوينه، چونكه خواى گه وره زيندوى كردونه ميراتگرى مردوان.

قەدەغەئە ئىسپەم: نەبوونى نەژادى شەرى، كەوابوو: (وَوَلَدُ الزَّوْنَا) مندالى بيژى-كە لە زينا پەيدا بوو- (عَنِ الْإِرْثِ حُرْمٍ) لە ميراتى زيناكەرەكە و خزمەكانى زيناكەرەكە بى بەش كراوه و ميراتيان لىناگرى، ئەوانيش ميرات لەوى ناگرن، چونكە بە ھۆى زينا نەژاد پەيدا نابى (إِلَّا مِنْ الْأُمِّ وَمِنْ وَلَدِ الْأُمِّ) مندالە بيژى بەكە تەنھا لە داىكى خۆى و لە خوشك و براىەكانى لە داىكى ميرات دەگرى، ئەوانيش ميرات لەوى دەگرن، چونكە نەژادى لای داىكى بىگومانە.

ھەرھەما (لَا يَرِثُ الْمُنْفِيُّ بِاللُّعَانِ) ئەو مندالەى بە ھۆى لەعنە تکرەنى ژنو و مێرد حاشايى لىكراوه، ئەوئيش ميرات لە حاشاكەرەكە= لەعنە تکرەكە و خزمەكانى لەعنە تکرەكە ناگرى، ئەوانيش ميرات لەوى ناگرن، چونكە نەژادى شەرى نى، بەلام ميرات لە داىكى

خوشك و براىەكانى لە داىكى دەگرى، چونكە نەژادى لای داىكى بىگومانە.

قەدەغەئە چوارەم: كوشتن، كەوابوو: (وَقَاتِلْ) مروفكوز ميرات لە كوژداوهكەى خۆى ناگرى (وَلَوْ بِأَلِّ ضَمَانٍ) ھەرچەند نەشېتە زامېن و تۆلەى كوشتنەكەى نەكە و پتە سەر، پتە مېرەكە دەفرموى: ﴿لَيْسَ لِلْقَاتِلِ مِنْ مَقْتُولِهِ شَيْءٌ﴾ صححە ابن عبد البر، مروفكوز ھىچ بەشېكى لە ميراتى كوژداوى خۆى نى.

ئىنجە بزانە: جياوازی نى كوشتنەكە: بە ھەق بى، يان بە ناھەق، بە خۆشى خۆى بى، يان بە زۆرلىكردن، بە ھەلە بى، يان بە قەسدى، بە ويستى خۆى بى، يان بىويستى خۆى: ھەك خەتوويك بەكە و پتە سەر يەكەك و بىكوژى، پاستە و خۆ بى، يان بە ھۆيەكى دەرەكى: ھەك شاھىدىى لە سەر بىداو بە ھۆى شاھىدىەكەى بكوژى، ھەرھەكە

لە (تحفة) و (شرح الرحبة) و حاشىەكانىاندا پوون كراوتەوھ. **﴿ناگادارى﴾** يەكەم: ھەر كەسەك پاراستنى شتەكى لە ئەستۆدا بى: ھەك و لاغەك لىبخوئى، يان پايىكىشى، ئەوھ ئەگەر بە ھۆى ئەو و لاغە كەسەك بكوژى ميراتى لىناگرى، ھەرھەكە لە (تحفة) دا فرموويەتى. ئەوھش وا دەگەيەنى: ئەگەر شوفىرى

ئۆتۆمبىلەك
 وَلَا مَنْ ارْتَدَّ وَلَا الزُّنْدِيقُ ٢٢٦ لَمْ يُورَثَا، كَذَلِكَ الرَّقِيقُ
 إِلَّا مُبَعًّا فَذَلِكَ إِنْ هَلَكَ ٢٢٧ يُورَثُ مَا بِيَعَضِهِ الْحُرُّ مَلَكَ
 وَكَافِرًا جَنَى عَلَيْهِ جَانٌ ٢٢٨ حُرًّا مَصُونًا الدَّمَّ بِالْأَمَانِ
 وَبَعْدَ أَنْ نَكَثَ مَا اسْتَحَقَّهُ ٢٢٩ سَبَّاهُ مَنْ سَبَّاهُ وَأَسْتَرْقَهُ
 وَمَاتَ مِنْ سِرَايَةٍ فَقَدَرُ ٢٣٠ دَيْتِيهِ لِوَارِثٍ لَا غَيْرُ

به تۆتۆمبيله كهى خزمىكى خۆى بكوژئى، يان له كاتى لىخوپين تۆتۆمبيله كهى وهريگه پرى و خزمه كانى ناو تۆتۆمبيله كهى بمرن، ئوه ميرات له و خزمه مردوانه ناگرئى، هرچه ند كه متهرغه ميشى نه كرديئى، يان به خۆيشى به هۆى ئه م پووداوه بمرئى، جياوازى نيه تۆتۆمبيله كه: مولكى خۆى بئى، يان نا، چونكه ئه و بووه ته هۆى كوشتن، زامينيش مه رج نيه. دووه م؛ وا ده بئى كوژراوه كه ميرات له بكوژه كهى خۆى ده گرئى: وهك برايهك برايهكى خۆى بريندار بكا، ئينجا يه كسه ر به خۆى بمرئى، يان بكوژئى، ئينجا له دواى ماوه يهك برا برينداره كه ش به و برينه بمرئى، ههروهك له (تحفة) و (نهاية) دا فرموويانه.

قه دهغه ي پينجه م: كافربوون، كه وابوو: (وَلَا مَن ارْتَدَّ) هه ر كه سيك له ئايين وهرگه پابى و بوپيته كافر، ميرات ناگرئى، واته: نه گه ر له كاتى مردنى ميرات ليگراوه كه دا كافر بئى، هه رچه ند له دواى مردنه كه يشى ببپته وه موسولمان.

(وَلَا الزَّانِدِيقُ) ههروهه مرؤفى بئدين-كه له هيچ ئايينيكا نه بئى- ئه ويش ميرات ناگرئى، ههروهه (لَمْ يُورثَا) مرؤفى وهرگه پاو و مرؤفى بئدين-نه گه ر به كافرئى بمرن- ميراتيان لئى ناگرئى، به به لگه ي حه ديسه كه ي پرابردوو، كه وابوو: گشت ملك و ماله كه يان به (فِيء) بؤ (بَيْتِ الْمَالِ) سه رف ده كرئى، ههروهك له (تحفة) و (مغنى) دا فرموويانه.

قه دهغه ي شه شه م: كۆيله يى، كه وابوو: (كَذَلِكَ الرَّقِيقُ) ههروهه كۆيله ش ميرات ناگرئى و ميراتيشى لئى ناگرئى (إِلَّا مُبْعَضًا) ته نها ئه و كۆيله يه نه بئى: كه به شيكى نازاده (فَذَاكَ إِنْ هَلَكَ) ئه وه نه گه ر مرد (يُورثُ مَا بِيَعَضِهِ الْحُرُّ مَلِكًا) ئه و ميراته ي لئى ده گرئى: كه به به شه نازادى يه كه ي په يداي كردوه.

(وَكَافِرًا جَنَى عَلَيْهِ جَانٌ) هه م ته نها ئه و كافره ش نه بئى: كه يه كيك ده سترئى يه كه ي بكا ته سه ر (حُرًّا مَصُونًا الدِّمِ بِالْأَمَانِ) كافره كه ش نازاد بئو به هۆى ئه مين كردن خوينه كه ي پارئى زاو بئى، ئينجا (وَبَعْدَ أَنْ نَكَثَ مَا اسْتَحَقَّهُ) له دواى ئه وه ي كافره كه په يمانى ئه مينى هه لوه شانده وه (سَبَاهُ مِنْ سَبَاهٍ وَأَسْتَرَقَهُ) يه كيك گرتى و كرديه كۆيله ي خۆى، ئينجا (وَمَاتَ مِنْ سِرَايَةٍ) به هۆى پيدا پوئيشتنى ده سترئى يه كه مرد، ئه وه (فَقَدَرُ دَيْتِهِ لَوَارِثٍ) ئه ندازه ي تۆله ي ده سترئى يه كه بؤ ميراتگرئى كافره كه يه (لَا غَيْرُ) بؤ كه سى تر نيه.

إِذَا أَخُو مَيْتٍ أَقْرَبَ بِنَسَبٍ ٢٣١ إِبْنِ فَلَيْسَ الْإِبْنُ يُعْطَى إِرْثَ أَبٍ وَإِنْ يَقَعُ تَرَدُّدٌ فِي النَّسَبِ ٢٣٢ فَذَاكَ مَانِعٌ مِنْ إِرْثِ النَّشَبِ وَكَوْنُ مَنْ مَاتَ نَبِيًّا مَانِعٌ ٢٣٣ لِإِرْثِ وَالْحَدِيثُ فِيهِ شَائِعٌ وَمَالٌ مَفْقُودٌ قَضَوْا بَوَاقِفِهِ ٢٣٤ فَإِنْ تَقُومَ بَيْنَهُ بِحَتْفِهِ

قه دهغه ي حه قته م: (الدُّورُ الْحَكْمِيُّ) خولانه وهى بريارى شه رعى، كه وابوو: (إِذَا

أَخُو مَيْتٍ أَقْرَبُ بِنَسَبِ ابْنٍ) هەر کاتیک برایه ک دان بهیئتی به نه ژادی کوپکی نه ناسراو بو برا مردووه که ی، نه وه (فَلَيْسَ الْإِبْنُ يُعْطَى إِرْثَ أَبِي) نه م کوپه هه رچه نده ده بیته کوپی مردووه که، به لام میراتی باوکه که ی نادریتتی، چونکه مه رجی دانهیته ره که نه وه یه: میراتگر بی، جا نه گه ر کوپه که میرات بگری نه و برایه له میراتگریه تی بی به ش ده بی و هه ر کاتیکیش بی به ش بیی دانهیته نه که ی دروست نابی و کوپه که نابیته کوپی مردووه که، که واته: میراتگری کوپه که ده بیته هوی میرات نه گرتنی.

(وَإِنْ يَقَعُ تَرَدُّدٌ فِي النَّسَبِ) نه گه ر گومان له نه ژاددا په یدابو: وه ک دوو که س له مندالکی نه ناسراودا بیته کیشه یان و هیچیکیان به لگه ی شه رعیی نه بی (فَذَاكَ) نه و گومانه (مَانِعٌ مِنْ إِرْثِ النَّسَبِ) قه ده غه که ره له به میراتگری مال له هه ردو لاره، واته: له باره ی منداله که میراتگری و میرات لیگری راده گیری تا ناشکرا ده بی مندالی کامه یانه.

(و) هه روه ها (كُونَ مِنْ مَاتَ نَبِيًّا مَانِعٌ لِإِرْثِ) نه گه ر مردووه که پیغه مبه ر بی، نه وه پیغه مبه رایه تی قه ده غه که ری میرات لیگریته، چونکه (وَالْحَدِيثُ فِيهِ شَائِعٌ) حه دیسه که ی له ناو حه دیسگری وه کان بلاو بوته وه، که پیغه مبه ر عليه السلام ده فه رموی: ﴿لَا نُورَثُ مَا تَرَكَنَا صَدَقَةً﴾ رواه البخاري ومسلم، نیمه - پیغه مبه ران - عليهم الصلاة والسلام - میراتمان لی ناگری، هه ر شتیکی له پاش خومان به جی هیشت ده کریته خیر. که واته: که له ناخیری زه ماندا حه زره تی (عیسی) پیغه مبه ر عليه السلام وه فاتی کرد، میراتی لی ناگری.

﴿هویه کانی راگری به شکردنی میرات چوارن﴾

۱- (هه ر کاتیک گومان له نه ژاددا هه بی)، به شکردنی میراته که راده گیری، هه روه ک تازه رابرا.

۲- (مه سه له ی) (المفقود) گومبوو

واته: هه ر کاتیک گومان له هه بووندا هه بی، به شکردنی میراته که راده گیری: وه ک به کیک به دیل بگری، یان گوم بی و هه والی مان و نه مانی نه بی، جا له و حاله ته دا (وَمَالٌ مَفْقُودٌ قَضَاً بِوَقْفِهِ) مالی مروفی گومبوو زانایان بریاریان داوه: رابگری و به سه ر میراتگره کانی دا به ش نه کری تا به به کیک له م دوو پیگایه مردنی ناشکرا ده کری: یان به شاهیدی دوو پیاو، یان به بریاری قازی.

أَوْ حَكَمَ الْقَاضِي بِهِ بِأَنْ مَضَى ٢٣٥ مَا غَلَبَ الظَّنَّ بَأَنَّهُ قَضَى
 أَعْطِيَ مَنْ حِينَئِذٍ قَدْ وَرَثَهُ ٢٣٦ لَأَمَنْ يَحُلُّ قَبْلَ ذَلِكَ جَدَثَهُ
 هَذَا إِذَا مَا ذَكَرْنَا وَأُطْلِقًا ٢٣٧ وَحَيْثُ قِيْدًا بِوَقْتِ سَبَقًا
 حُسْبَ ذَلِكَ الزَّمَنُ الْمُخْدُودُ ٢٣٨ وَلَوْ قَضَى مَنْ يَرِثُ الْمَفْقُودُ
 وَقَفَ سَهْمُهُ تَمَامَ الْمَالِ ٢٣٩ أَوْ بَعْضَهُ إِلَى بَيَانِ الْحَالِ
 وَحَاضِرٌ فِي حَقِّهِ يُعْتَدُ ٢٤٠ بِأَسْوَأِ الْأَحْوَالِ كَيْفَ يَبْدُو

که و ابو: (فَإِنْ تَقَمَّ بَيْنَهُ بَحْتُهُ) نه گهر دوو پیاو شاهیدیان دا: به مردنی گومبووه که (أَوْ حَكَمَ الْقَاضِي بِهِ) یان قازی بریاری دا: به مردنی گومبووه که (بِأَنْ مَضَى مَا غَلَبَ الظَّنُّ) به و مرجهی پیش بریاردانه که ماوه یه کی وها پابردبی: که گومان به هیژ بکا (بِأَنَّهُ قَضَى) نه و گومبووه مردووه و له و ماوه یه زیاتر ناژی، ئینجا که به یه کی که له و دوو ریگایه مردنی ناشکرا کرا (أَعْطِيَ مَنْ حِينَنْزِرُ قَدْ وَرِثَهُ) مالی گومبووه که به میرات دهریته نه و که سهی له کاتی بریاردانه که دا، یان له کاتی شاهیدی دانه که دا میراتی لئده گری (لَأَمَنْ يَحُلُّ قَبْلَ ذَلِكَ جَدُّهُ) نه که نه و که سهی پیش بریاردانه که، یان پیش شاهیدی دانه که دهری و ده چیتته ناو گوره که ی.

ئینجا بزانه: (هَذَا) نه وهی پابرا (إِذَا مَا نَكَّرَا وَأَطْلَقَا) له و کاته دا بوو: که قازی و شاهیده کان ته نها باسی مردنه که ی بکه و هیچ کاتی کیش بؤ مردنه که ی دیاری نه که ن، به لام (وَحَيْثُ قَبْدًا بَوَقَّتْ سَبَقًا) نه گهر قازی، یان شاهیده کان کاتی پابراویان بؤ مردنه که دیاری کرد، واته: گوتیان به ماوهی نه و نده پیش ئیستا مردوه، نه وه له و حاله ته دا (حُسْبِ ذَاكَ الزَّمَنِ الْمَضُودِ) کاته دیارکراوه که حیساب ده کری و بؤ میراتگرتن و بریاره کانی تر په چاو ده کری، که واته: هر که سیک له و کاته دیارکراوه پابراوه دا میراتی لئده گرت نه وه میراته که ی دهریته، جا نه گهر ئیستا میراتگره که به خوی نه مایی، نه وه به شه میراته که ی وی دهریته میراتگره کانی.

ئینجا بزانه: تا ئیره باسی گومبوونی میراتدهره که بوو، ئیستاش باسی گومبوونی میراتگره که ده که ی، که و ابو: (وَلَوْ قَضَى مَنْ يَرِثُ الْمَقْذُودُ) نه گهر که سیک وها مرد: که گومبووه که میراتی لئده گرت و به هیچ ریگایه کیش مردنی گومبووه که که ناشکرا نه کرا، نه وه (وَقِفَ سَهْمُهُ) به شه میراتی گومبووه که پاده گری: جا (تَمَامُ الْمَالِ أَوْ بَعْضُهُ) به شه که ی وی هه موو میراته که بی، یان به شیک میراته که بی (إِلَى بَيَانِ الْحَالِ) تا حالی گومبووه که پوون دهریته وه، هه (وَحَاضِرٍ فِي حَقِّهِ يُعْتَدُّ بِأَسْوَأِ الْأَحْوَالِ) دهره ق میراتگری حازیش به خرابترین حالت په فتار ده کری: (كَيْفَ يَبْدُو) چون خرابتره که دیار بی، نه وها، که واته: لیره دا سی حالت هه نه:

فَمَنْ بِهِ يَصِيرُ ذَا حَرَمَانَ ٢٤١ لَمْ نُعْطِهِ شَيْئًا إِلَى الْبَيَانِ
 مِثْلُ أَخٍ كَانَ لِعَيْرٍ وَالِدَةً ٢٤٢ فَقَدْ مَعَ عَمٍّ وَرَوْجِ الْهَامِدَةِ
 وَمَنْ بِمَوْتٍ أَوْ حَيَاةٍ حَقُّهُ ٢٤٣ لَمْ يَخْتَلِفْ وَفِي مُسْتَحَقِّهِ
 كَالرَّوْجِ وَالْبِنْتِ مَعَ ابْنٍ فَقَدْ ٢٤٤ وَمَنْ نَصِيْبُهُ بَعِيشٍ أَوْ رَدَى
 مُنْقَصٌ تُقَدَّرُ الْحَيَاةُ ٢٤٥ فِي حَقِّهِ أَوْ قُدَّرَ الْوَفَاةُ

حاله تى ييه كه م: (فَمَنْ بِهِ يَصِيرُ ذَا حِرْمَانٍ) هر ميراتگريك به هۆى گومبووه كه بى به ش بى، نه وه (لَمْ نُعْطِهِ شَيْئًا إِلَى الْبَيَانِ) نىستا هيجى ناده بى تا حالى گومبووه كه ناشكرا ده بى: (مِثْلُ أَخٍ كَانَ لِغَيْرِ وَالِدَةٍ فَقَدْ) وهك برايه كى گومبووى له دايكى وباوكى و (مَعَ عَمٍّ وَزَوْجِ الْهَامِدَةِ) له گه ل ماميك و ميژدى ژنه مردووه كه، مه سه له كه له دووه، چونكه له حاله تى مردن و زيندووه تى گومبووه كه دا: نيوه بى - كه يه كه - بؤ ميژده كه يه، نيوه كه ي تريس راده گيرى: نه گه ر ناشكرا بو: له كاتى مردنى ميراتده ره كه دا برايه كه زيندو بووه، نه وه گشت نيوه كه بؤ نه وه و مامه كه بى به شه، وه نه گه ر له كاتى مردنى ميراتده ره كه برايه كه ش مردو بو بى، نه وه نيوه كه گشتى بؤ مامه كه يه.

حاله تى لدووه م: (وَمَنْ بَمَوْتٍ أَوْ حَيَاةٍ حَقُّهُ لَمْ يَخْتَلِفْ) هر ميراتگريك به هۆى مردنى، يان زيندووه تى گومبووه كه به شه ميراتى نه گور بى، نه وه (وَفِي مُسْتَحَقِّهِ) به شه ميراته كه ي خۆى به ته واوى ده دري تى:

(كَالزَّوْجِ وَالْبِنْتِ مَعَ ابْنِ قُودَا) وهك ميژدو كيژو كوپيكي گومبوو، مه سه له كه له چواره، چونكه له حاله تى مردن و زيندووه تى گومبووه كه دا ميژده كه چوار يكي هه يه - كه يه كه - به شه كه ي ناگور بى، به لام ده ره ق كيژه كه ش وه ها خرابتره كوپه كه زيندو بى، كه وا بوو: له وسى يه ي ماوه ته وه ته نها يه كيك ده دري ته كيژه كه به (قاعدة) ي ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَى﴾، جا نه گه ر ناشكرا بو: كوپه كه له كاتى مردنى دايكى دا زيندو بووه، نه وه هر به و (قاعدة) يه دووه راگير اووه كه ي ده دري تى، به لام نه گه ر ناشكرا بو: له كاتى مردنى دايكى دا مردو بووه، نه وه - له و دووانه - يه كيكي تريس به خاوه ن به شى ده دري ته كيژه كه، تاكو نيوه ميراتى بؤ ته واو بى، پاشماوه كه ش - نه گه ر (بَيْتُ الْمَالِ) نه بى - هر بؤ كيژه كه ره ده دري ته وه، هه روهك را برا.

حاله تى سى يه م: (وَمَنْ نَصِيْبُهُ بِعَيْشٍ أَوْ رَدَى مُنْقَصٌ) هر ميراتگريك به هۆى زيندووه تى، يان مردنى گومبووه كه به شى كه م ببي ته وه، نه وه (تُقَدَّرُ الْحَيَاةُ فِي حَقِّهِ) ده ره قى وى گومبووه كه: يان به زيندوو داده ندرى نه گه ر به زيندووه تى به شى كه م ببي ته وه (أَوْ قُدَّرَ الْوَفَاةُ) يان به مردوو داده ندرى نه گه ر به مردنى به شى كه م ببي ته وه:

كَالْجَدِّ مَعَ أَخٍ شَقِيْقٍ وَأَخٍ ٢٤٦ فَقَدْ عَنَّ وَالِدَةٍ مُنْفَسِخٍ
فِي حَقِّ جَدِّ قُدِّرَتْ حَيَاتُهُ ٢٤٧ وَفِي الشَّقِيْقِ قُدِّرَتْ وَفَاتُهُ

(كَالْجَدِّ مَعَ أَخٍ شَقِيْقٍ وَأَخٍ فَقَدْ عَنَّ وَالِدَةٍ مُنْفَسِخٍ) وهك با پيره و برايه كى له دايكى وباوكى و برايه كى گومبووى ته نها له باوكى، لي ره دا پيوسته دوو مه سه له دروست بكرين له به ر

ئەوھى (فِي حَقِّ جَدِّ قُدِّرَتْ حَيَاتُهُ) دەرھەق باپىرە گومبۇوھەكە بە زىندوو دانراوھ؟ چونكە وھە خرابترە گومبۇوھەكە لە دژى وى بژمىردى، جا لە بەر ئەوھى لىرەدا سىيەك و ھاوبەشى بۇ باپىرە يەكسانن، مەسەلەى زىندووھەتى لە سىيە-كە بەشى باپىرەى لىدەرەدەچى- (وَفِي الشَّقِيقِ قُدِّرَتْ وَفَاتُهُ) دەرھەق براىەكەش برا گومبۇوھەكە بە مردوو دانراوھ؟ چونكە وھە خرابترە باپىرە ھاوبەشى لەگەل برا حازرەكە بكاو تەنھا نيوھى بدرىتتى، بۆيى مەسەلەى مردنشى لە دووھ-كە بەشى براىەكەى لىدەرەدەچى- كەواتە: لىرەدا مەسەلەىكى زىندووھەتى و مەسەلەىكى مردن دوست بون:

جا لە بەر ئەوھى ھەردوو مەسەلەكان (مُتَبَايِن) تىككەنەرەوھن و بە سەر يەكترىدا بەش نابن، بۆيى يەككىيان لەوىتر دەدەين و لە شەش ساغ دەبنوھ، جا بەم مەسەلە سىيەمە دەگوتتى: (الْجَامِعَةُ)، واتە: كۆكەرەوھى ھەردوو مەسەلەكان.

ئىنجا دەلئىن: باپىرە لە مەسەلەى زىندووھەتى سىيەكى ھەبوو، كەوابوو: لە كۆكەرەوھەكەش سىيەكى دەدرىتتى-كە دووھ- براىەكەش لە مەسەلەى مردن نيوھى ھەبوو، كەوابوو: لە كۆكەرەوھەكەش نيوھى دەدرىتتى-كە سىيە-، ئىنجا يەككە دەمىنئىتەوھ-كە شەشىكە- جا ئەگەر ئاشكرابو: برا گومبۇوھەكە لە كاتى مردنى مىراتدەرەكەدا مردوو بوو، ئەوھ شەشىكەكە بۇ باپىرە، تاكو وھكو براىەكە نيوھ ببا بە ھاوبەشى، وھ ئەگەر ئاشكرابو: لە كاتى مردنى مىراتدەرەكەدا برا گومبۇوھەكە زىندوو بووھ، ئەوھ شەشىكەكەش دەدرىتتە براى لەدايكى وياوكى، برا گومبۇوھەكەش بىبەش دەبى، چونكە ئەو تەنھا لەباوكىيە، بەلام براىەكە لە دژى باپىرە لەگەل خۆىدا ژماردبوى.

﴿ناگادارى﴾ يەككەم: ئەوھى پرابردوو وئىنى ئەوھ بوو: كە مەسەلەكانى مردن و زىندووھەتى (مُتَبَايِن) بن، بەلام ئەگەر مەسەلەكان (مُتَوَافِق) بون، ئەو كاتە (وَفِي) يەككىيان لەوىتر دەدرى و مەسەلە سىيەمەكەى (الْجَامِعَةُ) = كۆكەرەوھە دوست دەبى، وھ ئەگەر (مُتَدَاخِل) بون، ئەو كاتە زۆرتەرەكە بە كۆكەرەوھە دادەندى.

دووھم: ئەوھ شە مىراتەى بۇ گومبۇوھەكە پراگىراوھ-ئەگەر بىھوتتى- لە سەر گشت مىراتگرەكان حساب دەكرى، كەواتە: ھەر كاتىك گومبۇوھەكە ھاتەوھ، واتە: ئاشكرابو لە كاتى مردنى مىراتدەرەكەدا زىندوو بووھ، ئەوھ واجبە: سەرلەنوئى لە بەشى ھەموو مىراتگرەكان -بەگوئىرەى مىراتكەيان- بەشە مىراتكەى بۇ دابندىتەوھ، ھەم لە گشت بەروبووم و

وَإِنْ يُخْلَفَ مَنْ حَوَاهُ الْجَدَثُ ٢٤٨ حَمَلًا يَحُورُ الْإِرْثَ أَوْ قَدْ يَرِثُ فِي حَقِّهِ وَحَقِّ غَيْرِهِ عَمَلٌ ٢٤٩ بِمَا هُوَ الْيَقِينُ قَبْلَ يَنْفَصِلُ إِنْ كَانَ ذُو الْإِرْثِ هُوَ الْحَمَلُ فَقَطْ ٢٥٠ أَوْ كَانَ تَمَّ مِنْ لَأَجْلِهِ سَقَطَ أَوْ مَنْ عَلَى بَعْضِ التَّقَادِيرِ احْتَجَبَ ٢٥١ بِهِ: كَحَمَلٍ مَيِّتٍ وَفَرَعِ أَبِ

زیده ییہ کانی میراتہ کہش دہ بیټہ هاوبہ ش، بہ لَام نہ گہر گومبووہ کہ نہ گہ پاوہو بہ ہوی شاہید، یان بہ برپاری قازی ناشکرا کرا: کہ لہ کاتی مردنی میراتہ دہ کہ دا مردوہ بوو، نہوہ بہ شہ میراتہ کہی گومبووہ کہش دہ دریتہوہ میراتگرہ کانی مردوہ کہی یہ کہ م، واتہ: میراتگرہ کانی گومبووہ کہ ہیچ مافیکیان لہو بہ شہ دا نیہ، چونکہ دہ گونجی گومبووہ کہ پیش میراتہ دہ کہی مردبی، ہر وہ لہ (تحفة) و (نہایۃ) و حاشیہ کانیا ندا پوون کراوہ تہوہ.

۳- (مہ سہ لہ کانی (الْحَمْلُ) کورپہی ناو زگا)

واتہ: ہر کاتیک گومان لہ کورپہی ناو زگدا ہہی، بہ شکردنی میراتہ کہ رادہ گیری، کہ و ابوو: (وَإِنْ يُخْلَفَ مَنْ حَوَاهُ الْجَدَثُ حَمْلًا) نہ گہر نہو مردوہی گور لہ ناو خوی گرتوہ کورپہیہ کی ناو زگی بہ جی ہیشت: کہ (يَحُورُ الْإِرْثُ) کورپہ کہ لہ گشت حالہ تیگدا میراتی دہ گرت- نہ گہر بہ زیندووی لہ دایکی جیا بو باوہ-: وہ ک ژنی خوی بہ ناوسی لہ پاش بہ جی بمینی (أَوْ قَدْ يَرِثُ) یان ہندی جار میراتی دہ گرتو ہندی جاریش میراتی نہ دہ گرت: وہ ک ژنہ برایہ کی ناوسی لہ پاش بہ جی بمینی، نہوہ نہ گہر کورپہ کہ نیرینہ بی میرات دہ گری، نہ گہر می بیینہ بی میرات ناگری:

نہوہ لہ گشت حالہ تیگدا (نِسِي حَقَّهُ وَحَقُّ غَيْرِهِ) دہ رہق کورپہ کہو دہ رہق میراتگرہ کانی تری جگہ لہ کورپہ کہ (عَمِلَ بِمَا هُوَ الْيَقِينُ) بہ پیگای بیگومانی پرفتار دہ کری بق پاریزکاری کردن (قَبْلَ يَنْفَصِلَ) پیش نہوہی کورپہ کہ لہ دایکی جیا بیټہوہ، نیجا پوونکردنہوہی پیگای بیگومانی لہ مہ سہ لہی کورپہ دا نہ مہ یہ:

(إِنْ كَانَ ذُو الْإِرْثِ هُوَ الْحَمْلُ فَقَطْ) نہ گہر خاوہن میراتہ کہ تہ نہا کورپہ کہ بوو، واتہ: جگہ لہ کورپہ کہ ہیچ میراتگری تہ نہ بو (أَوْ كَانَ ثُمَّ مَنْ لِأَجْلِهِ سَقَطَ) یان جگہ لہ کورپہ کہ میراتگری تہ ہہ بوو، بہ لَام بہ ہوی کورپہ کہ بی بہ ش دہ بو: وہ ک خوشک و برای تہ نہا لہ دایکی: کہ بہ ہوی کورپہی مردوہ کہ بی بہ ش دہ بن، جا کورپہ کہ نیر بی، یان می بی (أَوْ مَنْ عَلَى بَعْضِ التَّقَادِيرِ احْتَجَبَ بِهِ) یان میراتگری و ہا ہہ بوو: کہ بہ حالہ تیگ بی بہ ش دہ بو و بہ حالہ تیگی تہ بی بہ ش نہ دہ بو (كَحَمْلِ مَيْتٍ وَقَرَعِ أَبِي) وہ کو کورپہی مردوہ کہو خوشک و برایہ کانی لہ دایکی و باوکی، یان تہ نہا لہ باوکی:

نہ گہر کورپہ کہ نیر بی نہوان بی بہ ش دہ بن، نہ گہر می بی بی بہ ش نابن
 أَوْ مَنْ بِهِ لَيْسَ عَنِ الْإِرْثِ يُصَدُّ ٢٥٢ وَمَالُهُ مُقَدَّرٌ: مِثْلُ الْوَالِدِ
 فِي جَمِيعِهَا جَمِيعُ مَالِهِ ٢٥٣ يُجْعَلُ مَوْقُوفًا إِلَى انْفِصَالِهِ
 هَذَا هُوَ الْقَوْلُ الصَّحِيحُ الْأَحْوَطُ ٢٥٤ فَإِنَّ أَصَى الْحَمْلِ لَا يَنْضَبُ
 أَوْ مَنْ لَهُ مُقَدَّرٌ فَيُؤْتَى ٢٥٥ ذَلِكَ عَائِلًا إِذَا تَأْتَى
 كَأَبَوَيْنِ مَعَ عَرْسٍ حَامِلٍ ٢٥٦ ذِي وَأَبٍ مِثَالُ غَيْرِ الْعَائِلِ

(أَوْ مَنْ بِهِ لَيْسَ عَنِ الْإِرْثِ يُصَدُّ) يان میراتگری وەها مەبوو: کە بە ھۆی کۆرپە کە بێ بەشی نە دەبوو، بە لام (وَمَالُهُ مُقَدَّرٌ) بە شیکێ ديارکراوی نەبو (مِثْلُ الْوَالِدِ) وەکو کوپو کێژەکانی مردوووە کە لەگەڵ کۆرپە ی مردوووە کە، ئەو (فَقِي جَمِيعِهَا) لە ھەر چوار وێنەکانی پابردوودا (جَمِيعُ مَالِهِ يُجْعَلُ مُوقُوفًا) گشت مائی مردوووە کە پادەگیرئ (إِلَى انْفِصَالِهِ) تا کۆرپە کە لە دایکی جیا دەبیتتەو.

(هَذَا) ئەو پراگرتنە (هُوَ الْقَوْلُ الصَّحِيحُ الْأَحْوَطُ) فەرموووە کە ی پاست و بە پارێزکارترە (فَإِنَّ أَقْصَى الْحَمْلِ لَا يَنْضَبُ) چونکە ژمارە ی زۆرتیرینی کۆرپەکانی ناو زگ بە بیگومانی نازاندئ، کەواتە: ھەرچەند ئیستا نامیری وەها ھەبە: کە ژمارە و نێرو مێیایە تی کۆرپە کە ئاشکرا دەکا، بە لام بۆی میراتە کە پادەگیرئ، چونکە -جگە لە خوا- کە سێ تر نازانی: ئەو کۆرپە ی بە زیندوویی لە دایکی جیا دەبیتتەو، یان بە مردوویی، واتە: مەسەلە ی مردن و ژینی کۆرپە کە ش وەکو گومبووی بێ مەوالە، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(أَوْ مَنْ لَهُ مُقَدَّرٌ) یان ئەگەر -جگە لە کۆرپە کە - میراتگری وەها مەبوو: کە کۆرپە کە بێ بەشی نە دەکرد و بەشی ديارکراویشی مەبوو، ئەو (فَيُوتَى ذَلِكَ عَائِلًا) بە شە ديارکراوە کە ی -بە (عَوْلٍ) کراوی- دەدریتئ (إِذَا تَأْتَى) ئەگەر (عَوْلٍ) بگوجئ (كَأَبْوَيْنِ مَعَ عَرْسٍ حَامِلٍ) وە ک دایک و باوک و ژنیکی ئاوسی لە پاش بە جئ بمیتئ، مەسەلە کە لە بیست و چوارە -بە لیدانی (وَفَوْقِ) بەشی ژنە کە لە بەشی دایکە کە - بە لام بۆ پارێزکاری (عَوْلٍ) دەکرئ بۆ بیست و ھەفت، ئەو کە کۆرپە کە دوو کیژ، یان زیاتر بن: ھەشتیکێ -سێ یە- بۆ ژنە کە، دایک و باوکیش ھەر یە کە و شە شیکیکیان ھەبە -کە ھەردووکیان دەکە نە ھەشت- شانزە ش دەمیتتەو و پادەگیرئ، ئەگەر کۆرپە کە: دوو کیژ، یان زیاتر بون، ئەو گشتی بۆ ئەوانە، و ئەگەر کۆرپە کە کوپئ، یان زیاتر، یان کوپو کیژ بون، ئەو کاتە بەشی ژنە کە و دایک و باوک بە بئ (عَوْلٍ) تەواو دەکرئ، پاشماوە کە ش بۆ مندالەکانە، بە لام ئەگەر تەنھا کیژئ بئ، ئەو نیوہ ی بە بئ (عَوْلٍ) دەدریتئ، یە کیکیش دەمیتتەو، ئەویش بۆ باوکە کە یە بە (عَصْبَةِ) یی.

ئینجا بزافە: بە و مەسەلە یە دەگوترئ: (الْمُنْبَرِيَّةُ)، چونکە ئیمامی (علیؑ) لە سەر مینبەری مزگوت ووتاری دەداو ئەو مەسەلە یان لئ پرسی و بە (عَوْلٍ) کراوی وەلامی دایەو. وَإِنَّمَا يَرِثُ ذَا إِنْ أَنْفَصَلَ ٢٥٧ حَيًّا لَوْ قَتَّ ظَنَّ أَنَّهٗ حَاصِلٌ فِي حَالِ مَوْتٍ مُورِثٍ، وَإِلَّا ٢٥٨ فَلَيْسَ لِإِرْثٍ يَكُونُ أَهْلًا وَمُشْكَلُ الْحَالِ إِذَا لَمْ يَخْتَلِفْ ٢٥٩ مِيرَاثُهُ كَوَلَدِ الْأُمِّ صُرْفًا

دیسان بزانه: نهگر- له و مهسه له یه دا- کۆرپه که به مردوویی له دایکی جیا ببیته وه، نه و کاته مهسه له که ده بیته به کیکێ (الْعَرَاوِين)، که واته: دایکه که سییه کی پاشماوه که ی ده دریتێ، به لام نهگر له و مهسه له یه دا: دایک نه بی، واته: ته نها (ذی و آب) ژنه ئاوسه که و باوک هه بن، نه وه (مِثَالُ غَيْرِ الْعَائِلِ) وینه ی مهسه له ی (عَوْل) نه کراوه، چونکه ناگوجی، واته: هه ره له بیست و چواره: هه شتیکی- سییه- بۆ ژنه که، شه شیکی چواره بۆ باوکه که، هه فدهش ده مینیته وه و پاده گیرێ: نهگر کۆرپه که کۆرپک، یان زیاتر، یان کۆرپ کیز بون، نه وه گشتی بۆ نه وانه، وه نهگر دوو کیز، یان زیاتر بون دوو سییه کیان ده دریتێ، نهگر ته نها کیزیک بوو نیوه ی ده دریتێ، پاشماوه که ی هه ردوو حاله تیش بۆ باوکه که یه به (عَصَبَة) یی.

(وَإِنَّمَا يَرِثُ ذَا) کۆرپه ی ناو زگ به و مه رجه میرات ده گرێ (إِنْ انفصلَ حَيًّا) نهگر هه مووی به زیندوویی له دایکی جیا ببیته وه و بی گومان گیانی جیگیر بووی تێدا بی: وه ک گریان، یان باوشکان، یان جولاندنی نه ندامیک (لِوَقْتِ) جیا بوونه وه یشی له کاتیکی وه ها بی: که (ظَنُّ أَنَّهُ حَصَلَ فِي حَالِ مَوْتِ مُورِثٍ) بزاندری: نه م کۆرپه یه له کاتی مردنی میراتده ره که دا له ناو زگدا هه بووه: وه ک له مردنی میراتده ره که وه چوار سال که متر برپاو منداله که بیی به و مه رجه ی ژنه ئاوسه که میردیکێ تر سه رجه یی نه کرد بی، یان شه ش مانگ که متر برپاو منداله که بیی هه رچه ند میردیکێ تریش سه رجه یی کرد بی، واته: به و مه رجان ه منداله که میرات ده گرێ.

(وَالْأ) به لام نهگر کۆرپه که به مردوویی له دایکی جیا بووه، یان به شیکی لاشه ی نه هات به ده ره وه و مرد، یان گیانی جیگیر بووی تێدا نه بو، یان نه زاندرا له کاتی مردنی میراتده ره که دا له ناو زگدا هه بووه، نه وه (فَلَيْسَ لِلْإِثْرِ يَكُونُ أَهْلًا) کۆرپه که میرات ناگرێ، چونکه له حاله تی یه که م و دووه م و سییه مدا به نه بوو داده ندرێ، له چواره میشدا بی گومان له نه ژادی مردووه که نیه.

٤- (مهسه له ی (الْخُنْشَى) نیراموک)

واته: هه ر کاتیک گومان له نیرایه تی دا هه بی، به شکردنی میرات که پاده گیرێ، که و ابوو: (وَمُشْكِلُ الْحَالِ) نیراموکی نااشکرا: وه ک نه ندامی نیرو مئ ی ویکرا هه بن، یان ته نها کونیکێ هه بی و میزی لئ بیته ده ره وه، نه وه (إِذَا لَمْ يَخْتَلِفْ مِيرَاثُهُ) نهگر به نیرو میایه تی میراتی نه گۆرپ (كَوَالِدِ الْأُمِّ) وه ک مندالیکێ ته نها له دایکی- خوشک بی، یان برا بی-

إِلَيْهِ مِمَّا ذُو الْوَفَاةِ خَلَّى ٢٦٠ جَمِيعَ مَا اسْتَحَقَّهُ، وَإِلَّا فَازَ بِأَخَذِ الْقَدْرِ الْمُسْتَيْقِنِ ٢٦١ وَوَقَفَ الْبَاقِي إِلَى التَّبِينِ وَحَيْثُ كَانَ مَعَهُ سِوَاهُ ٢٦٢ نُعْطِيهِ أَيْضًا مَا تَحَقَّقْنَاهُ فَفِي أَخٍ وَوَالِدٍ خُنْشَى صُرِفَ ٢٦٣ النَّصْفُ لِلْوَالِدِ وَالْبَاقِي وَقِفَ وَفِي ابْنَةٍ وَوَالِدٍ خُنْشَى وَعَمٌّ ٢٦٤ الثُّلُثَانِ بِالسُّوِيَةِ انْقَسَمَ عَلَى الْفَرِيعَيْنِ وَبَيْنَ الْخُنْشَى ٢٦٥ وَالْعَمِّ قِفَ إِلَى الْبَيَانِ ثَلَاثًا

هەر شه شیکى ههیه (صُرِفَ إِلَيْهِ مِمَّا ذُو الْوَقَاةِ خَلَى جَمِيعَ مَا اسْتَحَقَّهُ) به شه دیار کراوه که ی خوی له میراتی مردوه که به ته وای ده دریتی (وَالَا) به لام نه گهر به نیر و مییایه تی میراتی ده گۆرا، نه وه (فَارَزَ بِأَخْذِ الْقَدَرِ الْمُسْتَقِينَ) به شه بئ گومانه که ی خوی وه رده گری و (وَوَقِفَ الْبَاقِي إِلَى التَّبِيْنِ) نه وه به شه ش که گومانی تئ دایه راده گیرئ تا نیرایه تی، یان مییایه تی نیرامۆکه که ئاشکرا ده بی: به هوی چه یز، یان (مَنِي) هاتن، یان به چه زیوچوونی پیاوان، یان ئافره تان، یان به چه بهردانی خوی، به لام پيش و مه مک هاتن و جیاوازی ژماره ی په راسوه کان نابیته نیشانه، هه روه که له (مغنی) دا فه رموویه تی.

(وَحَيْثُ كَانَ مَعَهُ سِوَاهُ) هه ر کاتیک نیرامۆکه که جگه له خوی میراتگری تریشی له گه لدا بوو، نه وه (نُعْطِيهِ اَيْضًا مَا تَحَقَّقْنَا) میراتگری که ش به شه بئ گومانه که ی ده دریتی و به گومانه که شی راده گیرئ. جا نه مانه ش چه ند وینه به کی په فتار کردنی بئ گومانن:

یه که م: (فَقِي اَخٍ وَاوَّلٍ خُنْثَى) له مه سه له ی برایه که و مند الیکى نیرامۆک: ده ره ق برایه که به کوپ داده ندرئ و ده ره قی خوی به کیژ داده ندرئ، که و ابوو: مه سه له که له دووه - که نیوه ی لئ دهرده چئ - چونکه بئ گومان (صُرِفَ النُّصْفُ لِلْوَلَدِ) نیوه ی میراته که بؤ نیرامۆکه که سه رف ده کری و (وَالْبَاقِي وَوَقِفَ) نیوه که ی تریش راده گیرئ: نه گهر نیر بوو، نه وه نیوه که ی تریشی ده دریتی و برایه که بئ به ش ده بی، به لام نه گهر مئ بوو، نه وه کاته نیوه که بؤ برایه که به .

دووهم: (وَفِي ابْنَةٍ وَاوَّلٍ خُنْثَى وَعَمٍّ) له مه سه له ی کیژیک و مند الیکى نیرامۆک و مامیک: ده ره ق مامه که به کوپ داده ندرئ و ده ره قی خوی به کیژ داده ندرئ، ده ره ق کیژه که ش هه ردوو لای یه کسانه، که و ابوو: مه سه له که له سه یه - که دوو سه یه کی لئ دهرده چئ - چونکه بئ گومان (الثُّلثَانِ بِالسُّوِيَةِ اَنْقَسَمَ عَلَي الْفُرَيْعَيْنِ) دوو سه یه ک - دووه - به یه کسانى به سه ر هه ردوو منداله کاندایه - واته: کیژه که و نیرامۆکه که - به ش ده کری و (وَيَبِيْنِ الْخُنْثَى وَالْعَمِّ) له نیوان نیرامۆکه که و مامه که ش (قِفَ اِلَى الْبَيَانِ ثُلْثًا) سه یه که که ی تر - که به که - رابگره: نه گهر نیرامۆکه که کوپ بوو، نه وه بؤ خویه تی به (قاعدة) ی ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْاُنْثَى﴾، نه گهر مئ بوو، نه وه کاته بؤ مامه که به به (عَصَبَةِ) بی.

وَفِي حَلِيْلٍ وَاَبٍ وَاَبٍ وَاَبٍ ۲۶۶ خُنْثَى يَفُوْرُ بَعْلَهَا بِالرُّبْعِ
وَالْاَبُ لِلْسُّدُسِ ذُو اسْتِحْقَاقِ ۲۶۷ وَالنُّصْفُ لِلْخُنْثَى فَاصَارَ الْبَاقِي
يُوقَفُ بَيْنَ وَالِدٍ وَاَبٍ وَاَبٍ ۲۶۸ حَتَّى يَبِيْنَ ذَكَرًا اَوْ اُنْثَى

سئیه م؛ (وَفِي حَلِيلٍ وَأَبٍ وَفَرَعٍ حُنْتَى) له مهسه لهی میردو باوک و مندالیکی نیرامۆک، دهره ق باوکه که به کوپ داده ندری و دهره قی خوئی به کیژ داده ندری، دهره ق میرده کهش هردوو لای په کسانه، که وابوو: مهسه له که له دوانزه په - به لیدانی (وَفَقَى) به شی میرده که له به شی باوکه که - چونکه (يَفُوزُ بَعْلَهَا بِالرَّيْعِ) میرده که چواریکی هه په - که سئیه - (وَالْأَبُ لِلسُّدُسِ ذُو اسْتِحْقَاقٍ) باوکیشی مانی شه شیکی هه په - که دوو - (وَالنُّصْفُ لِلْحُنْتَى) نیوه شی - که شه شه - بۆ نیرامۆکه که په (فَصَارَ الْبَاقِي يُوقَفُ بَيْنَ وَالِدِ وَحُنْتَى) وای لیهات په کیکیش ده مینیتته وه له نیوان باوکه که و نیرامۆکه که دا راده گیری (حَتَّى يَبِينَ ذَكَرًا) تا ناشکرا ده بئ: نیره، ئه و کاته بۆ خوئیته به (عَصَبَةَ) بی (أَوْ أَنْثَى) یان می په، ئه و کاته بۆ باوکه که په به (عَصَبَةَ) بی.

ئینجا بزانه: لیره شدا - وه کو مهسه لهی گومبوو - حالتهی وا هه په: دوو مهسه له دروست ده کرین: نیر، می. ئینجا ئه گهر هردوو مهسه له کان (مُتَبَايِن) بون، ئه وه په کیکیان له وی تر دهری، ئه گهر (مُتَوَافِق) بون، ئه وه (وَفَقَى) په کیکیان له وی تر دهری، ئینجا به و لیدانانه گه یشتنه چهند، ئه وه مهسه له که ی (الْجَامِعَةَ)، واته: کۆکه ره وه دروست ده بی، به لام ئه گهر (مُتَدَاخِل) بون، ئه و کاته زۆتره که به کۆکه ره وه که داده ندری، ئینجا له مهسه لهی کۆکه ره وه: هه میراتگریک - به گویره ی زهره - به شه میراته که متره که ی دهری تی، هه ره که له (الأنوان) دا فرموویته.

بؤ وئینه: کوپیک و مندالیکی نیرامۆک: دهره ق کوپه که به کوپ داده ندری، که وابوو: مهسه لهی نیرایه تی له دوو و بئ گومان کوپه که نیوه ی دهری تی، به لام دهره قی خوئی به کیژ داده ندری، که وابوو: مهسه لهی مییایه تی له سئیه، چونکه بئ گومان نیرامۆکه که سییه کی دهری تی، جا له بهر ئه وه ی هردوو مهسه له کان (مُتَبَايِن) ن، په کیکیان له وی تر ده دین و مهسه له که ی (الْجَامِعَةَ) = کۆکه ره وه له شهش دروست ده بی: کوپه که له مهسه لهی نیرایه تی نیوه ی هه بوو، که وابوو: له کۆکه ره وه کهش نیوه ی دهری تی - که سئیه - نیرامۆکه کهش له مهسه لهی مییایه تی سییه کی هه بوو، که وابوو: له کۆکه ره وه کهش سییه کی دهری تی - که دوو - په کیکیش ده مینیتته وه: ئه گهر کوپ بوو، ئه وه بۆ خوئیته تا کو وه کو برایه که ی نیوه یی ته واو ببئ، وه ئه گهر کیژ بوو، ئه و کاته په که که دهری ته کوپه که تا کو به شی ببیتته دوو هندی کیژه که به (قاعدة) ی ﴿لِلذَكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَى﴾.

۲۶۹

۲۷۰

۷۶

مَنْ جِهَتِي فَرَضَ وَتَعَصَّبَ حَوَى مِثْلُ ابْنِ عَمٍّ أَوْ كَمُعْتِقٍ هُوَا
 زَوْجٌ يَحُورُ بِهِمَا إِرْثُ النَّسَبِ لَا بِنْتُ أُمَّ هِيَ أُخْتُهَا لِأَبٍ
 فَإِنَّمَا تَرِثُ بِالْبُنُوَّةِ ٢٧١ وَقِيلَ بَلْ بِهَا وَبِالْأُخُوَّةِ
 أَوْ جِهَتِي فَرَضَ حَوَى فَإِنَّمَا ٢٧٢ مَدَارُ إِرْثِهِ عَلَى أَقْوَاهُمَا

﴿ناگاداری﴾: نه گهر نیراموکه که به ناناشرکایی مرد و پوئن نه بووه نایا نیره، یان می‌پیه؟
 نه وه هیچ چاره‌مان نیه، تنه‌ها سولج کردن نه‌بئ: له نیوان میراتگره‌کاندا، واته: هه‌ندیکیان
 چاوپوشی له به‌شی خویمان بکن و به‌وانی‌تری ببه‌خشن.
 به‌لام له و حاله‌ته‌دا بۆ سه‌رپه‌رشتکاری شی‌ت و مندالّ دروست نیه: له نه‌ندازه‌ی مافی خویمان
 که‌متریان بۆ وه‌برگری، هه‌روه‌ک له (تحفه) و (مغنی) دا فه‌رموویانه.

﴿میراتگرتن له دوو لاهه﴾

(مَنْ جِهَتِي فَرَضَ وَتَعَصَّبَ حَوَى) هه‌ر میراتگریک هه‌ردوو لای خاوه‌ن به‌شی و میراتگریه‌تی
 پشتی- (عَصَبَةَ بِنَفْسِهِ) - ویکرا کۆ کردنه‌وه (مِثْلُ ابْنِ عَمٍّ أَوْ كَمُعْتِقٍ) وه‌کو کورپه‌ مامیک،
 یان نازادکه‌ریک: که (هُوَ زَوْجٌ) می‌ردی ژنه‌ مردووه‌که بی، یان وه‌کو برابیه‌کی ته‌نها
 له دایکی: که کورپه‌ مامی مردووه‌که بی، نه‌وه (يَحُورُ بِهِمَا إِرْثُ النَّسَبِ) به‌ هه‌ردوو لایه‌کان
 میراتی ماله‌که ده‌گری، واته: می‌رده‌که نیوه‌یی به‌ژن و می‌ردایه‌تی و پاشماوه‌که‌ش
 به‌ میراتگریه‌تی پشتی ده‌گری، برابیه‌که‌ش شه‌شیک به‌ خاوه‌ن به‌شی و پاشماوه‌که‌ش
 به‌ میراتگریه‌تی پشتی ده‌گری، هه‌روه‌ک له دوا‌ی نیره‌ دئ.

(لَا بِنْتُ أُمَّ هِيَ أُخْتُهَا لِأَبٍ) نه‌ک وه‌کو کیژیک که خوشکی دایکی خو‌ی بی ته‌نها له‌باوکی:
 وه‌ک یه‌کک به‌ هه‌له، یان مه‌گوشیک به‌ ماره‌برین جیماع له‌گه‌ل کیژی خو‌ی بکا، کیژه‌که‌ش
 له‌و جیماعه‌ کیژیکی بی، نه‌م کیژه‌ بچوکه: هه‌م کیژی گه‌وره‌که‌یه‌و هه‌م خوشکی ته‌نها
 له‌باوکیه‌تی، که‌وابوو: (فَإِنَّمَا تَرِثُ بِالْبُنُوَّةِ) کیژه‌ بچوکه‌که ته‌نها به‌ کیژی‌یه‌تی نیوه‌ی میرات
 له‌ دایکی ده‌گری، چونکه کیژی‌یه‌تی به‌می‌زتره‌.

(وَقِيلَ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بی‌می‌زدا: (بَلْ بِهَا) به‌لکو به‌ کیژی‌یه‌تی نیوه‌ ده‌گری و (وَبِالْأُخُوَّةِ)
 به‌ خوشکایه‌تیش پاشماوه‌ی میراته‌که ده‌گری: به‌ لایه‌نی (عَصَبَةَ مَعَ الْغَيْرِ).

به‌لام نه‌گه‌ر بچوکه‌که‌ بمرئ، نه‌و کاته‌ گه‌وره‌که ته‌نها به‌ دایکی‌یه‌تی میرات ده‌گری، نه‌ک
 به‌ خوشکایه‌تی، واته: چونکه گه‌وره‌که‌ش دایکی بچوکه‌که‌یه‌و هه‌م خوشکی له
 باوکی‌یه‌تی، هه‌روه‌ک له (الشروانی) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(أَوْ جِهَتِي فَرَضَ حَوَى) یان میراتگره‌که دوو لای خاوه‌ن به‌شی کۆ
 کردنه‌وه، نه‌وه (فَإِنَّمَا مَدَارُ إِرْثِهِ عَلَى أَقْوَاهُمَا) خولانه‌وه‌ی میراته‌که‌ی له‌سه‌ر
 به‌می‌زتره‌کیانه، که‌واته: (فَلَمْ يَرِثْ إِلَّا بِهَا) ته‌نها به‌ به‌می‌زتره‌کیان میرات ده‌گری:

فَلَمْ يَرِثْ إِلَّا بِهَا وَتُدْرَى ٢٧٣ بِكُونِهَا حَاجِبَةً لِلْأُخْرَى
 بِتَقْصٍ أَوْ حِرْمَانِهَا وَإِنْ تَرُمُّ ٢٧٤ مِثَالَهَا: فَكَابِتَةٌ أُخْتُ لَأُمِّ
 أَوْ كَوْنِهَا لَمْ تُحْجَبِ عَنِ النَّشْبِ ٢٧٥ مِثَالَهَا: أُمُّ هِيَ الْأُخْتُ لِأَبِ
 أَوْ كَوْنِهَا أَقْلٌ فِي التَّحْجُبِ ٢٧٦ كَأُمِّ أُمِّ هِيَ أُخْتُ لِأَبِ
 وَالْحَجْبُ لِلْأَقْلِ حَجْبًا يُحْدِثُ ٢٧٧ فَالْجِهَةُ الْأُخْرَى بِهَا يُورَثُ

(وَتُدْرَى) به میزترده که ش به یه کیك لهم سئی کاره ده زاندری:
یه که م: (بِکُونِهَا حَاجِبَةً لِلْأُخْرَى) لایه که لایه که ی تر قه دهغه بکا: (بِتَقْصٍ) به که مکردنه وهی
 به شیکی میراته که ی (أَوْ حِرْمَانِهَا) یان به بین به شکردنی له هه موو میراته که ی (وَإِنْ تَرُمُّ
 مِثَالًا) نه گه ر داوا ی وینه که ی ده که ی: نه وه (فَكَابِتَةٌ أُخْتُ لَأُمِّ) وه کو کیژیک خوشکی ته نها
 له دایکی بی: وه که یه کیك به هه له، یان مه گوشیک به ماره کرن جیماع له گه ل دایکی خو ی
 بکا، دایکه که ش له م جیماعه کیژیک بی بی، نه م کیژه ته نها به کیژیایه تی میرات
 له جیماعه که ره که ده گری - نه که به خوشکایه تی له دایکی - چونکه لایه نی کیژیایه تی لایه نی
 خوشکایه تی له دایکی بی به ش ده کا.

دووم: (أَوْ كَوْنِهَا لَمْ تُحْجَبِ عَنِ النَّشْبِ) یان لایه که هیچ کاتیک له میراتی ماله که بی به ش
 نه بی (مِثَالًا أُمُّ هِيَ الْأُخْتُ لِأَبِ) وینه که ی: وه کو دایکیک خوشکی له باوکی بی: وه که یه کیك
 به هه له، یان مه گوشیک به ماره کرن جیماع له گه ل کیژی خو ی بکا، کیژه که ش له م
 جیماعه کیژیک بی بی، نه وه کیژه گه وره که ته نها به دایکایه تی میرات له م کیژه ی ده گری
 - نه که به خوشکایه تی له باوکی - چونکه دایک هیچ کاتیک بی به ش ناب بی.

سئی یه م: (أَوْ كَوْنِهَا أَقْلٌ فِي التَّحْجُبِ) یان لایه که که متر بی به ش بی بی (كَأُمِّ أُمِّ هِيَ أُخْتُ لِأَبِ)
 وه کو دایکی دایک خوشکی له باوکی بی: وه که به هه له داچووه که ی پابردوو، یان
 مه گوشه که ی پابردوو جیماع له گه ل نه م کیژه دوومه ش بکا، کیژه دوومه که ش له م جیماعه
 مندالیک بی بی، نه وه کیژه گه وره که دایکی دایکی نه م منداله سئی یه مه یه وه هم خوشکی
 له باوکیه تی، که وات: نه گه ر نه م منداله سئی یه مه بمری، نه وه یه که مه که به داپیرایه تی میراتی
 لی ده گری - نه که به خوشکایه تی - چونکه داپیره که متر بی به ش ده بی.

(وَالْحَجْبُ لِلْأَقْلِ حَجْبًا يُحْدِثُ) جاری وا هه یه: نه و لایه ی که متر بی به ش ده بو، به ته واوی
 بی به ش ده بی، جا نه و کاته (فَالْجِهَةُ الْأُخْرَى بِهَا يُورَثُ) به لایه بین میزه که میراتی ده دریتن:
 وه که له م وینه ی پابردوو دا منداله سئی یه مه که بمری و دایک و دایکی دایکی له پاش
 به جی بمینن: لیزه دا له بهر نه وه ی داپیره به دایک بی به ش بووه، بوی بی به خوشکایه تی
 نیوه ی میرات ده گری.

إِنْ عَاصِبَانَ وَرِثَا مَنْ صُرِعَا ٢٧٨ وَزَادَ وَاحِدًا بَأَنَّ قَدْ جَمَعَا
 قَرَابَةَ أُخْرَى كَنَجَلِي عَمِّ ٢٧٩ أَحَادُ هَذَيْنِ أَخٌ لَأُمِّ
 فَهُوَ عَلَى الْأَخِيرِ لَنْ يُقَدِّمًا ٢٨٠ وَلَوْ عَنِ الْفَرْضِ بِنْتِ حُرْمَا
 وَعَدَمُ التَّقْدِيمِ خُصَّ بِالنَّسَبِ ٢٨١ إِذْ فِي الْوَلَا تَقْدِيمُهُ أَمْرٌ وَجَبَ

هَذَا بَيَانُ أُصُولِ الْمَسَائِلِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا

إِنْ عَصَبَاتٍ كَانَتْ الْوَرَاتُ ٢٨٢ وَهُمْ ذُكُورٌ أَوْ هُمْ إِنَاثُ
فَمَالٌ مِّنْ أَصَابِهِ الْمَنِيَّةُ ٢٨٣ بَيْنَهُمْ يُقَسَّمُ بِالسُّوِيَّةِ

(إِنْ عَصَبَانِ وَرِثًا مِّنْ صُرْعَا) نه گهر دوو (عَصَبَة) = میراتگری پشتنی له یه ک پله دا هاویه ش بونو ویکړا میراتیان له مردووه که ده گرت، به لام (وَرَاكٍ وَاحِدٌ) یه کیکیان له وی تر خزمایه تی بی زیاتر بوو (بِأَنَّ قَدْ جَمَعَا قَرَابَةً أُخْرَى) وهك له گهل خزمایه تی پشتنی خزمایه تیه کی تریشی کو کردبیته وه (كَنْجَلِي عَمٍّ) وه کو دوو کوړه مام (أَحَدُ هَذَيْنِ أَحٌ لَأُمٍّ) یه کیکیان برای له دایکی مردووه که بی: وهك بیوه ژنیک کوړیک ه بی و میړد به برای میړده که ی بکاته وه، له م میړده شی کوړیک بی و میړده که ی دووه میشی کوړیک تر ی له ژنیک تر ه بی، ئینجا کوړی له میړده کونه که بمری (فَهُوَ عَلَى الْأَخِيرِ لَنْ يُقَدَّمَ) نه و کوړه مامه ی برای له دایکی به وه پیش کوړه مامه که ی تر ناخستری، به لکو نه م برا له دایکی به شه شیکی به خاوه ن به شی هیه و پاشماوه که ش به یه کسانى بو هر دوو کیانه به (عَصَبَة) بی = میراتگریه تی پشتنی.

(وَلَوْ عَنِ الْفَرَضِ بَيْنَتْ حُرْمًا) هر چه ند برا له دایکی به که ش به هوی کیژی مردووه که له خاوه ن به شی بی به ش بی، هر وه پیش نه وی تر ناکه وی: وهك نه و دوو کوړه مامه کیژیکی مردووه که یان له گهل دا بی، نه وه کیزه که نیوه یی هیه، پاشماوه که ش بو هر دوو کوړه مامه که یه به یه کسانى، چونکه لای برایه تی له دایکی به هوی کیزه که بی به ش بووه (وَعَدَمُ التَّقْدِيمِ حُصٌّ بِالنَّسَبِ) نه م پیش نه خستنه تاییه ته به نه ژاد (إِذْ فِي الْوَلَاةِ تَقْدِيمُهُ أَمْرٌ وَجِبٌ) چونکه له خزمایه تی کویله نازاد کردندا واجبه: برا له دایکی به که وه پیش نه وی تر بخستری.

﴿ هَذَا بَيَانُ أُصُولِ الْمَسَائِلِ وَمَا يَتَعَلَّقُ بِهَا ﴾

نُهْمَه رُوونکر د نه وهی دروست کردنی بنچینه ی مه سه له کانه

(إِنْ عَصَبَاتٍ كَانَتْ الْوَرَاتُ) نه گهر میراتگره کان گشتیان (عَصَبَة)، واته: میراتگری پشتنی بونو هیچ خاوه ن به شیکیان له گهل دا نه بو (وَهُمْ ذُكُورٌ) هم گشتیشیان نیرینه بون: وهك سی کوړ، یان سی برا (أَوْ هُمْ إِنَاثُ) یان گشتیان می بیینه بون: وهك سی نافرته کویله یه کیان نازاد کردبی، نه وه (فَمَالٌ مِّنْ أَصَابِهِ الْمَنِيَّةِ) مالی نه و که سه ی مردنی تووش بووه (بَيْنَهُمْ يُقَسَّمُ بِالسُّوِيَّةِ) به یه کسانى له نیوانیاندا به ش ده کری:

وَقَدَّرَ الذَّكَرَ أَثْنَيْ عَشَرَ ٢٨٤ عِنْدَ اجْتِمَاعِ ذَيْنِكَ الصَّنْفَيْنِ
وَعَدَدُ الرُّؤُوسِ مِنْهُمْ قِيلَ لَهُ ٢٨٥ فِي عُرْفِ أَهْلِ الْفَنِّ: أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ
إِنْ كَانَ فِي الْوَرَثَةِ مَنْ تَكُونُ لَهُ ٢٨٦ فَرِيضَةٌ فَإِنَّ أَصْلَ الْمَسْأَلَةِ
مَخْرَجُهَا وَهُوَ أَقَلُّ عَدَدٍ ٢٨٧ يَصِحُّ مِنْهُ الْكَسْرُ، أَوْ إِنْ يُوجَدُ
فِيهِمْ ذَوَا فَرَضَيْنِ قَدْ تَمَّ اثْنَا ٢٨٨ فِي مَخْرَجٍ فَلَا أَصْلَ مِنْهُ جُعِلَا

(وَقَدَّرِ الذَّكَرَ أَنْثِيَيْنِ) هر نیرینه‌یه که به دوو می‌بینه دابنئی (عِنْدَ اجْتِمَاعِ ذَيْنِكَ الصَّنْفَيْنِ) له کاتی کۆبوونه‌وه‌ی هه‌ردوو جۆره‌کانی نه‌ژاد ویکرا: وه‌ک خوشک و برا، یان کورپو کیژ، چونکه به دانانی خوی گه‌وره: ﴿لِلذَّكَرِ مِثْلُ مِثْلِ الْأُنثِيَيْنِ﴾ نیرینه وه‌ک به‌شی دوو می‌بینه‌ی هه‌یه.

ئینجا (وَعَدَدُ الرُّؤُوسِ مِنْهُمْ) ژماره‌ی سه‌ری ئه‌و که سانه‌ی میراته‌که یان به سه‌ردا به‌ش ده‌کری (قِيلَ لَهُ فِي عُرْفِ أَهْلِ الْفَنِّ) له زاراوه‌ی میراتزانه‌کاندا پی‌ی ده‌گوتری: (أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ) = بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که.

بۆ وینه: کورپیک و کیژیک بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که یان له سی‌یه. دوو کورپو کیژیک بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که یان له پینجه. دوو خوشک و برایه‌ک بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که یان له چواره... به و جۆره. (إِنْ كَانَ فِي الْوَرثِ مَنْ تَكُونُ لَهُ فَرِيضَةٌ) نه‌گه‌ر له میراتگره‌کاندا خاوه‌ن به‌شیک هه‌بئ، ئه‌وه (فَإِنْ أَصَلَ الْمَسْأَلَةَ) بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که (مَخْرَجَهَا) لیده‌رچووی به‌شه میراته‌که‌یه (وَهُوَ) لیده‌رچووه‌که (أَقْلُ عَدَدٍ يَصِحُّ مِنْهُ الْكَسْرُ) که‌مترین ژماره‌یه: که ئه‌و پارچه‌یه‌ی به ساغی لیده‌رده‌چئ، مه‌به‌ستیش به پارچه‌که - لیده‌دا - هه‌ر به‌شه میراته‌که‌یه.

که‌وابوو: لیده‌رچووی نیوه‌یی: ژماره دووه، چونکه که‌مترین ژماره - که نیوه‌یی ساغی هه‌بئ - ژماره دووه، هه‌روه‌ها لیده‌رچووی سییه‌ک: ژماره سی‌یه، چونکه که‌مترین ژماره - که سییه‌کی ساغی هه‌بئ - ژماره سی‌یه، هه‌روه‌ها لیده‌رچووی چواریک: چواره، لیده‌رچووی شه‌شیک: شه‌شه، لیده‌رچووی هه‌شتیک: هه‌شته.

ئینجا بزانه: وا ده‌بئ: ئه‌و ژمارانه زیاتر له پارچه‌یه‌کیان هه‌یه: وه‌ک ژماره چوار: نیوه‌یی و چواریکی هه‌یه، شه‌ش: نیوه‌یی و سییه‌ک و شه‌شیکی هه‌یه، هه‌شت: نیوه‌یی و چواریک و هه‌شتیکی هه‌یه، به‌لام بۆ دروستکردنی مه‌سه‌له‌کان ووردترین پارچه په‌چاو ده‌کری هه‌روه‌ک له (الشروانی) دا فه‌رموویه‌تی و له مه‌ودواش پوون کراوه‌ته‌وه.

(أَوْ إِنْ يُوجَدُ فِيهِمْ ذَا فَرَضَيْنِ) یان نه‌گه‌ر له میراتگره‌کاندا دوو خاوه‌ن به‌ش هه‌بون: که (قَدْ تَمَّائِلًا فِي مَخْرَجٍ) له لیده‌رچووی به‌شه‌کانیا‌ندا هاوینه‌ بون: وه‌ک دوو نیوه، یان سییه‌کیک و دوو سییه‌ک، یان دوو شه‌شیک، ئه‌و کاته‌ش (قَالَ أَصْلُ مِنْهُ جُعِلَ) بنچینه‌ی

كَزَوْجَةٍ تُؤْفِقَتْ عَنْ بَعْلِ ٢٨٩ وَالْأُخْتِ مِنْ أَصْلَيْنِ أَوْ مِنْ أَصْلٍ
وَأَخْوَاتٍ أَرْبَعٍ حُزْنَ النَّشْبِ ٢٩٠ ثِنْتَانِ مِنْ أُمَّ وَثِنْتَانِ لِأَبٍ
فَالْمَالُ أَثْلَاثًا عَلَيْهَا فُسَمَا ٢٩١ أَمَّا إِذَا اخْتَلَفَ مَخْرَجَاهُمَا
فَإِنْ يَكُونَا مُتَدَاخِلَيْنِ ٢٩٢ إِذْ فَنِي الْأَكْثَرُ مَرَّتَيْنِ
فَصَاعِدًا بِمَا هُوَ الْأَقْلُ ٢٩٣ فَإِنَّ أَعْلَى الْمَخْرَجَيْنِ الْأَصْلُ
كَثُلَتْ وَسُدُسٌ فِي عَمٍّ ٢٩٤ وَالْأُمِّ وَالْأُخْتِ الَّتِي لِأُمِّ

مهسهله که هر له لیده رچوه که دروست ده کری: (كَزَوْجَةٍ تُؤْفِقَتْ عَنْ بَعْلِ وَالْأُخْتِ مِنْ أَصْلَيْنِ أَوْ مِنْ أَصْلٍ) وهك ژنيك مردبې، ميړدو خوشكيكي له دايكي وياوكي، يان ته نها له باوكي له پاش به جي بميني: دوو نيوه يي تي دايه، كه وابوو: بنچينه كه ي له دوو-كه نيوه ي لیده رده چي- نيوه يو ميړده كه، نيوه كه ي تريش يو خوشكه كه.

(و) مه روه ها وه كو (أَخْوَاتٍ أَرْبَعٍ حُزْنَ النَّشْبِ) چوار خوشك كه گشت ميراته كه ده گرن (ثِنْتَانِ مِنْ أُمَّ وَثِنْتَانِ لِأَبٍ) دووانيان له و چوارانه ته نها له دايكينه، دوو كاني تريش ته نها له باوكينه، نه وه ش سييه كيك و دوو سييه كي تي دايه، كه وابوو: بنچينه ي مهسهله كه له سييه-كه سييه كي لیده رده چي- نينجا (فَالْمَالُ أَثْلَاثًا عَلَيْهَا فُسَمَا) ميراته كه به سي به شي به سر مهسهله كه دا به ش ده كري، واته: دوو سييه ك يو له باوكيه كان، سييه كيش يو له دايكيه كان، به م شيويه:

$$\begin{array}{r}
 ٣ \quad \text{ميراتگر} \quad \underline{\hspace{2cm}} \\
 \times ١ \quad \text{به شه ميرات} \quad \underline{\hspace{2cm}} \\
 \hline
 ٣ \div \underline{\hspace{2cm}}
 \end{array}$$

دوو خوشكي له باوكي، دوو خوشكي له دايكي.
دوو سييه ك، سييه ك.

(أَمَّا إِذَا اخْتَلَفَ مَخْرَجَاهُمَا) به لام نه گره له مهسهله كه دا دوو به شه ميرات هه بون: كه لیده رچوه كانيان ليك جياواز بون: به كه مي و به زوري، نه و كاته هه ردووك ژماره كان: يان (مُتَدَاخِلِ)، واته: تيكرچوون، يان (مُتَوَافِقِ)، واته: تيكره وهن، يان (مُتَبَايِنِ)، واته: پيكنه كه وتوون.

كه وابوو: (فَإِنْ يَكُونَا مُتَدَاخِلَيْنِ) نه گره هه ردووك لیده رچوه كان (مُتَدَاخِلِ)، واته: تيكرچوون بون (إِذْ فَنِي الْأَكْثَرُ مَرَّتَيْنِ فَصَاعِدًا) چونكه ژماره زورتره كه به دوو جار، يان به زياتر له ناو ده چو (بِمَا هُوَ الْأَقْلُ) به لیده ركردي ژماره كه متره كه، چونكه ژماره كه متره كه ده چوه ناو زورتره كه- واته: كه متره كه به شيك بوو له زورتره كه- نه و كاته (فَإِنَّ أَعْلَى الْمَخْرَجَيْنِ الْأَصْلُ) زورتريني لیده رچوه كان بنچينه ي مهسهله كه يه: (كَثُلَتْ وَسُدُسٌ) وه كو سييه ك و شه شيك (فِي عَمٍّ وَالْأُمِّ وَالْأُخْتِ الَّتِي لِأُمِّ) له مهسهله ي مام و دايكو خوشكيكي ته نها له دايكي: كَذَا إِذَا الْبَاقِي مِنَ الْأَعْلَى حَصَلَ ٢٩٥ نَفَادُهُ - فِي ثُلُثِ بَاقٍ - بِالْأَقْلِ أَوْ مُتَوَافِقَيْنِ إِذْ لَمْ يُنْفَدِ ٢٩٦ ذَيْنِكَ إِلَّا ثَالِثٌ مِنْ عَدَدِ فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي ٢٩٧ مِنْ ضَرْبٍ وَفِي مَخْرَجٍ فِي مَخْرَجٍ مِثَالُهُ كَسُدُسٍ وَثُمَّنِ ٢٩٨ كَمَا فِي زَوْجَةٍ وَجَدَّ مَعَ ابْنِ

دایکه که سییه کی ههیه، خوشکه که ش شه شیکی ههیه، جا له بهر ئه وهی شه ش به لیده رکردنی سئ به دوو جار له ناو ده چی - چونکه سئ ده چیته ناو شه شو شه ش ژماره زۆرتره که یه - بۆین شه ش ده کریته بنچینه ی مه سه له که، چونکه سییه کیشی تی دایه، به م شیوه یه:

۶. میراتگر _____ دایک، خوشکی له دایکی، مام.

۱ × به شه میرات _____ سییه ک، شه شیکی، پشتییه.

$$6 \div \underline{\hspace{2cm}} = 2 + 1 + 3 = 6.$$

(كَذَا) ههروه ها لیده رچوه زۆرتره که به بنچینه ی مه سه له که داده ندرئ (إِذَا الْبَاقِي مِنَ الْأَعْلَى) ههر کاتیک پاشماوه ی زۆرتره که له دوا ی ده رکردنی به شی ژنه که له مه سه له یه کی (الغراوین) دا (حَصَلَ نَقَادُهُ) له ناو ده چو - (فِي ثُلُثِ بَاقٍ) له مه سه له ی سییه کی پاشماوه که - (بِالْأَقْل) به لیده رکردنی که متره که له ناو ده چو: وه ک ژنیکی و دایک و باوک، مه سه له که له چواره: چواریکی - یه که - بۆ ژنه که، سییه کی پاشماوه که ش - یه که - بۆ دایکه که، پاشماوه که ش بۆ باوک که، واته: ئه و سییه ی له دوا ی به شی ژنه که ماوه ته وه، به ژماره سئ له ناو ده چی - که سییه کی لیده رده چی - بۆین لیده رچوه ی به شی ژنه که - که چواره - به بنچینه ی مه سه له که داندراوه، چونکه زۆرتره.

(أَوْ مُتَوَافِقِينَ) یان ئه گه ر ههردوک لیده رچوه کان (مُتَوَافِقٍ) = تیککه ره وه بون، واته: به به شیکی له به شه کانیا ن تیکیا ن ده کرده وه (إِذْ لَمْ يُنْفِدْ نَيْبِكَ) چونکه ههچ شتیکی ژماره که متره که و زۆرتره که ی له ناو نه ده بردن (إِلَّا ثَالِثٌ مِنْ عَدَدٍ) ته نها لیده رکردنی ژماره یه کی سئ یه مین له ناوی ده بردن، ئه و کاته (فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي) بنچینه ی مه سه له که ئه و ژماره یه یه: که دروست ده بی (مِنْ ضَرْبٍ وَفَقٍ مَخْرَجٍ فِي مَخْرَجٍ) به هوی لیدانی (وَفَقٍ) واته: به شه تیککه ره وه ی لیده رچوه که له ته واری لیده رچوه که ی تر:

(مِثَالُهُ) وینه ی تیککردنه وه: (كَسْدُسٍ وَثَمْنٍ) وه کو شه شیکی و هه شتیکی (كَمَا فِي زَوْجَةٍ وَجَرٍّ مَعَ ابْنٍ) ههروه که له مه سه له ی ژنیکی و باپیره و کو پیکدا: ژنه که هه شتیکی ههیه، باپیره شه شیکی ههیه، لیده رچوه که یان که شه شو هه شته، (مُتَوَافِقٍ) = تیککه ره وه ن به نیوه یی، واته: ههردوک نیوه یی ساغیا ن ههیه، چونکه ئه گه ر شه شو له هه شت ده رکه ین دوو ده مینیتته وه، ئه م دووه ش ژماره یه کی سئ یه مینه و شه شو هه شته له ناو ده باو هه م

نیوه ییشی

به شکر دنی میرات: 6

وَإِنْ يَكُنْ تَعَدُّدٌ لِلْوَفَقِ ٢٩٩ فَإِنَّهَا الْعِبْرَةُ بِالْأَدَقِّ
كُلُّ تَدَاخُلٍ لَهُ تَوَافِقٌ ٣١٢ مِنْ غَيْرِ عَكْسٍ وَالْمُرَادُ الْمَطْلُوقُ
أَوْ مُتَبَايِنِينَ إِذْ لَمْ يَنْفَدَا ٣٠١ إِلَّا بَوَاحِدٍ وَلَيْسَ عَدَدًا
فَإِنَّ أَصْلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي ٣٠٢ مِنْ مَخْرَجٍ تَضْرِبُهُ فِي مَخْرَجٍ

كَالْأُمَّ وَالْعَرْسِ وَعَمَّ مَنْ نُعِيَ ٣٠٣ فَإِنَّ فِيهَا ثُلثًا مَعَ رُبْعٍ

لئِذْ دَرَدَ جِيءَ، كِه واته: شه شو هه شت له نيوه ييدا تيک ده که نه وه نيوه يه کيکيان له ته واوي نه وي تر ده دري و بنچينه ي مه سه له که له بيست و چوار دروست ده بي، به م شپوه يه:

٨. ميرانگر _____ ژن، باپيره، کور.

٣ × به شه ميرات _____ هه شتيک، شه شيک، پشتييه.

$$٢٤ \div \text{_____} = ٣ + ٤ + ١٧ = ٢٤.$$

(وَإِنْ يَكُنْ تَعَدُّ لِلْوَفْقِ) نه گهر (وَفْقِ) ي لئِذْ دَرَدَ رچوه کان له يه ک زياتر بو، واته: هه ردووک ژماره کان به زياتر له پارچه يه ک تيکيان ده کرده وه، نه و کاته (فَإِنَّمَا الْعِبْرَةُ بِالْأَدَقِّ) ته نها ووردترين پارچه ره چاو ده کري: وه ک دوانزه له گه ل هه ژده: به نيوه وه به سييه که به شه شيک تيک ده که نه وه، جا چونکه شه شيک له گشتيان ووردتره، بويي بؤ دروستکردن و ساغکردنه وه ي مه سه له کان نه ويان ره چاو ده کري.

(كُلُّ تَدَاخُلٍ لَهُ تَوَافُقٌ) گشت ژماره يه کي تيکراچوو به تيککه ره وه ش داده ندري: وه کو سي له گه ل شه شو نو: که مه که ده چپته ناو زوره کان و به سييه کيش تيک ده که نه وه.

جا ناگادار به: بؤ ساغکردنه وه ي مه سه له کان زور پيويسته شاره زاي نه م (قاعدة) يه بي. به لام (مِنْ غَيْرِ عَكْسٍ) به پيچه وانه وه نيه، واته: ژماره تيککه ره وه کان تيکراچوو نينه، وه ک شه شو هه شت، چونکه مه رجی (مُتَدَاخِلٌ) = تيکراچوو نه مه يه: که متره که به شه شيک بي له زورتره که وه له نيوه ي زورتره که ش زياتر نه بي.

(وَالْمُرَادُ الْمُطْلَقُ) مه به ست به (توافق) = تيککردنه وه ليره دا تيککردنه وه ي هه مه لايه نه: که هاويينه و تيکراچوو و تيککه ره وه ده گريته وه.

(أَوْ مُتَبَايِنِينَ) يان نه گهر هه ردووک لئِذْ دَرَدَ رچوه کان (مُتَبَايِنٍ) پيکنه که وتوو بون، واته: به هيچ به شه شيکيان تيکيان نه ده کرده وه (إِذْ لَمْ يَنْفَدَا) چونکه ژماره که متره که و زورتره که به هيچ شتيک له ناو نه ده چون (إِلَّا بِوَأَحِدٍ) ته نها به لئِذْ دَرَدَ رکردني يه ک نه بي (وَأَيْسَ عَدَدًا) يه کيش به ژماره داناندري، نه و کاته (فَإِنَّ أَوَّلَهَا هُوَ الَّذِي يَجِي) بنچينه ي مه سه له که نه و ژماره يه يه: که دروست ده بي (مِنْ مَخْرَجٍ تَضْرِبُهُ فِي مَخْرَجٍ) به هوي ليداني ته واوي لئِذْ دَرَدَ رچوه ک له ته واوي لئِذْ دَرَدَ رچوه که ي تر (كَالْأُمَّ وَالْعَرْسِ وَعَمَّ مَنْ نُعِيَ) وه کو دا يک و ژن و ماميکي نه و مردووه ي بانگه وازي مردني کراوه (فَإِنَّ فِيهَا ثُلثًا) نه و مه سه له يه سييه کيکي وَكَالرَّكَابِيَّةِ وَهِيَ عَرَسٌ ٣٠٤ وَإِخْوَةٌ لِمَنْ حَوَاهُ الرَّمْسُ عَدَدُهُمْ عَشْرَةٌ وَأَثْنَانِ ٣٠٥ وَالْأَخْتُ وَالْأَخْتَانِ فِيهَا ثَلَاثَةٌ مَعَ الثَّمَانِيَّةِ ٣٠٦ فَتَضْرِبُ أُولِيهِنَّ فِي الثَّانِيَةِ لَكِنَّهَا تَصِحُّ مِنْ سِتِّمِئَةٍ ٣٠٧ فَاسْتَكْمَلَتْ سِهَامَهَا تِلْكَ الْفِئَةُ وَذِيكَ فِي عَهْدِ عَلِيٍّ وَقَعَتْ ٣٠٨ ثُمَّ إِلَى الْقَاضِي شُرَيْحٍ رُفِعَتْ وَبَعْدَ أَنْ جَعَلَهَا مِنْ سِتِّ ٣٠٩ مِائَةً أَعْطَى وَاحِدًا لِلْأَخْتِ

تېدايه بۆ دايکه که (مَعَ رُبِعٍ) له گەل چوارکێکیکیش بۆ ژنه که، سێ و چواریش (مُتَبَايِن) ن به هیچ به شیکیان تیک ناکه نه وه، نه گەر سێ له چوار دهرکهین یه که ده مینیتته وه، به لام یه که ههردووکیان له ناو دهبا، که واته: ته وای یه کیکیان له ته وای ته وای تر ده درێ و بنچینه ی مه سه له که له دوانزه دروست ده بێ، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{r}
 4. \text{ میراتگر} \quad \text{_____} \quad \text{دایک،} \quad \text{ژن،} \quad \text{مام.} \\
 \times 3 \quad \text{به شه میرات} \quad \text{_____} \quad \text{سینیهک،} \quad \text{چواریک،} \quad \text{پشتینیه.} \\
 \div 12 \quad \text{_____} \quad \text{+ 4} \quad \text{+ 3} \quad \text{+ 5} \quad \text{= 12.}
 \end{array}$$

(وَكَالرَّكَابِيَّةِ) ههروهها (تَبَايُن) وه کو مه سه له ی پکبیه که یه (وَهِي) مه سه له ی پکبیه که: (عَرِسُ) ژنی مردووه که یه و (وَإِخْوَةٌ لِمَنْ حَوَاهُ الرَّمَسُ عَدَدُهُمْ عَشْرَةٌ وَأَثْنَانِ) دوانزه برای مردووه که و (وَالدَّهْرُ وَالْأُخْتُ وَأَبْنَتَانِ) دایک و خوشکێک و دوو کیزی مردووه که نه (فِيهَا ثَلَاثَةٌ مَعَ الثَّمَانِيَّةِ) له مه سه له که دا سێ هه یه - که دوو سینیه کی کیزه کانی لێ ده رده چی - هه شتیش هه یه - که هه شتیکێ ژنه که ی لێ ده رده چی - جا سێ و هه شت (مُتَبَايِن) - پیکنه که وتوون، که وابوو: (فَتَضْرَبُ أُولَاهُمَا فِي الثَّانِيَةِ) یه که مه که یان - که سێ یه - له دووه که ده درێ - که هه شته - بنچینه ی مه سه له که ده گاته بیست و چوار (لَكِنَّهَا تَصِحُّ مِنْ سِتِّمَاوٍ) به لام له شه شسه د ساغ ده بیتته وه؟ چونکه شانزه بۆ کیزه کانه، چوار بۆ دایکه که یه، سێ بۆ ژنه که یه، بۆ خوشک و برایه کانیش ته نها یه که ده مینیتته وه له گەل ژماره ی سه ره کان - که بیست و پینجه - (مُتَبَايِن) - پیکنه که وتوو، که وابوو: ژماره ی سه ره کان له بنچینه ی مه سه له که ده ده یین ده گاته شه شسه د (فَاسْتَكَمَلَتْ سِهَامَهَا تِلْكَ الْفِئَةُ) نه و کۆمه له میراتگره به شه میراته کانی خۆیان به ته وای گرت: کیزه کان: چوارسه د، دایک: سه د، ژنه که: هه فتار پینج، خوشک و برایه کان: بیست و پینج، واته: ته نها یه کیک بۆ خوشکه که یه.

(وَذِيكَ فِي عَهْدِ عَلِيٍّ وَقَعَتْ) نه م مه سه له یه له سه رده می (خِلاَفَةِ) ی نیمامی (علی) دا عليه السلام پووی دا (ثُمَّ إِلَى الْقَاضِي شُرَيْحٍ رُفِعَتْ) ئینجا بۆ لای قازی (شُرَيْحٍ) به رز کراوه (وَبَعْدَ أَنْ جَعَلَهَا مِنْ سِتِّمَاوٍ) پاش نه وه ی مه سه له که ی له شه شسه د ساغ کرده وه (أَعْطَى وَاحِدًا لِلأُخْتِ) ته نها فَأَقْبَلَتْ نَحْوَ أَبِي شُرَابٍ ۳۱۰ وَرَجُلُهُ إِذْ ذَاكَ فِي الرِّكَابِ قَالَتْ: أَخِي مَاتَ وَعِنْدَمَا هَلَكَ ۳۱۱ سِتِّ مِيَه مِنْ الدَّنَانِيرِ تَرَكَ وَلِي بَدِينَارٍ شُرَيْحٍ قَدْ حَكَمَ ۳۱۲ وَقَدْ أَتَيْتُ أَشْتَكِي مِمَّا ظَلَمَ قَالَ: لَعَلَّ حِينَ ذَاقَ حَنْفَهُ ۳۱۳ عَصَابَةٌ سِوَاكِ خَلَى خَلْفَهُ وَعَدَّهُمْ كَمَا مَضَى، قَالَتْ: نَعَمْ ۳۱۴ فَقَالَ: بِالْحَقِّ قَضَى وَمَا ظَلَمَ فَجُمْلَةُ الْأُصُولِ سَبْعَةٌ تُرَى ۳۱۵ مَخَارِجُ الْفُرُوضِ وَأَثْنَاعَشْرًا وَضَعْفُهُ، وَذَلِكَ قَوْلُ السَّلْفِ ۳۱۶ لَكِنَّهُ قَدْ زَادَ بَعْضُ الْخَلْفِ

یهك دیناری دایه خوشکه که (فَأَقْبَلْتُ نَحْوَ أَبِي ثُرَابٍ) نینجا خوشکه که ش پووی کرده لای نیمامی (علی علیه السلام) - بزانه: پیغه مبه علیه السلام جاریک به نیمامی (علی) ی گوت: (أَبُو ثُرَابٍ) بویئ خه لکیش وای پی ده لئین - (وَرَجُلُهُ إِذْ ذَاكَ فِي الرُّكَّابِ) له و کاتی خوشکه که چووه لای نیمامی علی، پی یه که ی له ناو رکبئی وولاغه که ی دا بوو ده بویست سوار بیئ، جا هر له بهر نه مهش پیئ ده گوتری: (الرُّكَّابِيَّةُ)، هم پیئ ده گوتری: (الدَّيْنَارِيَّةُ الْكُبْرَى)؟ چونکه خوشکه که ته نها دیناریکی وهرگرت (قَالَتْ) خوشکه که گوتی (أَخِي مَاتَ) برایه که م مردوه (وَعِنْدَمَا هَلَكَ سَتَّ مِيَهُ مِنَ الدَّنَانِيرِ تَرَكَ) که مرد شه شه سد دیناری له پاش خوی به جئ هیشت (وَلِي بَدِينَارٍ شَرِيحٌ قَدْ حَكَمَ) قازی (شَرِيحٌ) ته نها یهك دیناری بو من بریار داوه (وَقَدْ أَتَيْتُ أَشْتَكِي مِمَّا ظَلَمْتُ) هاتومه لای تو شکایه تی نه و سته مه ی لیده که م (قَالَ) نیمامی (علی علیه السلام) له وه لامدا فه رموی: (لَعَلَّ حِينَ ذَاقَ حَتْفَهُ) له وانه یه که برایه که ت مردوه (عَصَابَةٌ سَوَاكٌ خَلَى خَلْفَهُ) کومه له میراتگریکی تری - جگه له تو - له دوی خوی به جئ هیشت بی (وَعَدَّهُمْ كَمَا مَضَى) نیمامی (علی علیه السلام) میراتگره کانی ژماردن: وهك پابرا (قَالَتْ: نَعَمْ) خوشکه که ش گوتی: به لئ، نه وه نده میراتگره بوین (فَقَالَ بِالْحَقِّ قَضَى وَمَا ظَلَمْتُ) نیمامی (علی علیه السلام) فه رموی: قازی (شَرِيحٌ) به راستی بریاره که ی داوه و سته می له تو نه کردوه . (فَجُمَلَةُ الْأَصُولِ سَبْعَةٌ) کوی بنچینه کانی نه و مه سه لانه ی به شه میراته کانیان لی دهرده چن: حه فتن (تَرَى مَخَارِجَ الْفُرُوضِ) ده ناسرین: که هر پینج لیده رچووه کانی به شه میراته کانیان: دوو، سی، چوار، شه ش، هه شت، هم (وَأَثْنَا عَشْرًا) دوانزه، هم (وَضِعْفُهُ) دوو هندی دوانزه ش: که بیست و چواره، جا نه و بنچینه نه ش: یان له به شیکی به ته نها دروست ده بن، یان له دوو به ش: جا هاووینه بن، یان تی کراچوو بن، یان تی ککه ره وه بن، یان پیکنه که وتوو بن، هه روهك پابرا . (وَذَلِكَ قَوْلُ السَّلْفِ) کورتکردنه وه ی بنچینه کان له و حه فته دا فه رموده ی زانایانی پیشینه یه (لَكِنَّهُ قَدْ زَادَ بَعْضُ الْخَلْفِ أَصْلَيْنِ آخَرَيْنِ) به لام چه ند زانایه کی له دوی نه وان

أَصْلَيْنِ آخَرَيْنِ ضِعْفِ التِّسْعَةِ ٣١٧ وَضِعْفِ ضِعْفِهَا فَصَارَتْ تِسْعَةٌ
فَأَوَّلُ كَمَنْ يَحُلُّ رَمْسَهُ ٣١٨ عَنْ إِخْوَةِ لَغَيْرِ أُمَّ خَمْسَةَ
وَالْجَدِّ مَعَ وَالِدَةٍ. وَالثَّانِي ٣١٩ جَدٌّ وَسَبْعَةٌ مِنَ الْإِخْوَانِ
لِغَيْرِ أُمَّ زَوْجَةٍ وَوَالِدَةٍ. هَذَا الْأَصْحُ فَهُوَ طَبَقُ الْقَاعِدَةِ
الْعَوْلُ

ثُمَّ نَقُولُ هَذِهِ الْأُصُولُ ٣٢١ ثَلَاثَةٌ مِنْ بَيْنِهَا تَعُولُ
لَأَنَّ أَجْزَاءَ الْفُرُوضِ تَقَعُ ٣٢٢ زَائِدَةً فَهِيَ إِلَيْهَا تُرْفَعُ
لَكِنْ يَعُمُّ كُلٌّ مِنْ فِي الْمَسْأَلَةِ ٣٢٣ نَقْصٌ عَلَى حَسَبِ مَا جُعِلَ لَهُ

دوو بنچینه‌ی تریان زیاد کردن: له مه‌سه‌له‌کانی باپیره و برابیه‌کاندا:
یه‌کهم: (ضِعْفِ التِّسْعَةِ) دوو هندی نۆ: که هه‌ژده‌یه. دووهم: (وَضِعْفِ ضِعْفِهَا) دوو هندی
دوو هه‌نده‌که‌ش: که سی و شه‌شه (فَصَارَتْ تِسْعَةٌ) که و ابوو: بنچینه‌کان بونه نۆ.

(فَأَوَّلُ) بنچینه‌ی یه‌که‌میان: که هه‌ژده‌یه (كَمَنْ يَحُلُّ رَمْسَهُ) وه‌ک که‌سیک بمری و بچیته‌ناو
گۆره‌که‌ی (عَنْ إِخْوَةِ لَغَيْرِ أُمَّ خَمْسَةٍ وَالْجَدِّ مَعَ وَالِدَةٍ) پینچ براو باپیره و دایکی له پاش به‌جی
بمینی، چونکه که‌مترین ژماره که شه‌شیک و سییه‌کی پاشماوه‌که‌ی هه‌بی: هه‌ژده‌یه.

(وَالثَّانِي) بنچینه‌که‌ی دووهمیش: که سی و شه‌شه (جَدٌّ وَسَبْعَةٌ مِنَ الْإِخْوَانِ لِغَيْرِ أُمَّ زَوْجَةٍ
وَوَالِدَةٍ) باپیره و هفت براو ژنیک و دایک، چونکه که‌مترین ژماره که چواریک و شه‌شیک و
سییه‌کی پاشماوه‌که‌ی هه‌بی: سی و شه‌شه (هَذَا الْأَصْحُ) ئه‌وه فه‌رموده‌ی هه‌لبژاردراو و
پاستره (فَهُوَ طَبَقُ الْقَاعِدَةِ) چونکه له‌گه‌ل (قاعدة) ی ژماره تیک ده‌کاته‌وه.

که‌واته: هه‌ژده بنچینه‌ی گشت مه‌سه‌له‌یه‌که: که شه‌شیک و سییه‌کی پاشماوه‌که‌ی تئ‌دایه،
هه‌روه‌ها سی و شه‌ش بنچینه‌ی گشت مه‌سه‌له‌یه‌که: که چواریک و شه‌شیک و سییه‌کی
پاشماوه‌که‌ی تئ‌دایه، هه‌روه‌ک له شه‌رحه‌که‌ی دا فه‌رمویه‌تی.

﴿ الْعَوْلُ: بِاسِي (عَوْلِ) مِه‌سه‌له‌کان ﴾

پیناسه: (عَوْلُ) زیده‌کردنیکه له ژماره‌ی به‌شه میراته‌کانداو که مکردنیکه له نه‌ندازه‌ی
به‌شی میراتگره‌کاندا.

(ثُمَّ نَقُولُ هَذِهِ الْأُصُولُ) ئینجا ده‌لئین: ئه‌و بنچینه‌نه‌ی پاردوو (ثَلَاثَةٌ مِنْ بَيْنِهَا تَعُولُ) سییان
له‌وان (عَوْلُ) ده‌کرین: شه‌ش، دوانزه، بیست و چوار (لَأَنَّ أَجْزَاءَ الْفُرُوضِ تَقَعُ زَائِدَةً) چونکه
به‌شه میراته‌کان له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که زیاتر ده‌بن، که‌واته: (فَهِيَ إِلَيْهَا تُرْفَعُ) مه‌سه‌له‌که
بۆ ئه‌و به‌شانه به‌رز ده‌کریتته‌وه (لَكِنْ يَعُمُّ كُلٌّ مِنْ فِي الْمَسْأَلَةِ نَقْصٌ) به‌لام به‌هۆی (عَوْلُ)
فَالأَوَّلُ السِّتَّةُ قَدْ عَالَتْ إِلَى ٣٢٤ عَشْرَةَ شَفْعًا وَوَتَرًا بِالْأَوْلَا
مِثَالُ سَبْعَةٍ إِلَيْهَا الْعَوْلُ ٣٢٥ أُخْتَانِ فَرَعَا وَالِدٍ وَبَعْلٍ
أَمَّا مِثَالُ الْعَوْلِ لِلثَّمَانِيَّةِ ٣٢٦ فَهِيَ أَوْلَاءٌ مَعَ أُمَّ الْفَانِيَّةِ

گشت میراتگریک له مهسه له که دا که مېوونه وه په کی به شه که ی ده یگریته وه (عَلَى حَسَبِ مَا جُعِلَ لَهُ) به گویره ی نه و به شه ی بوی داندراوه، واته: به شه که ی له چنه د یه که پیک هاتېن، نه وه هر یه کی که به نیسبه تی (عَوْل) بیکراوه که لوی که م ده بیته وه: بُو ویننه: نه گهر شه ش (عَوْل) بکری بُو حه فت، نه وه هر یه کی که له و شه ش یه کانه ی ژماره شه شیان لُو پیک دی، به نه دازه ی حه فتی کی که لوی که م ده بیته وه.

نیجا به (إجماعی) (صحابه) کان له سرده می نیمامی (عمر) به ناماژه ی نیمامی (عباس) ﷺ نه و (عَوْل) کردنه داندرا، هر وه که له (تحفه) و (مغنی) دا فه رموویانه.

(فَالأُولُ) بنچینه ی یه که م: (أَلَسْتُ) شه شه (قَدْ عَالَتْ إِلَى عَشْرَةٍ) چوار جار (عَوْل) ده کری تا ده گاته ده (شَفْعًا وَوَتْرًا بِالْوَلَا) به جووت و به تا که به دوا ی یه کدا:

(مِثَالُ سَبْعٍ إِلَيْهَا الْعَوْلُ) ویننه ی (عَوْل) کردن بُو حه فت (أَخْتَانِ قَرَعَا وَالِدِ وَيَعْلُ) دوو خوشکی له باوکی و میرد: میرده که نیوه ی هه یه - که سی یه - خوشکه کانیش دوو سییه کیان هه یه - که چواره - جا له بهر نه وه ی کوی به شه میراته کان له بنچینه ی مهسه له که زیاتره، بوی به شه شیک ی مهسه له که (عَوْل) ده کری بُو حه فت، که واته: شه شیک ی زیاد کراوه، به لام هر شه شیک ی کی حه فتی کی که لوی که م بُوته وه، واته: میرده که سی شه شیک ی هه نه و سی حه فتی کی که لوی که م بُوته وه، خوشکه کانیش چوار شه شیک یان هه نه و چوار حه فتی کیان که لوی که م بُوته وه - هر وه که له (البجیرمی) دا پوون کراوه ته وه - نه مه ش شیوه ی (عَوْل) کردنه که یه:

$$\begin{array}{r}
 ۳ \text{ میراتگر} \text{ ————— میرد،} \\
 \times ۲ \text{ به شه میرات} \text{ ————— نیوه،} \\
 \div ۶ \text{ —————} \\
 \quad \quad \quad ۳ \quad + \quad ۳ \quad + \quad ۰ \text{ شه شیک ی که مه.} \\
 \hline
 ۱ + \text{ (عَوْل) به شه شیک ی مهسه له که.} \\
 \div ۷ \text{ —————} \\
 \quad \quad \quad ۳ \quad + \quad ۴ \quad = \quad ۷.
 \end{array}$$

(أَمَّا مِثَالُ الْعَوْلِ لِلتَّمَانِيَةِ) به لام ویننه ی (عَوْل) بُو هه شت: (فَهَوْلَاءِ مَعَ أُمَّ الْفَانِيَةِ) نه و سی میراتگرانه ی پرا بردو له گه ل دایکی مردو وه که: میرده که نیوه ی هه یه، خوشکه کانیش دوو سییه کیان هه یه، دایکه که ش شه شیک ی هه یه - که یه که - جا به شه میراته کان له بنچینه ی مهسه له که زیاترن بوی به سییه کی مهسه له که (عَوْل) ده کری بُو هه شت، سییه کی که زیاد ده بی و هر یه کی که هه شت ی کی که لوی که م ده بیته وه، وه که پوونمان کرده وه.

وَالْعَوْلُ لِلتَّسْعَةِ مِثْلُ هَوْلَاءِ ۳۲۷ مَعَ أَخِ لِأُمِّ، وَالْعَوْلُ إِلَى عَشْرَةٍ كَهَوْلَاءِ الْجَمِّ ۳۲۸ مَعَ أَخِ آخِرَ فَرْعِ الْأُمِّ وَالثَّانِي ضِعْفُ سِتَّةٍ وَتَجْرِي ۳۲۹ ثَلَاثُ عَوْلَاتٍ لَهُ بِالْوَتْرِ عَالَتْ إِلَى ثَلَاثَةٍ وَعَشْرَةٍ ۳۳۰ أَخْتَانِ لَا لِأُمِّ أُمَّ وَمَرَّةً وَعَالَ ثَانِيًا بِمِثْلِ الرَّبْعِ ۳۳۱ كَالأَخِ مِنْ أُمَّ وَتَلِكَ الأَرْبَعِ وَعَالَ ثَالِثًا لِسَبْعَةٍ عَشْرٍ ۳۳۲ كَفَرْعِ أُمَّ وَأَوْلَائِكَ النَّفْرُ

(وَالْعَوْلُ لِلتُّسْعَةِ) وَيْنَهَى (عَوْل) بَو نَو: (مِثْلُ هَوْلَاءَ مَعَ أَخٍ لِأُمِّ) وَهَكَوْئِهِ وَچَوَارِ مِيرَاتِگَرَانَه‌ی پَرابردووَ له گَل بَرایَه کی له دایکی: مِیْرَد نِیوَه‌ی هَه‌یَه، خُوشکَه کَانَ دُووَ سِیْیَه کیان هَه‌یَه، دایکَه کَه شَه شِیْکِی هَه‌یَه، بَرایَه کَه شَه شِیْکِی تری هَه‌یَه، بَه شَه مِیرَاتَه کَانَ له بَنجِیْنَه‌ی مَه سَه لَه کَه زِیَاتِرَن، بَو یِی بَه نِیوَه‌ی مَه سَه لَه کَه (عَوْل) دَه کَرِی بَو نَو، هَه رِیَه کِیْکِیْش نَو یَه کِیْکِی لَیْکَه م دَه بَیْتَه وَه.

(وَالْعَوْلُ إِلَى عَشْرَةٍ) وَيْنَهَى (عَوْل) بَو دَه: (كَهْوَلَاءِ الْجَمِّ مَعَ أَخٍ آخَرَ فَرَعَ الْأُمَّ) وَهَكَوْئِهِ وَ پِیْنِجِ مِيرَاتِگَرَانَه‌ی پَرابردووَ له گَل بَرایَه کی تری له دایکی، نِیوَه بَو مِیْرَدَه کَه، دُووَ سِیْیَه کَ بَو خُوشکَه کَانَ، شَه شِیْکَ بَو دایکَه کَه، سِیْیَه کَ بَو هَر دُووَ بَرایَه کَانَ له دایکی، بَه شَه مِیرَاتَه کَانَ له بَنجِیْنَه‌ی مَه سَه لَه کَه زِیَاتِرَن، بَو یِی بَه دُووَ سِیْیَه کی مَه سَه لَه کَه (عَوْل) دَه کَرِی بَو دَه، هَه رِیَه کِیْکِیْش دَه یَه کِیْکِی لَیْکَه م دَه بَیْتَه وَه.

(وَالثَّانِي) بِنَجِيْنَه‌ی دُووَه م: (ضِعْفُ سِتَّةٍ) دُووَ هَه نَدِی شَه شَه: کَه دَوَانزَه یَه (وَتَجْرِي ثَلَاثُ عَوَّلَاتٍ لَهُ بِالْوَتْرِ) سِی جَار (عَوْل) دَه کَرِی بَه تَاک تَا دَه گَاتَه حَه قَدَه (عَالَتْ إِلَى ثَلَاثَةٍ وَعَشْرَةٍ) جَارِیْکَ (عَوْل) دَه کَرِی بَو سِیْزَدَه: وَه (أَخْتَانِ لَا لِأُمِّ أُمَّ وَمَرَأَةٍ) دُووَ خُوشکِی له دایکی وَبَاوِکی وَ دَايِکَ وَ زَنْيِکَ: خُوشکَه کَانَ دُووَ سِیْیَه کیان هَه‌یَه - کَه هَه شَه تَه - دَايِکَ شَه شِیْکِی هَه‌یَه - کَه دُووَ - زَنْه کَه شَ چَوَارِیْکِی هَه‌یَه - کَه سِیْیَه - بَه شَه مِیرَاتَه کَانَ له بَنجِیْنَه‌ی مَه سَه لَه کَه زِیَاتِرَن، بَو یِی بَه نِیوَه‌ی شَه شِیْکَ (عَوْل) دَه کَرِی بَو سِیْزَدَه.

(وَعَالَ ثَانِيًا بِمِثْلِ الرَّبِيعِ) جَارِی دُووَ هَمِیْشَ بَه وَيْنَه‌ی چَوَارِیْکَ (عَوْل) دَه کَرِی بَو پَانزَه (كَالْأَخِ مِنْ أُمَّ وَتِلْكَ الْأَرْبِيعِ) وَهَكَوْئِهِ بَرایَه کی له دایکی وَ هُوَ چَوَارِ مِيرَاتِگَرَانَه‌ی پَرابردووَ: دُووَ سِیْیَه کَ بَو خُوشکَه کَانَ، شَه شِیْکَ بَو دَايِکَ، چَوَارِیْکَ بَو زَنْه کَه، بَرایَه کَه شَه شِیْکِی هَه‌یَه - کَه دُووَ - کَه وَابُووَ: (عَوْل) دَه کَرِی بَو پَانزَه.

(وَعَالَ ثَالِثًا لِسَبْعَةِ عَشْرٍ) جَارِی سِیْیَه مِیْشَ (عَوْل) دَه کَرِی بَو حَه قَدَه (كَفَرَعَ أُمَّ وَأَوْلَانِكَ النَّفْسِ) وَهَكَوْئِهِ بَرایَه کی تری له دایکی وَ هُوَ پِیْنِجِ مِيرَاتِگَرَانَه‌ی پَرابردووَ: دُووَ سِیْیَه کَ بَو خُوشکَه کَانَ، شَه شِیْکَ بَو دَايِکَ، چَوَارِیْکَ بَو زَنْه کَه، سِیْیَه کِیْکِیْش - کَه چَوَارَه - بَو هَر دُووَ بَرایَه کَانَ، کَه وَابُووَ: بَه چَوَارِیْکَ وَ شَه شِیْکِی مَه سَه لَه کَه (عَوْل) دَه کَرِی بَو حَه قَدَه.

وَجُعِلَتْ كَهْذِهِ الْمَسْأَلَةُ ۳۳۳ أُمَّ الْأَرَامِلِ الشَّهْرِيرَةِ الَّتِي

بِهَا مِنَ الْإِنَاثِ سَبْعَ عَشْرَةَ ٣٣٤ أَصْنَافًا أَرْبَعَةَ مُشْتَهَرَةً
ثَلَاثَ زَوْجَاتٍ وَجَدَّتَانِ ٣٣٥ وَأَخَوَاتٍ لِأَبٍ ثَمَانٍ
وَأَخَوَاتٍ أَرْبَعٍ مِنَ الْوَالِدَةِ ٣٣٦ فَوَاحِدٌ حِصَّةٌ كُلِّ وَاحِدَةٍ
ثَالِثُ مَا يُعُولُ ضِعْفُ اثْنَيْ عَشَرَ ٣٣٧ وَعَوْلُهُ بِثَمْنِهِ قَدْ اسْتَقَرَّ
كَرَجُلٍ مَاتَ عَنِ ابْنَتَيْنِ ٣٣٨ وَعَنْ حَلِيلَةٍ مَعَ الْأَصْلَيْنِ

(وَجَعَلَتْ كَهَذِهِ الْمَسْئَلَةِ أُمُّ الْأَرَامِلِ) مهسه له کی (أُمُّ الْأَرَامِلِ) ش وهك نهو مهسه له ی پرابردو
داندراوه: كه (عَوْل) ده كری بۆ چه فده (الشهيرة التي بها من الإناث سبع عشرة) كه
مهشوره و چه فده نافرته تی دانه (أصنافاً أربعة مشتهرة) جوره كانی نهو نافرته تانه
چوارنو مهشورنو: كه (ثلاث زوجات وجدتان وأخوات لأب ثمان وأخوات أربع من والدوة) سنی
ژنو دوو داپیره و ههشت خوشکی له باوکی و چوار خوشکی له دایکی، له دوانزه وه (عَوْل)
ده كری بۆ چه فده: هه رسیك ژنه كان چوار یكی كیان هه یه - كه سنی یه - هه ردووك داپیره كان
شه شتیکی كیان هه یه - كه دووه - ههشت خوشكه كانی له باوکی دوو سنی یه كیان هه یه - كه
هه شته - چوار خوشكه كانی له دایکی سنی یه كیان هه یه - كه چواره - كه وابوو: (فواحد حصة
كل واحد) هه ر یه كیک به شی نافرته تیکه، بویئ به (الدیناریة الصغری) ش ناوده بری.
(ثالثاً ما يعول) بنچینه ی سنی یه م: كه (عَوْل) ده كری: (ضعف اثني عشر) دوو هه ندی
دوانزه یه: كه بیست و چواره (وعولُه بثمنه قد استقرَّ تهنا جاریک (عَوْل) کردنی
به هه شتیکی خوی جیگیر بووه بۆ بیست و ههفت (كرجل مات عن ابنتين وعن حلیلة مع
الأصلین) وهك پیاویك بمری، دوو کیژو ژنیك و دایك و باوکی له پاش به جی بمینی - كه پی ی
ده گوترا (المنبریة) - کیژه كان دوو سنی یه كیان هه یه - كه شانزه یه - ژنه كه هه شتیکی هه یه
- كه سنی یه - دایك شه شتیکی هه یه - كه چواره - باوکیش شه شتیکی هه یه - كه چواره -
جا چونكه به شه كان له بنچینه ی مهسه له كه زیاترن بویئ به هه شتیکی مهسه له كه (عَوْل)
ده كری بۆ بیست و ههفت، به م شیوه یه:

$$\begin{array}{r}
 6. \text{ میراتگر} \quad \text{دوو کیژ،} \quad \text{باوك،} \quad \text{دایك،} \quad \text{ژن.} \\
 \times 4 \quad \text{به شه میرات} \quad \text{دوو سنی یه ك،} \quad \text{شه شتیك،} \quad \text{شه شتیك،} \quad \text{هه شتیك.} \\
 \div 24 \quad \text{16} \quad + \quad 4 \quad + \quad 4 \quad + \quad 0 \quad \text{هه شتیکی كه مه.} \\
 + 3 \quad \text{(عَوْل) به هه شتیکی مهسه له كه.} \\
 \div 27 \quad \text{16} \quad + \quad 4 \quad + \quad 4 \quad + \quad 3 \quad = \quad 27.
 \end{array}$$

هَذَا بَيَانُ تَصْحِيحِ الْمَسْأَلِ

فَرَعُ: إِذَا سِيَّهَامُهُمْ تَنَقَّسِمُ ٣٣٩ مِنْ أَصْلِ مَسَأَلْتِهِمْ عَلَيْهِمْ
فَإِنَّكَ لِلْعَمَلِ غَيْرُ مُفْتَقِرٍ . ٣٤٠ وَإِنْ عَلَى عَدَدٍ صِنْفٍ تَنَكَّسِرُ

﴿ فَرَعُ فِي بَيَانِ تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ: نَقِيكَ لَهُ بَاسِي سَاغَكِرْدَنَهْوِي مَهَسَلَهْكَان ﴾

پیشه‌کھی بزانه: (أَصُولُ الْمَسَائِلِ)، واته: دروستکردنی بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌کان-به و چوار
حاله‌تانه‌ی پرابردو- پِخۆش‌کهریک بوو بۆ (تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ)، واته: ساغکردنه‌وی
مه‌سه‌له‌کان.

دیسان بزانه: (أَصُولُ الْمَسَائِلِ)=بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌کان به لیدانی (مَخْرَج) له (مَخْرَج)
دروست ده‌بئ- واته: لیدانی لیده‌رچووی به‌شه میراتیک له لیده‌رچووی به‌شه میراتیکی‌تر-
به‌لام (تَصْحِيحِ الْمَسَائِلِ)=ساغکردنه‌وی مه‌سه‌له‌کان به لیدانی (الْمُنْكَسِرِ عَلَيْهِمْ) ده‌بئ
-واته: لیدانی ژماره‌ی نه و سه‌رانه‌ی به‌شه‌کانیان به سه‌ردا ده‌شکیته‌وه- تاکو به ساغی
به سه‌ریاندا به‌ش ببئ، هه‌روه‌ک له (البجیرمی) دا فه‌رموویه‌تی.

ئینجا بزانه: لیره‌شدا- وه‌ک به‌شکردنی میرات- نه‌گه‌ر کورپو کیژ، یان خوشک و برا ویکرا
کۆ بونه‌وه، نه‌وه بۆ ساغکردنه‌وی مه‌سه‌له‌که هه‌ر نیرینه‌یه‌ک به دوو می‌بینه ده‌ژمیردرئ.
دیسان بزانه: جاری وا هه‌یه: مه‌سه‌له‌که هه‌ر له بنچینه‌ی خۆی ساغ ده‌بیته‌وه، جاری
واش هه‌یه: بۆ ساغکردنه‌وه پئویستی به‌و لیدانه‌ی‌داها‌توو هه‌یه.

که‌وابوو: (إِذَا سِيَّهَامُهُمْ تَنَقَّسِمُ) هه‌ر کاتیک زانیت بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له چه‌نده، به‌شه
میراته‌کانیش به ساغی به‌ش ده‌بون (مِنْ أَصْلِ مَسَأَلْتِهِمْ عَلَيْهِمْ) به سه‌ر میراتگره‌کاندا، هه‌ر
له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ی خۆیان، چونکه ژماره‌ی میراتگره‌کان له‌گه‌ل به‌شه‌کانیان
(مُتَمَاتِلِ) هاووینه بون، یان (مُتَدَاخِلِ) تیکراچوو بون، واته: ژماره‌ی سه‌ری میراتگره‌کان
ده‌چوو نه‌و ژماره‌ی به‌شه‌کانیان (فَإِنَّكَ لِلْعَمَلِ غَيْرُ مُفْتَقِرٍ) نه‌وه پئویستی به هه‌چ کاریکی
ساغکردنه‌وه نیه، چونکه به‌شه‌کان به ساغی به‌ش ده‌بن:

وه‌ک میرد و سئ کورپ، بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له چواره- که به‌شی میرده‌که‌ی لیده‌رده‌چی-:
چواریک-یه‌که- بۆ میرده‌که، پاشماوه‌که‌ش-سئ‌یه- بۆ سئ کورپه‌کان، هه‌م وه‌کو ژنیک و سئ
کورپو کیژیک، مه‌سه‌له‌که له هه‌شته- که به‌شی ژنه‌که‌ی لیده‌رده‌چی-: هه‌شتیکی-یه‌که- بۆ
ژنه‌که، پاشماوه‌که‌ش-حه‌فته- بۆ کیژو کورپه‌کان: هه‌ر کورپیک دوو هه‌ندی کیژه‌که.

به‌لام (وَإِنْ عَلَى عَدَدٍ صِنْفٍ تَنَكَّسِرُ) نه‌گه‌ر به‌شه میراته‌کان به سه‌ر ژماره‌ی یه‌ک جۆره
میراتگره‌دا ده‌شکاوه، واته: میراتگره‌کان یه‌ک جۆر بون و به‌شه میراته‌که‌یان به سه‌ردا
به‌ش نه‌ده‌بو، نه‌وه به‌شه میراته‌که‌یان به‌رامبه‌ر ژماره‌ی سه‌ره‌کانیان ده‌کری-جیاوازی
نیه میراتگری پشتی بن، یان خاوه‌ن به‌ش بن- ئینجا که ته‌ماشا ده‌که‌ین ژماره‌ی

ضُرِبَ إِنْ تَبَايَنَّا فِي الْمَسْأَلَةِ ٣٤١ بِعَوْلِهَا حَيْثُ تَكُونُ عَائِلَةٌ
فَأَخْوَانٍ لِأَبٍ وَبَعْلٍ ٣٤٢ مِثَالُ مَا يَفْقَدُ فِيهِ الْعَوْلُ
وَأَخْوَاتٌ لِأَبٍ أَوْ كَامِلَةٌ ٣٤٣ خَمْسٌ مَعَ الزَّوْجِ مِثَالُ الْعَائِلَةِ

میراتگره کانو به شهکانیان: یان (مُتَبَايِن)ن، یان (مُتَوَافِق)ن، واته: چونکه نه گهر (مُتَمَاطِل)، یان (مُتَدَاخِل) بن، نه و کاته به شهکانیان ناشکیینه وهو به ساغی به سهریانداهش ده بن، ههروهک تازه پابرا.

ئینجا له دواى به رامبه رکردن (ضُرِبَ إِنْ تَبَايَنَّا فِي الْمَسْأَلَةِ) نه گهر ژماره ی سهری میراتگره کانی جۆره که له گه ل به شهکانیان (مُتَبَايِن) = ریکنه که وتوو بون، نه وه ژماره ی میراتگره کانی جۆره که ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له ته واوی مه سه له که ده درئ (بِعَوْلِهَا حَيْثُ تَكُونُ عَائِلَةٌ) به (عَوْل) هوه نه گهر (عَوْل) نه گهر (عَوْل) نه کراو بی، ئینجا به و لیدانه گه یشته کام ژماره، نه وه له و ژماره یه مه سه له که ساغ ده بیته وه، وهک نه م دوو وینانه ی داهاتوو:

یه که م: (فَأَخْوَانٍ لِأَبٍ وَبَعْلٍ) دوو برای له باوکی و میرد (مِثَالُ مَا يَفْقَدُ فِيهِ الْعَوْلُ) ویننه ی نه و (تَبَايِن) هیه که (عَوْل) ی نه بی: چونکه بنچینه ی مه سه له که له دووه - که به شی میرده که ی لئیده رده چی: - نیوه ی - یه که - بۆ میرده که، پاشماوه که ش - یه که - بۆ دوو برابره کانه و به سهریانداهش نابئ، ژماره ی برابره کان له گه ل به شه که یان (مُتَبَايِن)ن، بۆ بی ژماره ی دوو برابره کان ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له ته واوی مه سه له که ده درئ و له چوار ساغ ده بیته وه: دوو بۆ میرده که، دوو بۆ برابره کان، به م شیوه یه:

٢. میراتگره _____ میرد، دوو برا.

١ × به شه میرات _____ نیوه، پشتییه.

٢ ÷ _____ + ١ = ١ به سهر دوودا بهش نابئ.

٢ × _____ ساغکردنه وه به دوو برا.

٤ ÷ _____ + ٢ + ٢ = ٤.

دوووم: (وَأَخْوَاتٌ لِأَبٍ أَوْ كَامِلَةٌ خَمْسٌ مَعَ الزَّوْجِ) پینج خوشکی له باوکی، یان له دایکی و باوکی له گه ل میرد (مِثَالُ الْعَائِلَةِ) ویننه ی (عَوْل) کراوه که یه، چونکه بنچینه ی مه سه له که له شه شه به لیدانی دوو له سئ - که به شی میرده که و خوشکه کانی لئیده رده چی - ئینجا (عَوْل) ده کرى بۆ هفت، چونکه نیوه ی - سئ یه - بۆ میرده که، دوو سئیه کی چواره بۆ پینج خوشکه کانه و به سهریانداهش نابئ، ژماره ی خوشکه کان له گه ل به شه که یان (مُتَبَايِن)ن،

بؤیى ژماره‌ی پینج خوشکه‌کان ده‌بیته (جُزءُ السَّهْمِ) و له مه‌سه‌له (عَوْل) کراوه‌که ده‌درئى و
 وَإِنْ تَوَافَقَا فَوْقَهُ ضُرْبٌ ٤٤ ٣ فِيهَا وَلَوْ بَعُولَهَا ثُمَّ حُسِبَ
 فَمَا انْتَهَى الضَّرْبُ لَهُ أَيْ وَصَلَهُ ٥ ٣ فَإِنَّهُ تَصِحُّ مِنْهُ الْمَسْأَلَةُ
 مِثَالُ مَا لَا يُوجَدُ الْعَوْلُ مَعَهُ ٦ ٣ أُمَّ وَأَعْمَامٌ لِأَصْلِ أَرْبَعَةَ

له سى و پینج ساغ ده‌بیته‌وه: پانزه بؤ میرده‌که، بیست بؤ خوشکه‌کان، به‌م شیوه‌یه:

$$\begin{array}{r}
 ٣. \text{ میراتگر} \quad \text{_____} \quad \text{میرد،} \\
 \times ٢ \quad \text{به‌شه میرات} \quad \text{_____} \quad \text{نیوه،} \\
 \div ٦ \quad \text{_____} \quad \text{+ ٣} \quad \text{٢ شه‌شیکى که‌مه.} \\
 + ١ \quad \text{_____} \quad \text{(عَوْل) به‌شه‌شیک.} \\
 \div ٧ \quad \text{_____} \quad \text{+ ٣} \quad \text{٤ به‌سه‌ر پینج دا به‌ش نابى.} \\
 \times ٥ \quad \text{_____} \quad \text{ساغ کردنه‌وه به‌ پینج خوشک.} \\
 \div ٣٥ \quad \text{_____} \quad \text{+ ١٥} \quad \text{٢٠ = ٣٥.}
 \end{array}$$

(وَإِنْ تَوَافَقَا) نه‌گه‌ر ژماره‌ی سه‌ری میراتگره‌کان و به‌شه میراته‌که‌یان (مُتَوَافِق) =
 تیککه‌ره‌وه بون (فَوْقَهُ ضُرْبٌ فِيهَا) نه‌و کاته (وَفِق) ی ژماره‌ی میراتگره‌کان ده‌بیته (جُزءُ
 السَّهْمِ) و له ته‌واوی مه‌سه‌له‌که ده‌درئى (وَلَوْ بَعُولَهَا) هه‌رچه‌ند به (عَوْل) هوه‌ش بئى، نه‌گه‌ر
 (عَوْل) کراو بئى، یان بئى (عَوْل)، نه‌گه‌ر (عَوْل) نه‌کراو بئى (ثُمَّ حُسِبَ) ئینجا حیساب ده‌کری:
 (فَمَا انْتَهَى الضَّرْبُ لَهُ أَيْ وَصَلَهُ) کۆی لیدانه‌که گه‌یشته کام ژماره (فَإِنَّهُ تَصِحُّ مِنْهُ الْمَسْأَلَةُ)
 نه‌وه له‌و ژماره‌یه مه‌سه‌له‌که ساغ ده‌بیته‌وه:

یه‌گه‌م: (مِثَالُ مَا لَا يُوجَدُ الْعَوْلُ مَعَهُ) وینه‌ی نه‌و (تَوَافِق) ه‌ی (عَوْل) ی له‌گه‌ل نه‌بئى
 (أُمَّ وَأَعْمَامٌ لِأَصْلِ أَرْبَعَةَ) دایک و چوار مامی له‌باوکى: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له‌ سئیه
 - که به‌شى دایکه‌که‌ی لئ‌ده‌رده‌چئى - : سئیه‌کی - یه‌که - بؤ دایکه‌که، پاشماوه‌که‌ش
 - دووه - بؤ چوار مامه‌کان و به‌ سه‌ریاندا به‌ش نابئى، ژماره‌ی مامه‌کان له‌گه‌ل به‌شه‌که‌یان
 (مُتَوَافِق) تیککه‌ره‌وه‌ن به‌ نیوه‌یی - چونکه گشت (مُتَدَاخِل) ځک به (مُتَوَافِق) ش داده‌ندری،
 هه‌روه‌ک پابرا، که‌وابوو: نیوه‌ی چوار مامه‌کان - که دووه - ده‌بیته (جُزءُ السَّهْمِ) و
 له ته‌واوی مه‌سه‌له‌که ده‌درئى و له شه‌ش ساغ ده‌بیته‌وه: دوو بؤ دایکه‌که، چوار بؤ
 مامه‌کان، به‌م شیوه‌یه:

$$\begin{array}{r}
 ٣. \text{ میراتگر} \quad \text{_____} \quad \text{دایک،} \\
 \times ١ \quad \text{به‌شه میرات} \quad \text{_____} \quad \text{سئیه‌ک،} \\
 \div ٣ \quad \text{_____} \quad \text{+ ١} \quad \text{٢ به‌سه‌ر چواردا به‌ش نابى.} \\
 \times ٢ \quad \text{_____} \quad \text{ساغ کردنه‌وه به‌ نیوه‌ی چوار مامه‌که.}
 \end{array}$$

$$\div 6 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad 2 \quad + \quad 4 \quad = \quad 6.$$

مِثَالُ مَا يَكُونُ فِيهِ الْعَوْلُ وَيُنْهَى نُوهُ (تَوَافِقُ) هِيَ (عَوْلُ) تَى دَايَه (سِتُّ بَنَاتٍ أَبْوَانِ بَعْلُ وَإِنْ عَلَى صِنْفَيْنِ مِنْهُمُ تَنَكَّسِرُ ٣٤٨ فَعَمَلُ التَّصْحِيحِ لَيْسَ بِعَسْرِ إِذْ قُوبِلَتْ سِهَامُ كُلِّ بَعْدَ رُؤُوسِهِ فَإِنْ تَوَافَقَا يُرَدُّ عَدَدُهُ لَوْفَقِهِ وَإِلَّا ٣٥٠ فَإِنَّهُ بِحَالِهِ يُخَالَى

دوووم: (مِثَالُ مَا يَكُونُ فِيهِ الْعَوْلُ) وَيُنْهَى نُوهُ (تَوَافِقُ) هِيَ (عَوْلُ) تَى دَايَه (سِتُّ بَنَاتٍ أَبْوَانِ بَعْلُ) شَهْش كِيژو دايك و باوك و ميژد: بنچينه ي مهسه له كه له دوانزه يه به ليداني سي له چوار- كه به شي ميژدو كيژه كانيان لئده رده چي- ئينجا (عَوْل) ده كرى بؤ پانزه، چونكه دوو سينيكي- مهشته- بؤ شهش كيژه كانه، شه شيك- دووه- بؤ دايك، شه شيكيكي تر- دووه- بؤ باوك، چواريكي- سي يه- بؤ ميژده كه، به لام به شي كيژه كان به سهرياندا به ش نابي، ژماره ي كيژه كان له گه ل به شه كه يان (مُتَوَافِق) ن به نيويه ي، كه وابوو: نيويه ي شهش كيژه كان- سي يه- ده بيته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له مهسه له (عَوْل) كراوه كه ي ده دهن و له چلو پينچ ساغ ده بيته وه: بيست و چوار بؤ كيژه كان، شهش بؤ دايك، شهش بؤ باوك، نؤ بؤ ميژده كه، به م شيوه يه:

$$4. \text{ ميراتگر } \underline{\hspace{2cm}} \text{ شهش كيژ، دايك، باوك، ميژد.}$$

$$\times 3 \text{ به شه ميرات } \underline{\hspace{2cm}} \text{ دوو سينيكي، شه شيك، شه شيك، چواريك.}$$

$$\div 12 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad 8 \quad + \quad 2 \quad + \quad 2 \quad + \quad 0 \quad \text{ چواريك ناته واوه.}$$

$$+3. \quad \underline{\hspace{2cm}} \text{ (عَوْل) به چواريك.}$$

$$\div 15 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad 8 \quad + \quad 2 \quad + \quad 2 \quad + \quad 3 \quad = \quad 15.$$

$$\times 3 \quad \underline{\hspace{2cm}} \text{ ساغكرده وه به نيويه ي شهش كيژه كان.}$$

$$\div 45 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad 24 \quad + \quad 6 \quad + \quad 6 \quad + \quad 9 \quad = \quad 45.$$

(وَإِنْ عَلَى صِنْفَيْنِ مِنْهُمُ تَنَكَّسِرُ) نُهْ كَر به شه ميراته كان به سه ژماره ي دوو جوړه ميراتگره كاندا ده شكاه، واته: ميراتگره كان دوو جوړ بون و به شه ميراته كه ي هيچيكيان به سهرياندا به ش نه دهبو، نه وه (فَعَمَلُ التَّصْحِيحِ لَيْسَ بِعَسْرِ) كاري ساغكرده وه ي زه حمت نيه (إِنْ قُوبِلَتْ سِهَامُ كُلِّ بَعْدَ رُؤُوسِهِ) چونكه به شه ميراته كاني هر جوړيكيان به رامبه ر به ژماره ي سه ره كانيان ده كرى: جياوازي ميراتگرى پشتي و خاوهن به ش نيه، ئينجا ته ماشا ده كه ين:

(فَإِنْ تَوَافَقَا) نُهْ كَر به شه ميراته كان و ژماره ي سه ري ميراتگره كاني هر دوو جوړه كه، يان جوړيكيان (مُتَوَافِق) = تيكيكه ره وه بون، نه وه (يُرَدُّ عَدَدُهُ لَوْفَقِهِ) ژماره ي ميراتگره كاني جوړه تيكيكه ره وه كه ده گه پيندر يته وه بؤ (وَفَقَى) خوى (وَإِلَّا) به لام نه گه

(مُتَوَافِق) نه بون، به لگو ژماره‌ی هردوکیان، یان یه کیکیان له گه ل به شه کانیان (مُتَبَايِن) =
 فَالْعَدَدَانِ مِنْ كِلَا الصَّنْفَيْنِ ٣٥١ مَتَّى يَكُونَا مُتَمَاثِلَيْنِ
 ضَرَبْتَ مِنْهُمَا تَمَامَ الْعَدَدِ ٣٥٢ فِي أَصْلِهَا بِعَوْلِهَا إِنْ يُوجَدِ

پیکنه که وتوو بون، نه و کاته (فَإِنَّهُ بِحَالِهِ يُخْلَى) جوړه که ی (مُتَبَايِن) وه کو خو ی
 ده هیشت ریته وه ده ستکاری ناکر ی.

جا بزانه: لیره شدا نه گه ر (مُتَمَاثِل)، یان (مُتَدَاخِل) بن، واته: ژماره ی میراتگره کان بچیته
 ناو به شه کانیان، نه و کاته ش به شه کان ناشکیته وه به ساغی به ش ده بن.

ئینجا له دوا ی گه پانده وه که بؤ (وَفِق) و له دوا ی هیشتنه وه که، دیسان که ته ماشای
 ژماره ی سهری میراتگره کان ده که ی نه وه، چوار حاله تیان هه نه:

حاله تی یه که م: (فَالْعَدَدَانِ مِنْ كِلَا الصَّنْفَيْنِ) ژماره ی سهری میراتگره کان له هردوو
 جوړه کان (مَتَّى يَكُونَا مُتَمَاثِلَيْنِ) هر کاتیک (مُتَمَاثِل) هاوویته بون، نه وه (ضَرَبْتَ مِنْهُمَا
 تَمَامَ الْعَدَدِ فِي أَصْلِهَا) له هردوو جوړه کان ته نها یه کیکیان ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و
 به ته وای له بنچینه ی مه سه له که ده در ی به بی (عَوْل)، یان (بِعَوْلِهَا إِنْ يُوجَدِ)
 به (عَوْل) وه نه گه ر (عَوْل) هه بی، ئینجا کو ی لیدانه که گه یشته کام ژماره، نه وه له و
 ژماره یه مه سه له که ساغ ده بیته وه:

بؤ ویننه: دایک و شه ش برای له دایکی و دوانزه خوشکی له باوکی: بنچینه ی مه سه له که له
 شه شه - که به شی دایکه که ی لید ه رده چی - جا (عَوْل) ده کر ی بؤ هفت، چونکه
 شه شیکی - یه که - بؤ دایکه که، سییه کی - دوو - بؤ شه ش برایه کانی له دایکی، دوو
 سییه کی - چواره - بؤ دوانزه خوشکه کان، ئینجا به شی شه ش برایه کان به سهری اندا به ش
 ناب ی و به شه که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به نیوه یی، که و ابو: ژماره ی برایه کان
 ده گه پیندریته وه بؤ نیوه ی شه ش - که سی یه -، هه روه ها به شی دوانزه خوشکه کانیش به
 سهری اندا به ش ناب ی و به شه که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به چواریک، که و ابو: ژماره ی
 خوشکه کانیش ده گه پیندریته وه بؤ چواریکی دوانزه - که سی یه - ئینجا نه م سی یه ی سهری
 خوشکه کان و سییه که ی سهری برایه کان (مُتَمَاثِل) هاوویته ن، که و ابو: ته نها یه کیکیان
 ده بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له مه سه له (عَوْل) کراوه که ده در ی و له بیست و یه ک ساغ ده بیته وه،
 به م شیوه یه:

٦. میراتگر _____ دایک، شه ش برای له دایکی، دوانزه خوشکی له باوکی.

×١ به شه میرات _____ شه شیک، سییه ک، دوو سییه ک.

÷٦ _____ + ٠ + ٢ + ٤ شه شیک نا ته واوه.

+١ _____ (عَوْل) به شه شیک.

÷٧ _____ + ١ + ٢ + ٤ = ٧.

×۳ _____ ساغکردنه‌وه به ژماره سئ: که (وَفِقِی خوشکه‌کان، یان برابره‌کانه.

$$\div ۲۱ \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad ۳ \quad + \quad ۶ \quad + \quad ۱۲ \quad = \quad ۲۱.$$

وَإِنْ تَدَاخَلَ ضَرَبْتَ الْأَكْثَرَ ۳۵۳ فِي ذَلِكَ الْأَصْلِ بَعُولٍ إِنْ جَرَى
وَإِنْ تَوَافَقَا بِجُزْءٍ فَأَعْمَدِ ۳۵۴ لِضَرْبِ وَفِقِ عَدَدٍ فِي عَدَدٍ
مَعَ ضَرْبِكَ الْحَاصِلِ فِي ذَا الْأَصْلِ ۳۵۵ مَعَ عَوْلِهَا عِنْدَ وُجُودِ الْعَوْلِ

حاله‌تی دووه‌م: (وَإِنْ تَدَاخَلَ) نه‌گه‌ر ژماره‌ی سه‌ری میراتگره‌کانی هه‌ردوو جوړه‌کان (مُتَدَاخَلَ) تیکراچوو بون، نه‌و کاته (ضَرَبْتَ الْأَكْثَرَ فِي ذَلِكَ الْأَصْلِ) زۆرتره‌که‌یان ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که ده‌دری، بی(عَوْلِ)، یان (بَعُولٍ إِنْ جَرَى) به (عَوْلِ) هوه، نه‌گه‌ر (عَوْلِ) کراو بی، ئینجا کوی لیدانه‌که گه‌یشته کام ژماره، نه‌وه له‌و ژماره‌یه مه‌سه‌له‌که ساغ ده‌بیته‌وه:

بُؤْوَيْتِه: دایک و چوار برای له‌دایکی و چوار مام: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له شه‌شه‌که به‌شی دایکه‌کی لئ‌ده‌رده‌چی: - شه‌شیک‌ی - یه‌که - بؤ دایکه‌که، سییه‌کی - دووه - بؤ چوار برابره‌کانی له‌دایکی، پاشماوه‌که‌شی - سئ‌یه - بؤ چوار مامه‌کان، ئینجا به‌شی چوار برابره‌کان به سه‌ریاندا به‌ش نابئ و به‌شه‌که‌یان و ژماره‌که‌یان (مُتَوَافِقِ) ن به نیوه‌یی، که‌وابوو: ژماره‌ی برابره‌کان ده‌گه‌ر پیندریته‌وه بؤ نیوه‌ی چوار - که دووه -، هه‌روه‌ما به‌شی چوار مامه‌کانیش به سه‌ریاندا به‌ش نابئ و به‌شه‌که‌یان و ژماره‌که‌یان (مُتَبَايِنِ) ن، که‌وابوو: ژماره‌ی چوار مامه‌کان وه‌کو خویان ده‌هیشتریته‌وه، ئینجا ژماره دووی سه‌ری برابره‌کان له‌گه‌ل ژماره چواری سه‌ری مامه‌کان (مُتَدَاخَلَ) ن، که‌وابوو: زۆرتره‌که‌یان - که چواره - ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) له ته‌واوی مه‌سه‌له‌که ده‌دری و له بیست و چوار ساغ ده‌بیته‌وه، به‌م شیوه‌یه:

۶. میراتگر _____ دایک، چوار برای له‌دایکی، چوار مام.

×۱ به‌شه میرات _____ شه‌شیک، سییه‌ک، پشتییه.

$$\div ۶ \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad ۱ \quad + \quad ۲ \quad + \quad ۳ \quad = \quad ۶.$$

×۴ _____ ساغکردنه‌وه به ژماره‌ی چوار مام.

$$\div ۲۴ \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad + \quad ۴ \quad + \quad ۸ \quad + \quad ۱۲ \quad = \quad ۲۴.$$

حاله‌تی سئ‌یه‌م: (وَإِنْ تَوَافَقَا بِجُزْءٍ) نه‌گه‌ر ژماره‌ی سه‌ری میراتگره‌کانی هه‌ردوو جوړه‌کان به به‌شیکیان (مُتَوَافِقِ) = تیککه‌ره‌وه بون، نه‌و کاته (فَاعْمَدِ لِضَرْبِ وَفِقِ عَدَدٍ فِي عَدَدٍ) یه‌که‌مجار هه‌ولّ بده بؤ لیدانی (وَفِقِ) ژماره‌ی میراتگره‌کانی جوړیک له ته‌واوی ژماره‌ی جوړه‌که‌ی تر (مَعَ ضَرْبِكَ الْحَاصِلِ فِي ذَا الْأَصْلِ) جا کوی نه‌و ژماره‌یه‌ی له‌و لیدانه په‌پیدا بووه، نه‌و ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له ته‌واوی بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که‌ی بده: به بی(عَوْلِ)، یان

(مَعَ عَوْلِهَا عِنْدَ وُجُودِ الْعَوْلِ) له گه لَ (عَوْل) هکمی نه گهر (عَوْل) هه بی، ئینجا به و لیدانه ش که یشته کام ژماره، نه وه له و ژماره یه مه سه له که ساغ ده بیته وه:

وَإِنْ يَكُونَا مُتَبَايِنَيْنِ ۳۵۶ فَاضْرِبْ تَمَامَ عَدَدِ مِّنْ ذَيْنِ فِي الْعَدَدِ الْآخِرِ وَاضْرِبْ مَا حَصَلَ ۳۵۷ فِي الْأَصْلِ بِالْعَوْلِ فَأَيُّمَا وَصَلَ فَمِنْهُ قَدْ صَحَّتْ وَلَا كَسَرَ مَعَهُ ۳۵۸ كَذَا عَلَى ثَلَاثَةٍ وَأَرْبَعَةٍ

بۆ وێنه: دایک و دوانزه برای له دایکی و شانزه خوشکی له باوکی: بنچینه ی مه سه له که له شه شه- که به شی دایکی لئده رده چئ- (عَوْل) ده کری بۆ هفت، چونکه شه شیکی -یه که- بۆ دایکه که، سییه کی- دووه- بۆ دوانزه برابره کانی له دایکی، دوو سییه کی -چاره- بۆ شانزه خوشکه کانی له باوکی، ئینجا به شی دوانزه برابره کان به سه ریاندا به ش نابئ و به شه که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به نیوه یی- چونکه گشت (مُتَدَاخِل) یك به (مُتَوَافِق) داده ندری- که وابوو: ژماره ی برابره کان ده گه ریئندریته وه بۆ نیوه ی دوانزه -که شه شه-، هه روه ها به شی شانزه خوشکه کانیش به سه ریاندا به ش نابئ و به شه که یان و ژماره که یان (مُتَوَافِق) ن به چواریک، که وابوو: ژماره ی خوشکه کانیش ده گه ریئندریته وه بۆ چواریکی شانزه- که چواره-، ئینجا ئه م چواره ی سه ری خوشکه کان و شه شه که ی سه ری برابره کانیش (مُتَوَافِق) ن به نیوه یی، که وابوو: نیوه ی یه کیکیان له ته واوی ئه وی تر ده دری و ده گاته دوانزه، ئینجا ئه م دوانزه یه ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له مه سه له (عَوْل) کراوه که ده دری و له هه شتاو چوار ساغ ده بیته وه، به م شیوه یه:

۶. میراتگر _____ دایک، دوانزه برای له دایکی، شانزه خوشکی له باوکی.

$$\times 1 \quad \text{به شه میرات} \quad \text{_____} \quad \text{شه شه شیک،} \quad \text{سییه ک،} \quad \text{دوو سییه ک.} \\ \div 6 \quad \text{_____} \quad \text{+ ۰} \quad \text{+ ۲} \quad \text{+ ۴} \quad \text{شه شیک ناته واوه.}$$

$$\times 1 \quad \text{_____} \quad \text{(عَوْل) به شه شیک.} \\ \div 7 \quad \text{_____} \quad \text{+ ۱} \quad \text{+ ۲} \quad \text{+ ۴} \quad \text{= ۷.}$$

$$\times 12 \quad \text{_____} \quad \text{ساغ کردنه وه به لیدانی} \quad 12 = 4 \times 3.$$

$$\div 84 \quad \text{_____} \quad \text{+ ۱۲} \quad \text{+ ۲۴} \quad \text{+ ۴۸} \quad \text{= ۸۴.}$$

حاله تی چواره م: (وَإِنْ يَكُونَا مُتَبَايِنَيْنِ) نه گهر ژماره ی سه ری میراتگره کانی هه ردوو جوړه کان (مُتَبَايِن) پیکنه که وتوو بون، نه و کاته ش (فَاضْرِبْ تَمَامَ عَدَدٍ مِّنْ ذَيْنِ فِي الْعَدَدِ الْآخِرِ) یه که مجار ته واوی ژماره ی میراتگره کانی جوړیک له ته واوی ژماره ی جوړه که ی تر بده، ئینجا (وَاضْرِبْ مَا حَصَلَ فِي الْأَصْلِ) کوی نه وه ژماره یه ی له و لیدانه په یدا بووه، نه و ده بیته (جُزْءُ السَّهْم) و له ته واوی بنچینه ی مه سه له که ی بده (بِالْعَوْلِ) به (عَوْل) هوه، یان

بئ(عَوْل)، ئىنجا (فَأَيُّنَمَا وَصَلَ) بەو لىدانەش گەيشتە كام ژمارە (فَمَنْهُ قَدْ صَحَّتْ) ھەر لەو ژمارەيش مەسەلەكە ساغ دەبىتتەوہو (وَلَا كَسْرَ مَعَهُ) شكانەوہى لەگەلدا نابئ:

بۆ وئىنە؟ دايك و سئ كىژو دوو براى لەباوكى، بنچىنەى مەسەلەكە لە شەشە-كە بەشى دايكەكەى لىدەردەچئ- شەشىكى-يەكە- بۆ دايكەكە، دوو سىيەكى-چوارە- بۆ سئ كىژەكان، پاشماوہەكەشى-يەكە- بۆ دوو براىەكان، ئىنجا بەشى سئ كىژەكان بە سەرياندا بەش نابئ و بەشەكەيان و ژمارەكەيان (مُتَبَايِن)ن، كەوابوو: ژمارەى سئ كىژەكان وەكو خۆى دەھىشتىتتەوہ، ھەرەھا بەشى دوو براىەكانىش بە سەرياندا بەش نابئ و بەشەكەيان و ژمارەكەيان (مُتَبَايِن)ن، كەوابوو: ژمارەى دوو براىەكانىش وەكو خۆى دەھىشتىتتەوہ، ئىنجا ئەم دووہى سەرى براىەكان و سىيەكەى سەرى كىژەكانىش (مُتَبَايِن)ن، كەوابوو: تەواوى يەككىيان لە تەواوى ئەوىتر دەدرئ و دەگاتە شەش، ئىنجا ئەم شەشە دەبىتتە (جُزْءُ السَّهْم) و لە تەواوى مەسەلەكە دەدەين و لە سى و شەش ساغ دەبىتتەوہ، بەم شىوہىە:

$$\begin{array}{r}
 6. \text{ میراتگر} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \text{دايك،} \quad \text{سئ كىژ،} \quad \text{دوو برا.} \\
 \times 1 \quad \text{بەشە میرات} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \text{شەشىك،} \quad \text{دوو سىيەك،} \quad \text{پشتىيە.} \\
 \div 6 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \\
 \hspace{10em} 6 = 1 + 4 + 1 \\
 \times 6 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \\
 \div 36 \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \quad \underline{\hspace{2cm}} \\
 \hspace{10em} 36 = 6 + 24 + 6
 \end{array}$$

(كَذَا) وەك شكانەوہى سەر دوو جۆرە میراتگر وايە (عَلَى ثَلَاثَةٍ وَأَرْبَعَةٍ) شكانەوہى بەشە میراتەكان بە سەر سئ جۆرە میراتگرو چوار جۆرە میراتگر، واتە: ئەگەر بەشە میراتەكانى سئ جۆرە میراتگر، يان چوار جۆرە میراتگر بە سەرياندا بەش نەدەبو، ئەوہ لىرەشدا بە ھەمان شىوہى چوار حالەتەكەى پراىردوو پەفتار دەكرئ:

واتە: ژمارەى ھەرسىك جۆرەكان، يان ھەرچوار جۆرەكان بەرامبەر بەشە میراتەكانيان دەكرئ: ئەگەر (مُتَوَافِق) بون، ئەوہ سەرەكان دەگەر پىندىرئىنەوہ بۆ (وَفِق)ى خۆيان، ئەگەر (مُتَبَايِن) بون، ئەوہ وەكو خۆيان دەھىشتىتتەوہ، ئىنجا تەماشاش دەكەين:

ژمارەى ھەرسىك جۆرەكان، يان ھەرچوار جۆرەكانىش: ئەگەر (مُتَمَاثِل) بون، ئەوہ تەنھا يەككىيان دەبىتتە (جُزْءُ السَّهْم) و لە مەسەلەكە دەدرئ، ئەگەر (مُتَدَاخِل) بون، ئەوہ زۆرترەكەيان دەبىتتە (جُزْءُ السَّهْم) و لە تەواوى مەسەلەكە دەدرئ، ئەگەر (مُتَوَافِق) بون، ئەو کاتە (وَفِق) يەككىيان لە يەككىتر دەدرئ و كۆى ئەو لىدانەش لە (وَفِق)ى ژمارەكەىتر دەدرئ، ئىنجا كۆى ئەو لىدانەش دەبىتتە (جُزْءُ السَّهْم) و لە تەواوى مەسەلەكە دەدرئ، ئەگەر (مُتَبَايِن) بون، ئەوہ يەككىيان لەوىتر دەدرئ و كۆى ئەو لىدانەش لەوىتر دەدرئ، ئىنجا كۆى ئەو لىدانەش دەبىتتە (جُزْءُ السَّهْم) و لە تەواوى مەسەلەكە دەدرئ:

وینه‌یه‌کی سئی جوړی: دوو داپیره و سئی برای له دایکی و دوو مام: بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له شه‌شه-که به‌شی داپیره‌کانی لیدره‌ده‌چی-: شه‌شیکي-یه‌که- بؤ دوو داپیره‌کان، وَلَا یَزِيدُ فِي سِوَى الْوَلَاءِ ۳۵۹ وَذَلِكَ مَعْلُومٌ بِالِاسْتِقْرَاءِ وَكُلُّ صِنْفٍ يُعْرِفُ التَّصِيبُ لَهُ ۳۶۰ مِنْ عَدَدٍ قَدْ بَلَّغْتَهُ الْمَسْأَلَةَ

سپیه‌کی -دوه- بؤ سئی برا له دایکیه‌کان، پاشماوه‌که‌یشی-سئی‌یه- بؤ دوو مامه‌کان، ژماره‌ی هه‌رسیک جوړه میراتگره‌کان له‌گه‌ل به‌شه‌کانیان (مُتَبَايِنِن، که‌وابوو: ژماره‌ی سه‌ری گشتیان وه‌کو خوی ده‌هیشتریته‌وه، ئینجا ژماره‌ی سه‌ری دوو داپیره‌که و دوو مامه‌که (مُتَمَاثِلِن) و له‌گه‌ل ژماره‌ی سه‌ری سئی برایه‌کان (مُتَبَايِنِن، که‌وابوو: ژماره‌ی یه‌کیکیان له ته‌واوی ژماره‌ی سئی برایه‌کان ده‌دری‌و ده‌گاته شه‌ش، ئینجا ئه‌م شه‌شه ده‌بیته (جُزْءُ السُّهْمِ) و له ته‌واوی مه‌سه‌له‌که ده‌دری‌و له سئی و شه‌ش ساغ ده‌بیته‌وه: شه‌ش بؤ دوو داپیره‌کان، دوانزه بؤ سئی برایه‌کان، هه‌ژده بؤ دوو مامه‌کان.

وینه‌یه‌کی چوار جوړی: دوو ژن و چوار داپیره و سئی برای له دایکی و دوو مام، بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که له دوانزه‌یه به لیدانی سئی له چوار-که به‌شی ژنه‌کان و برایه‌کانیان لیدره‌ده‌چی-: چواریکي-سئی‌یه- بؤ دوو ژنه‌کان، شه‌شیکي-دوه- بؤ چوار داپیره‌کان، سپیه‌کی-چواره- بؤ سئی برایه‌کان، پاشماوه‌که‌یشی-سئی‌یه- بؤ دوو مامه‌کان، ژماره‌ی چوار داپیره‌کان و به‌شه‌که‌یان (مُتَوَافِقِن) به نیوه‌یی، که‌وابوو: ژماره‌ی داپیره‌کان ده‌گه‌ل پیندریته‌وه بؤ نیوه‌ی چوار-که دوه- ژماره‌ی سئی جوړه‌کانی‌تریش له‌گه‌ل به‌شه‌که‌یان (مُتَبَايِنِن، که‌وابوو: ژماره‌ی سه‌ری هه‌رسیکیان وه‌کو خویان ده‌هیشتریته‌وه، ئینجا ژماره‌ی سه‌ری داپیره‌کان و ژنه‌کان و مامه‌کان (مُتَمَاثِلِن) و له‌گه‌ل ژماره‌ی سئی برایه‌کانیش (مُتَبَايِنِن، که‌وابوو: یه‌کیکیان له ته‌واوی ژماره‌ی سئی برایه‌کان ده‌دری‌و ده‌گاته شه‌ش، ئه‌م شه‌شه ده‌بیته (جُزْءُ السُّهْمِ) و له ته‌واوی مه‌سه‌له‌که ده‌دری‌و له حفتاو دوو ساغ ده‌بیته‌وه: هه‌ژده بؤ دوو ژنه‌کان، دوانزه بؤ چوار داپیره‌کان، بیست و چوار بؤ سئی برایه‌کان، هه‌ژده بؤ دوو مامه‌کان.

(وَلَا يَزِيدُ فِي سِوَى الْوَلَاءِ) شکانه‌وه‌ی به‌شه میراته‌کان زیاترنابئ له شکانه‌وه‌ی به‌سه‌ر چوار جوړدا جگه له خزمایه‌تی کویله نازادکردندا نه‌بئ (وَذَلِكَ مَعْلُومٌ بِالِاسْتِقْرَاءِ) نه‌وه‌ش به پیداجوونه‌وه‌ی مه‌سه‌له‌کان زاندراره.

ئینجا بزانه: له ساغکردنه‌وه‌ی مه‌سه‌له‌کاندا گوتمان: نه‌و ژماره‌یه‌ی بؤ ساغکردنه‌وه له مه‌سه‌له‌که ده‌دری‌ پئی ده‌گوترئ: (جُزْءُ السُّهْمِ) ی مه‌سه‌له‌که، واته: پارچه‌یه‌کی به‌شه میراتیکی مه‌سه‌له‌که پیش ساغکردنه‌وه، جا له به‌ر نه‌وه‌ی لیره‌دا مه‌به‌ست به‌شکردنی به‌شه میراته‌کانه- به‌ساغی- پیویسته (جُزْءُ السُّهْمِ) ی گشت مه‌سه‌له‌یه‌کی ساغ ده‌کریته‌وه بزانی‌ن؟

چونکه (وَكُلُّ صِنْفٍ يُعْرِفُ النَّصِيبَ لَهُ) گشت جوره میراتگریک- له دواى ساغکردنه وهى مهسه له که- به شه میراته کهى ده زاندرى (مِنْ عَدْوٍ قَدْ بَلَغَتْهُ الْمَسْأَلَةُ) له و ژماره یه ی بَضْرَبَ حِصَّةً لَهُ يَحْوِيهَا ٣٦١ مِنْ أَصْلِهَا فِيمَا ضَرَبْتَفِيهَا ^{به سگرینی میرات: ٧} فَالْمُنْتَهَى نَصِيبُهُ الْمَعْلُومُ ٣٦٢ وَهُوَ عَلَى عَدَدِهِ الْمَقْسُومِ

مهسه له کهى لى ساغ بۆته وه (بَضْرَبَ حِصَّةً لَهُ يَحْوِيهَا مِنْ أَصْلِهَا) به لیدانى ئو به شه میراته ی که له بنچینه ی مهسه له که- پیئش ساغکردنه وه- گرتبوی: بئى (عَوْل)، یان به (عَوْل) کراوی (فِيْمَا) له و (جُزْءُ السُّهْمِ) هى که (ضَرَبْتَفِيهَا) له بنچینه ی مهسه له که ت دابو بۆ ساغکردنه وه که (فَالْمُنْتَهَى) به و لیدانه گه یشته چهند، ئوه کۆی لیدانه که (نَصِيبُهُ الْمَعْلُومُ) به شه میراته که یه تی له ساغکراوه که (وَهُوَ عَلَى عَدَدِهِ الْمَقْسُومُ) هر کۆی لیدانه که ش به سر ژماره ی میراتگره کانی جوره که دا به ش ده کړئ و به ساغی ده رده چئ:

پوونکردنه وه: له وینه ی یه که می ئم لقه دا: بنچینه ی مهسه له که له دوو بوو و له چوار ساغ ده بۆوه، (جُزْءُ السُّهْمِ) ی مهسه له که ش دووه، جا له بنچینه ی مهسه له که: میرده که یه کی گرتبو و له دووه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شی ده بیته دوو، برایه کانش یه کیان گرتبو و له دووه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شیان ده بیته دوو.

هر وه ها له وینه ی دووه می ئم لقه دا: بنچینه ی مهسه له که به (عَوْل) کراوی له هفت بوو و له سی و پینج ساغ بۆته وه، (جُزْءُ السُّهْمِ) ی مهسه له که ش پینجه، جا له بنچینه ی مهسه له (عَوْل) کراوه که: میرده که سی ی گرتبو و له پینجه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شی ده بیته پانزه، پینج خوشکه کانش چواریان گرتبو و له پینجه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شیان ده بیته بیست.

هر وه ها له مهسه له که ی حاله تی یه که میش- که وینه ی دوو جوره میراتگر بوو- (جُزْءُ السُّهْمِ) ی مهسه له که سی بوو، له بنچینه ی مهسه له (عَوْل) کراوه که ش: دایکه که یه کیکی گرتبو و له سی یه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شی ده بیته سی، شه ش برایه کانش دوویان گرتبو و له سی یه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و ساغکراوه که به شیان ده بیته شه ش، دوانزه خوشکه کانش چواریان گرتبو و له سی یه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شیان ده بیته دوانزه.

هر وه ها له وینه که ی سی جوریش: (جُزْءُ السُّهْمِ) ی مهسه له که شه ش بوو، له بنچینه ی مهسه له که ش: دوو داپیره کان یه کیکیان گرتبو و له شه شه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و له ساغکراوه که به شیان ده بیته شه ش، سی برایه کانش دوویان گرتبو و له شه شه که ی (جُزْءُ السُّهْمِ) ده درئ و به شه که یان له ساغکراوه که ده بیته دوانزه، دوو مامه کانش سیان

کرتبو و له شه شه که ی (جُزءُ السَّهْمِ) ده درې و به شه که یان له ساغکراوه که ده بیته هه ژده .
نیتر هر به و جوړه: به شی گشت میراتگریک- که پیش ساغکردنه وه له بنچینه ی

مَبْحَثُ مَسَائِلِ الرَّدِّ

فَرَعٌ: ذَكَرْتُ الرَّدَّ قَبْلُ مُجْمَلًا ٣٦٣ وَهَاهُنَا أَذْكَرُهُ مُفَصَّلًا
مَسَائِلُ الرَّدِّ عَلَى أَقْسَامٍ ٣٦٤ أَرْبَعَةٍ يَجْمَعُهَا نِظَامِي
إِذَا فَقَدَتْ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ ٣٦٥ وَكَانَ أَهْلُ الرَّدِّ صِنْفًا اتَّحَدَ
فَعَدَدُ الرُّؤْسِ أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ ٣٦٦ كَمَنْ يَمُوتُ عَنْ شَقِيقَتَيْنِ لَهُ
أَوْ وَلَدَيِ أُمٍّ أَوْ ابْنَتَيْنِ ٣٦٧ أَوْ جَدَّتَيْنِ رُجِعَتْ لِإِثْنَيْنِ

مه سه له که گرتویه تی- له و (جُزءُ السَّهْمِ) ه بده: که له بنچینه ی مه سه له که ت داوه،
نیجا کوی نه و لیدانه ده بیته به شی هه مان میراتگر له ساغکراوه که، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى.

﴿ فَرَعٌ فِي مَبْحَثِ مَسَائِلِ الرَّدِّ: لَقِيكَ لِه بَاسِي سَاغْكَرْدَنَهْوِي مَه سَه لِه كَانِي (الرَّدِّ) ﴾

واته: که پاندنه وه ی میراته زیده که بؤ خاوه ن به شه کان (ذَكَرْتُ الرَّدَّ قَبْلُ مُجْمَلًا) له باسی
ژماردنی میراتگره کاند ا به کورتی باسی که پاندنه وه ی میراته زیاده که م کردو گوتم: [نه که ر
میراتگری پشته و (بَيْتُ الْمَالِ) نه بو، نه وه میراته زیاده که بؤ خاوه ن به شه کانی جگه
له ژنو میړد ده که پیندریته وه]. (وَهَاهُنَا أَذْكَرُهُ مُفَصَّلًا) نه وه لیره شدا به درېژی باسی
دروستکردن و ساغکردنه وه ی نه و مه سه لانه ده که م و ده لیم:

(مَسَائِلُ الرَّدِّ عَلَى أَقْسَامٍ أَرْبَعَةٍ) مه سه له کانی (الرَّدِّ) = که پاندنه وه ی میراته زیاده که بؤ
خاوه ن به شه کان- هه روه که له (الْأَنْوَارِ) دا پوون کراوه ته وه- چوار به شه (يَجْمَعُهَا نِظَامِي)
نه م هونراوه ی من کویان ده کاته وه:

به شی یه که م: خاوه ن به شه کان یه که جوړ بن و ژنو میړدیان له که لدا نه بی، که و ابوو: (إِذَا
فَقَدَتْ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ) هه ر کاتیک میراتگریکی وه هات ده ست نه که وت که میراته زیده که ی
بؤ ناگه پیندریته وه، واته: له که ل میراتگره کاند ا ژنو میړد نه بون (وَكَانَ أَهْلُ الرَّدِّ صِنْفًا
اتَّحَدَ) خاوه ن به شه کانیش- که میراته که یان بؤ ده که پاندراوه- ته نها یه که جوړه میراتگر
بون، واته: یه که جوړه به شه میراتیان ده گرت، نه وه (فَعَدَدُ الرُّؤْسِ أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ) ژماره ی
سهری خاوه ن به شه کان ده بیته بنچینه ی مه سه له که:

(كَمَنْ يَمُوتُ عَنْ شَقِيقَتَيْنِ لَهُ) وه که یه کیک بمری و دوو خوشکی له پاش به جی بمینن
(أَوْ وَلَدَيِ أُمٍّ) یان دوو برای له دایکی (أَوْ ابْنَتَيْنِ) یان دوو کیژ، له هه رسیکیاندا بنچینه ی
مه سه له کان له سی یه (أَوْ جَدَّتَيْنِ) یان دوو داپیره: که مه سه له که یان له شه شه، به لام بؤ
کورتکردنه وه (رُجِعَتْ لِإِثْنَيْنِ) له هه ر چواریان مه سه له که دیته وه سه ر دوو، هه ر یه که و

نیوهیان، ههروهه ها نهگه سئ بن دیتهوه سه سئ: هه ره که و سئیهکیان، نهگه ر چوار بن دیتهوه سه ر چوار: هه ره که و چوارئکیان... به و جوره.

أَوْ جَاوَزُوا صِنْفًا فَأَصْلُهَا عَدَدُ ٣٦٨ سِهَامِهِمْ لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ رَدٌّ
كَأَنَّ حَوْتَ مَسْأَلَةَ سُدُسَيْنِ ٣٦٩ فَرُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِإِثْنَيْنِ
أَوْ كَانَ فِيهَا ثُلُثٌ يَجْتَمِعُ مَعَ ٣٧٠ مَعَ سُدُسٍ إِلَى ثَلَاثٍ تُرْجَعُ
أَوْ كَانَ فِيهَا النُّصْفُ وَالسُّدُسُ مَعَهُ ٣٧١ قَدْ رُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِأَرْبَعَةِ
أَوْ كَانَ سُدُسٌ مَعَهُ ثُلَاثَانِ ٣٧٢ أَوْ كَانَ نِصْفٌ مَعَهُ سُدُسَانِ
أَوْ ثُلُثٌ يَنْضَمُّ فَرَضُ النُّصْفِ لَهُ ٣٧٣ فَالْخَمْسُ فِي الثَّلَاثِ أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ

به شی دووهه: خاوهن به شهکان له یه ک جۆر زیاتر بن و ژن و میردیان له که لدا نه بی، که و ابوو:
(أَوْ جَاوَزُوا صِنْفًا) هه ر کاتیک له که ل میراتگره کاندان ژن و میرد نه بو و خاوهن
به شهکانیش - که میراته زیده که یان بۆ ده که پانده وه - له یه ک جۆر زیاتر بون، واته: دوو
جوره به شه میرات، یان زیاتریان ده گرت، نه وه (فَأَصْلُهَا عَدَدُ سِهَامِهِمْ) بنچینه ی
مه سه له که یان دیتهوه سه ر ژماره ی نه و به شه میراتانه ی له لیده ره چوو ی به شهکان
وه رده گیرین (لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ رَدٌّ) نه گه ره له مه سه له که دا که پانده وه ی میراته که نه بوایه:

(كَأَنَّ حَوْتَ مَسْأَلَةَ سُدُسَيْنِ) وه ک مه سه له که دوو شه شیک کۆ بکاته وه: وه کو داپیره یه ک و
خوشکیکی له دایکی (فَرُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِإِثْنَيْنِ) مه سه له که یان له شه شه وه دیتهوه سه ر دوو؟
چونکه دوو شه شیک ده کاته دوو، که و ابوو: له و دووه هه ره یه که و یه کیکیان.

(أَوْ كَانَ فِيهَا ثُلُثٌ يَجْتَمِعُ مَعَ سُدُسٍ) یان له مه سه له که دا سئیه کیکی و شه شیکیک هه بون،
وه کو دایک و دوو خوشکی له دایکی، نه وه مه سه له که له شه شه، به لام (إِلَى ثَلَاثٍ تُرْجَعُ)
دیتهوه سه ر سئ، چونکه سئیه ک و شه شیک ده کاته سئ، که و ابوو: له و سئیه: دوو بۆ
خوشکه کانه، یه کیکی بۆ دایکه که.

(أَوْ كَانَ فِيهَا النُّصْفُ وَالسُّدُسُ مَعَهُ) یان له مه سه له که دا نیوه یه ک و شه شیکیک هه بون: وه کو
کیژیک و دایک، نه وه ش (قَدْ رُجِعَتْ مِنْ سِتَّةٍ لِأَرْبَعَةٍ) له شه شه وه دیتهوه سه ر چوار؟ چونکه
نیوه و شه شیک ده کاته چوار، که و ابوو: له و چواره: سئ بۆ کیژه که، یه کیکی بۆ دایکه که.

(أَوْ كَانَ سُدُسٌ مَعَهُ ثُلَاثَانِ) یان له مه سه له که دا شه شیکیک و دوو سئیه ک هه بون: وه کو دوو کیژو
دایک (أَوْ كَانَ نِصْفٌ مَعَهُ سُدُسَانِ) یان نیوه یه ک و دوو شه شیک هه بون: وه ک کیژیک و کیژه
کوړیک و دایک (أَوْ ثُلُثٌ يَنْضَمُّ فَرَضُ النُّصْفِ لَهُ) یان سئیه کیکی و نیوه یه ک هه بون: وه کو دایک و
خوشکیکی له باوکی، نه وه هه ر سئیک مه سه له که له شه شن، به لام بۆ کوړتی (فَالْخَمْسُ فِي
الثَّلَاثِ أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ) له هه ر سئیکاندا پینچ ده بیته بنچینه ی مه سه له که؟ چونکه شه شیکیک و

دوو سییهک دهکاته پینج، نیوه دوو شهشیک دهکاته پینج، سییهک و نیوه دهکاته پینج،
 که وابوو: له بنچینه که یه که م یه کیک بۆ دایک و چواریشی بۆ دوو کیژهکان... به و جوره.
 وَإِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ ٣٧٤ مَعَ أَهْلِ رَدِّ صِنْفُهُمْ قَدْ اتَّحَدَ
 فَفَرَضُ مَنْ لَا يَسْتَحِقُّ رَدًّا ٣٧٥ إِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِهِ يُؤَدَّى
 ثُمَّ لِأَهْلِ الرَّدِّ بَاقِيهِ مُنْحٌ ٣٧٦ فَقَسَمَهُ عَلَى الرُّؤْسِ إِنْ يَصِحُّ
 فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ ٣٧٧ كَعَرَسٍ مَيْتٍ وَالْبَنَاتِ السَّبْعِ لَهُ
 وَكَحَلِيلِ امْرَأَةٍ قَدْ قُبِرَتْ مَعَ بَنَاتٍ فِي ثَلَاثٍ حُصِرَتْ
 إِلَّا ضَرَبَتْ وَفَقَّهَا أَوْ كُلَّهَا ٣٧٩ فِي الْمَخْرَجِ السَّابِقِ ثُمَّ مَا انْتَهَى

به شیسی یه م: خاوهن به شهکان یه ک جور بن، به لام ژن، یان میرد له گه لدا بی (وَإِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ) نه گهر میراتگری وه هات دهست که وت: که میراته که ی بۆ ناگه پیندریته وه،
 واته: ژن، یان میرد هه بوو (مَعَ أَهْلِ رَدِّ) له گه ل نه و میراتگرانه دا: که میراته زیده که یان بۆ
 دهگه پیندریته وه و (صِنْفُهُمْ قَدْ اتَّحَدَ) جوره که شیان یه ک جور بوو، واته: یه ک به شه میراتیان
 دهگرت، نه و کاته (فَفَرَضُ مَنْ لَا يَسْتَحِقُّ رَدًّا) به شه میراتی نه و میراتگری مافی
 گه پاندنه وه ی نیه: که ژنه که یه، یان میرده که یه (إِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِهِ يُؤَدَّى) هه
 له لیده رچوو که ی به شه که ی خۆی دهیدریتی، واته: نیوه، یان چواریک، یان هه شتیکی
 دهیدریتی و (ثُمَّ لِأَهْلِ الرَّدِّ بَاقِيهِ مُنْحٌ) ئینجا پاشماوه که یشی دهدریته نه و خاوهن به شانیه
 میراته زیده که یان بۆ دهگه پیندریته وه، ئینجا ته ماشا ده که ین: نه و پاشماوه یه ش هه ندی
 جار به ساغی به ش ده بی، هه ندی جاریش به ساغی به ش نابج:

یه که م: (فَقَسَمَهُ عَلَى الرُّؤْسِ إِنْ يَصِحُّ) نه گهر پاشماوه که ش به ساغی به سه ر ژماره ی
 سه ری خاوهن به شهکاندا به ش ده بو، نه وه (فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلُ الْمَسْأَلَةِ) هه
 لیده رچوو که ی به شی ژنه که و به شی میرده که ده بیته بنچینه ی مه سه له که (كَعَرَسٍ مَيْتٍ
 وَالْبَنَاتِ السَّبْعِ لَهُ) وه کو ژنیکی مردوو که و حهفت کیژی مردوو که، بنچینه ی مه سه له که له
 هه شته - که به شی ژنه که ی لیده رده چی - هه شتیکی - یه که - بۆ ژنه که،
 پاشماوه که یشی - حهفته - بۆ حهفت کیژهکان.

هه م (وَكَحَلِيلِ امْرَأَةٍ قَدْ قُبِرَتْ مَعَ بَنَاتٍ فِي ثَلَاثٍ حُصِرَتْ) وه کو میردی ژنه مردوو که و سی
 کیژیشی، مه سه له که له چواره - که به شی میرده که ی لیده رده چی - چواریکی - یه که - بۆ
 میرده که، پاشماوه که یشی - سی یه - بۆ سی کیژهکان.

دوو هه م: (إِلَّا) نه گهر پاشماوه که به ساغی به سه ر سه رهکاندا به ش نه ده بو، نه و کاته
 (ضَرَبَتْ وَفَقَّهَا) یان (وَفُقَّ) سه ری خاوهن به شهکان له لیده رچوو که ی به شی ژنو
 میرده که بده - نه گهر سه رهکان و پاشماوه که (مُتَوَافِقٌ) بون - (أَوْ كُلَّهَا فِي الْمَخْرَجِ السَّابِقِ)

یان ته‌واوی سه‌ری خاوه‌ن به‌شه‌کان له لیده‌رچووه‌که‌ی به‌شی ژنو می‌ردی پ‌ایردوو بده -نه‌گه‌ر (مُتَبَايِن) بون- (تُمْ) ئینجا ته‌ماشا بکه له ه‌ردوو حاله‌تدا (مَا اَنْتَهٰی اِلَيْهِ هَذَا اِلَيْهِ هَذَا الصَّرْبُ اَيُّ مَا وَصَلَهُ ٣٨٠ فَاِنَّهُ يُجْعَلُ اَصْلَ الْمَسْأَلَةِ كَزَوْجٍ مَنْ يُدْرِكُهَا الْوَفَاةُ ٣٨١ مَعَ خَمْسٍ اَوْ سِتٍّ هِيَ الْبَنَاتُ فَخَمْسَةٌ اَوْ ثَلَاثُ سِتٍّ يُضْرَبُ ٣٨٢ فِي مَخْرَجِ الرَّبْعِ ثُمَّ يُحْسَبُ وَاِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ ٣٨٣ مَعَ اَهْلِ رَدٍّ فَوْقَ صِنْفٍ اَتَّحَدُ فَفَرَضُ مَنْ رَدُّ عَلَيْهِ يَمْتَنِعُ ٣٨٤ اِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِ فَرَضِهِ دُفِعَ

الصَّرْبُ اَيُّ مَا وَصَلَهُ) كۆی ئه‌و لیدانه‌گه‌یشته کام ژماره، ئه‌وه (فَاِنَّهُ يُجْعَلُ اَصْلَ الْمَسْأَلَةِ

ئه‌و ژماره‌یه ده‌کریته بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که، واته: له‌و ژماره‌یه ساخ ده‌بیته‌وه:

وینه‌ی (تَبَايِن)؛ (كَزَوْجٍ مَنْ يُدْرِكُهَا الْوَفَاةُ مَعَ خَمْسٍ) وه‌کو می‌ردی ژنه‌ مردووه‌که له‌گه‌ل پینج کیژ، مه‌سه‌له‌که له‌ چواره-که به‌شی می‌رده‌که‌ی لیده‌رده‌چئ-: چوارئکی-یه‌که- بۆ می‌رده‌که، پاشماوه‌که‌ش-سئ-یه- به‌ سه‌ر پینج کیژه‌کاندا به‌ش نابئ و سئ له‌گه‌ل پینج (مُتَبَايِن)ن، که‌وابوو: ژماره‌ی سه‌ری کیژه‌کان-که پینجه- له‌ لیده‌رچووه‌که‌ی به‌شی می‌رده‌که ده‌ده‌ین -که چواره- بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که ده‌بیته بیست: پینج بۆ می‌رده‌که، پانزه‌ش بۆ پینج کیژه‌کان.

وینه‌ی (تَوَافُق)؛ (اَوْ سِتٍّ هِيَ الْبَنَاتُ) یان وه‌کو می‌ردو شه‌ش کیژ: دیسان مه‌سه‌له‌که له‌ چواره-که به‌شی می‌رده‌که‌ی لیده‌رده‌چئ-: چوارئکی-یه‌که- بۆ می‌رده‌که، پاشماوه‌که‌یشی-سئ-یه- به‌ سه‌ر شه‌ش کیژه‌کاندا به‌ش نابئ و سئ له‌گه‌ل شه‌شه (مُتَوَافِق)ن به‌ سییه‌ک، که‌وابوو: (فَخَمْسَةٌ) پینج-که ژماره‌ی سه‌ری کیژه‌کان بوو له‌ وینه‌ی (تَبَايِن)دا-و (اَوْ ثَلَاثُ سِتٍّ) یان سییه‌کی شه‌ش کیژه‌کان-که دووه- له‌ وینه‌ی (تَوَافُق) دا (يُضْرَبُ فِي مَخْرَجِ الرَّبْعِ) له‌ لیده‌رچووی چوارئک ده‌درئ-که چواره- (تُمْ) يُحْسَبُ) ئینجا حساب ده‌کری، که واته: لیره‌شدا بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که ده‌گاته هه‌شت: دوو بۆ می‌رده‌که، شه‌شیش بۆ شه‌ش کیژه‌کان.

به‌شی‌چواره‌م: خاوه‌ن به‌شه‌کان له‌ یه‌ک جوړ زیاتر بن، به‌لام ژن، یان می‌رد له‌گه‌لدا بئ (وَإِنْ وَجَدْتَ مَنْ عَلَيْهِ لَا يُرَدُّ) نه‌گه‌ر میراتگری وه‌هات ده‌ست که‌وت که میراته‌که‌ی بۆ ناگه‌ پیندریته‌وه، واته: ژن، یان می‌رد هه‌بوو (مَعَ اَهْلِ رَدٍّ) له‌گه‌ل ئه‌و میراتگرانه‌ی میراته‌ زیده‌که‌یان بۆ ده‌گه‌ پاندراره‌و (فَوْقَ صِنْفٍ اَتَّحَدُ) له‌ جوړئیکیش زیاتر بون، واته: دوو جوړه به‌شه‌ میرات، یان زیاتریان ده‌گرت، ئه‌و کاته‌ش (فَفَرَضُ مَنْ رَدُّ عَلَيْهِ يَمْتَنِعُ) به‌شه‌ میراتی ئه‌و میراتگری گه‌ پاندره‌وه‌ی لئقه‌ده‌عه‌یه: که ژنه‌که‌یه، یان می‌رده‌که‌یه (اِلَيْهِ مِنْ مَخْرَجِ

فَرَضِهِ دُفِعَ) هەر لیدەرچووی به شه که ی خۆی دهیدریتتی، ههروهک له بهشی سێیه مدا پابرا، واته: نیوه، یان چوارێک، یان ههشتێکی دهدریتتی، ئینجا پاشماوه کهش دهدریتته ئه و **إِنْ اسْتَقَامَ قِسْمَةُ الْبَاقِي عَلَى ٣٨٥ سِهَامٍ مِّنَ لِّلرَّدِّ قَدْ تَأَهَّلًا** وَهِيَ الَّتِي تُجْعَلُ أَصْلَ الْمَسْأَلَةِ ٣٨٦ لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مَن لَّا رَدَّ لَهُ فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلًا يُجْعَلُ ٣٨٧ وَالصُّورَةُ الَّتِي بِهَا يُمَثَّلُ أَرْبَعُ جَدَّاتٍ وَعَرَسٌ وَاحِدَةٌ ٣٨٨ وَأَخَوَاتٌ سِتُّ أَي مِّنَ وَالِدَةِ إِلَّا فِي مَخْرَجٍ فَرَضٍ قَدْ سَبَقَ ٣٨٩ إِضْرِبُ سِهَامٍ مِّنَ لِرَدِّ اسْتَحَقُّ فَمَا انْتَهَى ضَرْبُكَ أَي مَا وَصَلَهُ ٣٩٠ هُوَ الَّذِي يُجْعَلُ أَصْلَ الْمَسْأَلَةِ مِثْلُ الْبَنَاتِ التَّسْعِ مَعَ جَدَّاتٍ ٣٩١ سِتُّ وَأَرْبَعٌ مِّنَ الزَّوْجَاتِ

خاوهن به شانە ی زیدە که یان بۆ دهگه پیندریتته وه، ئینجا تهماشا ده که یین: ئه و پاشماوه یه ش

هه ندی جار به ساغی به ش ده بۆ وه ندی جار ییش به ساغی به ش نابێ:

یه که م: (إِنْ اسْتَقَامَ قِسْمَةُ الْبَاقِي) نه گه ر ئه و پاشماوه یه ی له دوا ی به شی ژنه که، یان میرده که ماوه ته وه به ساغی به ش ده بو (عَلَى سِهَامٍ مِّنَ لِّلرَّدِّ قَدْ تَأَهَّلًا) له سه ر کۆی به شه میراته کانی ئه و خاوهن به شانە ی گه رانندنه وه یان بۆ هه یه (وَهِيَ الَّتِي تُجْعَلُ أَصْلَ الْمَسْأَلَةِ) نه و به شه میراتانە ی ده کرانه بنچینه ی مه سه له که (لَوْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مَن لَّا رَدَّ لَهُ) نه گه ر له مه سه له که دا ژن و میرد نه بوانه -ههروهک له به شی دووه مدا ئه وها بوو- ئه و کاته (فَذَلِكَ الْمَخْرَجُ أَصْلًا يُجْعَلُ) ئه و لیدەرچووه ی به شی ژنه که، یان میرده که -لیرده دا- ده کریتته بنچینه ی مه سه له که (وَالصُّورَةُ الَّتِي بِهَا يُمَثَّلُ) ئه و وینه یه ی ده کریتته وینه ی ئه و حالته ته مه یه:

(أَرْبَعُ جَدَّاتٍ وَعَرَسٌ وَاحِدَةٌ وَأَخَوَاتٌ سِتُّ أَي مِّنَ وَالِدَةٍ) چوار داپیره و ژنیک و شه ش خوشکی له دایکی، بنچینه ی مه سه له که له چواره -که به شی ژنه که ی لیدهرده چی-: چوارێکی -یه که- بۆ ژنه که، پاشماوه که ییشی -سێیه- به سه ر کۆی به شه کانی داپیره کان و خوشکه کاندای به ش ده بۆ: که شه شیکێک و سێیه کێک و کۆیان ده کاته سێ، که واته: به کێک بۆ داپیره کان و دوو بۆ خوشکه کان، ههروهک له به شی دووه مدا پابرا، به لام به شی داپیره کان و خوشکه کان به ساغی به سه ر سه ره کانیاندا به ش نابێ و دووباره مه سه له که له چل و هه شت ساغ ده کریتته وه، به و (قاعدة) یه ی له ساغ کردنه وه دا پابرا.

دووهم: (إِلَّا) نه گه ر پاشماوه که به ساغی به سه ر کۆی به شه میراته کاندای به ش نه ده بو، ئه و کاته (فِي مَخْرَجٍ فَرَضٍ قَدْ سَبَقَ إِضْرِبُ سِهَامٍ مِّنَ لِرَدِّ اسْتَحَقُّ) کۆی به شه میراته کانی ئه و خاوهن به شانە ی مافی گه رانندنه وه ی میراته که یان هه یه له لیدەرچووه که ی به شی ژنه که، یان میرده که بده، ئینجا تهماشا بکه: (فَمَا انْتَهَى ضَرْبُكَ أَي مَا وَصَلَهُ) کۆی ئه و لیدانه ت

که‌یشته کام ژماره، نه‌وه (هُوَ الَّذِي يُجْعَلُ أَصْلَ الْمَسْأَلَةِ) نه‌و ژماره‌یه ده‌کریته بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که (مَثَلُ الْبَنَاتِ السَّعِ مَعَ جَدَّاتٍ سِتِّ وَأَرْبَعٍ مِنَ الرُّوَجَاتِ) وه‌کو نو کیژ و شه‌ش یباینُ الْخَمْسَةَ سَبْعَ بَاقِيَةَ ۳۹۲ فَضْرِبُ الْخَمْسَةَ فِي ثَمَانِيَةَ إِنَّ شِئْتَ تَدْرِي مَا لِكُلِّ فِرْقَةٍ ۳۹۳ وَكُلُّ ذِي حَقٍّ تُوفِّي حَقَّهُ فَأَضْرِبُ سِهَامًا هِيَ لِلْمَحْسُوبِ ۳۹۴ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الرَّدِّ فِي الْمَضْرُوبِ فَذَلِكَ سَهْمُهُ مِنْ أَصْلِ الْمَسْأَلَةِ ۳۹۵ وَأَضْرِبُ سِهَامَ مَنْ يَكُونُ الرَّدُّ لَهُ فِيمَا بَقِيَ مِنْ مَخْرَجٍ تَقْدَمًا ۳۹۶ وَحَاصِلُ الضَّرْبِ إِلَيْهِ سُلَّمًا وَإِنْ عَلَى الْبَعْضِ أَوْ الْجَمِيعِ ۳۹۷ تَنْكَسِرُ السَّهَامُ فِي التَّوْزِيعِ

داپیره‌و چوار ژن، مه‌سه‌له‌که له هه‌شته - که به‌شی ژنه‌کانی لیده‌رده‌چی - هه‌شتیکی - یه‌که - بۆ چوار ژنه‌کان، پاشماوه‌که‌یشی - هه‌فته - به‌سه‌ر کۆی به‌شه میراته‌کانی داپیره‌کان و کیژه‌کاندا به‌ش نابج: که شه‌شیک و دوو سینه‌که و کۆیان ده‌کاته پینچ، جا (یباینُ الْخَمْسَةَ سَبْعَ بَاقِيَةَ) نه‌و بنچینه‌ی کۆی به‌شی داپیره‌کان و کیژه‌کانه (مُتَبَايِنَ) ه‌له‌که‌ل هه‌فته‌که‌ی پاشماوه‌که، که‌وابوو: (فَتَضْرِبُ الْخَمْسَةَ فِي ثَمَانِيَةَ) پینچه‌که‌ی به‌شه میراته‌کان له لیده‌رچوه‌که‌ی به‌شی ژنه‌که ده‌ده‌ین - که هه‌شته - بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که ده‌بیته چل.

ئینجا هه‌ر کاتیک ساغکردنه‌وه‌که‌ت ته‌واو کرد (إِنْ شِئْتَ تَدْرِي مَا لِكُلِّ فِرْقَةٍ) نه‌که‌ر هه‌زت کرد بزانی - له کۆی مه‌سه‌له‌که - گشت کۆمه‌لێک چه‌ندی هه‌یه‌و (وَكُلُّ ذِي حَقٍّ تُوفِّي حَقَّهُ) گشت خاوه‌ن مافیک مافه‌که‌ی به‌ته‌واوی بده‌ین، نه‌وه (فَأَضْرِبُ سِهَامًا هِيَ لِلْمَحْسُوبِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِ الرَّدِّ فِي الْمَضْرُوبِ) به‌شه میراته‌کانی ژنه‌که، یان میرده‌که له‌و ژماره‌یه بده: که له لیده‌رچووی به‌شه‌که‌ت دابو (فَذَلِكَ سَهْمُهُ مِنْ أَصْلِ الْمَسْأَلَةِ) کۆی لیدانه‌که ده‌بیته به‌شی وی له بنچینه‌ی مه‌سه‌له‌که بۆ وینه: له مه‌سه‌له‌که‌ی پرابردوودا: به‌شی چوار ژنه‌کان یه‌ک بوو، له‌و پینچه‌ی بده: که کۆی به‌شه میراته‌کان بوو و له لیده‌رچووی به‌شی ژنه‌کانت دابو، نه‌و کاته به‌شی ژنه‌کان - له چله‌که - ده‌بیته پینچ.

هه‌روه‌ها (وَأَضْرِبُ سِهَامَ مَنْ يَكُونُ الرَّدُّ لَهُ) به‌شه‌کانی نه‌و میراتگرانه‌ی میراته‌ زیده‌که‌یان بۆ ده‌که‌پیندریته‌وه، نه‌وانیش (فِي مَا بَقِيَ مِنْ مَخْرَجٍ تَقْدَمًا) له‌و پاشماوه‌یه بده: که له پاش لیده‌رچوه‌که‌ی ژنه‌که، یان میرده‌که‌ی پرابردو و مابوو (وَحَاصِلُ الضَّرْبِ إِلَيْهِ سُلَّمًا) کۆی لیدانه‌که چه‌ند بوو ته‌سلیمی میراتگره‌که ده‌کری، بۆ وینه: له مه‌سه‌له‌که‌ی پرابردوودا: داپیره‌کان یه‌کیان هه‌بوو، له هه‌فته‌که‌ی پاشماوه‌که‌ی بده‌و، له چله‌که به‌شیان ده‌بیته هه‌فت، هه‌روه‌ها کیژه‌کانیش چواریان هه‌بوو، له هه‌فته‌که‌ی پاشماوه‌که‌ی بده‌و له چله‌که به‌شیان ده‌بیته بیست و هه‌شت.

(وَإِنْ عَلَى الْبَعْضِ أَوْ الْجَمِيعِ) جا نه‌گەر له دواى ديارکردنى به‌شه میرات، له سەر هه‌ندیكى سهرى میراتگره‌کاندا، یان له سهر سهرى هه‌موانیاندا (تَنْكَسِرُ السَّهْمُ فِي التَّوْزِيعِ) فَبِأَصُولٍ ذُكِرَتْ مُفْصَلَةً ٣٩٨ تُعْمَلُ فِي تَصْحِيحِ كُلِّ مَسْأَلَةٍ

الْمُنَاسَخَات

فَرَعٌ: أُبَيِّنُ الْمُنَاسَخَاتِ ٣٩٩ فِيهِ وَتَنْتَهِي بِهَا آيَاتِي قُبْضَ عَنُ وَرَثَةٍ ثُمَّ هَلَكَ ٤٠٠ أَحَدُهُمْ مِنْ قَبْلِ قَسْمِ مَا تَرَكَ إِنْ تَنَحَّصِرُ وَرَثَةٌ فَيَمُنُّ بَقِي ٤٠١ وَوَرِثُوهُ إِرْثُهُمْ مِنْ سَابِقٍ يُجْعَلُ كَأَنَّ الْمَيِّتَ الثَّانِيَّ مَا ٤٠٢ كَانَ وَالْإِرْثُ بَيْنَهُمْ قَدْ قُسِمَا

به‌شه میراته‌کان ده‌شکانه‌وهو به ساغی به سهریاندا به‌ش نه‌ده‌بون، نه و کاته‌ش (فَبِأَصُولٍ ذُكِرَتْ مُفْصَلَةً) بهو (قاعدة) پابردووانه‌ی به درییی له ساغکردنه‌وهی مه‌سه‌له‌کاندا باس کرابون (تُعْمَلُ فِي تَصْحِيحِ كُلِّ مَسْأَلَةٍ) په‌فتار ده‌کرئ له ساغکردنه‌وهی کش مه‌سه‌له‌یه‌کیش لی‌ره‌دا:

که‌واته: له مه‌سه‌له‌که‌ی پابردوودا به‌شه‌کانی ژنه‌کان و داپیره‌کان و کیژه‌کان گشتیان له‌گه‌ل سهری خاوه‌نه‌کانیان (مُتَبَايِنِن)، که‌وابوو: سهره‌کان وه‌کو خویان ده‌هیشترینه‌وه، ئینجا ژماره‌ی سهری داپیره‌کان و سهری ژنه‌کان (مُتَوَافِقِن) به نیوه‌یی، که‌وابوو: نیوه‌ی سهری ژنه‌کان له ته‌واوی سهری داپیره‌کان ده‌ده‌ین و ده‌بیته دوانزه، ئه‌م دوانزه‌یه‌ش له‌گه‌ل ژماره‌ی تو کیژه‌کان (مُتَوَافِقِن) به سییه‌ک، که‌وابوو: سییه‌کی تو-که سی‌یه- له‌م دوانزه‌یه ده‌ده‌ین و ده‌کاته سی و شه‌ش، ئه‌م سی و شه‌شه ده‌بیته (جُزْءُ السَّهْمِ) و له چله‌که‌ی مه‌سه‌له‌که‌ی ده‌ده‌ین و له (١٤٤٠) هه‌زارو چوار سه‌دو چل ساغ ده‌بیته‌وه: (١٨٠) سه‌دو هه‌شتا بو ژنه‌کان، (٢٥٢) دووسه‌دو په‌نجاو دوو بو داپیره‌کان، (١٠٠٨) هه‌زارو هه‌شت بو کیژه‌کان.

﴿فَرَعٌ: لَهُ بَاسِي (الْمُنَاسَخَات): گواستنه‌وه‌ی میرات له مردووئیکه‌وه بو مردووئیکتر﴾
واته: پیش به‌شکردنی میراته‌که‌یه‌کیک له میراتگره‌کان بمرئ. (أُبَيِّنُ الْمُنَاسَخَاتِ فِيهِ) نه‌وه له‌م هۆنراوه‌مدا باسی گواستنه‌وه‌ی میرات له مردووئیک بو مردووئیکتر پوون ده‌که‌مه‌وه (وَتَنْتَهِي بِهَا آيَاتِي) به‌کۆتایی ئه‌م باسه‌ش کۆتایی به‌شيعره‌کانم دئ.

هه‌ر کاتیک (قُبْضَ عَنُ وَرَثَةٍ) به‌کیک مرد و کۆمه‌له‌ میراتگریکی له پاش به‌جئ‌مان (ثُمَّ هَلَكَ أَحَدُهُمْ مِنْ قَبْلِ قَسْمِ مَا تَرَكَ) ئینجا پیش به‌شکردنی میراته‌که‌یه‌کیک له میراتگره‌کان مرد، نه‌وه ته‌ماشا ده‌که‌ین: (إِنْ تَنَحَّصِرُ وَرَثَةٌ فَيَمُنُّ بَقِي) نه‌گه‌ر میراتگره‌کانی مردووه‌که‌ی دووه‌میش ته‌نهما هه‌ر میراتگره‌کانی مردووه‌که‌ی به‌که‌م بون و (وَوَرِثُوهُ إِرْثُهُمْ مِنْ سَابِقٍ)

میراتگرته که شیان له مردووه که ی دووهم وهک میراتگرته نیان له مردووه که ی به که م بوو، نه وه بۆ دروستکردنی مه سه له که (يُجْعَلُ كَأَنَّ الْمَيِّتَ الثَّانِيَّ مَا كَانَ) وا داده ندری: که مردووه که ی دووهم له گه ل میراتگره کانی مردووه که ی به که مدا نه بوهو (وَالْإِرْثُ بَيْنَهُمْ قَدْ قُسِمَا) میراته که له نیوان

كَاخْوَةَ وَأَخَوَاتٍ لِأُمِّ ٤٠٣ مَاتَ عَنِ الْبَاقِينَ مِنْهُمْ بَعْضُهُمْ
إِلَّا فَمَسْأَلَةٌ كُلِّ مِنْهُمَا ٤٠٤ قَدْ صُحِّحَتْ: فَإِنْ يَكُنْ مُنْقَسِمًا
مَا كَانَ لِلثَّانِي مِنَ الْأُولَى عَلَى ٤٠٥ مَسْأَلَةٌ تَخْصُهُ قَدْ سَهَّلَا

نه م میراتگرانه دا به ش ده کری که نیستا ماون: (كَاخْوَةَ وَأَخَوَاتٍ لِأُمِّ) وه کو برایه کان خوشه کانی له باوکی مردووه که (مَاتَ عَنِ الْبَاقِينَ مِنْهُمْ بَعْضُهُمْ) پیش به شکردنی میراته که هندیکیان مردبو وهندیکیش مابن، نه وه وا داده ندری مردووه که ی دووهم هر نه بوهو ژماره ی نه م میراتگرانه ی نیستا ماون ده بیته بنچینه ی مه سه له که.

هم وه کو له کوپه کان و کیژه کانی مردووه که -پیش به شکردنی میراته که - یه کیکیان بمری، لیژه شدا هر چه ند کوپه کان و کیژه کان ده بنه خوشک و برای مردووه که ی دووهم به لام هر ژماره که یان ده بیته بنچینه ی مه سه له که و داده ندری مردووه که ی دووهم هر نه بوهو.

(إِلَّا) به لام نه گه ر میراتگره کانی مردووه که ی دووهم ته نها هه مان میراتگره کانی مردووه که ی به که م نه بون، به لکو: یان میراتگری تریش هاوبه شییان له گه ل ده کردن، یان میراته که ته نها بۆ هه ندیک میراتگری تری جگه له وان بوو، یان هر بۆ نه وان بوو به لام نه ندازه ی میراته که یان له مردووه که ی به که م و دووهم جیاواز بوو، نه وه له هه رسیک حاله تدا (فَمَسْأَلَةٌ كُلِّ مِنْهُمَا قَدْ صُحِّحَتْ) مه سه له ی مردووه که ی به که م و مه سه له ی مردووه که ی دووهم هه ردوویکیان ساغ ده کری نه وه، نینجا که هه ردوو مه سه له کانت ساغ کردنه وه، ته ماشا بکه:

(فَإِنْ يَكُنْ مُنْقَسِمًا مَا كَانَ لِلثَّانِي) نه گه ر نه وه به شه میراته ی مردووه که ی دووهم - که (مِنْ الْأُولَى) له مه سه له ی به که م گرتبوی - به ساغی به ش ده بو (عَلَى مَسْأَلَةٍ تَخْصُهُ) به سه ر نه وه مه سه له دووهمه ی تایبه ته به خزی، نه وه (قَدْ سَهَّلَا) کاری گواستنه وه که ئاسانه و ئاشکرایه: وهک میردو دوو خوشکی له باوکی له پاش به جی بمینی، نینجا له دوو خوشکانه ش -پیش به شکردنی میراته که - خوشکیکیان بمری و خوشکه که ی ترو کیژیکی له پاش به جی بمینی، نه وه مه سه له که ی به که م له شه شه - به لیدانی دوو له سه - که به شی میرده که و خوشکه کانیان لی ده رده چی - جا (عَوْل) ده کری بۆ هه فت: به شی خوشکه مردووه که له مه سه له که ی به که م دوو بوو - چونکه به هه ردوو خوشکه کان دوو سییه کیان گرتبو - که چواره - دوو که ش به سه ر مه سه له که ی خوی دا به ش ده بی، که واته: به شه که ی مردووه که ی دووهم - که دوو له مه سه له که ی به که م گرتبوی - یه کسه ر ده دریته

میراتگره کانی خوی: به کیک بق کیزه که به خاوهن به شی، به که که ی تریش بق خوشکه که به
(عَصَبَةُ) بی.

(إِلَّا) به لام نه گهر به شه میراته که ی مردووه که ی دووهم - که له مردووه که ی به که م گرتبوی -
به سر مه سه له که ی خوی دا به ش نه ده بو، نه و کاته ش ته ماشا بکه: (فَإِنْ تَبَايَنَّا)
نه گهر مه سه له که و به شه میراته که ی مردووه که ی دووهم (مُتَّبِئِينَ) بون، نه و کاته
إِلَّا فَإِنْ تَبَايَنَّا فِي الْأُولَى ٤٠٦ ضَرَبْتُ مَسْأَلَتَهُ، وَإِلَّا
فَوَفَّقَهَا ضَرَبْتُهُ فِيهَا فَمَا ٤٠٧ بَلَغَ مِنْهُ صَحْحًا كَلْتَاهُمَا
وَمَنْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ الْأُولَى يُصِيبُ ٤٠٨ شَيْئًا فِي الْمَضْرُوبِ فِيهَا قَدْ ضُرِبَ
فَذَلِكَ سَهْمُهُ، وَمَنْ يُصِيبُ ٤٠٩ شَيْئًا مِنَ الْأُخْرَى فَذَا مَضْرُوبٌ
فِيمَا مِنَ الْأُولَى أَصَابَ الثَّانِي ٤١٠ مِنْ حِصَّتِهِ إِذْ يَتَّبِئَانِ
أَوْ وَفَّقَهُ إِنْ وَفَّقْتَهُ الْمَسْأَلَةَ ٤١١ وَحَاصِلُ الضَّرْبِ هُوَ النَّصِيبُ لَهُ
وَمَثَلُوا تَبَايَنَّا: بِمَيِّتٍ ٤١٢ مُخَلَّفٍ لِرُؤُوسِهِ وَبِنْتٍ

(فِي الْأُولَى ضَرَبْتُ مَسْأَلَتَهُ) ته واوی مه سه له ی مردووه که ی دووهم له ته واوی مه سه له ی
مردووه که ی به که م بده (وَالِإِ) به لام نه گهر (مُتَّبِئِينَ) نه بون، به لکو مه سه له که و به شه که ی
مردووه که ی دووهم (مُتَّوْفِقٍ) بون (فَوَفَّقَهَا ضَرَبْتُهُ فِيهَا) نه و کاته (وَفَّقَ) ی مه سه له ی
دووه مه که له ته واوی مه سه له ی به که مه که بده، ئینجا له هه ردوو حاله تی لیکنه کاندان
(فَمَا بَلَغَ) کوی لیکنه که گه یشته کام ژماره، نه وه (مِنْهُ صَحْحًا كَلْتَاهُمَا) هه ردوو مه سه له ی
به که مه که و دووه مه که له کوی نه و لیکنه ساغ ده بنه وه:

(و) هه کاتیک هه ردوو مه سه له کان له ژماره یه که ساغ بونه وه، نه و کاته بق به شکر دنی
میراتی هه ردوو مردووه کان بلئ: (مَنْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ الْأُولَى يُصِيبُ شَيْئًا) هه میراتگریک - جگه
له مردووه که - به شه میراتیکی له مه سه له ی به که م هه یه، نه وه (فَفِي الْمَضْرُوبِ فِيهَا قَدْ
ضُرِبَ) که به شه میراته که ی ده گری له و ژماره یه ده دری: که له مه سه له که ی به که م درابو
- که (وَفَّقَ) ی مه سه له که ی دووهم بوو، یان ته واوه که ی بوو - ئینجا کوی لیکنه که گه یشته
کام ژماره (فَذَلِكَ سَهْمُهُ) نه وه به شی نه و میراتگره یه: له کوی هه ردوو مه سه له کان.

(و) هه روه ها (مَنْ يُصِيبُ شَيْئًا مِنَ الْأُخْرَى) هه میراتگریک به شه میراتیکی له مه سه له که ی
دووه م هه یه، نه وه (فَذَا مَضْرُوبٌ فِيمَا مِنَ الْأُولَى أَصَابَ الثَّانِي) که به شه میراته که ی ده گری
له ته واوی به شی مردووه که ی دووهم ده دری: که له یه که مه که گرتبوی (مِنْ حِصَّتِهِ إِذْ
يَتَّبِئَانِ) له به شه که ی خوی نه گهر به شه که ی و مه سه له که ی (مُتَّبِئِينَ) بن (أَوْ وَفَّقَهُ)
یان به شه میراته که له (وَفَّقَ) به شی مردووه که ی دووهم ده دری (إِنْ وَفَّقْتَهُ الْمَسْأَلَةَ)

نه گهر مهسه له یدووه مه که (مُتَوَافِق) بی له گه ل به شه که ی، ئینجا (وَحَاصِلُ الضَّرْبِ) کۆی لیدانه که (هُوَ النَّصِيبُ لَهُ) به شی ئه و میراتگره یه له کۆی هه ردوو مهسه له کان. ئینجا ئاگادار به: له کۆی مهسه له کان به شی مردووه که دامه نئ.

۱- (وَمَثَلُوا تَبَائِنًا) وینه یان بو (تَبَائِن) هیناوه: (بِمِثَر) به مردوو یکی وه ها: که (مُخَلَّفٍ لِرِوَجَةٍ وَبِنْتٍ مَعَ ثَلَاثَةِ بَنِينَ) ژنیک و کیزیک و سئ کوری له پاش به جئ بمینن، ئینجا پیش مَع ثَلَاثَةِ بَنِينَ وَحَضَرَ ۱۳ ۴ وَفَاةٌ بِنْتٍ عَنِ أَوْلَادِكَ النَّفَرِ وَالْعَرَسُ هَاهُنَا تُكُونُ وَالِدَةٌ ۱۴ ۴ كَذَا الْبُنُونَ إِخْوَةٌ لِلْبَائِدَةِ فَإِنَّ الْأُولَى هِيَ مِنْ ثَمَانِيَةَ ۱۵ ۴ مِنْ ضِعْفٍ تِسْعَةٍ تَصِحُّ الثَّانِيَةَ فَضِعْفٌ تِسْعٍ فِي ثَمَانٍ قَدْ ضُرِبَ ۱۶ ۴ وَمُنْتَهَاهُ (قَدَمٌ) إِذَا حُسِبَ وَلِتَوَافَقَ: بِذِي وَفَاةٍ ۱۷ ۴ عَنِ أَخَوَاتٍ مُتَفَرِّقَاتٍ هُنَّ ثَلَاثٌ مَعَ جَدَّتَيْنِ ثُمَّ ۱۸ ۴ عَنِ أُمَّ أُمَّ مَاتَتِ الْأَخْتُ لِأُمَّ

به شکردنی میراته که (وَحَضَرَ وَفَاةٌ بِنْتٍ) کیزه که مرد (عَنِ أَوْلَادِكَ النَّفَرِ) هه ر ئه و میراتگرانه ی

تازهی له پاش به جئ مان، به لام (وَالْعَرَسُ هَاهُنَا تُكُونُ وَالِدَةٌ) له دووه مه که دا: ژنه که ده بیته دایکی کیزه مردووه که و (كَذَا الْبُنُونَ إِخْوَةٌ لِلْبَائِدَةِ) هه روه ها کوره کانی ش ده بنه برای کیزه مردووه که (فَإِنَّ الْأُولَى هِيَ مِنْ ثَمَانِيَةَ) جا مهسه له که ی به که م له هه شته، دووه مه که ش له شه شه، به لام (مِنْ ضِعْفٍ تِسْعَةٍ تَصِحُّ الثَّانِيَةَ) دووه مه که له دوو هندی نو، واته: له هه ژده ساغ ده بیته وه: به شی کیزه مردووه که له مهسه له که ی به که م تهنه یه که بوو، که واته: به شی کیزه مردووه که له گه ل مهسه له دووه مه که ی خوی-که هه ژده یه- (مُتَبَائِنِينَ، که وابوو: (فَضِعْفٌ تِسْعٍ) هه ژده- که ته وای مهسه له که ی دووه مه- (فِي ثَمَانٍ قَدْ ضُرِبَ) له هه شت ده درئ- که ته وای مهسه له که ی به که مه- (وَمُنْتَهَاهُ [قَدَمٌ] إِذَا حُسِبَ) له کۆی لیدانه که- که سه دو چلو چواره- مهسه له کان ساغ ده بنه وه.

جا بزانه: به گویره ی (أبجد) پیته کانی (قَدَمٌ) ده کاته سه دو چلو چوار: ژنه که له یه که مه که یه کی هه بوو و له هه ژده که ده درئ و له کۆی هه ردوو مهسه له کان به شی ده بیته هه ژده، هم له دووه مه که ش به دایکایه تی سئ ی هه بوو و له به شی کیزه مردووه که ده درئ- که یه که-، ئه مجاره ش له کۆی هه ردوو مهسه له کان به شی هه ر ده بیته سئ.

هه ر کورپیکیش له سئ کوره کان له یه که مه که دووی هه بوو و له هه ژده که ده درئ و له کۆی هه ردوو مهسه له کان به شی هه ر یه کیک ده بیته سئ و شه ش، هم له دووه مه که ش

به بریایه تی هەر یه که و پینجی هه بوو و له بهشی کێزه مردوو که ده درئ- که یه که- نه م جار ههش بهشی هەر یه کیکیان له کۆی ههردوو مهسه له که هه ر ده کاته پینج.

۲- (وَلْتَوَافِقْ) وینه یان بۆ (تَوَافِقْ) هیناوه: (بِذِي وَفَاقٍ) به مردوو یکی وه ها: که (عَنْ أَخَوَاتٍ مُتَّفِرِّقَاتٍ هُنَّ ثَلَاثٌ مَعَ جَدَّتَيْنِ) دوو داپیره و سێ خوشکی له پاش به جێ بمینی: یه کیکیان له دایکی، یه کیکیان له باوکی، یه کیکیان له دایکی و باوکی (تُمَّ) ئینجا پیش به شکردنی میراته که (عَنْ أُمِّ أُمِّ مَاتَتِ الْأُخْتُ لَأُمِّ) خوشکه له دایکیه که مرد و له پاشی به جێ ما: دایکی دایک- که یه کیک له دوو داپیره کانه- و (وَالْأُخْتُ مِنْ أُمِّ) خوشکی له دایکی- که وَالْأُخْتُ مِنْ أُمِّ وَأُخْتَيْنِ هُمَا ۱۹ ۴ مِنْ وَالِدٍ مِنْ سِتَّةٍ أَصْلُهُمَا مِنْ ضِعْفِهَا تَصِحُّ الْأُولَى فَضْرِبُ ۲۰ ۴ ثَلَاثَةً فِي ضِعْفِ سِتِّ وَحُسْبٍ

خوشکه له دایکی و باوکیه که یه- و (وَأُخْتَيْنِ هُمَا مِنْ وَالِدٍ) هه م دوو خوشکی له باوکیه- که له یه که مه که دا نه بون- (مِنْ سِتَّةٍ أَصْلُهُمَا) بنچینه ی مهسه له که ی یه که م دوو له شه شه، به لام (مِنْ ضِعْفِهَا تَصِحُّ الْأُولَى) یه که مه که له دوو هه ندی شه ش، واته: له دوانزه ساغ ده بیته وه، ئینجا بهشی خوشکه مردوو که له یه که مه که دوو بوو و له گه ل مهسه له دوو مه که ی خۆی (مَتَوَافِقِينَ) به نیوه یی، که و ابوو: (فَضْرِبَ ثَلَاثَةً فِي ضِعْفِ سِتِّ) سێ- که نیوه ی مهسه له که ی دوو مه- له ته واری یه که مه که ده درئ- که دوانزه یه- (وَحُسْبٍ) کۆی لیدانه که حیساب ده کړئ و له سێ و شه ش مهسه له کان ساغ ده بنه وه.

ئینجا هه ر داپیره یه که له یه که مه که یه کی هه بوو، که و ابوو: یه که که ی هه ر داپیره یه که له سێ یه که ده درئ و له کۆی ههردوو مهسه له کان: هه ر داپیره یه که به ش ده بیته سێ، هه م داپیره که ی مهسه له که ی دوو مه مپش له دوو مه که یه کی هه بوو و له (وَفِقِ) بهشی خوشکه مردوو که ده درئ و بهشی نه م داپیره نه مجاره ش له کۆی ههردوو مهسه له کان هه ر ده بیته یه که خوشکه له دایکی و باوکیه که ش له یه که مه که شه شی گرتبو و له سێ یه که ده درئ و له کۆی ههردوو مهسه له کان بهشی ده بیته هه ژده، هه ر نه م خوشکه ش له دوو مه که یه کی گرتبو و له (وَفِقِ) بهشی خوشکه مردوو که ده درئ و نه مجاره ش له کۆی ههردوو مهسه له کان بهشی هه ر ده بیته یه که.

خوشکه له باوکیه که ش له یه که مه که دووی گرتبو و له سێ یه که ده درئ و له کۆی ههردوو مهسه له کان بهشی ده بیته شه ش، به لام له دوو مه که هیچی نیه. دوو خوشکه له باوکیه کانی ش له دوو مه که چوار یان هه بوو و له (وَفِقِ) بهشی خوشکه مردوو که ده درئ و له کۆی ههردوو مهسه له کان بهشیان هه ر ده بیته وه چوار، به لام له یه که مه که هیچیان نه بو.

ئىنجىا بزانە؛ ئەگەر مىراتگىرىكىسىيەمىش مرد، ئەو كاتە ئەو ژمارە يەى ھەردوو مەسەلەكانى لى ساغ بوەتەوہ: وەك مەسەلە يەكى يەكەم دادەندىرى، مەسەلەكەكى مردووەكەىسىيەمىش وەك مەسەلەكەىدووہ دادەندىرى، كەواتە: ئەگەر بەشى مردووەكەىسىيەم كە لە كۆى يەكەمەكەو دووہمەكە گرتبوى بە سەر مەسەلەكەىسىيەمدا بەش دەبو، ئەوہ ئاسانە، بەلام ئەگەر بەش نەدەبو، تەماشىا بگە:

ئەگەر بەشىسىيەمەكەو مەسەلەسىيەمەكە (مُتَبَايِن) بون، ئەوہ تەواوىسىيەمەكە لە كۆى يەكەمەكەو دووہمەكە بدە، وە ئەگەر بەشىسىيەمەكەو مەسەلەسىيەمەكە (مُتَوَافِق) بون، ئەو كاتە (وَفِق)سىيەمەكە لە كۆى يەكەمەكەو دووہمەكە بدە، ئىنجىا

لە ھەردوو حالەتدا كۆى لىدانەكە گەيشتە كام ژمارە، ئەوہ لەو ژمارە يە ھەرسىكىيان ساغ دەبنەوہ، ئىنجىا ھەر مىراتگىرىكى لە كۆى يەكەمەكەو دووہمەكە بەشە مىراتگىرىكى ھەبى، ئەوہ كە وەرىدەگىرى: لە (وَفِق)سىيەمەكە دەدىرى ئەگەر (مُتَوَافِق) بوپى، يان لە تەواوىسىيەمەكە دەدىرى ئەگەر (مُتَبَايِن) بوپى، وە ھەر مىراتگىرىكىش لەسىيەمەكە بەشى ھەبى، ئەوہ كە وەرىدەگىرى لە تەواوى بەشى مردووەكەىسىيەم دەدىرى: كە لە مەسەلەكانىتر گرتبوى، يان لە (وَفِق)سىيەمەكەىسىيەم دەدىرى ئەگەر (تَوَافِق) ھەبى، جا ئەگەر مردووىكىچوارەمىش بىرى: چوارەمەكە بە دووہم دادەندىرى... ئىتر ھەر بەو جۆرە پەفتار بگە، ھەر وەك لە (الأنوار) و (مغنى)دا پوون كراوہتەوہ.

﴿ پاشكۆ: لە بارەى چۆنىەتى بەشكردنى مىرات بەگۆيرەى بەشە مىراتەكان ﴾

ئەم باسە زۆر گىرنگەو بەرھەمى زانستى مىراتە، جا ئەگەر مىراتەكە پارە بوو، يان ئەو جۆرە شتانە بوو: كە ئەندازە يان وەكو يەكترىيە، ئەوہ يەكسەر بە يەكئەك لەو پىگايانەى داھاتوو بەش دەكرى، ئەگەر نا: ئەوہ مىراتەكە دەقسىندىرىو بە پارە نرخی بۆ دىارى دەكرى، ئىنجىا بە يەكئەك لەو پىگايانەى داھاتوو و چەند پىگايەكىتر بەش دەكرى، ھەر وەك لە (الأنوار) و (حاشية البقرى)دا پوون كراوہتەوہ.

پىگايەكەم؛ بەشە مىراتى گشت مىراتگىرىكى-كە لە مەسەلەكە گرتوئەتى- لە ھەموو مىراتەكە بدە، ئىنجىا كۆى لىدانەكە گەيشتە كام ژمارە، ئەو ژمارە يە بە سەر مەسەلەكەدا بەش بگە، لەو بەشكردنە چەند دەرچو، ئەوہ بەشى مىراتگرەكە يە:

بۆوئىنە؛ مىراتگرەكان دايك و ژنىك و مامىك بون، مىراتەكەش سەد دىنار بوو، ئەوہ مەسەلەكە لە دوانزە يە: سى بۆ ژنەكە، چوار بۆ دايكەكە يە، پىنج بۆ مامەكە يە، ئىنجىا سىيەكەى ژنەكە لە سەد دىنارەكە بدە دەگاتە سىسەد، بە سەر دوانزەكەدا بەشى بگە: بىست و پىنج دەر دەچى، كەواتە: بەشى ژنەكە لەو سەدە: بىست و پىنج دىنارە. ئەمجارەش چوارەكەى دايكەكەش لە سەد دىنارەكە بدە دەگاتە چوارسەد، بە سەر

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ،
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ.

هه‌وئیر - کوردستان

۲ی رجب ۱۴۲۲ی کۆچی

۲۸ی گه‌لاوێژ ۲۷۰۱ی کوردی

۱۹ی ئه‌یلول ۲۰۰۱ی زایینی

ناومرۆکی پوو‌نکردنه‌وه‌ی (قَطْرُ الْعَارِضِ فِي عِلْمِ الْفَرَائِضِ)

لا په‌ره	بایه‌ت	لا په‌ره	بایه‌ت
-----------------	---------------	-----------------	---------------

لا پهره	بابه ت	لا پهره	بابه ت
۵۰	میراتگرتن به هوی کویله نازادکردن...	۳	پیشه کوی پوونکه ره وه.....
۵۲	میراتی با پیره له گهلّ برابه کاندایا.....	۴	پیناسه ی دانهر.....
	مهسه له کانی (المعأدة) =	۵	پیشه کوی دانهر.....
۵۸	ژمار دراره کان.....		ئه و پینج مافانه ی به میراته وه
۶۲	مهسه له که ی (الأكدريّة).....	۸	به ستراون.....
۶۴	هویه کانی میرات نه گرتن.....	۱۱	ماره یی ژن و قهرزه کانی تر.....
	مرو فکوژ میرات له کوژدای خوی	۱۳	هویه کانی میراتگرتن.....
۶۵	ناگری.....	۱۳	مه رجه کانی میراتگرتن.....
	هویه کانی پاکراتنی به شکردنی	۱۴	ژماره ی میراتگره کان.....
۶۷	میرات.....	۱۸	میراتی مردووی بی میراتگر.....
۶۷	مهسه له ی (المفقود) گومبوو.....		(ذوی الأرحام) و چوئیه تی
۷۱	مهسه له ی (الحمل) = کوپه ی ناو زگ.....	۱۸	میراتگرتنیان.....
۷۳	مهسه له ی (الخنثی) = نیتراموک.....	۲۳	به شه میراته کان و خاوه نه کانیان.....
۷۶	میرات گرتن له دوو لاهه.....	۲۸	دوو میراتگری پیکوه نوساو.....
۷۸	دروسنگردنی مهسه له کانی میرات.....	۲۸	بی به شکردن له میرات.....
۸۵	باسی (عول).....	۳۲	(عصبّة) میراتگره کانی پشتی.....
۸۹	ساغکردنه وه ی مهسه له کان.....	۳۶	پیزی میراتگره کانی پشتی.....
	مهسه له کانی (الرّد) گه راندنه وه ی	۳۹	میراتی مندالّ و مندالی منداله کان.....
۹۹	میرات بۆ میراتگره کان.....	۴۲	میراتی باوک و با پیره و دایک و دای پیره ...
	(المناسخات) گواستنه وه ی میرات	۴۳	(الغراوین) پرشنگذاره کان.....
۱۰۵	له مردووئیک بۆ مردووئیکی تر.....		میراتی خوشک و براو برارازو مامو
۱۱۰	چوئیه تی به شکردنی میرات.....	۴۴	ماموزا.....
۱۱۱	کوئایی.....	۴۵	مهسه له که ی (المشركة) = هاوبه شکراو..